

(8) *Præfectiani.*] Ita correxi ex conjectura, Mss. de-stitutus, cum ante esset, *præfaciani*. Noti *præfectiani* posterioribus sæculis, pro apparitoribus præfecti prætorio. Et res ipsa hic ita capiendum docet.

(9) *Italicum olei.*] Sic cap. 8 Heraclidis: « decem et octo Italicis ipsius vini solus exhausit. » Vide Onomasticon.

(10) *Libralem manum.*] Heraclides, cap. 25, *Oxyrinchum*. Palladius Herveti, cap. 86, *celerem manum*. Intelligit Evagrium fuisse antiquarium, vel *ταχυγράφον* vel *καλλιγράφον*. Vide Onomasticon.

(11) *Rhinocerotis duceret.*] Palladius Herveti, cap. 86, ante habebat: « adeo ut corpus ejus, non secus ac corpus ferarum animantium, scateret muscis. » Correxi nunc, *ricinis scateret*. Heraclides, cap. 25: « ut per corpus ipsius totum quædam papulæ illi, quæ sæpe in corporibus vidimus, exirent. » Ubi Græce: Ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν τῶν ἀλόγων ζῴων χροτῶνας ἐκβάλλει. *χροτῶν* Græcis nunc *ricinus*, id est vermis canibus infestus, nunc frutex est, nunc oleæ morbus, nunc cartilaginea pulmonis bronchea.

Sed quis his sensus, quæ constructio? *ut corpus ejus sicut irrationalis animalis rhinocerotis duceret?* si *rhinocerotis* jungatur cum *animalis*, deest sensui aliquid, et nescio an *rugas duceret*, vel simili aliquo modo supplendum sit. Quid vastum animal *rhinoceros* hic faciat, si quidem alios interpretes inspicimus) non video. *Ricinus* pro Græco vocabulo *χροτῶν* facit. An ergo legendum *ricinos duceret*, id est, *ricinis* vermicibus vel insectis scateret? an *cynorrhæistas duceret*, quod *χροτῶν* seu *ricinus* etiam Græcis dicitur *κυνόρραιστος* a canum infestatione? Atque ita *ricinus* vel *cynorrhæistas* degenerasset in *rhinocerotis*

Unam hanc conjecturam adhuc annexore placet,

A ut legamus *duresceret*, pro, *duceret*. Ita et sensus et constructio constabit. Notum durissimam rhinocerotis pellem esse. Vide Onomasticon.

χροτῶν etiam Græcis pro ulcere capitur apud Pollucem, lib. v, cap. 15. An igitur ex diurna nocturna-que sub dio statione totum exulceratum est? Ita accepit hic *χροτῶνας* Heraclidis interpretes, qui *papulas* vertit.

(12) *Pisper.*] Fluminis hujus nomen deest Herveti versioni. Ab hujus vicinitate ipse mons Antonii ita etiam vocatus. Rufinus, lib. II Hist., cap. 8: « Poemen et Joseph in Pispiri, qui appellatur mons Antonii. »

(13) *Chindii vini.*] Chindium vinum nondum mihi alibi lectum. Notum vinum *Chium*. Sed non existimo intelligi de vino Chio, quasi ejus usus apud eremitas Ægyptios fuerit. Potius Igo *Chydæum*. Notum vinum *Chydæum* inter vina factitia e Chydeis palmulis. Plinius, lib. XIV, cap. 16. Vide Onomasticon.

B IN ÆGYPTIORUM PATRUM SENTENTIAS.

(1) *Martino.*] Fuit hic abbas Dumienensis, et braccensis episcopus. Vide prolegom. 25.

(2) *Conductelæ.*] Ita Ms. Toletanus. In Ms. Sancti Floriani est, *Conductilem*. Inferiori sæculo variaz voces formatae ea indictione. *Conductela* pro conductione rarius occurrit.

(3) *Dijudicari.*] Ita Ms. Toletanus; sed in Ms. Floriani est *dirimari*.

(4) *Et mittens pœnitentiam ante ipsum.*] Interserebatur in Ms. Toletano glossema, *id est, jactans se ad pedes ejus*, quæ vera est explicatio ejus quod Græcis est *βάλλον μετάνοιαν*. Vide dicta supra, ad Vitam sancti Basilii cap. 11, n. 54, et Onomasticon.

ONOMASTICON

RERUM ET VERBORUM DIFFICILIORUM

QUÆ IN HIS PATRUM VITIS OCCURRUNT.

1011 Memineris, lector, multa in notationibus explicata, quorum hic nulla sit rememoratio. Rariora nunc tantum quædam attingo, quæ supra obiter perstricta, nunc pluribus firmantur testimoniis. Quamquam et nonnulla hic annotata invenies, quorum nulla in notationibus facta mentio. Nec omnia tamen, quæ de singulis collegi, nunc insimul do. Sufficiant hæc nunc ad lucem quarundam rerum et verborum obscuriorum.

ABSIDA. Vita Macarii Romani, cap. 8: « Et ecce ante nos maximam invenimus absidam, in circuitu scriptam. » Ita constanter Mss.

Dubitatum olim an *absis*, an vero *absida* diceretur. Paulinus Severo epistola duodecima: « In qua æque absidem factam indicavit. Sed de hoc absidam aut absidem magis dicere debuerim, tu videris; ego nescire me fateor, quia hoc verbi genus nec legisse reminiscor. » Quem locum respicit Isidorus, lib. xv Originum, cap. 8: « Sed utrum absidam an absidem dicere debeamus, hoc verbi genus ambiguum quidam doctorum existimant. Utrumque auctoribus usurpatum. »

Occurrit *absis* apud sanctum Augustinum, epist. 225, ad Albinum: « Dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratiores et graviore ascen-

derant. » Concilium Carthaginense III, can. 32: « Cujuscunque autem pœnitentis publicum et vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem manus ei imponatur. » Quod etiam citatur Capitularium lib. v, tit. 53, et in Decreto, causa 16, q. 9. Aimoinus, lib. IV, capite 252, *Absis ecclesie*.

Absidam habet Augustinus epist. 203, ad Maximinum episcopum Donatistarum: « Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occurrentium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem. » Evodius, lib. I, cap. 3, de miraculis beati Stephani: « Cum in loco absidæ super cathedram velatam essent reliquæ constitutæ. » Et lib. II, c. 1: « Ipsaque etiam per se gradus absidæ

conscendens, universis eminus conspicienda astabat. » Isidorus, lib. xv Origin., capite 8 : « Absida Græco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine recepto per arcum resplendet. » Quæ exscribens Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. cap. 6 : « Absida Græco, Latine lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intronmittit. » Gregorius Turonensis, De Gloria martyrum lib. 1, cap. 63 : « In pariete, qui a parte erat oratorii, absidam collegit. » Ita Ms. vulgo, in *absida collegit*. Idem, libro De Gloria confessorum, cap. 96 : « Ante vitream absidam, qua sancta (Albini) concluduntur membra, sedebat. » Ita Ms. Idem, libro de Vitis Patrum, in Gregorio Lingoniensi episcopo, cujus reliquias Tetricus episcopus transferre volebat : « Ante altare basilicæ fundamenta jacit, erectaque absida miro opere construit, et transvolvit. » Ita Ms. Hincmarus, Rhemensis episcopus, de gestis habitis pro divortio Thiethergæ, respectans ad concilium : « Et sacri canones jubent ut poenitentes tempore quo poenitentiam petunt, impositionem manuum et cilicium super capita a sacerdote, sicut ubique vulgatum est, ante absidam capiant. Quod unusquisque publicæ poenitens ab episcopo suo, de cujus parochia est, debet suscipere. » Annales Francorum, pag. 29 : *In absida ecclesiæ*. Glossæ veteres : *Absida, sedes episcoporum*. Ibi sedem episcopi fuisse declarat locus Augustini supra, epist. 225, ubi præcedit : « ad nostra subsellia, relicta turba, redieram. »

Absidas has loco eminentiore fuisse, ideoque gradatas, declarant loca Augustini et Evodii supra adducta. Leo Marsicanus, lib. 1, cap. 19 : « In basilicæ absida media, ad quam per octo gradus ascenditur, altare constituit. »

Supersedeo plura aggerere loca. Hæc autem aggressi, ut ex iis *absidæ* usus aliquo modo innotesceret. Onuphrius Panvinius, in explicatione vocum quarundam ecclesiasticarum *absidæ* nomine intelligit quam Itali *ecclesiarum tribunalum* vocant : « Forte quia olim vocabatur tribunal, » vel certe *tribunal* in abside erat. Gregorius Turonensis, lib. II Miracul., cap. 2 : « Denique oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, conspicioque in eo versiculos hoc modo conscriptos :

Heroes Christi geminos hæc continet aula,
Juliaum capite, corpore Ferreolum. »

Quod Hesychius ἀψίδα, præter rotæ circulum etiam *καμάρας* explicat, dum ait, ἡψίδα, τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέραι, ἡ καμάραι, intelligit id de quo hactenus eginus. Sic *camera* Gregorio Turonensi, lib. 1, De gloria martyrum, cap. 47 : « Dum in honore 1012 ipsorum martyrum, missarum solemniam celebrarentur, cecidisse e camera tabulam unam. » Severo Paulinus, epist. 12 : « Basilica igitur illa, quæ ad Dominædium nostrum communem patronum in nomine Domini Christi jam dedicata celebratur, quatuor ejus basilicis addita, reliquiis apostolorum et martyrum intra absidem trichora sub altaria sacratis, non solo beati Felicis honore

A venerabilis est. Absidem solo et parietibus marmoratam camera musivo illusa clarificat. »

Ex dictis quadruplex *absidæ* usus eruitur, ut tum significet curvaturam rotæ, tum arcum cui aliqua sit inscriptio, tum locum editiorem ubi sedet episcopus, tum cameram in qua reliquæ Sanctorum conduntur. Quæ sere Glossarium Camberonense manuscriptum exprimit : « Absida dicitur exedra, id est, sacratorium ; vel oculus, id est feretrum. » Idem : « Absida Græce interpretatur lucida, eo quod lumine accepto per arcum resplendet. » Quod verbotenus ex Isidoro supra citato acceptum vides. Idem : Absida, sphaera seu hemisphaerium. »

Aspēs. Vita Onuphrii, cap. 10 : « Aspēs eram multoties vitæ. » Quod Græcis ἀπειρίζων.

B ACIES. Leontius, in Vita sancti Joannis Eleemosynarii, cap. 21 : « quæ collecta erant a Mauris in acie ipsorum. » Dubium videri possit an in Græco fuerit φάλαγξ, quod nunc aciem seu multitudinem exercitus, nunc trutinam significat. Certe hic statera sit mentio, in qua dicuntur actus ejus appensi. Hinc *aginari* et *acinari* a scapo trutinæ. Festus : « Agina est, qua inseritur scapus trutinæ, id est, in quo foramine trutina se vertit. Unde aginatores dicuntur qui parvo lucro moventur. » Glossarium Camberonense Ms : « Aginator, negotiator ; dictus ab agina. Agina enim dicitur illud foramen in quo scapus trutinæ inseritur, et in quo trutina se vertit. Inde aginator dicitur, qui parvo lucro movetur. » Idem : « Aginare, explicare, agitare, fugare, dictum ab agina, quod est scapus trutinæ, quæ ideo sic vocatur quod ea mensura ponderis agatur. » Glossæ Isidori : *Agginantes, explicantes*. Et quia *g* et *c* mutuas sibi operas præstant, hinc in Glossis Isidori : *Acinari, tricari, in parvo morari*. Ita etiam habet Glossarium Camberonense Ms.

Alia significatione in Glossario : *Aginat, στρατεύεται. Aginare, στρατεύειν*. Existimo enim intelligi *Agentes in rebus*, qui pars militiæ erant. Jos. Scaliger, ad Festum, legit *τρακτιύεται* et *τρακτιύειν*, id est, *negotitari*. Forte quispiam divinabit legendum *στραγγύειν* et *στραγγύεται*. Nam a *στράγγω* gutta, sit *στραγγύειν*, guttatim exprimo, et metaphoricè, *premo, et quasi per angustum foramen exire cogo*.

D ACUTI. Pelagius, libello xv, n. 48 : « Sicut impossibile est navim fabricari sine acutis. » An in Græco ab ἄξυς aliquod nomen deductum fuerit, quod interpreti occasionem dederit vertendi *acutos*, equidem nescio. Existimo tamen hic per *acutos* intelligi ἄλους ἢ γόμφοις, *clavos vel gomphos*, quod utrumque in navium compactione refertur a Polluce, lib. 1, c. 9, § 2. Isidorus, lib. XIX Origin., cap. 34 : « Clavati quasi calceati, eo quod minutis clavibus, id est, acutis soleæ caligis vinciantur. » Sic forte ab acutis gomphiæ rastrum, instrumentum rusticum, dictum Græcis. ἄξίνα. Hesychius : ὄξίνα, ἐργαλεῖον τι γεωργικόν σιδηρούς γόμφοις ἔχον ἐκλύμενον ὑπὸ βοῶν. « Oxina, instrumentum rusticum, ferreis gomphiis constans, quod a bœbus trahitur. Aliud infra bisacuti.

ADVIVERE ¹. Probum verbum, sæpe in *adhuc vivere* A mutatum. Hieronymus, in Vita Malchi, num. 3, ut *dum adviveret mater*. Idem, libro 1 contra Jovinianum, cap. 28: « Licet certior hæreditas sit, dum advivis, bene abuti substantia tua, quam tuo labore quesita in incertos usus relinquere. » Tertullianus, de Anima, cap. 57: « Et hi vel maxime, qui in ipsis tunc fuerunt cum adviverent. » Gregorius Turouensis, lib. ix: *Dum advivit possideat*. Jurisconsultis quoque nota vox, l. 23, § Testamento, d. De liber. leg.; l. 50, d. De adm. leg.; l. 31, § Testamento, d. De testam. milit.; leg. Visigoth., lib. iv, tit. 2, l. 15: « Medietatem vero, dum advixerit, pater sibi vindicet, filiis post obitum relinquendam. » In iisdem, lib. v, tit. 2, l. 4: « Ita et illa quæ usu hoc ad possidendum percepit, omnia dum advixerit, sine cuiuslibet inquietudine suis incunctanter utatur expensis. » Item, lib. xii, tit. 3, l. 15: « Jurare debent, quia quæ eorum professio continet, sincero et non maculato corde profiteantur, se donec advixerint conservare. »

ÆGYPTUS olim varie divisa, seu provincias, seu dioceses spectes. Vide Philippi Berterii Pithanon Diatribam 1, cap. iv. Sæpe apud auctores occurrit *Ægypt* s *inferior* et *superior*. Socrates, lib. iv, c. 18, *Ægyptum* superiorem opponit Alexandriæ. Agens enim de duobus Macariis ait: 'Ὁν ὁ μὲν ἐκ τῆς ἄνω Ἀγύπτου ἦν ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείων πόλεως: « Quorum alter ex superiore *Ægypto*, alter ex urbe Alexandria oriundus. » Fere Thebais et *Ægyptus* inter se distinguuntur. Hieronymus, in Vita Pauli primi eremitæ: « Multas apud *Ægyptum* et Thebaidem tempestas sæva populata est. » *Ægyptus* absolute posita, vel totam regionem *Ægypti* significat, vel etiam Thebaidam comprehendit, vel partem ejus circa Alexandriam, quam vocant *Ægyptum* inferiorem; uti Thebaida vocant superiorem *Ægyptum*. Ptolemæus, de Delta et fluviis circa Delta in inferiore *Ægypto*: καλεῖται δὲ κενῶς ἢ περὶ τοὺτους τοὺς ποταμοὺς χώρα κάτω: « Vocatur autem communi vocabulo regio, quæ circa hos est fluviis, inferior. » Et de superiore parte, seu Thebaidæ: τὰ δὲ ἐπι μισσηβρώττερα τῶν Ἑπτανομίων καλεῖται Θηβαῖς, καὶ ἄνω τόποι: « Quæ autem adhuc australiora Heptanomis sunt, vocantur Thebais, et loca superiora. » Regiones et dioceses *Ægypti* et Thebaidis colligi possunt ex subscriptione concilii Niceni, et aliorum.

ÆTHER neutro genere. Vita Onuphrii, cap. 16: « *Æthera* angelicis cantibus resonantia. » Complures auctores sequiore ævo ita *æther* usurparunt. Eranodius, lib. ii, epist. 15: « Non sic pernix *æther* acta nervis arundo proscindit. » Idem, lib. vi, epist. 38: « Facilius credo cursus fluminum in diversa revocari, et relictis fluentorum alimoniis *æther* vacuum pisces expetere. » Idem, in Apologetico, de Synodo: « Videbant *æther* tantum directis a se jaculis verberari. » Marius Victor Massiliensis, lib. 1:

Sed quid est quod mundus erat, quod sidera et ortus, *Ætheraque* et vitreum pelagus.

Beda, in Vita Cutperti, cap. 9:

¹ Vide supra, col. 208, quia in hoc verbum Rosweydydus nosque simul notaverimus. (Edit.)

A Clausa diu reserans credentibus *æthera* sæclis. Fortunatus, lib. ix, carm. 1:

Aera temperie faveant tibi tempora pace.

Adelmus De octo principalibus vitiis:

Adduci merear, Christo regnante per *æthra*.

Ita Ms. *æthra* pro *æthera*, ubi Canisius *æthram* substituit. Idem, de Laude virginitatis, in præfatione:

Aut *Zonæ* mundi, quæ stipant *æthera* celsa.

Idem, cap. 5, in Joanne Baptista:

1013 *Æthera* celsa tonant dum fatur Rector Olympi.

Idem, de Laude virginitatis, cap. 57, in sancta Thecla:

Quamvis verborum rorarent imbre parentes,
Sicut nimbois stillabant *æthera* guttis.

Idem, ibidem, cap. 25, in sancta Babyla:

Æthera glauca petit devicta morte triumphans.

B **AFFECTUS**, id est, parentes, liberi et nepotes, quibus affectum et amorem natura duce debemus. Heraclides, c. 54: « Nam cum adeo illi fame quodam tempore laborarent, ut homines ne affectibus quidem parcerent suis. » Apuleius, de Philosophia: « Nec angetur charissimis orbatus affectibus. » Marcus imperator: « Quod interim a te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat. » Capitolinus Maximino: « Timentes igitur milites, quorum affectus in Albano erant. » Idem Gordianis: « Affectus suos unice dilexit, filium et nepotem ultra morem, filiam et neptem religiose. » Idem, in Antemino philosopho: « Antoninus quidem non est satis motus defectione Cassii, nec in ejus affectus sæviit. » Vulcatius Gallicanus, in Avidio Cassio: « Nec tamen Antoninus graviter est iratus rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sæviit. » Paulinus senior ad militem: « Ideo nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias Deo præferre debemus. » Paulinus junior, in Eucharistico:

.... jamdodum cunctis affectibus expers,
Prima socru, ac matre dehinc et conjuge functa.

AGAPE. Pelagius, libello xiii, n. 15: ut acciperent *agapem*. Clare hic *agape* usurpatur pro eleemosyna, seu parte aliqua, quæ ex charitate egenti datur. Sæpius hæc vox in his libris occurrit. Pelagius, libello x, num. 46: « Semino agrum meum, et facio ex ipso *agapem*. » Idem, libello xv, num. 31: « Præbentes ei quæ necessaria erant, ut faceret pro eis *agapem*. » Palladius, cap. 18: « Et fero panes, quoniam est *agape* tui noti fratris; et cras illucescente Sabbato opus est oblationibus. » Heraclides, cap. v: « Quia ipse frater tuus *agapem* facturus est. » Sic Cassianus, collatione xxiv, capite 12: « *Agapem* vocat operem largitionis alienæ, et expectat. » *Agapem* vocat opem largitionis alienæ, et operem rei, quam quis proprio labore comparavit. Tertullianus, ad martyres, cap. 2: « Imo et quæ justa sunt, caro non amittit per curam ecclesiæ et *agapem* fratrum. » Paulus Diaconus, de Gestis Langobardorum, lib. 1, cap. 26:

Signat adesse dapes *agapes*, sed lividus obstat.

Capitur fere pro solemnibus convivio in templis vel memoriis martyrum exhiberi olim solito. Vide concilium Gangrenæ, can. 11; Laodiceum, can. 27 et 28.

AGENS IN REBUS. Heraclides, cap. 53 : « Juvenem quendam agentem in rebus, etc., commovit. » Quo loco Palladius, cap. 148, Græce, *μαγιστριαὸς* habet. Erat e Palatinis officiis. Ambrosius, epist. 13, lib. II, ad Narcellinam sororem : « Palatina omnia officia, hoc est, memoriales, agentes in rebus, apparitores diversorum comitum. » Tamen et in provinciis species annonas curabant, et præerant etiam evectio- ni publicæ. Dicuntur et *Magistriani*. Vide infra.

• ALMIRIDENSIS. Vita Epicteti et Astionis, cap. 6 : « In Scytharum fines ingressi sunt, atque in Almiridensium civitatem devenerunt. » Ex his colligitur Almiridensium civitatem in Scythia esse. Sed apud quem auctorem hujus urbis memoria? Existimo Almiridensium, seu Halmiridensium civitatem dictam a lacu, qui Halmyris Plinio lib. IV, cap. 42, dicitur in hoc tractu : « Ex eodem alveo et super Istropoliun lacus gignitur LXIII m. p. ambitu, Halmyrin vocant. » Lacum hunc Danubius facit, quem Pinetus in suo Plinio vulgo *ν-vari* ait *Lac de Notre-Dame de Danubi*, id est, *lacus divæ Virginis Danubianæ*. Forte *Salmorudis* Antonini. Nicophorus, lib. XII, cap. 29, postquam dixit Ennomium jussu Theodosii Halmiridem deportatum, addit : « Est autem Halmyris Mysiæ in Europa locus, ad Istrum situs. » Haud dubie hinc Halmiridensium civitas dicta, itaque scribenda.

Ex descriptione Plinii, juxta Peucen collocanda est, quæ est in Mysia inferiore. Mysia autem inferior etiam Scythiæ nomine venit, unde in Mysia inferiore sunt Tomi, locus exilii Ovidii, quos in Scythia ponit ipse Ovidius. In Notitia imperii multa loca Mysiæ inferioris invenies ad Scythicam præfecturam pertinere.

AMMA. Pelagius, libello XVIII, n. 19 : « Vos, inquit, estis satuæ; nam hæc et vestra et mea est Amma. Hoc enim in ea vocant illi feminas spirituales. » Palladius, cap. 42 : *Αὐτὴ γὰρ καὶ ὑμῶν καὶ ἐμοῦ ἀμει-ων οὐσα Ἀμμάς ἐστιν, οὕτω γὰρ καλοῦσι τὰς πνευμα-τικὰς μητέρας.* « Hæc enim et vobis et me melior existens Amma est. Sic enim vocant matres spirituales. » Sic apud eundem Palladium, cap. 37, *Amma Piamun*; cap. 157, *Amma Talida*. cap. 158, *Amma Taor*. Non abeunt ab hac Ammæ significatione quæ Hesychius habet : *Ἀμμά, μήτηρ, τροφός.* Amma, mater, nutrix. *Ἀμμάς, τροφός Ἀρτέμιδος, καὶ ἡ μήτηρ, καὶ ἡ Ῥέα, καὶ ἡ Δημήτηρ.* « Ammas, nutrix Artemidis, et mater, et Rhea, et Demeter, » seu Ceres. Quod igitur abbas erat inter monachos, hoc Amma inter virgines sacratas.

ANTIQUARIUS. Vetus Lusiaca Palladii, cap. 15 : « Pulchre enim scribebat libræ manum. » Lexicon Græcolatinum *καλλιγράφος, librarius*, id est, *antiquarius* erat. Nam antiquarii erant qui bibliothecæ Codices componebant, vel vetustate obliteratos reparabant, ut docent imp. Constit., l. II, in princ. Cod. Theod.; de Stud. lib. urb. Rom., lib. XIV Cod. Theod. Augustinus, de Verbis Domini, serm. 44 : « Quemadmodum qui videt litteras in Codice optime scripto, et non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem. » Lexicon

Latinogræcum, *Antiquarius*, *ἀρχαιογράφος, καλλιγράφος.* Apud Cassiodorum, lib. II Histor. Tripart., cap. 16 : « Quinquaginta membranaceos Codices, bene confectos et ad usum habiles, ab artificibus antiquariis, et perfecte artem scientibus scribi præcipias. »

APHRODITOS. In Vita sancti Hilarionis, num. 50, intelligitur de Aphrodite, quæ Stephano dicitur juxta Athribin, quæ Aphroditopolis Straboni lib. XVIII. De ea intelligi hunc locum colligitur ex itinere Hilarionis; et ex monte Sancti Antonii, ad quem properabat.

APOCRISIARIUS. Mcachi cap. 88, habes Thomam *apocrisarium* cœnobii; et cap. 88, alium quemdam *apocrisarium* Gennadii patriarchæ Constantinopolitani : unde colligitur apocrisarios curasse negotia ecclesiarum et cœnobiolorum. Glossæ Ildori : *Apochrysiarius, minister Romanæ ecclesiæ.* Glossarium Ms. Camberonense : *Apocrisarius, secretarius.* Papius vocabulista : *Apochrysiarius, thesaurarius, vel legatu.* Justinianus, novella 6 : *Διὰ τῶν τὰ πράγματα πρακτότων τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν, οὓς ἀποκρισιάρχους καλοῦσιν :* « Apocrisarii vocantur, qui sanctissimarum ecclesiarum negotia curant. » Occurrit passim apud scriptores posterioris ætatis. Est videlicet *apocrisarius* ὁ ἐπὶ τῶν ἀποκριμάτων, a *responsis*. Quod apud Georgium patriarcham Alexandrinum in Vita sancti Chrysostomi est *ἀποκρισιάρχος*, Godefridus 1014 Tilmannus vertit, *secretarius*. De munere hoc vide Hincmarum epist. 3, cap. 13.

AQUA ASPERGI. Vita Hilarionis, num. 20 : « Scythum stertilem aqua jussit impleri, etc.; equos aspersit. » Vide ibi. Sosipater Charisius, Inst. Gram. I. 4 capite *De deficientium*, ait : « Ad æquas an ad aquas *ν-vari* cari dici debeat, quæsitum est. Qui ad aquas dicunt enarrant quod ex luce Cænearum aqua religiosa afferri soleat, purificandi causa. Sed melius ad æquas, quod olim greges equorum in Circum inducebantur; ibique per populum cursu æquabantur. » Philippus Rubenus, Electorum lib. II, cap. 18, præfert legi *ad aquas*, atque ita interpretatur quod est apud Ulpianum. De his qui notantur infamia, l. IV : « neque agitantes, nec qui aquam equis spargunt, » videlicet, non de vulgari aliqua sparsione aut ad recreandos equos, ut Alciatus, VI Parerg., capite 3, sed de solemniqua et cum religione, imo superstitione, conjuncta. Nam fuisse mos videtur, ut quoniam Circenses sacri ludi erant, honorique deorum dicati, equi certaturi prius lustrarentur, et aqua certo loco petita spargerentur. Idem existimat Hilarionem hunc ritum in mente habuisse, et profanam hanc aquam alia aqua damnasse. Sic forte putat legendum in lapide veteri inter officia Circensium, *Sparsor pro Spartor*, nisi, inquit, hoc a sparto sit, et ad circi metarumque dealbationis munus pertineat. Nam in Glossis ita scriptum *Spartum, λευκαία ἐν θεάτροις.*

ARCHISTERIUM. Vita sancti Antonii, cap. 53 : « Et cum iudices, qui ad interius archisterium propter asperitatem itineris, etc., ire non poterant. » Glossarium Stewechii Ms., *Archisterium, monasterium.* Glossarium Camberonense Ms., *Archisterium, monaste-*

viam. « Archisterium, principalis statio; sterion enim statio dicitur, archos princeps. » Idem : « Sterion Græce, Latine statio. » Ibidem : « Sterium, solitarii habitatio. » Equidem Antonii *archisterium interius* in monte erat præcipua et principalis ejus habitatio. Capitur tamen pro quovis monasterio. Vita sancti Walburgis, lib. III. « Et adjacens arcisterio cœmeterium. » Ibidem : « Hujus sancti atrium arcisterii merui contemplari. » Paulus Longus, in Chronico Citiensi (tomo I Germanorum Scriptorum a Pistorio editorum), anno 1469 : « In carmine quodam, quod in præconium præfati Bursfeldensis archisterii edideram. » Idem, pag. 886 : « Sub Trithemii militabam obedientia in archisterio divi Jacobi prope Herbipolim. » Hinc *archisteriale*. Vita sancti Willibaldi : « Verum et arcisteriali jam jugo constrictus, nunquam sine abbatis sui licentia pergere judicaret dignum. »

ARSINOE. Vitæ Antonii cap. 14 : « Quid sane et in Arsenoitarum oppido gestum sit, non transibo silentio. » Cum duplex sit Arsinoe et Arsinoites Nomus in Ægypto, hic intelligitur de Arsinoe seu Crocodilorum oppido ad Nilum, ut patet hic ex adjunctis, cum ad Arsinoen Nilum crocodilis infestam transit Antonius. Alia Arsinoe est ad Charandram sinum,

ARTABA. Vitæ Joannis Eleemosynarii, cap. 3 : « Omnia in una Campana statera, modio et artabe, vendere et emere contestabatur. » Palladius, c. 76 : « Acceperunt unusquisque frumenti annuus duodecim artabas, qui sunt veluti quadraginta, qui apud nos dicuntur modii. » Interpres Aristophanis, in Acharn., de artaba : Περσικὸν δὲ καὶ Αἰγύπτιον τὸ ὄνομα : « Artaba Persicum et Ægyptium nomen est. » De Ægyptiorum artaba Fannius :

Est etiam terris, quas advena Nilus inundat, Artaba, cui superat modii pars tertia post tres. Namque decem modiiis explebitur artaba triplex.

Hieronimus, in cap. v Isaiæ : « Pro triginta modiiis, quos nos pro *coro* posuimus, qui Hebraice dicitur *homer*, LXX verterunt ἀρτάβας ἕξ., quæ mensura Ægyptiaca est, et facit modios viginti. » Plane quadrat æstimatio artabæ apud Hieronymum, cum ea, quæ est apud Palladium jam citatum. Idem, in cap. xi Danielis : « Ita ut (Ptolemæus Philadelphus) de Ægypto per singulos annos quatuordecim millia et octoginta talenta argenti acceperit, et frumenti artabas (quæ mensura tres modios et tertiam modii partem habet) quinque et decies centena millia. » Ignotus Græcus libro de ponder. et mensuris : Αἰγυπτία ἀρτάβη μέτρον ἔχει μοδίους εἴ· ὁ δὲ μόδιος ὁ Αἰγύπτιος καὶ ὁ Ἰταλικὸς ἔχει χοίνικας η̄. « Ægyptia artaba capit modios quinque; modius vero Ægyptius et Italicus continet chœnicas octo. » Papias : « Artaba, genus mensuræ Syriacæ, quæ tres modios facit et trientem. »

De Persarum et Medorum artaba Hesychius : Ἀρτάβη μέτρον Μηδικὸν σίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος : « Artaba mensura frumenti apud Medos, Atticus medimnus. » Herodotus Clio, seu lib. 1 : « Ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐστὶ Περσικὸν, χωρίων μεδίμνου Ἀττικῶ πλείων χοίνιξι τρισὶ Ἀττικῆσι : Est autem artaba mensura Persica, capaciorem quam Atticus medimnus, tribus chœnicibus Atticis. »

Sed omnino varia mensura fuit artaba. Nam Eupolemus, apud Eusebium, lib. IX, cap. 4 Præpar. Evang., explicans epistolam Salomonis ait : Ὁ δὲ πῶρος ἐστὶ ἀρτάβων ἕξ : « Corus vero est artabaram sex. » Consule Villalpandum nostrum, Apparatus in Ezechielem parte II, lib. III, cap. 11.

ARURÆ. Evagrius interpres Vitæ sancti Antonii, cap. 2 : « Aruræ autem erant ei trecentæ uberes et valde optimæ. » Retinuit interpres vocem Græcam ἀρουραι, pro quo vulgo substitutum *palma*. Occurrit eadem vox hac eadem Vita, cap. 15 : « Et statim intelligit parvis aruris, et parietibus, vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit. » Ubi pro *parvis aruris* in Græco est, δλίγας ἀρούρας; quod Hæschelius vertit *campus exiguos*, et Coloniensis editio habet, *parvis thesauris*. Propria Ægypto terræ divisio in aruras. Strabo, lib. XVII, de Ægypti divisione : « Ἡ δὲ χώρα τὴν μὴν πρώτων διαιρεῖται εἰς τομοὺς ἑσχα, δέκα μὲν ἢ Θηβαίς, δέκα δ' ἢ ἐν τῷ Δέλτα, ἕξ καὶ δέκα δ' ἢ μεταξὺ ὡς δὲ τρεις, τοσούτοι ἦσαν οἱ σύμπαντες νομοί, ὅσαι αἱ ἐν τῷ λαβυρινθῶ αὐλαὶ αὐταὶ δ' ἐλάττους τῶν τριάκοντα. Πάλιν δ' οἱ νομοὶ τομὰς ἀδείας ἔσχον ἕως γὰρ τοπαρχίας οἱ πλείστοι διήρηντο, καὶ αὐταὶ δ' εἰς ἄλλας τομὰς, ἐλάχισται δ' αἱ ἀρουραι μερίδες : « Regio initio in præfecturas divisa fuit, quas Nomos vocant : Thebaica quidem in decem; quæ vero in Delta, in totidem; intermedia autem in sedecim, et (ut quidam volunt) tot erant hujusmodi præfecturæ, quot aulis labyrinthus habebat, quæ circiter triginta erant. Rursum hæ præfecturæ divisiones liberas habent; majore enim e parte in toparchias divisæ fuerunt; toparchiæ rursus in portiones alias, quarum minimæ aruræ erant. » Non recte interpres hic *arva* verterat. Horapollo, lib. 1, cap. 5 :

Ἔτος τὸ ἐπιστάμενον γράφοντες, τίταρτον ἀρούρας γράφουσιν ἔστι δὲ μέτρον γῆς ἢ ἀρουρα, παχῶν ἑκατῶν : « Instantem annum significantes, quartam aruræ partem pingunt. Est autem ἀρουρα terræ mensura, centum complectens cubitos. » Herodotus, Euterpe, seu lib. II : Γέρακα δὲ σπι ἦν τάδε ἔξαιρετημένα μόνον αἱ Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱερῶν ἀρουραι ἔξαιρέτοι δώδεκα ἑκατῶ ἀτελείς ἢ δὲ ἀρουρα 1015 ἑκατῶν πάχων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντη ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. « His solis (qui dicuntur Calasiries seu pugnatores) Ægyptiorum præter sacerdotem hoc eximium honoris habebatur, ut singulis duodecim aruræ essent exemptæ et immunes. Est autem arura centum cubitorum Ægyptiorum quoquoersus. Ægyptius vero cubitus Samio par est. » Suidas : Ἀρουραία μάντις, ἐπὶ τῶν νοθρῶν καὶ ἀπράκτων. Ἔστι δὲ ἀκρις δυσκίνητος, χλωρὰ, καλουμένη μάντις, ἧς τρεις προσίχοντες ταῖς κινήσει μακτεύονται. Ὅτι ἢ ἀρουρα πόδας ἔχει ἦ, « Rusticana vates, de segnilibus et ignavis. Est autem locusta admodum tarda motu, viridis, quæ vocatur mantis, id est, vates; cujus motus quidam observantes vaticinantur. Arura pedes habet quinquaginta. » Ubi Æmilii Portius sensum non percepit, cum extrema vertit : « Rus pedes habere dicitur. » Et ingenue professus est, N. L. Legerat ille ἔχεν, cum legendum esset

ἔχει ὦ. Ita habet Ms. noster Antuerpiensis. Nempe arara est dimidium plethri, plethrum autem continet pedes centum quaquaversum, ut idem Suidas ait.

Arura Scriptoribus Latinis etiam usurpata, non pro certa terræ portione, sed generatim pro terra seu agro. Velius Longus, de Orthographia: «Felix, quam ita credo dictam, quod sit minus felix aruræ.» Hinc aruræa, id est agrestis, rurestris. Marcellus Empiricus, lib. de Medicamentis, pag. 63: «Lacertas pisinnas, quæ in segetibus morantur, quas Græci aruræas vocant.» Unde proverbium, Μάντις ἀρουραία, ut in Suida jam citato.

ASPIRARE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 51. «Uno hinc et altero hinc aspirantibus.» Ita Mss., ubi Editi, assistentibus. Glossæ Isidori: *Aspita, ruina*. Ita et Glossarium Ms. Camberonense. Videndum tamen num pro ruina legendum sit *vernina*. Certe *spitum* dicitur *veru*. Glossarium Camberon.: *Assium, veru*: id est *spitum*.

ASSUESCO, id est, *assuefacio*. Hieron., in prologo Vitæ Malchi: «Dispositumque per tabulata militem, pendenti gradu, et labente vestigio firmiter stare assuescunt.» Ita Mss., quod vulgo mutarunt in *ad-suefaciunt*. Dionysius Exiguus, Vita Pachomii, capite 23: «Sed paulatim assuescit ea, levioribus exercens ante ponderibus.» Ita Mss. et vetus editio, ubi Coloniensis substituit, *assuefacit*. Priscianus, lib. VIII, cap. de Verbis communibus: «Assuesco, absolutum est, invenitur tamen pro *assuefacio*. Lucanus, in V: «Adde quod assuescis satis,» pro *assuefacis*.

BAIÆ. Vide VAVÆ.

BAIA. Occurrit vox hæc in Græco Palladio, uti in Glossario suo Græcobarbaro citat Joannes Meursius, sed non recte eam percepit. Quod enim Palladii, c. 61, est, βαία ἄλλα παρὰ τοῦ πρισβυτηρίου αἰτησάμενος, τοῖς ζώνας ζώνας εἰργάσατο, recte ita Gentianus Herveus vertit: «Cum paucos palmæ ramos petisset a presbytero, efficiebat cingula animalibus.» Et subdit miraculum per unum e cingulis editum. Fiebant autem ea ex palmæ ramis seu foliis, quæ βία dicta. Hesychius in Lexico: Βαίς, ῥάβδος φοίνικος καὶ βαίων: «Bais ramus palmæ, et baiorum.» Hieronymus, libro II contra Jovinianum, cap. 9 ex Chæremone Stoico, de Vita antiquorum Ægypti sacerdotum citat: «Cubile eis de foliis palmarum, quas baias vocant, contextum erat.» Idem, in cap. VII Ezechielis, explicans illud, *Et ecce applicant ramum ad nares suas*, inquit: «Haud dubium quin palmarum, quas Græco sermone τὰ βία vocant, ut per hoc eos idola adorare significet.» Non recte Meursius supra existimavit, loco illo Palladii per βία intelligi quodcumque donum generaliter ita dictum. Quem Meursii lapsus video etiam notatum Grezero nostro, lib. II de Benedictionibus, cap. 41.

BAPTISMUS NUDORUM. Solebant olim nudos tam viros quam feminas oleo catechumenorum inungere et baptizare. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 5: «Venit puella ex Perside, ut baptizaretur; quæ nuda speciosa erat ac tantæ pulchritudinis, ut non

posset presbyter nudam eam sancto oleo inungere.»

Sed disputatio inter doctos virus orta, an baptizandi omnino nudi fuerint, an tantum superiori veste exuti.

Josephus Vicecomes, in Ecclesiasticis suis Observationibus de antiquis baptismi ritibus, lib. II, cap. 37, et lib. IV, cap. 10, 11, 12, 13, conatur astruere plane nudos, nullo vestis vel tegumenti genere amictos olim catechumenos inungi solere et baptizari.

Sunt qui contradicant (Joannes Viringus noster in tractatu Ms. ea de re) censeantque Ecclesiam nimisquam semper honesti tenacem fuisse; nec simile vero esse eandem tam evidenti sacrilegiorum periculo sacramentum hoc exponi voluisse.

Ego vero, perpensis utriusque partis momentis, existimari, si quis recti libram iudicii tenere volet, et nudos et non nudos olim catechumenos inunctos et baptismo tinctos fuisse asseret.

Nudos quidem, quantum ad mysterium pertinet, quo vita nobis anteacta emendanda et in melius commutanda denotabatur. Nam nudi censebantur, quibus superior vestis, qua in publicum procedere soliti erant, detrahebatur. Integre illa ponitur, quia nihil veteris hominis superesse potest.

Non nudos, quia vel interulam vel præcinctorium aliquod linteum baptizandi ad honestatem servabant, qua re servata non omnino nudi erant, sed quasi nudi: nudique dici poterant, quod qui ita in publico apparet, nudus cecinisse dicitur tota die ac nocte cum prophetis, deposito scilicet amictu regio, nec enim prophetæ nudi erant. Sic David, II Reg. VI, nullus ante arcam saltasse dicitur, et tamen eo tempore indutus erat Ephod lineo, ut ibidem habetur. Sic Joannis XXI, Petrus nudus dicitur, quod breviori veste piscationi aptæ indutus esset; quare ne ita nudus Christo se sisteret, tunica se succinxit, ἐπεδύρα, id est, veste quæ alteri injicitur. Nec desunt graves auctores (inter eos Gaspar Sanctius noster) qui ita quoque Isaiam nudum et discalceatum (Isaia XX) intelligunt. Ad hanc loquendi scribendique consuetudinem facit Seneca, lib. V de Beneficiis cap. 13: «Quædam etiamsi vera non sint, propter similitudinem eodem vocabulo comprehensa sunt. Sic illitteratum non ex toto rudem, sed ad litteras altiores non perductum; sic qui male vestitum et pannosum vidit, nudum se vidisse dicit.»

BASTERNA. Vita Eugenæ, cap. 3: «vobis itaque duobus juxta hasternam ambulantes.» Est vehiculi genus mollius stratum, matronis usitatum. Ammianus, lib. XIV: «Opertis capitibus et basternis per latera civitatis cuncta discurrunt.» Hieronymus, in cap. LXVI Isaia: «Ubi posuere LXX cum umbraculis (quæ nos dormitoria interpretari possumus vel basternas), alii voce consona transtulerunt φορτια, quæ nos varii generis interpretamur vehicula.» Ennodius, epigram. 129, inscriptionem habet: «In basterna uxoris Bassi Violæ.» Glossarium Nomicum: Δεικτικόν, βάστηρα, χράδατον: «Lecticula, basterna, grabatum.» Glossarium Camberonense manuscri-

ptum : « Basternæ sunt quædam ferocissimæ gentes, non procul a Macedonia. **1016** Basternæ etiam dicuntur quædam matronarum in itinere vehicula, quæ desuper cooperta, et mollioribus stramentis composita, a duobus equis trahuntur. » Papias : « Basterna vehiculum est itineris, mollioribus stramentis composita, quasi vesterna. » Glossæ Isidori : « Basterna tecta manualis. » Intelligitur, opinor, lectica tecta, quæ manu fertur. Nisi quis legat, *mannualis*, quod a mannis raptetur. Ovidius, lib. II Amorum, eleg. 17 :

Parvaque quam primum rapientibus esseda mannis,
Ipsa per admissas comcute lora iudbas.

Per *parva esseda* videntur intelligi quæ posteriori sæculo dicebantur *basternæ*; quæ quia a mannis trahabantur, forte ideo dicta sunt *mannuale vehiculum*. Glossarium quoque Camberonense Ms. *essedum* interpretatur *basternam*. Hieronymus, epist. 20, ad Paminachium de obitu Paulinæ : « Ibi ferventes burricos mannos, comatulos pueros. » Nempe *serventes manni*, rapientes *basternam*, et raptim currentes. In iisdem est *Bortanea tecta manualis*, pro quo in Glossario Camberonensi manuscripto, *Bortama, testa manualis*, nescio an ex *Basterna* utrumque sit depravatum. Cerda noster, cap. 141 Adversar. sacror., n. 407, legit : *Portanea testa, manualis*, quod manu portetur. Mihi potius *tecta* dicitur *basterna*, quod undique clauderetur; clauderentur enim plerumque speculari lapide. Unde Juvenalis, sat. 4 :

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Ubi Glossæ veteres : *lecticam clausam dicit*. Ennodius supra :

Quam vaga constantem retinent hæc tecta decorem,
Mititur a domina quidquid habent pretii.
Nam rutilat fulvum Violæ de luce metallum,
Possessor radios aspergit ubique suos.

Nempe per lapidem speculari tralucebat decor et ornatus Violæ. Et quod clausæ essent lecticæ, *caveas basternarum* vocat Hieronymus epist. 22, ad Eustochium, De custodia virgin. : « Præcedit caveas basternarum ordo semivirorum. » Unde Isaia LXXI, *σκιάδα* vertere LXX, id est, « umbracula, quæ nos dormitoria interpretari possumus vel basternas, » inquit ibi Hieronymus.

Basternæ originationem hanc affert Isidorus, libro XX Orig., cap. 12 : « Basterna vehiculum itineris, quasi viæ sterna : mollioribus stramentis est posita, a duobus animalibus deportatur. » Unde videtur sua hausisse Papias, etsi apud eum *vesterna* pro *viæ sterna*.

Ex dictis auctorum locis apparet nunc servorum manibus, nunc ab animalibus gestatam basternam. Nam quod Meursius in Glossario Græcobarbaro apud Isidorum *animalia* interpretatur *servos*, non persuadet.

Alia basternæ significatio apud Græcos jurisconsultos, quibus pro transennis et pro tectis accipitur. Vide Cujacium, lib. XIII Observat., c. 30.

BELLUÆ. Quod Vitæ Antonii interpres, cap. 25, habet *belluas*, ibi Græcus textus habet *ὄαινας*. Bellua subinde pro hysena capitur. Vide dicta (*supra*, col. 593, not. 8) ad cap. 6 Heraclidis (*qui scripsit ΒΕΛΛΑ*). Clemens Recognitionum lib. VIII, c. 7 : « Alia

A quædam animalia marem vicibus alternis in feminam verterent, et sexum per annos singulos commutarent, ut lepores et hyenæ, quas belluas vocant. » Postremum hoc, *quas belluas vocant*, interpretamenti vicem addidit Rufinus Clementis interpres. Glossæ : *Ἰαίνα, ζῶον, bellua*.

Alias bellua de elephantis capitur, ut apud Curtium; lib. VII; Ammanum, lib. XXV; Arnobium, libro VII. Item pro cetis et pisticibus, apud Suetonium Nerone, c. 12; et in Glossario : *Bellua, κῆτος*. Item *καρίς, pistris, de bellua*. Item, *bellua marina, κῆτος*.

ΒΕΜΑ seu **ΒΗΜΑ**. Vita sancti Basilii, cap. 11. *In sanctum tribunal*, Græce, *εἰς τὸ ἅγιον βῆμα*. Quod certum in templis antiquorum juxta altare locum significat. Quod ut melius intelligatur, ita de veterum Græcorum ecclesia Genebrardus vel potius Claudius Sanctesius, in Liturg., ut citat Gretzerus noster tomo II de Cruce, in notis ad relationem *περὶ τῆς σταυροπροσκυνήσεως, de adoratione Crucis*.

Ecclesia Græcorum in quinque partes dividitur :

Prima pars dicitur *ἅγιον βῆμα, sanctum tabernaculum*, quod gradibus in eam scandatur : ubi duo sunt altaria, majus in medio, quod dicitur *θυσιαστήριον, sacra mensa, sancta sanctorum, locus Dei requies, propitiatorium, magni sacrificii officina, Christi monumentum, et ejus gloriæ tabernaculum*. Minus altare, in quosacerdos sacra præparat, dicitur *πρόθισις, quasi propositio*, quod panis consecrandus in eo primum ponatur.

Secunda pars templi dicitur *ἱερατικόν, chorus, locus clero et cantoribus deputatus*, ubi tabulatum dæ habens ostia, et vela utrique ostio oppansa.

Tertia pars *ἄμβων, pulpitum*, ubi recitantur Evangelia et Epistolæ, et verba fiunt ad populum. Unde *ὡχὴ ἐπιθάμβωνος, oratio pone ambonem seu suggestum*.

Quarta pars *ναὸς, templum seu navis Ecclesiæ*, ubi populus orat, in qua viri a mulieribus sejuncti sunt per tabulata.

Quinta est *baptisterium*, prope *πρόναον, prope vestibulum templi*, ubi hærent pœnitentes. Hactenus Claudius Sanctesius. Vide et infra dicenda in verbo **TEMPLUM GRÆCORUM**, ex Gentiano Herveto

BENEDICTIO. Quanti hæc olim æstimata fuerit habes in Vita sancti Antonii cap. 39, qui episcoporum et presbyterorum benedictiones submisso capite excipiebat. Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 9 : « Ille (Zosimas) autem in terra prostratus, poscebat benedictionem secundum morem accipere. Prostravit autem se et ipsa, et utrique jacebant in terra, unus ex alie benedictionem poscens. » Sic apud Gregorium Nyssenum, oratione de Vita sanctæ Macrinæ : « Cum fecissemus et precandi et benedicendi finem, atque illæ, inclinato prius capite benedictioni, honeste discedentes abissent. » Beda, lib. III Hist. Eccl., cap. 26 : « Accurrebant, et flexa cervicè vel manu signari, vel ore illius (monachi vel clerici) se benedici gaudebant. » Vita sancti Fulgentii, 4 januarii, habet concursum populi, quis ab exsilio revertenti primus saluaret agnoscendus, quis benedicti caput supponeret. Palladius, in Vita Chrysostomi : « Ei

caput vestrum inclinate, ut Joanni, per omnia. » Ita A
viduas diaconissas, ut futuri episcopi, benedictionem
capite inclinato accipiant, monet Chrysostomus.

Parvuli quoque sacerdotibus et viris sanctis, ut bene-
dictionem percipiant, offerri soliti. Theodoretus, hic,
capite 2, in Juliano Saba, cap. 8, in Aphraate, capite 9,
in Petro eremita Galata. Vita Epiphaniï episcopi :
« Omnis ætatis et sexus turba confluebat, offerens
parvulos. » Auctor Operis imperfecti, in Matth.
xix : « Præsens locus instruit omnes parentes, ut
filios suos indesinenter sacerdotibus offerant. » Eudoxia
quoque imperatrix jam natum in purpura
Theodosium juniorem Patribus obtulit, ut habetur in
Vita sancti Porphyrii, 26 Febr. 1017 Cum Columba-
nus, in Vulciaco villa hospitio exciperetur, « infantes
mater ad benedicendum viro Dei obtulit. » Vita ejus, B
21 Novemb. Columba quoque abbas Domnallo regio
infanti benedixit. Vitæ ejus per Adamannum lib. 1.

Quin et infantes adhuc in utero existentes benedi-
ctioni sanctorum virorum fuere oblati. Ita Eudoxia
imperatrix infantem, quem utero gestabat, Patrum
benedictioni obtulit, in Vita Porphyrii jam citata. Sic
Stephanus Junior etiamnum existens in utero, benedi-
ctioni Germani patriarchæ Constantinopolitani obla-
tus a matre est.

Qua in re cavendus est error Cajetani, qui censuit
simili benedictione, in voto parentum, salvari posse
infantem, etiam non baptizatum, in utero. Ita enim
ille ait in in partem divi Thomæ, q. 68, ad art. 11 :
« In articulo undecimo occurrit scribendum et conse-
quenter dicendum, sub correctione tamen, parvu- C
los in maternis uteris periclitantes, posse salvari, si-
cut superius (art. 2) diximus de infantibus qui non
possunt baptizari. Posse autem salvari dico per sa-
cramentum baptismi non in re, sed in voto parentum
susceptum, cum aliqua benedictione prolis, seu ob-
latione ipsius ad Deum cum invocatione Trinitatis. »
Quem refutatam vide apud Alphonsum de Castro,
adversus hæreses, libro III, verbo *Baptismus*, hæc. 9.

Plura de variis benedictionibus vide in indice re-
rum, et copiose apud Gretzerum, libro eade re edito.

BERŒA. Vitæ Malchi dum. 3¹. Syriæ est civitas,
circa quam eremus Chalcidos. Duplex Berœa apud
Stephanum de urbibus, una in Macedonia, altera in
Syria, quæ hæc nostra, quam et Beroen dictam ait.
De Macedonia Plinius, lib. IV, cap. 10; de Syriæ Be-
rœa idem, lib. V, cap. 26 : « Infra Palmiræ solitudi-
nes Stelendena regio est, dictæque jam Hierapolis ac
Berœa, et Chalcis.

BIRRAUS. Vita Pelagiæ, cap. 12 : « Induit se tunicam
tricinam et birrum sancti Nonni episcopi. » Heracli-
des, cap. 51, de Athanasio episcopo : « Tunica ille
tantum sua, birroque vestitus. » Unde constat birrum
fuisse vestem episcopalem, quod etiam clarum ex Actis
sancti Cypriani : « Exiit se lacernum birrum,
quem indutus erat. » Baronius, tom. II, anno Christi
271, Dionysii papæ 1, Valeriani et Gallieni imp. 7,
hæc de birro ad eum locum notat :

In quo illud imprimis animadvertendum, non sim-
pliciter dici birrum, sed *lacernum birrum*; licet Sul-
picius Severus, dialog. 1, cap. 14, birrum a lacerna,
utroque tamen existente habitu clericali, distinguat,
cum invehitur in voluptuosos clericos, dicens : « Hæc
charis viduis ac familiaribus mandat tributa virgini-
bus; illum ut birrum rigentem, hæc ut fluentem texat
lacernam. » At primum quod attinet ad lacernam, si
ethnicos consulas, reperies eam breve fuisse indu-
mentum ad arcendam pluviam, ut ex his quæ Cicero,
Philip. II, ac Plinius, lib. XVII, capite 25 tradunt,
evidenter apparet. Porro ad humeros brachiaque te-
genda fuisse compositum ejusmodi vestimenti genus,
docet Festus Pompeius, in verbo *Lacerna*; dum de
lacerna agens, ait eam minore fuisse capitulo; capi-
tulum vero ait Varro, de Ling. Lat. I, IV, fuisse *muliebre pectoris indumentum*, ita dictum, quod pectus
capiat, et comprehendat brachia; quæ enim sine eis
incedebant, pectore et brachiis erant apertis. Super
tunicam vero superduci lacernam, Gellius, lib. XIII,
cap. 20 testatur, cum ait : « Cum me præsentem disci-
pulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tu-
nicis et lacernis indutos, et gallicis calceatos : Equi-
dem, inquit, maluissem vos togatos esse : pigritum est
cinctos saltem esse et penulatos.

Quod vero habent Acta *lacernum birrum*, vox *birrum*
ad colorem pertinet; nam notat Festus in verbo *Bir-
rum*, apud antiquos rufum colorem dictum esse bir-
rum. Ac proinde lacernam rufi fuisse coloris. Sive
dicere velimus *lacernum birrum*, hoc est sericum; C
βίρρον enim veteres dixere serica, ut Zonaras et
Theodorus interpretantes duodecimum canonem Gan-
grensium tradunt. Vide Cujacium, in l. IV Cod.
De vest. holoser., lib. XI; sive magis placeat *lacer-
num birrum* significare birrum ipsum in modum la-
cernæ compositum. (Porro *birrus* et *birrum* mascu-
lino et neutro genere dictum reperitur.) Utinquo
sit, constat quidem testimonio sancti Augustini, etiam
clericos in Africa uti consuevisse lineam atque birro,
sed episcopos birro pretiosiore. Nam eo sermone, quo
clericorum suorum disciplinam compnit, hæc ait
serm. de divers. 50 : « Nemo det birrum, vel lineam
tunicam, seu aliquid, nisi in commune; de communi ac-
cipiam mihi ipsi. » Et paulo post : « Offeratur mihi ver-
bi gratia birrum pretiosum, forte decet episcopum,
D quamvis non deceat Augustinum, » id est, hominem
pauperem, de pauperibus natum. Utuntur ex institu-
tione sancti Augustini regulares tunica lineam, atquo
cum volunt, diebus præsertim solemnibus, in Italia
etiam birro, quem in Hispania semper gestant. Eam-
dem quoque consuetudinem viguisse in Ecclesia Orien-
tali, ut episcopi super tunicam birro induerentur, ex
iis quæ scribit Palladius in Lausiaca, cap. 51, de san-
cto Athanasio episcopo Alexandrino possumus intel-
ligere dum ait, *eum tunica birroque vestitum secersisse*.
Meminit et Gregorius Turonensis de sancto Brito,
qui ardentes in birro suo posuit, ad declaran-
dam sui animi innocentiam.

¹ Vide quid de hoc nomine Rosweyde nosque notaverimus supra, col. 208. Edit.

Cæterum propter ejus indumenti brevitatem, Venantius Fortunatus nominat birrum ipsum palliolum, cum agit de sancto Germano Parisiorum episcopo visitante Clotharium regem; atque de ipso rege ait: *allambit sancti viri palliolum.*

Quod vero sanctum Gangrense conc., cap. 12, monachos Eustachianos incedentes palliatos, atque damnantes birris utentes, anathematis sententia percule-rit, non placet quod per birrum alii interpretati sunt vestem pretiosam simpliciter, sed potius quod illi amici pallio sui longitudine et latitudine diffuente, eos damnarent, qui birro nempe breviori uterentur indumento: quod vile vel pretiosum (ex sententia Augustini superius recitata) ad libitum cujusque esse potuisse, certissimum est; pretiosiores vero fuisse birros Atrebatenses et Canusinos, Flavius Vopiscus in Carino testatur. Cum itaque eadem Acta Cypriani passionis habeant, ipsum *lacernum birrum* complu-isse, et ad genua posuisse, illud fuisse perbreve, ac parvi negotii operam egisse demonstrant; nam non sic de tunica eum fecisse, sed diaconis dedisse tradunt.

Ex his itaque jam exploratum haberi videtur episcoporum fuisse antiquum habitum, ut post vestem superinduerent lineam, et desuper eam solutam tunicam, ac deinde numeros tantum tegens et brachia lacernum birrum: quo genere indumenti hodie videmus uti S. R. E. cardinales, atque episcopos illos, qui ex regularibus ad eam dignitatem proveci sunt. Romanum vero pontificem birro absque tunica superlineam, sed serico atque rufo, interdum vero albo, pro temporis ratione. Porro ex dignitatis ordine birrum pretiosius fuisse, ex Augustini sententia dictum est. Hactenus Baronius.

1018 In Palladio nostro bis terve birrum occurrit, uti, cap. 83: *pallium gestabant et byrrum.* Ubi Græce est, *τριγωνόφοροι καὶ τετραγώνοφοροι.* Hervetus Latine extulerat, *qui pallium gestabant et pileum.* In Editione Lugdunensi legebatur, *καὶ τετραγώνοφοροι.* Et in notis suis Meursius ex conjectura corrigit *σικερόφοροι*: fortasse, ait Fronto noster, quia scholiastes Aristophanis exponit *σικερόν τὸ ῥυπώδες τῶν τυρῶν*; et apud Eupolidem, *βυδίξει σικερόν ἡμεισμένα*, ut hic dicuntur *σικερόφοροι*, qui sordidis vestibus amicti; sed emendationem e Regio Ms. erutam *βυρρόφοροι*, confirmat Heraclidis interpres: « Concurrentes omnes simul, quoscunque palliis, quoscunque cernimus birris esse vestitos; » deinde quod dixerit convenisse primates illius oppidi; postremo, quod quosdam philosophorum dicat unum ei solidum dedisse, ac proinde non omnes viles homines ibi et abjectos fuisse constat.

Item, cap. 136, de sancto Athanasio: *accepto suo stichario seu tunica, et birro.* Hervetus verterat, *accepto suo stichario et cereo.* Græce est, *λαβὼν ἱαντοῦ τὸ στικάριον καὶ τὸ βιρρόν.* Hervetus *ῥῆρο* fortasse legerat.

Alia de birro addi possent, sed hæc nunc sufficiant. Quod ad birrum canonicorum regularium attinet, hoc, opinor, intelligit Glossarium Camberonense manu-

A scriptum: « Birrus planeta, pallium villatum, mantellum fimbriatum. » Hoc habitu in Belgio utantur canonici regulares, qui vel solus cum linea tunica eos ex divi Augustini instituto esse declarat, cum ille suos clericos *linea et birro* ornari, ut constat ex ejus Sermone 50 de diversis.

BISACUTUS. Vide dicta ad Vitam Antonii cap. 25, et Frontonii cap. 1. Vita Antonii: « Ut sarculum sibi bisacutum cum frumento deferret. » Ita distinguendum eum locum in notationibus monui. Sic in Vita Frontonii, cap. 1: « Deferentesque ad eremum secum parva olerum semina, et bisacutos parvosque sarculos. » Glossarium Camber. Ms. « Bissacuta, feramentum quoddam utrinque incidens. »

BRUCHIUM. Vita Illarionis, num. 33: « Divertit ad quosdam fratres notos sibi in Bruchio, haud procul ab Alexandria. » Et post pauca: « De Bruchio per inviam solitudinem intravit Oasim. » Eusebius, in Chronico, anno 1 Claudii, ante Aurelianum: « Alexandria Bruchium, quod per multos annos fuerat obsessum, tandem destruitur. » Ammianus, lib. xx: « Alexandria, etc., amisit regionum maximam partem quæ Bruchion appellatur, diuturnum præstantium hominum domicilium. » Epiphanius, libro De ponderibus et mensuris locum Bibliotheca a Philadelphæ structa insignem fuisse indicat. Erat enim ibi Musium. Spartianus in Hadriano: « Apud Alexandriam in Musio multas quæstiones professoribus proposuit. »

Quod Scaliger ad Eusebium, supra, ait *βρουχίτων* ante *λακώτες* dictum, sine auctore asserit. Ipsa Alexandria ita dicta est, teste Stephano.

Originationem ejus venatur Casaubonus, ad Hadrianum Spartiani, quasi olim dictum fuerit *βρουχίτων*, quam vocem integram servat Eusebius, Historiarum lib. vii, cap. 32, ubi Christophoronus interpres, quia corrupte legerat *τοῦ πυροῦ χρισίας ὄσσης*, verterat, *cum ibi magna esset frumenti inopia.* In Vita Apollonii Grammatici Alexandrini dicitur *βρουχίτων*. Notum litteras β et π invicem permutari. Atque ita Bruchium fuerit Alexandrinis, quod Prytaneum Atheniensibus, videlicet *πυροῦ ταμιεῖον*: *frumenti reconditorium.*

BRUMOSUM. Variæ hæc scriptum, nunc *brumosum*, nunc *bromosum*, nunc *bramosum*. Ruffinus, lib. iii, n. 39: « Et cum feteret brumosa aqua odore, non permittebat ut aliam equam mutarent. » Palladii Lausiaca, in appendice, ex veteri interprete: « Per biennium enim manus meæ, unde percussi quasi faciem ejus, fetorem et brumum sufferre non poteram. » Glossæ Isidori: *Brumosus, annosus, resinosis.* Item: *Brumelia, resinosa pluvia.* Item: *Bromosa immunda.* Turnebus, lib. xxviii Adversar., cap. 5, citat ex Onomastico perantiquo Petri Danielis: *Bramosa, immunda* additur: *quod verbum Græcæ lingue est.* Zeno, Veronensis episcopus, in Exodum, serm. 8: « Quis non intelligit, fratres, illud Pascha non esse, sed *bramosum* latronis cruenti civivium? Idem, serm. in Psal. xlix: « Si diis corporalibus convenit sacrificium corporale, utique et spiritale Dei sacrifi-

cium est necessarium : spiritale, quod non ex sacco, sed ex corde profertur, quod non bramosis pecudibus, sed suavissimis moribus comparatur. »

BUCCELLATUM. Panis biscoctus, seu *ζυρός ἄρτος*, *siccus panis*, qui eremitis et militibus in usu erat, quia diutius durat. Heraclides, cap. 6: « Contractum atque in partes redactum modicas buccellatum in lagenas misit. » Ammianus, l. xvii: « Frumentum, ex eo quod erat in sedibus consumendum, ad usus diuturnitatem excoctum, buccellatum ut vulgo appellant, humeris imposuit libentium militum. » L. vi Codicis Theodosiani, De erog. milit. annon.: « Expeditionis tempore buccellatum, ac panem, vinum quoque atque acetum, sed et laridum, carnem vervecinam etiam milites nostros ita solere percipere. » Spartianus, in Pescennio Nigro: « Idem pistores sequi expeditionem prohibuit, buccellato iubens milites et omnes contentos esse. » Vulcatius, in Avidio Cassio: « Et præter lardam ac buccellatum atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit. » Constantinus, *περί θεμάτων*: *Βουκαλλος τὸ κραιλλοειδές ψωμίον καλεῖται*: « Buccellus orbiculatum frustrum vocatur. » Mauritius, in Tacticis: *Χρὴ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου, ἐν ταῖς σέλλαις ἐπιπέρισθαι ἑκαστον στρατιώτην ὕδωρ καὶ Βουκαλλάτα*: « Die belli debet quisque miles aquam et buccellatum in sellis secum ferre. »

Ab hoc pane expeditionali seu buccellato eleganter panem, quem benedictionis loco transmittebant, vocarunt Paulinus et Therasia ad Romanianum epistola 36, apud Augustinum: « Ne vacuum fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato Christianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter, et filio nostro Licentio misimus. »

BUCOLIA. Vita Antonii, cap. 24, ubi Latine est *pastoralia*, Græce est *Βουκολία*. Hieronymus, in Vita sancti Hilarii, cap. 36, servavit Græcum vocabulum: « ad ea loca quæ vocantur Bucolia. » Heliodorus: *Βουκολία σύμπας κέκληται πρὸς Ἀθηναίων ὁ τόπος*: « Bucolia apud Ægyptios dictus est totus locus, videlicet, ad lacum, quod præcessit. Locus hic erat apud Alexandriam juxta mare sub rupibus. Vita sancti Marci post Abdiam, anonymo auctore: « Marcus iterum Alexandriam venit, et reperit fratres multiplicatos in gratia et fide Domini, ecclesiamque constructam ab eis in loco qui vocatur Buculus, id est, Bubulci, juxta mare sub rupibus. » Hinc *Bucolici* milites Capitolino, in Marco Antonino: « Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent. »

BUDA. Pelagius, libello x, num. 76. « Videns autem **1019** Ægyptius vestitum mollibus rebus, et budam de papyro, et pellam stratum sub ipso. » Glossæ Isidori: *Buda, historia*. Non legendum, *storea*? Sic ex veteri *Spania*, addito seu præfixo *bi* fecere *Hispania*. Glossarium Camberonense ms.: « Buda, stramentum lecti de biblo, id est, papyro. » In Glossis Isidori etiam invenio: « Buda, ornamenta regalia vel camelorum. » Item, « Bulla, stramenta regalia. » Quod vero in manuscripto Cambero-

nensi Glossario etiam est, *Buta, historia*, puto corrigendum, *Buda, storea*. Donatus, in l. ii Æneid., ad versum, *obscurus in ulva*, notat: Ulvam plerique eam dicunt esse, quam vulgo budam appellant. » Sic in Papiæ: *Buda, storia*. Forte hoc postremum *Buta* ortum ex *Buta* historico, cujus meminit Arnobius lib. v: « Sicut suis scribit in Causalibus *Butas*. » Forte Teutonibus *Буд* id est, lectus, a *buda*, quod olim storeis incubarent.

BULLA ET BULLARE. Vitæ Basilii cap. 10: « Et plumbo bullavit chartam illam. » Vitæ Joannis Eleemosynarii cap. 51: « Non potes scribere, et bullare, et afferre mihi? » Et post: « Dat ei proprium pictacium bullatum. » Glossarium Camberonense ms.: « Bullæ, ceræ sigillatæ. » Idem: « Bullare, sigillare. » Sic et posterioribus Græcis *βούλλα* et *βουλλαίνω*. Vide Glossarium Græcobarbarum Meursii.

CAMELAUCHIUM. Vita Mariæ neptis Abrahamæ, cap. 5: « Camelauchium quoque longum capiti suo, ut facies ejus velaretur, imposuit. » Et cap. 9: « Auferens quoque camelauchium a capite suo. » Verbum hoc sæpe in Manuscriptis et primis Editionibus depravatum, in quibus fere *calamachus*, vel *calamancus*. Unde in Glossis Isidori: « Galeros, calamancos. » Lege, *camelauchios*. Similiter apud Bedam, de Tabernac., libro iii, cap. 8: « Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calanaci, sive cassidis, quod extenditur supra summitatem capitis. » Lege, *camelauchii*. Frequenter posteriori ævo consonantes vel inter se commutabant vel postponebant. Sic fere semper in Manuscriptis *corcodrillus*, pro *crocodilus*. Sed *καμελαύχιον*, vel *καμαλαύχιον* rectum esse suadet originitio apud Etymologicum: *καυσία εἶρηται μὲν καμελαύχιον, παρὰ τὸ θανάειν τὸ καύμ.* « Causia dicitur camelaucium, quod arceat calorem. » In Glossario Camberonensi manuscripto est: « Camelaucus, vestimentum papæ; » et Calamaucus, pileus similis tiaræ. » Occurrit aliquoties apud Suidam *καμελαύχιον*, vel *καμμελαύχιον*. In Hesychio verbo *Τάρρα* habes etiam *καμελαύχιον*, uti et apud scholiasten Aristophanis ad Acharnenses.

CAMISIA. Palladius, cap. 149: « Cum eam suis vestibus indhisset, tunica, camisia, et chlamyde, et omnibus virilibus. » Græce ibi *καμισίαις*. Glossæ Basilicorum: *καμισίον, ὁ ἐπὶ καμάτων χιτών*. Isidorus, lib. xix Orig., cap. 22: Camisias vocamus, quod in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris. » Id est, indusium vel lintea sindon. Idem, ibidem, c. 21: « Poderis est tunica sacerdotis linea, corpori astricta usque ad pedes descendens. Hæc vulgo camisia vocatur. — Ad Palladii locum de milite proprie facit Hieronymus epist. 128: « Solent militantes habere lineas, quas camisias vocant, sic aptas mœnibus et astrictas corporibus, ut expediti sint vel ad cursum vel ad prælia, dirigere jacula, tenere clypeum, enseni librare, et quæcunque necessitas traxerit. » Item Beda, De tabernaculo: « Quia solent milites habere lineas, quas camisias vocant. » Eadem vox sæpius occurrit tam pro camisia vulgari, quam pro linea exi-

mie ornata. Victor, De persecutione Wandalica, lib. 1 : « Atque de pallis altaris, pro nefas ! camisias sibi et femoralia faciebant. » Beda in Martyrologio : « Ita ut impii Ariani de ipsis pallis altaris camisias sibi et femoralia facerent. » Bonifacius papa, lib. 11 Histor. Anglic., apud Bedam, cap. 10 : « Præterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis, vobis direximus, id est camisiam cum ornatura in auro unam. » Vita Otthonis episcopi : « Camisias anfrifrigio in ora capiti, et sutura humerali atque brachiali curari iis fecit. »

CAMPANA, tintinnabulum armentorum gregibus appendi solitum. Vita Frontonii, cap. 8 : « Sed campanæ sonitum audire non potuit perstrepsens sonus hymnorum. » Cujus rei varii auctores meminere. Phœdrus, lib. 11 :

Clarumque collo jactans tintinnabulum.

Paulinus, Natali 6 sancti Felicis :

.... ut præsepta vidit
Nuda boum, et nullos dare tintinnabula pulsos ;
Excussa ut cervice boum crepitare solebant,
Mollibus aut lentis cava linguis æra ferire.

Endeleichus Rhetor, De mortibus boum :

Plaustris subdidderam fortia corpora
Lectorum, studio quo potui, boum,
Quels mentis geminæ cossoua dianulo
Concentu crepitacula.

Sidonius, lib. 11, epist. 2 : « Inter greges tintinnabulatos per depasta buceta reboantes. »

Fortunatus, lib. 11, de sancto Medardo :

Tintinnum rapit alter inops, magis improbus ille,
Qui jumentorum colla tenere solet.

Legis Gothorum lib. VII, tit. 2, 11, Antiq. : « Si quis tintinnabulum involaverit de jumento vel bove. Legis Burgundionum tit. 4, § 5 : « Qui tintinnum caballi vel bovis furto abstulerit. » Idem Legis Boiariorum cap. 8, tit. 11, § 1.

Cur pecoribus tintinnabula fuerint apposita, varia est opinio, quibusdam censentibus id factum ad feras novias arceudas ; aliis, ad deprehendendum quibus locis nemorum pascant ; aliis, ut pinguescant facilius, quod existiment pecora harmonia oblectari ; aliis, ornatus gratia. Ex hac Vita videtur colligi id factum, ut eminus audirentur in deserto ab hospitibus cameli, qui necessaria deferebant, ut et hospites iis strata aptarent. Vide Hieronymum Magium, libello De tintinnabulis, cap. 8

Vide quoque Joannem Stephanum Durantum, lib. 1 De ritibus ecclesiæ, cap. 22, de campanis seu tintinnabulis sacris agentem.

CAMPANA STATERA. Vita Joannis Eleemosynarii cap. 3 : « In una campana statera. » A Campania regione Italiæ ita dictam vult Isidorus, lib. XVI Orig., cap. 24. Ex quo videtur eam hâvisse Papias vocabulista : « Campana ponderatio. Hæc tamen duas lances non habet, sed est nigra signata libris et uncis. Unicuique autem ponderi certus est modus propriis nominibus designatus. Dicta, quia prius in Campania reperta est. » Ubi pro nigra lege virga ex Isidoro. Hinc apud posteriores scriptores Campana et *καμπανός* absolute pro statera usurpata. Glossæ Græcolatinæ, *καμπανός*, stater. Glossæ Arabicolatinae, *Campana*,

A statera. Unde *καμπανίζειν*, ponderare apud Nicetam in Alexio Angelo, lib. III, et Myrepsum, lib. de Malagum., c. 21 ; et *καμπανιστικόν*, quod libripendi publico solvebatur, apud Phranzen, Chronici lib. III, cap. 24. Item *παρεκαμπάνισμα*, injusta ponderatio, apud Nicetam, libro II, in Andronico. Vide Meursium, supra.

CANCELLARIUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 3 : « Mittens œconomos et cancellarios, et reliquos quibus erat dispositio civitatis credita. » Et cap. 23 : « Convocat per cancellarium suum monachum. » Hinc apparet non palatinos tantum, quod nimis quam notum, sed et ecclesiasticos fuisse cancellarios. Hincmarus, epist. 3, c. 16 : « Apocrisarius autem, quem nostrates capellanum vel palatii custodem appellant, omnem clerum palatii sub cura et dispositione sua B regebat. Cui sociabatur summus cancellarius, qui a secretis olim appellabatur. »

CANDIDATUS. Vita Hilariionis, num. 22 : « Candidatus Constantii imperatoris. » Certum militiæ genus candidati, scutarii fere protectoresque principum. Ammianus, lib. XXV : « Cum Julianus inter belli discrimina versaretur, clamabant hinc inde candidati, quos disjecerat terror, ut fugientium molem tanquam ruinam male compositi culminis declinaret. » Victor Tonnunensis, in Chronico : « Cui nepos 1020 Justinianus vocabulo fuit, candidati militia functus. » Duplex horum schola, *seniorum* et *juniorum*. Vide Fastos Siculos et Cedrenum.

CANTHELIUM. Joannes Moschus, Prati spiritualis cap. 107 : « Portabat canthelium capientem amphoras quatuor, ferebatque aquam in monasterium. » Græce est, *καθάλια*. Erat genus clitellarum ad aquam ferendam, quod utrinque asini gestant. Nam *καθάλια* *clitellæ* sunt.

CARABUS. Joannis Moschi Pratum spirituale, cap. 76 : « Ecce ego ascendo in carabum. » Isidorus, Origin. lib. XVIII, cap. 1 : « Carabus parva scapha, ex vimine facta, quæ contexta crudo corio, genus navigii præbet. » Papias vocabulista : « Carabus, navicula discurrens in Pado, id est, linter. Est autem ex vimine et corio. » Glossarium Camberonense.

CANONARCHOS, id est, præfectus Canonis, qui lignum pulsare solebat, ut convocaret fratres ad collectam. Joannes Moschus, lib. X Vitarum Patrum, cap. 50 : « Cum quadam nocte surrexissem, ut pulsarem signum D (ea quippe cura mihi ut canonarchæ injuncta fuerat, ut excitarem fratres ad collectam). Græce est : Ὅτι ἐν μετ' νυκτὶ ἠγέρθη, ἐφ' ᾧ κρούσαι τὸ ξύλον (ἴμην γὰρ κανόναρχος). Idem, cap. 11 : καὶ κρούσαντος κανόναρχου τὸ ξύλον, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ἀδελφοὺς συναχθῆναι. » Cum pulsaret præfectus canonis lignum, qui fratres omnes convenirent.

CARACALLA. Vestis genus. Palladius, cap. 117 : « Fortis mulier induta servili caracalla. » Græce, *παιδαρίον παρακάλιον*. Eucherus, De vesti. : « Ephod vestis sacerdotalis, quæ superindumentum vel humerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo. » Glossarium Græcolatinum : *καρακάλιον*, *Caracalla*. Spartianus, in Caracalla imp. :

« Ipse Caracalli nomen accepit a vestimento, quod a populo delebat, demisso usque ad talos. » Xiphilinus, in Caracalla : « Proprium genus vestimenti in modum penulæ (μανδύας) excogitavit. » Beda, De gestis Anglorum libro 1, cap. 7 : « Mox se sanctus Albanus pro hospite (qui clericus erat) ac magistro suo, ipsius habitu, id est, caracalla, qua vestiebatur, indutus, militibus exhibuit. » Ms. : « Carabus est quædam navicella. »

CARICÆ. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 6 : « Quinque caricis per singulos dies sustentabatur. » Item, in Vita sancti Hilariionis, num. 5 : « Herbarum ergo succo, et paucis caricis, post triduum vel quatrimum deficientem animam sustentabat. » Interpretantur caricas esse ficus siccas. Certe ex ficuum genere caricas esse docet Plinius, libro XIII, cap. 5 : « Syria præter hanc peculiare habet arborea. In nucum genere pistacia nota. Prodesse adversus serpentium traduntur morsus; et potu et cibo. In ficorum autem, caricas, et minor ejus generis, quæ cottana vocant. »

CARTICA. Pelagius, lib. v, libello x, n. 76 : « Videns autem Ægyptius vestitum mollibus rebus, et badam de papyro, et pellem stratum sub ipso, et modicum capitale de cartica sub caput ejus. » An cartica est linum? Nam quod in Vita Onuphrii apud me Ms. est : *Operabar cum fratribus charsicariam*, de eadem re hic, lib. vi, apud Joannem, libello III, n. 2, est : *et opus meum erat lini textura*. Sane linum cervicali convenit. Quare in Vita Onuphrii vel *carticariam* legendum, vel apud Joannem *charsica*. In excerptis Glossarii Græcolatini, col. 308, *Carticula*, δεικνύει.

CAUCUS. Poculi genus esse colligitur ex variis locis. Vita Abrahamæ, cap. 3 : « Caucum quoque permodicum, in quo edere seu bibere solitus erat, habebat. » Glossarium Camberonense Ms. : « Caucum, vas ligneum ad bibendum. » Spartianus, in Pescennio : « Tantæ fuit severitatis, ut cum milites quosdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidisset, jussit omne argentum submoveri de usu expeditionali, addito eo, ut ligneis vasis uterentur. » Trebellius Pollio, in Claudio, ex epistola Valeriani : « Item in caucos, et scyphos, et zemas pondo undecim. » Marcellus Empiricus, de medicamentis, cap. 25 : « Vermis terrenus effoditur, et in ligneo cauco ponitur. » Hieronymus, libro II in Jovinianum, de Diogene : « Quodam tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concava bibere, et elisis fertur ad terram, dicens : Nesciebam quod natura haberet poculum. » Apud Ennodium, epigrammate 25, inscriptio est : *De cauco cujusdam habente Pasiphaen et Taurum*. Eadem inscriptio epigramm. 29. Plerisque locis non recte *caveam* vel *cavum* vel *glaucus* hactenus impressum est. Papias, *Caucus vasis genus*, ex incorruptis ut apparet exemplaribus olim citat. Occurrit etiam epistola 40, inter Bonifacianas : « Reverentiæ vestræ direxit devotio mea caucum argenteum intus deauratum, et duo reptæ. » Quid *reptam* sit, dubitat ibi Serarius noster et Gretzerus, lib. II de Benedict., cap. 28. Aliquid suggerit Glossarium Cam-

beronense manuscriptum : « Renones sunt velamina humerorum, intortis villis hispida, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi reptat. » Occurrit et apud Bonifacium epist. 77 : « Misimus vobis parva xenia, id est, reptem reptilem unam. »

CHAMEUNIÆ, id est, humicubationes, Græce χαμευνοῖαι seu χαμευνοῖαι. Ea vox Latinis auctoribus sæpe usurpata. Vita Abrahamæ, cap. 18 : « Chameuniis quoque et contritione corporis nunquam omnino lassatus est. » Vita Mariæ neptis Abrahamæ, cap. 9 : « Ubi vigiliæ, ubi chameuniæ? » Papias : « Cameuniæ, storiæ lecti. » Item, « Cameuniæ, vigiliæ in hieme. » Non percepit vim verbi. Hieronymus, in cap. XLII Ezechielis : « Puto perspicuum esse lectori semper angustiora esse quæ deorsum sunt in jejuniis, χαμαιυννοῖαι, et victus continentia. » Idem, in cap. III Amos : « Et percutiet domum hiemalem, eos hæreticos qui laborant continentia, et jejuniis, xerophagiis, chaumeuniis; e quibus Tatianus est et Manichæus? »

CHÆREUM. Vita sancti Antonii, c. 54 : « Ad primam mansionem Alexandriæ, quæ appellatur Chæreum. » Locus fors ab Ægypti civitate ita dictus, nisi hæc mansio ipsa sit civitas. Stephanus, De urbibus : Χαίρετον, πόλις Αἰγυπτίου, κατ' ἔλθειν τοῦ πόλις τὸ ἔθνικόν Χαίρεώτας, ὡς Νικαώτας. Hujus idem meminit in Ἀργαίου νῆσος. Procopio, lib. VI De ædificiis. Justin. Χίραιος, Ægypti locus, quod Ortelius esse putat Chercu Antonino, circa Canobum.

CHALCIDOS EREMUS. Hieronymi habitatio. Vitæ Malchi, num. 3 : « Pervenit tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immas et Berbœam magis ad Austrum sita est. » Est in Syria. Hieronymus, epist. 43, ad Chromatium, Jovinum et Eusebium : « Nam postquam, Evagrio transmittente, in ea ad me eremi parte delata sunt, quæ inter Syros ac Saracenos vastum limitem ducit. » Idem, epist. 41, ad Rufinum : « Syria mihi velut fidissimum naufragis portus occurrit. » Idem, relatione in Abdiam : « Quando ego et Heliodorus charissimus pariter habitare solitudinem Syriæ Chalcidis nitebamur. »

1021 CHENOBOSCUM. Vitæ Pachonii cap. 5, 40, 53. Rectius scribas Latine *Chenoboscium*, quod forte ibi anseres pascerentur : quanquam nec inde nomen suum traxisse existimat Stephanus, De urbibus : Χηνοβοσκία, πόλις Αἰγύπτου. Ἀλέξανδρος ἐν πρώτῳ Αἰγυπτιακῶν. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ Διοπολίτου Χηνοβοσκίον, μηδὲν εἰς τὴν προσηγορίαν ἐμφέρουσα, νομάς γὰρ χηνῶν οὐκ ἂν ἴδη τις οὔσας. « Chenohoscia, civitas Ægypti. Alexander in libro primo Ægyptiacorum. Est e regione Diopolitidis nomi, nullam nominationis ejus causam secum ferens. Nec enim unquam ibi anseres pasci quis vidit. »

CHOREPISCOPI. Heraclides, cap. 37 : « Erat autem de monasterio Timothei Cappadocis cujusdam chorepiscopi. » In Palladio, cap. 106. Glossarium Camberonense Ms. : « Chorepiscopi dicuntur episcoporum vicarii, qui propter pauperum sollicitudinem in villis et vicis constituti gubernant commissas ecclesias, habentes licentiam constituere usque ad sub-

diaconos. » De munere eorum vide Baronium, tomo III, anno Christi 357.

CHYDÆUM VINUM. In Palladii Lausiaca, ex veteri interpretatione, in appendice, cap. 20, n. 3 : « Accipe tecum unum vasculum Chydæi vini. » Ita ibi legendum existimo pro *Chindii*, ut in notatione inveni. Plinius, libro XIII, capite quarto, de palmis agens et earum dactylis : « Nam quos ex his honori deorum dicamus, Chydæos appellavit Judæa, gens contumelia numinum insignis. » Idem lib. XIV, cap. 16, agens de vinis factitiis : « Primumque e palmis, quo Parthi et Indi utuntur, et Oriens totus, maturarum quas vocant chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato, expressoque. » Chydæi significationi fors lucem dabit locus Exod. I, 7 : *Filii Israel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt.* Apud LXX est : *Οἱ δὲ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἠξήθησαν, καὶ ἐπληθύνθησαν, καὶ χυδαῖοι ἐγένοντο.* Arias Montanus vertit : *At filii Israel creverunt et multiplicati sunt, et abundantes fuerunt.* Ubi Romana Editio habet : *et effusi facti sunt, χυδαῖοι ἐγένοντο.* Interpres Origenis : *et in multitudine magna diffusi sunt.* *Χυδαῖον* sæpe significat vulgare, et ex copia vile. Quare admonet Theodoretus, q. 1, non esse hoc loco accipiendum quasi per contumeliam dictum, quemadmodum nonnulli acceperint; sed tantum numerosam multitudinem significare. Ita enim creverunt, inquit, ut per universam hanc terram diffunderentur. Aquila *ἐξήρψαν*, Symmachus *ἐξήρψαν*, *ereperunt.* Eustathius, in Homerum : *Χυδαῖοι, παλαιὸν ὄνομα οἱ πεπληθυσμένοι, νῦν δὲ οἱ οὐδαμίνοι.* « Chydæi olim dicti multiplicati, nunc autem nullius pretii. »

CILICENSIS AMPHORA. Palladius, cap. 19, 20 : « Postquam amphoræ unius Cilicensis aquam bibisset. » *Μετὰ τὸ πινεῖν ἀμφορέα κιλικίσιον ὕδατος.* Suspicio maximam amphoram fuisse, nam præcedit : « Trium modiorum panem postquam comedisset, et amphoræ, » etc., ut sit proportio aliqua inter tres modios et amphoram unam Cilicensem. Idem, cap. 33 : « Cum ergo multa vasa stictilia portasset, » Græcus addit, *Cilicensis.* *Βαστάσας ὄν ἐκείνος κεράμια κιλικίσινα.* Heraclides, cap. 6 : « unius amphoræ lagenam bibere coegisset. » Ubi quidam Ms., *Cilicensis lagenæ aquam.* Apud Athenæum, lib. III, *Cilicii* panes, sunt panes magni, quorum etiam meminit Eustathius ad Homerum. Isidorus, lib. XX Orig., cap. 6, meminit *Siculæ* vasis. Lagenæ et situla Græca nomina sunt, inflexa ex parte ut fierent Latina. Illi enim *λάγνος*, nos lagenam; illi sicillo, nos situlam dicimus. » Papias Vocabulista : « Sicula vas aptum ad vinum vel aquam, a Græco tractum, id est sicia. » Et ne vitium hic in orthographia suspiceris, legendumque *situla*, in alio post litterarum ordine situlam ponit.

CINERENTE ET CACCABATE. Pelagius, libell. XV, n. 20 : « Bene tibi fecerunt cinerente et caccabate. » Describit seipsum luridum et nigrum. Ibidem, num. 25, de Macario fornicationis falso accusato : « Et

appenderunt in collum meum caccabatas ollas, et anasas vasorum. » Paulinus, epistola 12 : « Cum ædificia, quæ immaculata adhuc operis tui gratia splendebant obscurata naniis insipientiæ meæ, et (ut digno meis versibus verbo utar) caccabata, ridentibus multis vel nauseantibus confusus aspicias. » Ad quem plura de hac voce diximus.

CLINICUS. Vita Fabiolæ, capite 5 et Paulæ, capite 4. Capitur hic pro ægro, qui lecto decumbit, nec se movere potest. Plinius, lib. XXV, cap. 5 : « Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, stomachicis, spasticis, climicis. » Sic paralyticum Joannis v Cyprianus *clanicum* vocat epist. 76 : « Ego enim, qui clinicum de Evangelio novi. »

Erant et clinici medici qui lectulis ægrorum assidebant, quo alludit Martialis, lib. I, epigr. 31, ubi Raderum nostrum de hoc medicorum genere vide.

Clinici quoque tempore Cypriani dicebantur, qui morti proximi in lecto baptizabantur. Cyprianus, epistola 76 : « Porro autem quod quidam eos salutari aqua et fide legitima Christi gratiam consecutos, non Christianos, sed clinicos vocant. »

COLOBIUM. Vita Pachomii, cap. 14 : « Lebiton autem linea vestis erat, instar colobii. » Rufinus, hic, libro II, c. 3 : « Quibus usus est indui colobii, quasi saccis lineis. » Glossarium Camberonense manuscriptum : « Colobium, vestis cucullæ similis, nisi quod cucullo caret. » Papias Vocabulista : « Colobium genus vestis dictum, quia longum est, et sine manicis. Hoc antiqui utebantur. Sed quia nuditas brachiorum culpabatur, usus colobiorum in dalmaticas est mutatus. » Existimo Colobium dictum a *κολοβός*, quod mutilum esset videlicet manicis. Nicetas, Thesauri orthodoxi lib. I, cap. 39, agens de Scribis Judæorum : « Dalmatica, quæ nunc colobia dicuntur, purpuræque prætexuntur, induti, phylacteria sua ostentabant, breves nimirum chartulas, quibus inscripta lex erat, quas illi pretiosos fasciis ornatas, auroque distinctas, tanquam Judæorum magistri, deferebant. » Etiam colobii monachorum signum erat intertextum e purpura. Vide Dorotheum, Doctrina 1. Habes etiam *colobium purpuratum*, apud Anastasium, in Eutychiano.

CONTERNATIO. Vita sanctæ Paulæ, num 11 : « Segor vitulam conternantem, » id est trimam, Isaiæ XV. Papias : « Conternans, vitula tertium agens annum. » Vocabularium Gerardi, de Scheuren : *CONTERNANS, die in synen derden iaer is.* Vide hanc lectionem accurate explicatam apud nostrum Gabrielem Alvarez in Isaiam. Rarius vocabulum eo significatu. Diu ibi lectum *consternantem*. Utraque lectio est in Glossario Ms. Camberonensi, « *Conternare* vel *contrenare* est tremere. Unde et Segor vitula conternans a Propheta dicitur : *Vitula*, quia parva; *conternans*, quia per tremorem terræ sæpe subrumpit. *Consternans*, repellens, vel cadens. *Consternatio* dicitur subita concitatio ex aliquo metu, a sternutando dicta.

¹ Vide Patol. t. XXII, col. 887 init., ubi lapsu typographico scriptum est : *Consternantem.* ERR.

Unde et alii prædictam Segor non *conternantem* sed *A conternantem* dicunt, quasi ad hostilem adventum repentino timore turbandam. » Aliud est *Conternatio* Hygino, De limit. constil., videlicet terniorum comparatio : « Quod si illis permissum fuerit ut inter convenientes conternerentur, conternati sortiri debebunt, qui tres primam centurie sortem accipere debeant. Conternationum factarum singula sortibus nomina inseribemus. »

CONTINENTIA IN MATRIMONIO. Frequens ea meliore ævo. Et quidem perpetuæ continentie exempla habes hic in indice, Ammonis cum uxore, Anastasii **1022** et Theognie, Eucharistii et Mariæ, Magnæ cum marito, Olympiæ cum Nebridio, cujusdam anonymi, qui postea presbyter creatus est, cum uxore. Quibus adde, Pelagii, post Laodicensis episcopi, cum uxore, apud Theodoret., l. iv Hist. Eccles., c. 12; Juliani et Basilissæ apud Metaphrasten, 9 Jan.; Zachariæ calcearii cum Maria uxore, ut habes in Græcorum Menæis, 17 Novembris; Cæcilie cum Valeriano nobili Romano, 22 Novembris apud Surium; duorum Amantium apud Gregorium Turonensem, De Glor. Confess., cap. 53; Cononis Isaurici cum Maria conjugæ in Menæis, ut Martii; Eduardi Angliæ regis cum conjugæ Editha; Henrici imp. Augusti cum Cune-gunde uxore, ut habet Surius, 3 Martii; Elzearii comitis Ariani, et Dalphinæ, 27 Septemb., apud Surium cap. 32; Edelfridæ cum duobus regibus Angliæ, apud Bedam, lib. iv Hist. Anglic., cap. 23; Bolestai Pudici Poloniæ regis cum Cune-gunde. Aliorum aliquot similia exempla vide apud Canisium nostrum, lib. ii De **C** Maria virgine, cap. 11.

Temporariæ continentie castimoniam post susceptos liberos coluere Antigonus et Euphraxia, Protocomes cum uxore annis xxx; Pinianus cum Melania juniore, quæ in indice Vitarum Patrum vide, quibus addi possunt Andronici et Drusianæ, apud Abdiam, libro v, in Actis sancti Joannis evangelistæ; Andronici et Athanasie conjugum anachoretarum, ut habent Menæa, 9 Octobris, cum Martyrologio Romano, et Metaphrastes, 27 Februarii.

Vide etiam aliquot continentie in matrimonio exempla apud Joannem Nyder, Formicarii lib. I, cap. 5, et ibi scholiasten Georgium Colvenerium.

His annumerandi non videntur Macarius Romanus cum sua sponsa in Vitis Patrum, sanctus Alexius cum **D** puella regii sanguinis, apud Surium, 17 Julii, Pharaïdis cum Guidone viro nobilissimo, quod consensus mutuus defuerit.

COPADIUM. Pelagius, lib. v, libello iv, num. 63 : « Et accipiens archiepiscopus unum copadium, dedit juxta se recumbenti. » Papias : « Copadium particula carnis, quod Græci copium dicunt. »

CORONA MARTYRUM. Frequens corona et coronari de martyrio. Vita Antonii, cap. 23 : « Episcopo Petro jam ob martyrii gloriam coronato. » Vita Malchi, in prologo : « Per quos Christi Ecclesia nata sit et adulta, persecutionibus creverit, martyrii coronata sit. » Vita Paulæ, cap. 27 : « Mater tua longo martyrio coronata est. » Vita Pachomii, in prologo :

PATROL. LXXIV.

« Simul cum Petro Alexandrinæ civitatis episcopo, perpetuas coronas et immortalia præmia sunt adepti. » Martyrologium Romanum, 1 Januarii : « Ibidem via Appia coronæ sanctorum militum triginta martyrum sub Diocletiano imp. Et passim apud ecclesiasticos scriptores. »

CORONA REDIMIRI. Erat solemnne olim tam sponsum quam sponsam corona redimiri. Palladius, c. 8, de Ammone sponso : « V. sum est ei et corona redimiri, et sedere in thalamo, » ἑδοξεν καὶ στεφανώσθαι. Tertulianus, De corona militis, cap. 13 : « Coronant et nuptiæ sponso; et ideo non nubimus ethnicis, ne nos ad idololatram ducant, a qua apud illos nuptiæ incipiunt. » Ita quidem observatum fuit in primitiva Ecclesia, cum periculum esset idololatriæ, quod coronæ alicui Deo profano sacræ sunt. Postea, semoto periculo, etiam nos hic apud Christianos invaluit, ut hic vides. Claudianus, de nuptiis Honorii :

Tu festas Hymenæe faces, tu Gratia flores
Elige, tu gemmas Concordia nocte coronas.

Idem exhortans Stiliconem ad nuptias ait :

Solitas galea fulgere comas
Stilico molli ne te corona.

Vide plura apud Carolum Paschaliū, De coronis.

CRUX E COLLO GESTATA. Leontius, in Vita sancti Joannis Eleemosynari, de Zacharia ejus discipulo, c. 1 : « Abstulit a se quam ferebat crucem argenteam, et dat ei. » Crucem e collo gestavit Procopius seu Neanias martyr tempore Diocletiani, ut testatur Nicephorus, lib. vii, cap. 15, et concilium Nicænum, Act. 4, et Metaphrastes apud Surium, 8 Julii. Ita et Oresdes miles Christianus, ut habetur in Vita sancti Eustratii martyris et sociorum 13 Decembris, apud eundem Surium. Vide plura exempla apud Gretzerum nostrum, de Cruce, lib. I, cap. 78, et lib. II, cap. 27. Item lib. II, c. 34, de Encolpio episcoporum, qui cruciculam auream e collo gestant.

CUBA. Vita Pauli primi eremitæ, num. 64 in notatione vide et cubam et gubam dici posse (supra, col. 112). Sic apud Theodoretum Philothei, lib. ix, cap. 15. Macedonius Gubba dictus, quod staret in fossa profunda. « Id autem nomen, inquit, si ex lingua Syriaca in Græcam transferatur, significat λάκκον, id est, lacum. »

Aliud Cuba vel Gumba Festo : « Cubam Sabini vocant eam quam militares lecticam, unde videtur derivatum esse cubiculum. » In Glossis Isidori est, *Cumbu, cuneus, ripa*. Glossarium Camberonense manuscriptum : « Cuba, extrema pars navis, dicta eo quod incubet aquis. Cumba vero dicitur lectica a cubando. » In iisdem, *Cumba, cuneus*.

Invenitur et *Cubella* apud postremissimos scriptores, pro lintre, in quo pasta formari solet. Niderus in Formicario.

CURARE, id est, ἐνταφιάσειν, curare funus, lavare, ungere, condire aromatibus, et cætera præstare, quæ requiruntur ante sepulturam. Palladius, cap. 10 : « Quem dum ego curassem, et lintels sancti corpus involvissem, et deposissem. » Ὅν ἐνταφιάσακα ἐγὼ, καὶ ἰδοὺ αὖτὸ σῶμα τοῦ ἁγίου ἐλάσα, καὶ ἀποθνήσκων. Hervetus verterat : *Quem cum ego sepelisset,*

et linteis, etc. Nempe ἐνταφιάζειν, curare funus, credidit idem esse quod θάπτειν, sepelire. Atqui non poterat sepeliri corpus antequam involveretur. Rectus ordo curare, lavare et ungere corpus, linteis involvere, et deponere, seu sepelire. Proprium verbum huic rei funebri curare Latinis, uti Græcis ἐνταφιάζειν.

Quod Gen. 1, 2, est Præcepitque (Joseph) servis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem; LXX habent: καὶ προσέταξεν Ἰωσήφ τοῖς κλισίν αὐτοῦ τοῖς ἐνταφιασταῖς, ἐνταφιάσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ. Et præcepit Joseph servis suis funeralibus, funerare patrem suum; ibi olim erat sepultoribus. Augustinus, in Locut.: Sepultoribus: « Non invenit lingua Latina, quemadmodum appellaret ἐνταφιαστάς. Non enim ipsi sepeliunt, id est, terræ mandant corpora mortuorum, quod non est Græce ἐνταφιάσαν, sed θάψαν. Illi ergo ἐνταφιασταὶ id agunt, quod exhibetur corporibus humanis, vel condiendo, vel siccando, vel involvendo, et alligando; in quo opere maxime Ægyptiorum cura præcellit. Quod ergo dicit, etiam sepelierunt, curaverunt intelligere debemus. »

Idem tractatu priore De resurrectione mortuorum, c. 12: « Ægyptii diligenter curant cadavera mortuorum. » Pius episcopus Romanus (ut creditur) ad Justum episcopum Viennensem, epistola 2: « Cura autem sanctorum Martyrum corpora, sicut membra Dei, quemadmodum curaverunt apostoli Stephanum. » Suetonius, Nerone, cap. 49: « Imperavit aquam simul 1023 et ligna conferri curando mox cadaveri. » Spartianus, in Hadriano: « Curasse delicatos, eosdemque sepelisse. » Nisi ille capiendus sit de cura depilatoria catamitorum, legaturque, sæpe lisse. Eginhartus, in Vita Caroli Magni: « Corpus more solemniori lotum et curatum. »

CURIALIS. Heraclides, cap. 7: « Moyses servus alicujus curialis erat. » In Palladio, cap. 22, est οἰκίας ὑπάρχων πολιτευομένου τινός. Velus Palladii Lausiaca, cap. 14: « Moyses servus cujusdam fuit curialis. » Innocentius I, epist. 2, ad Victricium Rothomag. episcopum, cap. 11: « Frequenter quidam ex fratribus nostris, curiales vel quibuslibet publicis functionibus occupatos, clericos facere contendunt. » Sunt curiales qui curiis ascripti erant. Glossæ: Curialis, βουλευτής, βουλευτικός.

CYTHONISMUS. Sunt qui cythonismum velint describi a sancto Hieronymo in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 2: « Martyrem jussit melle perungi, et sub ardentissimo sole, religatis post tergum manibus, resupinari, scilicet ut muscarum aculeis cederet. » Vide Gallonium, De tormentis, cap. 1.

DÆMONUM PRÆDICTIO. Recte de ea ratiocinatur sanctus Antonius, ut habetur Vitæ ejus cap. 17. Augustinus vero, tomo III, lib. 11 de Gen. ad litteram, c. 17, ita ea de re disserit: « Quibus quædam vera de temporalibus rebus nosse permittitur, partim quia subtilioris sensus acumine, partim quia corporibus subtilioribus vigent, partim experientia callidiore, propter tam magnam longitudinem vitæ, partim sanctis angelis, quod ipsi ab omnipotente Deo discunt, etiam jussu ejus sibi revelantibus, qui merita humana

occulissimæ justitiæ sinceritati distribuit. Aliquando autem iidem nefandi spiritus etiam, quæ ipsi facturi sunt, velut divinando prædicunt. Quapropter bono Christiano sive mathematici, sive quilibet impie divinantium, maxime dicentes vera cavendi sunt, ne consortio dæmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant. »

Idem, tomo III, lib. XII De Genesi ad litt., c. 17: « Cæterum alicubi longe jam facta quod nuntiant, quæ post aliquot dies vera esse firmentur, non est mirandum. Possunt enim hoc efficere, non solum acrimonia ceruendi etiam corporali incomparabiliter præstantiore quam nostra est, sed etiam ipsorum corporum longe utique subtiliorum mira velocitate. Comperimus etiam in domo constitutum patientem spiritum immundum, dicere solere, quando ad eum venire cœpisset ex dandecim millibus presbyter, et per omnia loca itineris ubi esset, et quam propinquaret, et quando ingrederetur, et fundum, et domum, et cubiculum, donec in conspectu ejus astaret. Quæ omnia etsi non oculis patiens ille cernebat; tamen nisi aliquando modo cerneret, non tam veraciter enuntiaret. Erat autem iste febriciens, et tanquam in phrenesi ista dicebat. »

Idem, tomo III, lib. De divin. dæmonum, cap. 4 et 5, præclare ea de re inquirat.

Idem, lib. II De civ. Dei, cap. 24, de servo Luci Pontii per dæmonem vaticinantis: « Adjecit arsurum esse Capitolium. Hoc cum dixisset, continuo egressus e castris, postera die concitator reversus est, et Capitolium arsisse clamavit. Arserat autem revera Capitolium. Quod quidem dæmoni et prævidere facile fuit, et celerrime nuntiare. » Sic lib. VII, cap. 35, docet unde Hermes Trismegistus scire potuerit superstitiones Ægyptiacas auferendas. Et I. IX, c. 22, distinguit inter scientiam dæmonum et angelorum, quod angeli certius temporalia et mutabilia ista noverunt, quia eorum principales causas in Verbo Dei conspiciunt, per quod factus est mundus: quibus causis quædam probantur, quædam reprobandur, cuncta ordinantur. Dæmones autem non æternas temporum causas, et quodammodo cardinales in Dei sapientia contemplantur, sed quorundam signorum nobis occultorum majori experientia multo plura quam homines futura prospiciunt, dispositiones quodque suas aliquando prænuntiant. Denique sæpe isti, nunquam illi omnino falluntur. »

DÆMONUM EXSUFFLATIO. Nihil frequentius in sanctorum gestis dæmonum exsufflatione, insufflatione, insputatione

De exsufflatione habes in Vita Pachomii, capite decimo septimo: « Qui signo crucis frontem suam mundens exsufflavit in eum, moxque fugatus est. » Et capite 48: « Et exsufflans in eum dixit. » Irenæus, libro primo, capite nono: « Jam vero quædam ex fidelissimis mulieribus, quæ habent timorem Dei, et non sunt seducibiles, quæ similiter ut reliquas affectavit seducere, jubens eas prophetare, exsufflantes et anathematizantes eum separaverunt se ab ejusmodi insano. » Quod hic est exsufflantes, Græce apud Est-

phantum, hæresi 34, est *καταρυσίασατα*. Tertullianus, A De idololatria, cap. 11 : « Quo ore Christianus thurarius si per templa transibit, quo ore fumantes aras despuet, et exsufflabit, quibus ipse prospexit? » Severus Sulpicius, libro III De virtutibus sancti Martini : « Vidit post tergum ipsius dæmonem miræ magnitudinis assidentem, quem eminus (ut verbo, quia ita necesse est, parum Latino utamur) exsufflans, Avitianus se exsufflari existimans : Quid me, inquit, sancte, sic aspicias? Tum Martinus : Non te, inquit, sed eum, qui cervici tuæ teter incubuit. » Sic dæmoniorum exsufflatio inter cæremonias baptismi apud Dionysium Arcopagitam, Hierarchiæ Eccles: cap. 2, et passim apud alios ecclesiasticos scriptores : quo respicit divus Augustinus, tract. 11 in Joannem agens adversus Donatistas rebaptizatores, qui seculi rite baptizatum exsufflabant, atque ita Christum potius quam dæmonem exsufflabant : « Adversus exsufflatores Christi, adversus blasphematores baptismi. » Item : « Quando vident Christum a quo liberati sunt, exsufflari in Christianis? » Quem locum non recte percepit Desiderius Heraldus, Notis ad Minutium Felicem.

De insufflatione Prudentius, in Agone Romani, hymn. 14, vers. 919 :

Ingressus ille, ut hos paratus perspicit,
Insufflat, ipsos ceu videret dæmones.

Palladius, in Vita sancti Joannis Chrysostomi : « Dæmones credentium una insufflatione ligantur. »

Exsufflatio hæc dæmonum et insufflatio sæpe fiebat cum disputatione. Vitæ Antonii cap. 20 : « At ego sputaculum maximum in os ejus ingeminans, totum me in eum Christi nomine armatus ingressi. » Unde despuere et exsufflare subinde conjunguntur. Tertullianus, De idololatria, cap. 10 : « Quo ore Christianus thurarius si per templa transibit, quo ore fumantes aras despuet, et exsufflabit, quibus ipse prospexit? » Idem, lib. II ad uxorem cap. 5 : « Latebisne tu cum lectulum, cum corpusculum tuum signas, cum aliquid immundum flatu expuis? »

Subinde despuere solitarie ponitur. Tertullianus, De spectac., cap. 13 : « Nec minus templa quam monumenta despuimus. » Minutius Octavio : « Deos 1024 despuunt. » Prudentius, libro I contra Symmachum :

Quis in urbe
Qui Jovis infectam sanie non despuat aram?

Unde non mirum Vitæ sancti Antonii cap. 20 variam D lectionem esse, ut ibi monui, cum Evagrius vertit *sputaculum ingeminavi*. Ubi in Græco est *ινεφύσησα*.

DEFENSOR. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 5 : « Et volentes adire eum, timore cancellariorum et ecclesiæ defensorum atque ei astantium prohiberentur. » Et cap. 23 : « Ceciderunt eum ecclesiæ defensores. » Concilii Chalcedonensis can. 2, qui Græce dicitur *ἑκδικος*; Latine est *defensor*; et can. 2, 23, habes *ἑκδικων defensore*m ecclesiæ Constantinopolitanæ. In Codice canonum ecclesiæ Africanæ, can. 117, habes *ἑκδικους σχολαστικούς*, *defensores scholasticos*, id est advocatos. Ut hi erant defensores ecclesiæ, ita alii erant defensores in palatio. Vide Codinum, De offic. aulae Constantinopolitanæ.

DEHABERE. Rarius verbum, nec facile obvium. Habes in appendice, in Palladii Lausiaca, ex veteri interpretatione, cap. 13 : « Maxime si dehabent et egentiores sunt. » Præter Hieronymum ibi citatum, usurpat et Æthicus, de Oceani Occidentalis fluminibus, in Tiberi : « Insula vero, quam facit intra urbem portum et Ostiam civitatem, tantæ viriditatis amoenitatisque est, ut neque æstivis mensibus, neque biennialibus pastulæ admirabiles herbas debeat. »

DEHONESTAMENTUM. Vita Antonii, cap. 30 : « Tali dehonestamento corporis plurimum gloriabatur. » Ex Gellio sumptum, ut videbis. Etsi rarius verbum, auctoribus tamen aliquot usurpatum. Salustius, lib. I Historiar. : « Fusidius honorum omnium dehonestamentum. » Tacitus aliquoties usurpat. Occurrit et apud Justinum. Seneca, de Constantia Sapientis, cap. 19 : « Contumelias et verba probrosa, et ignominias, et cætera dehonestamenta velut clamorem hostium ferat. » Gellius, lib. II, cap. 27 : « Quo ille dehonestamento corporis maxime delectabatur. » Arnobius, lib. II : « Ad vitiorum dehonestamenta traduci. » Trebellius Pollio, in Claudio : « Gallus Antipater ancillariorum et histrionum dehonestamentum. » Ammianus, lib. XXVI : « Ad hoc igitur dehonestamentum bonorum omnium ludibrose sublatus. » Glossæ : *Dehonestamentum*, *αἰσχύνω*

Dictum et *inhonestamentum*. Apuleius, Apologia : « Ne quid maculæ aut inhonestamenti in me admittam. » Isidorus, libro II Originum, cap. 21, ex C. Græcho citat : « Pueritia tua adolescentiæ tuæ inhonestamentum fuit; adolescentia senectutis dedecoramentum; senectus reipublicæ flagitium. »

Sic honestamentum Ennodio, lib. II, epist. 1 : « Nec magistro opus sit ei quem fecerunt actuum suorum emendationes et honestamenta conspicuum. » Apuleio, Apologia : « Itemque multos philosophos ab ore honestissimos memoriæ prodi, qui gratiam corporis morum honestamentis ornaverunt. »

DIPTYCHUM. Vita Pelagiæ, capite 7 : « Statim transmisit diptychum tabularum per eosdem pueros. » Græcum verbum *diptychum* *δίπτυχον*, Latinis tamen usurpatum, sed sæpe apud eos depravatam. Etymologicum : *δίπτυχα*, *ὄνομα οὐδέτερον*. *Γέγονε δὲ ἐκ τοῦ δίπτυξ, ἀρσενικοῦ* τούτο ἐκ τοῦ πτύσσω τὸ σφαλίζω, πτύξω, πτύξ, καὶ μετὰ τοῦ δύο, δίπτυξ, δίπτυχος κλίνεται καὶ μεταίεται εἰς εὐθείαν καὶ τὸ οὐδέτερον, τὸ δίπτυχον. *Δίπτυχα ποιήσαντες, διπλώσαντες τὴν κρίσαν* νῦν δὲ λέγει τὴν ἐπίπλουν : « Diptycha, nomen neutrum. Fit a masculino *δίπτυξ* quod fit a verbo *πτύσσω*, plico. Futuro *πτύξω*, unde *πτύξ* plica, et cum *δύο* duo *δίπτυξ*, *δίπτυχος* flectitur, et traducitur ad rectum casum. Et neutrum diptychum. Diptycha facientes, id est duplicantes arvinam, nunc autem dicit *ἐπίπλουν*, omentum. » Alludit hic etymologicum ad versus Homeri, de quibus post.

Diptychum igitur hic capitur pro libello duarum plicarum, seu foliorum, seu paginarum, quasi dicas *duplices*. Unde Ovidio, lib. I Amorum, eleg. 12 :

Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi,
Auspicii numerus non erat ipse boni.

Quas Joannes Wouwerius, ad lib. 1 S. donii, epist. 5,
non rite refert ad combinas seu diplomata imp.

Sic Martiali, l. vii, epigr. 52, *triplices*, seu *τριπτυχα*
a tribus foliis :

Bis senos triplices, et denticalpia septem.

Et eodem libro, epigr. 71 :

Nec vani triplices, brevesque mappæ.

Idem, lib. xiv, epigr. 6 :

Tunc triplices nostros non vilia dona rotabis,
Cum se venturam scribet amica tibi

Sic apud eundem Martialem, lib. xiv, ep. 4, *quintuplices*, seu *πεντάπτυχα* habes :

Cæde juvencorum domini calet area felix,
Quintuplici cera cum datur altus honor.

Duplex autem fuit diptychorum usus, profanus et sacer. Profani mentio apud veteres, qui ea muneris loco sæpe mittebant, maxime in editione munerum. Symmachus, in Auctario epistolarum, epist. 7, quam fratribus scribit : « Religiosum atque votivum est, ut a Quæstoribus candidatis dona solemnia potissimis atque amicissimis offerantur. In eo numero jure censemini. Offero igitur vobis eburneum diptychum, et canistellum argenteum librarum duarum filii mei nomine, qui quæstorium munus exhibuit. » Idem, lib. ii, epist. 81, ad Flavianum : « Filius noster Symmachus peracta munere candidati, offert tibi dona quæstoria, et cæteras necessitates nostras pari honore participat. Quæso igitur ut ejus nomine diptycha et apophoreta suscipere dignemini. » Idem, lib. v, epist. 56, ad Sallustium : « Ad te diptychum candidati, et apophoreticum librarum argenti duarum per hominem tuum misimus, approbare cupientes editioni nostræ te animo non defuisse. » Idem, lib. ix, epist. 109 : « Non aspernabere, ut existimo, diptychi et apophoretici oblationem. »

Erant diptycha quæ muneris loco mittebantur, fere eburnea : quod epitheton etsi non semper additur, tamen subintelligendum videtur. Sic cape diptychum absolute positum apud Symmachum, lib. ii, epist. 81. Nam subdit, quasi explicans : « Cæteros quoque amicos eburneis pugillaribus et canistellis argenteis honoravi. »

Cum eadem principi mittebantur, inaurari solita. Symmachus, lib. ii, epist. 81 : « Præerea domino et principi nostro ad referendam largitati ejus sedulam magis quam parem gratiam, auro circumdatum diptychum misi. »

Prohibitum post ne minor consulari magistratus diptycha ex ebore et sportulas aureas daret. L. 4, De expens. ludor., C. Theod., ita constituunt imp. Valentinianus, Theodosius, et Arcadius Augg. : « Illud etiam constitutione solidamus, ut, exceptis consilibus ordinariis, nulli prorsus alteri auream sportulam, diptycha ex ebore dandi facultas sit, cum publica celebrantur officia. Sit sportulis nummus argenteus, alia materia diptychis. » Unde Claudianus, lib. iii de laude Stilliconis consulis, ab eo sparsas in populam eboreas tabellas canit :

A Tam virides pardos, et cætera colligit Austri
1025 Prodigia, immanesque simul Latosia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inscripti rutilum caelato consule nomen
Per proceres et vulgus eunt. Stupor omnibus Indis
Plurimus, ereptis elephas inglorius errat
Dentibus.

Cur diptycha seu pugillares tabulæ in editione munerum dono missa fuerint, equidem nescio. Ludovicus Carrion, lib. ii Emendat., cap. 6, supra, existimat ea a quæstoribus candidatis offerri solita, quod iis ipsis essent in usa frequenti. Sed et consules aliique diptycha obtulerunt.

Videntur diptycha antonium fuisse tabellæ. Unde vetus commentator, ad illud Juvenalis, satyr. 9 :

Et blandæ assiduas, densæque tabellæ
Sollicitant.

B ascribit : *blandis te epistolis et diptychis sollicitet.* Glossarium Camberonense ms. : « Dipticæ, dicuntur tabellæ, quibus corruptores puellis suis inscribunt amorem. » Papias vocabularista : « Dipticæ tabellæ, quibus corruptores amorem suum inscribunt puellis. » Apud Ovidium quoque, lib. ii Amorum, eleg. 15, habes *tabellas arcanas* ad hanc rem.

Quod Carrion putat diptycha universum fuisse plerumque *eburnea*, falli eum existimo. Nec enim simile vero, *diptycha epistolica*, quæ vulgo epistolæ loco sibi mutuo mittebant, quibusque arcana sua declarabant, fuisse eburnea; sed potius lignea, cætera obducta. Unde Ovidius supra amicæ suæ *duplices*, seu diptycha, quibus noctem negaverat, execrans ait :

Quid precer iratus? nisi vos carlosa senectus
Kodat, et in mundo cera sit alba situ.

C Unde colligitur lignea fuisse. Et eodem lib. i, eleg. 11, quæ priorem præcedit de tabellis suis amatoris, ait :

Subscribam. Veneri fidas sibi Naso tabellas
Dedicat. At nuper vile fuistis acer.

Alia erant *sacra diptycha*, quorum usus erat in Ecclesia catholica, a communi in privatam notionem deflecta.

Erant igitur hæc sacra diptycha duplices tabulæ, quarum una parte inscribebantur nomina episcoporum pie defunctorum, altera vero vivorum.

Et quidem quod mortuos spectat, earum tabularum, quæ *εραλ πτυχα* ibi vocantur, mentio est apud Dionysium Areopagitam, Eccles. Hierarch., cap. 3, ubi agitur de mysterio synaxeos, sive communionis : *καὶ ἀσπασαμένων ἀλλήλους ἀπάντων, ἡ μυστικῆ τῶν ἱερῶν πτυχῶν ἀνάρρησις ἐπιτελεῖται.* Quæ ita vertit Perizonius : « Cum omnes se inter se salutaverunt, mystica sanctorum recitatio fit. » Ambrosius Camaldulensis : « Et cum se mutuo omnes salutaverint, mystica sanctorum recitatio fit. » Uterque omisit vertere vocem *πτυχῶν*. Rectius igitur Joannes Scotus, vetus Dionysii interpres : « Et omnibus salutantibus inter se invicem, mystica sacrorum voluminum prædicatio perficitur. » Item Joannes Saracenus : « Et osculatis se invicem universis mystica sanctorum tabularum prædicatio perficitur. » Recte ita vertentur, modo per *volumina* et *tabulas* intelligant diptycha.

Rursus eodem capite, in Theoria : Ὁ δὲ θεότατος

ἀσπασμὸς ἱερουργείται, καὶ τῶν ἀγιογράφων πτυχῶν ἡ μυστικὴ καὶ ὑπερκόσμιος ἀνάβρασις. Perionius : « Divina autem salutatō, sive osculum, adhibetur, sanctorumque animorum, qui scripti sunt, mystica cœlestisque prædicatio. » Ambrosius Camaldulensis : « Porro sacratissima consalutatio idcirco celebratur, sanctorumque descripta nomina mystice et modo supramundano prædicantur. » Clarius veteres interpretes. Joannes Scotus : « Divinissima autem salutatō sancte agitur, et hagiographorum voluminum mystica et supermundana recitatio. » Joannes Saracenus : « Divinissimum autem osculum sancte agitur, et hagiographarum tabularum mystica et supermundana enuntiatio. »

Iterum in ejusdem capitis theoria, qua hujus rei contemplatio et explicatio continetur : τῶν δὲ ἱερῶν πτυχῶν μετὰ τὴν εἰρήνην ἀνάβρασις, ἀνακηρύττει τοὺς ὁσίως βεβιωκότας, καὶ πρὸς ἐναρίτου ζωῆς τελειώσιν ἀμειψαστάτως ἀφικουμένους. Quæ ita vertit Perionius : « Sanctorum autem animorum, quæ post pacem adhibetur, prædicatio eos qui pie sancteque vixerunt, atque ad vitæ virtutis consentaneæ perfectionem pervenerunt, laudibus afficit. » Rursus hic Perionius ψυχῶν legit pro πτυχῶν. Ambrosius Camaldulensis : « Enimvero sanctorum post pacem illam nominum prædicatio eos præconio attollit qui pie sancteque vixerunt, atque ad finem usque virtutis vitam constanter, nusquam ab ea deflectendo, tenuerunt. » Clarius Joannes Scotus : « Sacrarum autem tabularum post pacem recitatio prædicat sancte firmatos, et ad strenuæ vitæ consummationem immutabiliter advenientes. » Item Joannes Saracenus : « Sanctarum autem tabularum post pacem prædicatio prædicat illos qui sancte vixerunt, et ad virtutum vitæ perfectionem intransmutabiliter pervenerunt. »

Ut hic habuimus ἱερὰ πτυχά, quæ Maximus et Pachymeres scholiastæ Dionysii διπτυχα interpretantur; ita διπτύχων disertam mentio in epistola Ægyptiorum episcoporum ad Anatolium Constantinopolitanum episcopum contra Timotheum invasorem sedis Alexandrinæ, quæ habetur parte III concilii Chalcedonensis ex Romana editione : « Etiam in venerabili diptycho (in quo piæ memoriæ transitum ad cœlos habentium episcoporum vocabula continentur, quæ tempore sanctorum mysteriorum secundum sanctas regulas releguntur) posuit suum nomen et Dioscori, qui sub damnatione anathematis a Deo et universali concilio esse decretus est; et delevit exinde sanctæ memoriæ et secundum Deum viventis Proterii nomen, regulariter archiepiscopi constituti. » Item in sexta synodo, act. 13 : Τοὺς τοιοῦτους ἐν ἁγία τῇ μνήμῃ τρεῖς ἀνδρας, τουτέστι Θεωμᾶν, Ἰωάννην, καὶ Κωνσταντῖνον συνειδομένον ἐν τῇ αὐτότητι μῆναι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἀναφέρεσθαι τῶν ἀγιωτάτων ἐκκλησιῶν : « Hos sanctæ memoriæ tres viros, id est, Thomam, Joannem, et Constantinum prævidimus in identitate manere, atque in sacris diptychis sanctarum ecclesiarum recitari. » Theoderetus, Ecclesiasticæ historiæ libro 7, cap. 35 : Οὗτος τὴν Ἰωάννου τοῦ πάνου προσηγοῦσαν

ἄ πρῶτος τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς διπτύχοις ἐνέταξε : « Iste (Alexander Antiochenus episcopus) primus magni Joannis nomen ecclesiasticis diptychis inseruit. » Quod etiam habes in Historia Tripart., lib. x, cap. 25, et apud Georgium Alexandrinum, in Vita Chrysostomi, capite 71. Isidorus, Trimethensis episcopus, in Vita Joannis Chrysostomi : Τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς ἱεροῖς ἐγκαθυπογράψαι διπτύχοις : « Nomen Joannis sacris inscribere diptychis. » Innocentius papa ad Arcadium et Eudoxiam, apud Georgium Alexandrinum patriarcham, de Vita Chrysostomi : Προστάξαι δὲ κελεύσασαι καὶ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῖς ἱεροῖς ἐγγραφῆναι διπτύχοις : « Jubele autem Joannis nomen sacris inscribi diptychis. » Epistola Justiniani imperatoris ad quintam synodum generalem, quæ est Constantinopolitana II : « Sicut et eos qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, et in sacris diptychis 1026 scripserunt. Quod factum est et in Joanne (Chrysostomo) et in Flaviano religiosæ memoriæ episcopis Constantinopolitanis. » Citatur can. Sane, 24, q. 1. In Sacramentali Gregorii Magni habes orationem Super diptycha : Memento etiam, Domine, famulorum tuorum, qui nos præcesserunt et dormierunt in somno pacis. » Et in Liturgia sancti Marci : Ὁ διάκονος τὰ διπτυχα τῶν κοιμημένων : « Diaconus legit diptycha defunctorum. » Ad hanc consuetudinem defunctorum nomina in missa recitandi alludit Cyprianus epistola 10, ad Clerum et presbyteros, qui temere pacem lapsis dederant : « Offeritur nomen eorum. » Et epistola 63, ad pre-hyteros, diacones, et plebem Furnitanam : « Neque enim apud altare Dei meretur nominari in sacerdotum præce, qui ab altari sacerdotes et ministros voluit avocare. »

Uti rite defunctorum episcoporum nomina sacris diptychis inscribentur, ita hæreticorum et schismaticorum ex iisdem tollebantur. Justinianus imperator, in Confessione rectæ fidei adversus tria capitula, seu in edicto de fide catholica, quod habetur post quintam synodum : Ἀμίλει τοι καὶ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ἐν Μοφουσατικῇ ἐκκλησίας, ἐν ἧ λήγεται ἐπίσκοπος γεγενῆσθαι, διὰ τὰς βλασφημίας, δι' ἧσπερ Ἕλλησι τε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Σοδομίταις παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων συνερηθῆθη, ἀπῆλειψαν ἐξ ἐκείνου τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας διπτύχων τὴν τούτου προσηγορίαν : « Itaque et omnis plenitudo Mopsuestenæ ecclesiæ, in qua episcopus dicitur fuisse, cum invenisset quod paganis et Judæis et Sodomitanis a sanctis Patribus connumeratus est, deleverunt ipsi ex illo tempore e sacris Ecclesiæ diptychis ejus nomen. » Justinianus imperator, epistola ad quintam synodum, quæ habetur ibi, act. 1, de Theodoro Mopsuesteno : « Propter istas (blasphemias) superioribus temporibus deletum est et nomen ejus e sacris diptychis Ecclesiæ, cujus fuit episcopus. » Divalis sacra Constantini Pogonati ad domnum papam Agathonem, quæ præmittitur sextæ synodo generali, quæ est Constantinopolitana III : Πολλὴν γὰρ ἔνστασιν ἡμῖν ἐπόρισαν ὁ τε ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος τῶν ἐνταῦθα πατριάρχης, καὶ Μακάριος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Θεουπόλιως ἐκβαλεῖν Βιταλιανόν.

τὸν μακαριώτατον ἐκ τῶν διπτύχων, φάσκοντες Ὁνώριον ἂν τοῖς διπτύχοις διὰ τὴν τιμὴν Ἀποστολικῆς θρόνου τῆς πρεσβυτέρου Ρώμης : « Multam enim nobis instantiam fecerunt tam hic sanctissimus ac beatissimus patriarcha, quam Macarius sanctissimus patriarcha Theopoleos, ut eijceretur Vitalianus beatissimus de diptychis, asserentes Honorium memorari in diptychis, propter honorem apostolicæ sedis antiquæ nostræ Romæ. » Ecclesiastica historia Theodori Lectoris Constantinopolitani, apud Damascenum, oratione 3 De imaginibus : « εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐλλήλυθε τῆς τὸλμης, ὥστε καὶ τὰ τῶν ἐκεῖ γεγονότων μακαρίων ποιμένων ὀνόματα, τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀνέλε, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας καθέλε, κατακαύσας τυραννικῶς. Quæ Franciscus Zinus Veronensis ita vertit : « Eo vero pro-
 ductus est audacia, ut beatorum qui illic fuerant episcoporum nomina, sacerdotum geminorum sustulerit, tyranniceque combusserit. » Qui non recte percepit ἱερῶν διπτύχων, quod vertit, sacerdotum geminorum, cum vertendum sit e sacris diptychis, ut recte monuit Jacobus Billius notis ad eam orationem. Sic quod ex eadem historia citatur apud Damascenum : Ἀναθεματίζω τὰς τῶν ἐπισκόπων εἰκόνας, καὶ τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀπαλεῖψαι : « Episcoporum imagines anathemate damnare, et e sacris diptychis delere, » ibi rursus Zinus verterat : *sacerdotes geminos delere*. Innocentius papa, epist. ad Arcadium imperatorem, apud Georgium Alexandrinum de Vita Chrysostomi, ut Arsacii etiam mortui memoria eradatur : Οὐ τις οὐδὲ τὸ ὄνομα ἐγγραφήτω [F. ἐγγραφίστω] τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις : « Cujus ne nomen quidem inscribi sacris diptychis censeo. » Anastasius, in Agathone : « Abstulerunt de diptychis Ecclesiarum nomina patriarcharum, velde picturis ecclesiæ figuras eorum. » Victor Tunnunensis, in Chronico : « Nomina Proterii et Salafatiatii de ecclesiasticis diptychis tollit, et Dioscori et Æluri, qui Proterium interfecit, scribit. » Atque hæc de mortuorum nominibus quæ diptychis inscripta.
 Vivorum, qui diptychis inscribi solent, meminit Joannes diaconus, in Vita sancti Magni Gregorii lib. iv, capite 23 : « Orientales præcipue retinent hæc sedes, ut in suis diptychis nullius pontificis nomen describant, quousque synodicam ipsius suscipiant ; et tandiu defunctum pontificem inter viventes numerent, quandiu successor illius suas litteras studuerit destinare. » Concilium Chalcedonense, act. 11 : Ἐδέξατο γὰρ αὐτὸν, καὶ ἐκοινώνησεν αὐτῷ ὁ μακάριος Πρόκλος, καὶ ἐποίησε συνοδικὰ γράμματα, καὶ εἰς τὰ διπτύχα αὐτῶν ἔταξεν : « Suscepit enim eum, et communicavit ei beatæ memoriæ Proclus, et fecit synodicas litteras, et in diptychis eum posuit. » Et pleaque priora exempla, quibus post mortem quorundam nomina e diptychis expuncta docetur, satis ostendunt, dum viverent, diptychis inscripta fuisse. Gregoras, lib. v : Ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνοῦσιν τὸν Πάπαν εἰς τὰ διπτύχα μνημονοῦσθαι ὁμοῦ τοῖς ἑτέροις τέτταρσι πατριάρχεις : « In sacris hymnodiis mentionem faciunt papæ, cum oratio super diptycha recitatur, una cum aliis quatuor patriarchis. »

Uti viventium episcoporum nomina sacris diptychis inserebantur, ita ex hisdem tollebantur quandoque viventium nomina. Proclus, archiep. Constantinopolit. nus, ad domnum Antiochenum episcopum, pro causa Athanasii Perrhæ episcopi, ejus viventis nomen e sacris diptychis erasum erat, habetur in concilio Chalcedonensi, act. 14 : Καὶ τῶν ἱερῶν δέλτων περιελθεῖν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκοποῦντος. Ubi vetus interpres vertit : *et episcopi nomen de sacris diptychis abstulisse*. Vigilius papa in damnatione Theodori : « Etiam Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotem fratrem nostrum Zoilum, cujus nomen usque ad inemoratum diem communicatum vobis fuerat, diptychis eximentes, Apollinarem quemdam perversorem atque Ecclesiæ ipsius adulterum vobis sociastis. »

Nomina viventium, quæ sacris diptychis inscribebantur, erant sere episcoporum et patriarcharum, ut passim patet. Quare nescio an referendus sit ad hæc diptycha quæ altari imponebantur, liber vivorum, seu sacra delta, quorum meminit Dionysius Areopagita Ecclesiasticæ Hierar. c. 2, quibus nomina illuminatorum et susceptorum inscribebantur, quæ ζώντων διπτύχα, *vivorum diptycha*, vocata esse existimat Pachymeres : Τότε τὴν χεῖρα τῆ κεφαλῆ ἐπιτίθησι, καὶ κλειύει τοῖς ὑπ' αὐτὸν πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν δέλτοις ἱεραῖς ἀπογράψασθαι τὰ ἰνόματα τοῦ τε προσελθόντος καὶ τοῦ ἀναδόχου· ταῦτα δὲ, οἶμαι, εἰσι τὰ τῶν ζώντων διπτύχα : « Tunc manum capiti imponit, et pæbyteris ac diaconis ipsi subditis, jubet in sacris deltis nomina scribere, tam ejus qui ad baptismum venit, quam susceptori. » Hæc autem, opinor, sunt vivorum diptycha. »

Vivorum et mortuorum simul mentionem facit Chrysostomus in Liturgia : Ὁ διάκονος θυμιᾷ γύρωθεν τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὰ διπτύχα, τῶν τε κοιμημένων καὶ ζώντων, ὡς βούλεται, μνημονεύει : « Diaconus incensat in 1027 circuitu sacram mensam et diptycha ; defunctorum autem et vivorum, uti vult, memoriam facit. »

Permansit hujus rei, tam vivos quam mortuos in missa commendandi, consuetudo in canone missæ, cum primo viventium, inde defunctorum mentionem facimus per duplex *Memento*. Vide Aleuinum, De div. Offic., cap. De celebratione missæ, et Florum Magistrum, qui de hoc diptychorum usu eadem D habent.

Ex dictis colligitur, non ideo diptycha dicta, quod gemini essent libri, unus viventium, alter mortuorum, ut existimavit Meursius in suo Glossario Græcobarbaro, cum unus idemque liber utrorumque nomina continere potuerit ; et solus liber viventium, item solus mortuorum, etiam diptychum sint dicta. Dicta igitur diptycha, quod liber Hle duobus foliis seu tabulis constaret, ut supra dixi. Unde et apud Georgium Alexandrinum, cap. 74, supra citato, pro διπτύχοις alia lectio habet δέθροις, quod liber hic duarum quasi januarum seu valvarum esset, seu, ut Ausonius loquitur, *bipatens pugillar*. Quomodo in Evagrio, lib. vi, Eccl. Hist., cap. 20, ἀμφιβυρον Οὐνεκόν, capio

de *amphityro* seu *diptycho* opere *Hunico* factis; nisi malis de velo cum aliis capere.

Tale ex ebore diptychum vidisse me memini in ecclesia sancti Lamberti Leodii, cui aliquot sanctorum et quorundam episcoporum nomina inscripta sunt. Videtur ex profano consulari diptycho, qualia in editione munerum amicis mittere consules solent, ut supra attigi, in ecclesiasticum diptychum translatum. Sane nomen Saviniani seu Sabiniani consulis inscriptum habet, qui consul fuit anno Domini 505, continetque varias figuras, quæ profanam militiam spectant, cum hac etiam inscriptione: COM. DOMEST. RQUIT. Effigiem diptychi hujus hic subjecissem, si ad me correctæ inscriptio transmissa fuisset. Alias forte correctum exprimere dabitur. Et diptycha ecclesiarum fere eborea fuisse, colligere quoque est ex Fortunato, lib. x, carm. 10:

Nomina vestra legat patriarchis atque prophetis,
Cui hodie in templo diptychus edit ebur.

Sane diptycha olim ex præstanti materia fuisse, ita ut capsis includerentur, colligitur ex Ekkehardo Juniore, cœnobita sancti Galli, de Casibus monasterii sancti Galli in Alemannia, cap. 5: « Capella citata sit oratorium, in quod invehuntur cruce, et diptychiis capæ, necnon et pene omnis, præter libros repositorios, ecclesiæ thesaurus. » Quæ habes Alemannicarum rerum tomo I, parte 1. Ubi Goldastus scholiastes per diptycha intelligit libros anniversarios, in quibus eorum nomina perscripta, qui pro suæ aliquid animæ remedio monachis et clericis legassent, custodiæ quorum capæ istæ paratæ. Dubito an diptycha illa communia mortualia apud monachos ita ornari sint solita, ut inter thesauros numerari possint. Potius per diptycha eo loco intellexerim diptycha sanctorum, vel librum Evangeliorum, vel similes, quorum copertorium diptychum, seu extremæ tabulæ egregie ornari solent, auro, argento, figuris, et in processione circumgestari.

Originem hujus rei, nomina, videlicet sanctorum martyrum, imperatorum, pontificum summorum, et aliorum fide ac meritis excellentium virorum sacris diptychis inserendi, et inter hymnodias recitandi, Isaac Casaubonus Animadversionibus ad Athenæi librum vi, cap. 14, acceptam refert gentilitati Romanæ, qui eorum nomina, quos eximio honore vellet decorare, Saliari carmine canenda decernebant. Ita Germanico, inquit, mortuo hic honos inter alios tributus, auctore Tacito, libro II. Et M. quoque Antoninus philosophus, mortuo filio Vero, jussit ut nomen ejus Saliari carmini insereretur, teste Spartiano. Jam olim id Romæ institutum, ut ex iis constat, quæ de Mamurio Veturio et Lucia Volumina scribunt Varro, Ovidius, Festus, Plutarchus, et alii. Velus quoque, inquit, Ecclesia Christiana hunc, ut videtur, morem ad pium usum traduxit. Qua de re, addit, dicemus multa alibi, si vitam Deus produxerit, scitu digna, nec protrita.

Quam vellem Casaubono mentem meliorem fuisse, ne ab ethnicis sacra nostra arcesseret, quam a veteris Testamenti ecclesia, no Patres ethnicorum magis

A rituum, quom sacra legis gnaros observantesque faceret! Meminisset apud magnum Dionysium, quem merito veterem Patrem asserit et æstimat, esse; Σκόπει δὲ, ὅτι καὶ μνημοσύνοις ἱεροῖς ἀνατίθενται, τῆς θείας μνήμης οὐκ ἀνθρωπικῶς ἐν τῇ τοῦ μνημονικοῦ φαντασίᾳ δηλουμένης, ἀλλ' ὡς ἂν τις ζαίη, θειοπρακτῶς, κατὰ τὴν ἐν Θεῷ τῶν τετελεσμένων θεοειδῶν τιμίαν καὶ ἀμετάστατον γνώσιν. Ἔργον γὰρ, ἔφη τὰ Λόγια, τοῦς ὄντας αὐτοῦ καὶ Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὄσιων αὐτοῦ τοῦ βαυάτου τῶν ὄσιων ἀντὶ τῆς ἐν ὁσιότητι τελειώσεως εἰρημίνου.

« Sed animadverte eos in sacris etiam memoriis inesse, non quod more hominum divina memoria in ea parte memoriæ quæ visa recipit, inesse declaretur, sed ut aliquis dicat pro Dei dignitate, pretiosam, immutabilemque in Deo eorum qui divinam speciem perfectæ prætulerunt, scientiam significat. *Novit enim*, inquit Scriptura divina, *qui sunt ejus* (II Tim. II). Et: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Psal. cxv). Morte sanctorum dicta, pro perfectione in sanctitate. » Meminisset ab Ecclesiastico dictum, cap. XLIV: *Laudemus viros gloriosos et patres nostros in generatione sua*. Qui ibi et sequentibus capitibus catalogum virorum justorum texit. Non huc potius quam ad Saliaria carmina respexit vetus Ecclesia?

Quin, ut notat Brouverus noster ad Fortunatum, in Diptychis librorum vitæ quandam ideam adumbrasse majores videntur. Ut enim in horum albo nonnulli inscripti, qui non pereuni, sed brevi justitiæ laude commendati; alii qui certo et immutabili Numinis decreto in sortem sanctorum cooptati; ita diptychis eorum quoque nomina irrepsisse meminimus, quorum ad tempus simulata virtus id non meruerat; aliorum vero firmiter insedis, quorum constans exstitit, et illibata fidei et morum integritas. Usus itaque finisque diptychorum fuit in sacris, tum memoriæ sanctorum retinendæ, tum pacis ecclesiasticæ et communionis sancindæ: cum dignos cœlo ac sempiterna memoria viros reciperent, indignos vero respuerent et excuterent. Hactenus Brouverus.

De diptychis sacris commentariolum olim scripsit Joannes Baptista Cardona, episcopus Dertosanus, rogatu Gabrielis cardinalis Paleotti, quem cum aliis ejus commentariolis impressit Philippus Mey Tarracone, anno 1587. De iisdem etiam quædam habet Joannes Stephanus Durantus, de Ritibus Ecclesiæ, cap. 43, qui litteras Innocentii papæ et Arcadii imp., quas supra habes, non rite contrario modo citat. De iisdem etiam agit frater Angelus Rocca Camers, ad librum Sacramentorum divi Gregorii.

Habuimus hactenus diptycha pro sacris tabulis mortualibus, quæ duplices, seu duorum foliorum, erant. Eo respectu Augustinus tomo VI, libro xv, contra Faustum Manichæum, cap. 4, tabulas Moysis lapideas vocat diptychium: « Nam in illo diptychio lapideo, jam tu non corde lapideo intelligis quid duro illi populo congruebat. » Item epist. sancti Petri, ex 1028 qua quædam citat: « Lege eano etiam illud diptychium, ne timeas, plane sponsi tui est. » Item: « Et hoc diptychio repellis adulteram. »

Item : « Nulli ergo reformidare diptychium, quo tibi scripta olim, quæ nunc agnosceres, mittebantur. »
 Item : « Hoc ergo diptychium ille præmisit, qui tibi hæc duo præcepta veniens commendavit. » Item : « O pudicum diptychium, in quo vetere figura ille dilector et dilectus tuus prænuñtiavit tibi canticum novum, in decachordo psalterio. » Item : « O diptychium conjugale, quod non sine causa odit adultera. » Ita etiam usurpat Isidorus, lib. De vocatione Gentium, c. 14 : « Et non quidem foris in lapideis diptychis, sed intrinsecus in tabulis cordis. »

Hoc modo a Prudentio librum suum, qui titulus historiarum Veteris et Novi Testamenti continet, Diptychon quidam inscriptum volunt. Quod ad Prudentium cum bono Deo aliquando examinabimus.

Aliud est diptychum apud Homerum, Iliad α et 6, videlicet duplex membrana seu tunica omenti, ut insinuat supra citatum Etymologicum. Quo etiam Suidam existimo respicere : Διπτύχια, δύο περιβόλαια ἔχοντα, ὡς τὸ μὲν ὑπεστρώσθαι, τὸ δὲ ἕτερον ὑποβεβλήσθαι. Quæ Cujacius Observat. lib. iv, cap. 27, Carrion, supra, et Dionysius Gothofredus, ad lib. 1, Cod. De summa Trin. et fid. cathol., tit. 1, l. 7, § 5, de diptychis tabellis intelligunt et citant. Sed textus apud Suidam depravatus est et mutilus. Et intelligenda verba illa de duabus omenti tunicis. Locus integrior exstat apud Hesychium : Διπτύχα δύο ἐπιβόλαια ἔχοντα, ἢ διπλοῦν, ὥστε τῷ μὲν ὑπεστρώσθαι τὸν ἐπίπλου, τῷ δὲ ὑποβεβλήσθαι : « Diptycha, sic dicta, quod duas commissuras habeant, seu duplex operimentum, sicut pars una omento subternatur, altera eidem superjiciatur. » De duabus omenti tunicis vide Joannem Gorræum, in Definitionibus Medicis, verbo Ἐπίπλου seu ἐπίπλου.

Aliud quoque diptychum ostrei, id est, duplex ostrei testa, qua se includit. Ambrosius, lib. v, Hexaemeri, cap. 8, agens de cancro insidiante ostreo : « Explorat si quando ostreu » remotis in locis ab omni vento contra solis radios diptychum illud suum aperiat, et reseret claustra testarum. »

DOMNIO. Palladius, cap. 84, ait Serapionem Sindonitem Romæ « incidisse in quemdam Domnionem. » Forte hic ipse est, cujus memoria in Martyrologio Romano, 28 Decemb. « Romæ sancti Domnionis presbyteri, » cujus etiam meminit divus Hieronymus epistola 154, ad Desiderium : « Quod si exemplaria libuerit mutuari, vel a sancta Marcella quæ manet in Aventino, vel a Lot temporis nostri Domnione, viro sanctissimo accipere poteris. » Eum etiam ut virum sanctissimum celebrat divus Paulinus, epist. 45, ad Alipium : « Eusebii historiam reperi apud parentem nostrum vere sanctissimum Domnionem. » et post : « Si ipsam membranam sancti Domnionis acceperis, transcriptam nobis remittere dignaberis. » Ad eundem scribit Hieronymus epistolam 54, quæ apologeticum continet contra Rufinum, qui jactabat eum matrimonio detraxisse, ubi Hieronymus Domnionem patrem charissimum vocat. Scripsit eidem et Rogatiano

epistolam 108, quæ est præfatio in librum Paralipomenon, et 109, quæ est præfatio in Esdras et Nehemiam. Rufinus, lib. II Invektivarum, Domnionem vocat beatæ memoriæ senem.

DROMADES vel DROMEDES. Vita Hilarionis, num. 20 : « qui locatis dromadibus camelis. » Vita Malchi, num. 10 : « Vidimusque camelos quos ob vimiam velocitatem dromedarios vocant. » Glossarium Camberonense manuscriptum : « Dromedus, et dromas, et dromedarius, idem. Animal est minus camelo, sed velocius atque currentius. Unde et dromones vocantur longæ quædam naves veloces. » Idem : « Dromedarii etiam dicuntur dromadam ductores. » De velocitate camelorum Aristoteles, libro, XI Histor. animalium, c. 50 : Θίονσι δὲ θύττον τῶν Νισαίων ἵππων πολὺ, ἰὸν θέωσι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ὀρέγματος : « Currunt cameli celerius quam equi Nisæi, propter laxiorem sui gradus glomerationem. »

ECULEUS. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremite, num. 3 : « Inter eculeos laminasque victorem. » De eculeo varii varia sensere et scripsere. Nunc quidem huic tractationi supersedebo, cum obiter tantum hic ejus mentio fiat, auctores aliquot, qui de eo tractarunt, assignasse contentus. Vide imprimis Baronium, notationibus ad Martyrologium Romanum, 22 Januarii; Antonium Gallonium, libro De sanctorum martyrum Cruciatibus, capite 3, et Hieronymi Magi libellum posthumum singularem De eculeo.

ENEUS. Rarum Latinis usurpatum vocabulum, nec meminisse legere præterquam in Vitis Patrum. In quibus tamen depravatum erat in æneus vel Eneus proprium nomen. Vita Abrahamæ, cap. 5 : « Et nimio stupore percussi quasi enei quidam effecti sunt. » Heraclides, Paradisi cap. 15 : « Sed velut eneus revertens de publico. » Hesychius : Ἐνεός, ἔκπλακτος. « Enneus, obstupefactus. » Idem : Ἐνεός, νοχελής, μετώρος, κωρός, βαίος, μωρός, ὅς οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ : « Eneus, tardus, suspensus animo, surdus, modicus, stultus, qui neque audit, neque loquitur. » Idem : Ἐνοί, ἄφωνοι. « Enei, muti. » Suidas : Ἐνεός, ἄφωνος, κωρός, ἐξιστακός, νοδός, νοχελής, μετώρος : « Enneus, sine voce, surdus, mente commotus, edentulus, tardus, animo suspensus. »

ENNATON. Pelagius, libello XI, n. 2 : « Dixit abbas Theodorus de Ennato. » Joannes Moschus, cap. 184 : « Erasmus in Nono Alexandria. » Ὅντες ἡμεῖς ἐν Ἀλεξάνδρῳ ἐν τῷ Ἐννάτῳ. Corrige hinc eundem, capite 145. Προεβόλομεν ἐν τῷ Ἐννάτῳ Ἀλεξανδρείας, εἰς τὸ κοινόδιον Σαλαμᾶ. « Accessimus in cœnobium, quod dicitur Salama, nono ab urbe milliario distans. » Impressum est ἐν τῷ ναῶ. Vide, infra, NONUM

EPENDYTES. Vita Antonii, cap. 23 : « Lavit ependyten suum. » Vita Hilarionis num. 4 : « Et pelliceam habens ependyten, » Græcis ἐπένδυμα vel ἐπένδυτης, omne genus extimarum vestium dicitur. Apud asceticos scriptores ependytes propria vestis monachorum. Plerique existimant esse scapulare. Non recte Marius Victorinus, ad Vitam Hilarionis, existimat ἐπένδυτην esse intimam vestem, quæ Latine dicitur interula vel subucula; imo exterior vestis

est, vel scapulare, vel pallium, vel simile quid. A

ΕΠΙΒΑΤΣ. Vita Epicteti et Astionis, cap. 21 : « Cumque egressi de navi epibatae fuissent. » Apud Clementem Romanum, epistola ad Jacobum episcopum Jerosolymitanum, ante libros Recognitionum, ita sanctus Petrus loquitur : « Similis est omnis Ecclesie status navi magnæ, quæ per undosum pelagus diversis e locis et regionibus viros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo navis hujus Dominus ipse omnipotens Deus; gubernator vero, Jesus Christus. Tum demum proretæ officium episcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi dispensatorum teneant locum; qui catechizant, nautologis conferantur, epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. »

Epibatae, ἐπιβάται, dicti ἀπὸ τοῦ ἐπιβαίνω, a *conscendendo*. Sunt milites classarii, seu bellatores in re navali. Hirtius, libro IV De bello Alexandrino : « Capta est una hostium quadriremis, depressa est altera, alteraque perturbata; deinde omnes epibatis nudatae. » Idem, lib. V De bello Africo : « Ibi que Getulis remigibus epibatisque complet. » Illic captiur pro ipsis nautis vel vectoribus, id est, ἀντι τῶν ὀχουμένων, ut subinde etiam apud Græcos accipitur.

ΕΠΙΤΙΜΙΟΝ. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 78 : « Ut ego congrua illi admoveam epitimia seu multas. » καὶ γὰρ ταύταις ἀρμόζοντα προσάγω τὰ ἐπιτίμια. In usu Epitimium Ecclesiasticis scriptoribus pro multa ecclesiastica. Menæa, 15 Octobris, in martyrio monachi anonymi : Καταπονίας καὶ τοῦ ἐπιτίμιου, ἐπιτιμηθεὶς διὰ τὴν τῆς ὑπακοῆς ἀδίτησιν. « Et penam epitimii sibi ob contumaciam irrogatam contempsit. » Concilium VIII œcumenicum, quod Raderus noster vulgavit, hæc habet act. 2, de epitimiiis : « Præscripta epitimiorum pena cunctis lapsis audientibus 1029 legatur, etc. Qui carnibus vescuntur, poena esto, nec carnibus, caseo, ovo vescantur. Qui alias a carnibus abstinent, abstineant ab ovo, caseo, pisce, feria quarta et sexta; olera que et legumina comedant cum modico oleo et vino. In genua procumbant quotidie quinquages, et illud (Domine, ignosce mihi) inclamant centies, recitentque Psalmos VI, XXXVII, L. » Joannes Diaconus, lib. II Vitæ sancti Gregorii, cap. 45 : « In hoc itaque non mediocriter tristatus est, quia, antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis epitono. »

ΕΡΑΚΙΣΤΕΣ. Ubi in Vita Hilarionis est, num. 4 : « Et pelliceum habens ependyten, » addit Editio Joannis Andreæ, et *eraciستم*. Non capio. Petrus noster Lausselius legebat *eriacesten*, quasi *lanam acu consutam*. Alteri alicui fors aliud occurret. Mihi nunc satis, donec rectius aliquid occurrat, de hæc lectionis varietate monuisse.

ΕΡΕΜΙ. Varia eremus occurrit in Vita Patrum. Eremum in qua Paulus primus eremita versatus est, investigavi ex eremo seu habitatione sancti Antonii; Antonii vero habitationem ex peregrinatione Iliarionis. Vide Tabulam Geographicam.

De eremo Chalcedis, in qua versatus est sanctus Hieronymus et Malchus, vide in CHALCIS.

De eremo juxta Thecæ, ita Hieronymus, proœmio in Amos ad Pammachium : « Fuit de oppido Thecæ, quod sex millibus ad Meridianam plagam abest a sancta Bethlehem, quæ mundi genuit Salvatorem : et ultra nullus est viculus, ne agrestes quidem casæ et furnorum similes, quas Afri appellant mapalia. Tanta est eremi vastitas, quæ usque ad mare Rubrum, Persarumque et Æthiopum atque Iudorum terminos dilatatur. Et quia humi arido atque arenoso nihil omnino frugum gignitur, cuncta sunt plena pastoribus, ut sterilitatem terræ compensent pecorum multitudine. »

De eremo Oasis, vide Baronium, notationibus ad Martyrologium Romanum, 12 Junii.

ΕΣΟΡΗΟΡΙΟΝ. Vita Joannis Eleemosynarii, capite B 21 : « Exspoliavit se esophorium suum. » Vox est a recentioribus Græcis composita, ἐσωφόριον seu ἐσωφόριον, quod interior gestatur, *interula*. Glossarium Camberonense Ms. « Esephorium, vestis interior, id est, camisia, quæ a Marciano interula appellatur. »

EUCCHARISTIAM MANU SUMERE. Ita olim solemne fuit, non sacerdotibus tantum, sed etiam laicis. Palladius, cap. 144, de Sylvania : « Ecce ago annum ætatis sexagesimum; præter extrema manuum mearum (et hoc propter communionem) non pes meus aquam tetigit, etc. Tertullianus, De Baptismo, adversus Quintillam, cap. 20 : « Benedicti, quos gratia Dei exspectat, cum de illo sanctissimo lavacro novi natalis ascenditis, et primas manus apud matrem cum fratribus aperitis, petite de patre, petite de Domino, C peculia, gratias, distributiones charismatum. »

Cyrellus Jerosolymitanus, Catech. mystag. 5 : « Accedens ad Eucharistiam non expansis manuum volis accede, neque disjunctis digitis : sed sinistram veluti sedem quandam subjicias dextræ, quæ tantum Regem susceptura est; et concava manu suscipe corpus Christi, dicens : Amen. » Formabantur autem manus in formam crucis. Sexta synodus, can. 102 : « Eucharistiam accepturus, manus in crucis formam figurans, sic accedat. »

Ita quidem viri cava nudaque manu excipiebant Eucharistiam : femine vero non nisi linteamine. Maximus contra Monothelitas : « Mulieres nitida exhibeant linteamina, ubi corpus Christi accipiant pure mente et munda conscientia. » Augustinus, serm. D 252, de Tempore : « Omnes viri quando communicare desiderant, lavant manus suas, et omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi accipiant. » Concilium Antisiodorensis, can. 36 : « Non liceat mulieri nuda manu Eucharistiam sumere. » Hinc linteam seu sindon hæc *dominicale* dicta. Idem concilium, can. 42 : « Unaquæque mulier quando communicat dominicalem suam habeat. »

Linteam hoc quo Eucharistiam sumebant videtur μουζικιον dictum. Pratum spirituale, cap. 79 : καὶ βάλων τὴν ἐν μουζικίῳ ἀπίθετο ἐν τῷ ἰδίῳ ἀρμαρίῳ. « Accipiens eam in linteo mundissimo, in proprio armario reposuit. » Nescio an μουζικιον dictum sit a μῦσε, quod apparet in Euchologio capi pro linteo Typicum Sabæ, cap. 41 : Ἀπογυμνοῦσθὲν αὐτὴν παντὸς

λῶς, καὶ πρῶτον μὲν σπείρουσιν αὐτὴν διὰ μούσης καθα-
ρωτάτας. Nudant omnino eam (sacram mensam) et
primo quidem purgant musa (seu linteo) mundis-
sima. » Ibidem : κομίζει ὁ σκευοφύλαξ μούσας τε καὶ
διασκάρια τὰ κοινῶς λεγόμενα τίστα, ὁ λέγεται λικάνη,
καὶ ἀποσκογγίζεται ἡ ἅγια τράπεζα. « Præparat vaso-
rum custos musas (seu linteas) et discaria vulgo di-
cta testa, quæ dicitur pelvis; et detergitur sacra
mensa. » Quæ non recte cepit Meursius in Glossario
Græcobarbaro, existimans μούσαν esse tessellam va-
rie picturatam. Si forte μούσα et μουσίον etiam
fuerint variegata, non magnopere pugnvero. Con-
stat enim non solum cameras et fornices, sed etiam
alia fuisse ex musivo et variegata.

Hic usus ad aliquot sæcula duravit tam in Occi-
dentali quam Orientali Ecclesia, uti liquet ex Prato
spirituali, cap. 79, ubi linteum quo Eucharistiam do-
mum deferabant, Græce μουσικὸν vocatur. Auctor
autem ejus vixit tempore Zenonis, Anastasii, et Ju-
stini imp., quo tempore, Hormisda pontifice, cele-
brata fuit synodus Cæsaraugustana, in qua ea con-
suetudo antiquatur his verbis : « Eucharistiæ gratiam
si qui probatur acceptam non consumpsisse in Ec-
clesia, anathema sit in perpetuum. »

EVECTIO. Viæ Antonii, cap. 17 : « Secreto ab im-
peratore evectioem petiit. » Significat cursus publici
exhibitionem. Severus Sulpicius, libro II Sacræ histo-
riæ : « Hilarius, data evectioem copia, adesse compellitur. »
Paulinus, libro IV De miraculis sancti Martini :

Dicite quid vestri velox evectio Regis
Efficiat tardante Deo.

Symmachus, libro I, epist. 15 : « Accepi evectioem
quatuor, immane quantum commodas in excursus et
recursus meorum. » Idem, l. VII, epist. 48 : « Favore
tuo factum est ut evectioem adminicula sumere-
mus. » Eodem libro, epist. 95 : « Si igitur et hoc in-
signe detuleris, quod annonarum et evectioem cum-
mulet adjectio. » Eodem libro, epist. 105 : « De im-
petratis evectioem in adminiculum prætoris fun-
ctionis. » Idem, libro IX, epist. 20 : « Curam tuam
provoco, ut illis et velocitas transeundi, et evectioem
præstetur adjectio. » Sæpius vox hæc occurrit
in libris jurisconsultorum. Vide Lexicon Juridicum
Barnabæ Brissonii.

EULOGIA. Vita Frontonii, cap. 9 : « Velut eulo-
gias revocans Domino rerum. » Et mox : « eadem-
que eulogias indigentibus distribuit. » Vocantur hic
eulogiæ cibaria benedictionis gratia transmissa. Post
missas alicui eas dare vel transmittere, erat signum
communioem et charitatis. Gregorius Turonensis, li-
bro V Hist. Franc., c. 14 : « Post missas autem petiit
ut ei eulogias dare deberemus. » Sed fecit accurata
Gretzeri nostri diligentia, ut nihil hic præterea de
Eulogiis addam. Ejus lib. De benedict. consule.

EXENIUM. Vita Antonii, cap. 27 : « Antonius læ-
tantibus de adventu suo cunctis, quasi xenia de
monte portans, spiritualia impartitur alimenta. » Ubi
Mss. plerique et veteres Editiones habent *exenia*. An
« prælixum xenio ?

Alias notum *exenium* aliis scriptoribus, sed nescio
an eodem significato. Leges Langobardorum, libro I,
tit. 1, l. 6 : « Si aliquis ex amicis accepto *exenio*
ipsi mulieri aliquid dederit. » Testamentum sancti
Remigii : « Et iuc læ loci illius multiplicibus *exeniis*
gravati obnixè deprecantes, quod regi debebant, eccle-
siæ meæ solvendum, me petere compulerunt. » Ita M.
loco vulgati, *zenis*. Baldericus, Historiæ Jerosoly-
mitanæ lib. III : « Condito corpore quibus potuerunt
1030 aromatis, imperialibus *exeniis* illud prose-
culi sunt. » Glosse veteres : *Exenium, servitium*. Pa-
pias Vocabularista : *Exenium, donum, servitium*. Glos-
sarium Camberonense Ms. : *Exenium, honor, munus*.

An *zenium* proprie donum, munus, noto signifi-
catu, et *exenium, servitium*, quod subditus superiori
debet ? Idem forte quod *soniaca* dicitur Anselmo ca-
nonico Leodiensi in Gestis Pontif. Leodiens. et
Trajectens., cap. 40 : « Præcepit ne *soniacam* epi-
scopis Leodiensibus debitam, ab eodem loco ubi
ipsius sancti cor, us quiescit, accipere præsumeret. »
Ubi doctissimus scholiastes Joannes Chappeavillus
soniacam hærens interpretatur *obsonium episcopis debi-
tum*. Existimo intelligi *servitium episcopo debitum, seu
certam annuam pensionem*, quæ Gallis *Essogne* dicitur.
Vide Francisci Itageau Indicem Jurium regalia.

FAUNI. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi
eremitæ, num. 8 : « Quos vario delusa errore gen-
tilitas Faunus, Satyrosque et Incubos vocans, colit. »
De Faunis multa collecta vide apud Liliam Grego-
rium Giraldum, syntagmate 15 Historiæ deorum, et
C apud Natalem Comitem, Mythologiæ lib. V, cap. 9.
Vide et Conimbricenses nostros, in libro II Physico-
rum, cap. 9, q. 5, art. 3, ubi quærent an fieri possit
ut ex humana et belluina specie homines nascantur.
Vide et Delirium, Magiæ tom. I, lib. II, q. 27, sect. 2.

FRIGORETICI. Vide TYPI.

FLABELLUM, *ῥηκιδιον*. Usus ejus in sacris, quod
diaconi gestabant. Pratum spirituale Joannis Mo-
schi, cap. 150 : « Diaconum illum prope me assi-
stentem, qui flabellum tenet, ab altari remove. »
Græce : Τὸν διακόνον τὸν κατέχοντα τὸ ῥηκιδιον. Simeon
Thessalonicensis, De divino templo, ubi agit de Pro-
cessionem ante missam : « Ideo et ὁμοφύρου cum cruce
præcedit; quo docetur Jesus et signum ejus de celo
ostensum iri. Quod mox sequuntur diaconi, qui an-
gelorum ordini referunt : id quod et flabella que
dicuntur, et a sancto Dionysio alæ vocantur, signifi-
cant. » Sanctus Germanus, in Theoria rerum Ecclē-
siasticarum : « Flabella vero typum referunt cheru-
bim. » Hildebertus, Cenomanensis episcopus, epist.
7 : « Flabellum nisi tibi congruum scilicet propul-
sands muscis instrumentum. Est etiam quod in mu-
nuculo nostro interpretari te oporteat. Attende ergo
quibus muscis immolantes Domino sacerdotes gra-
vius infestentur, quibus frequenter impediuntur sa-
lutaria altaris officia. Mille sunt occurrentium pha-
ntasmata cogitationum, mille diaboli suggestiones,
mille mortalium tentationes animorum. » Subdit :
« Dum igitur destinato tibi flabello descendentes

super sacrificia muscas abegeris, a sacrificantis mente supervenientium incursus tentationum, catholica fidei ventilabro exturbari oportebit. » Hieronymus quoque muscaria matronarum huc trahit, et spiritaliter explicat epistola 20, ad Marcellam: « Quod aulem et matronis offertis muscaria parva, parvis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam cito restinguere, quia muscæ morituræ oleum suavitatis exterminant. »

Adumbratum hoc in Ecclesia ex facto Abraham. Idem Hildebertus: « Talium portenta muscarum patriarcha Abraham propulsanda præsignavit, cum a sacrificiis aves abegit incursantes. » Erant hæc flabella seu muscaria vel ex *tenibus membranis*, vel ex *pennis pavonis*, aut ex *linleo*, ut habetur apud Clementem, l. viii Constit. Apostol., cap. 12.

Fonus. Aliquot funebres ritus in Vitis his notatos habes; quosdam uberius explicabo.

Linteo obvolvabantur nobilium et martyrum corpora apud Ægyptios. Vita Antonii, cap. 57: « Mos Ægyptiis est, nobilium, et præcipue beatorum martyrum corpora linteamine obvolvare. » Sic de Christi corpore, Joannis xi: *Ligaverunt illud linteis cum aromatibus*. Acta Abibi martyris, apud Metaphrastem, 15 Novembris: « Pretioso linteo eum circumdederunt, et unguentis unxerunt. » Prudentius, hymno 10 Cathemer.

Candore nitentia claro
Prætendere linteæ mos est.

Eusebius, lib. vii, capite 17, de Asterii in Marinum martyrem pietate: *Περὶ στέλλας τε εὐ μάλα πλουσιώως, τῇ προσηκούσῃ ταφῇ παραδίδωσι*: « Quod cum magnifico et sumptuoso linteo involvisset, decenti sepulcro condidit. » Idem, eodem lib., cap. 10 et 18, linteæ illa vocat *περιστολάς*. Hieronymus, epist. 49, de muliere septies icta: « Clerici, quibus id officii erat, cadaver cruentum linteo obvolvunt. » Et quidem vestustissimus mos fuit cadavera linteo involvendi. Homerus, Iliad. Σ, de Patrocli funere:

Ἐν λεγίεσσι δὲ θέντες ἰανῶ λιτὶ κάλυψαν,
Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς, καθύπερθε δὲ φάρτι λευκῶ.
In lectum autem imponentes linteo subtili texerunt
Ad pedes a capite; desuper autem alba veste.

Auratis etiam vestibus obvolvabantur quorundam corpora. Vita Pauli primi eremitæ, cap. 14: « Cur et mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? » Quem vanum sæculi morem etsi Hieronymus ibi reprehendat, ornatus tamen splendidior non repudiatus fuit in funere sanctorum. Gregorius Nyssenus, de Macrina sorore: « Nunc quidem invidiosum non erit, si defunctæ splendidiorē adjecerimus ornatum, et puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimentis induerimus. » Eusebius, supra: *Ἀστύριος ἀνὴρ, τῶν ἐπὶ Ῥώμης συγκλητικῶν, τὸν ὤμων ὑποθείς, ἐπὶ λαμπρᾶς τε καὶ πολυτελοῦς ἐσθῆτος ἄρα, τὸ σκήνος, ἐπιφέρειται*: « Asterius vir e senatorum Romanorum numero cadaver (Marini martyris) tollit, splendida et pretiosa obtegit veste, atque humeris impositum inde deportat. »

Hæc obvolvendi linteo, vel ornatu splendidiorē ca-

davera servata, ubi commode fieri poterat. alias quavis obvia re cadavera fuere involuta. Sic in eremo Pauli primi eremitæ corpus pallio. Vita ejus, c. 10: « Pallium, quod tibi Athanasius episcopus dedit, ad obvolvendum corpusculum meum defer. » Macrinæ quoque corpori pallium superjectum, ne ascititius ornatus splendidior quorundam oculos offenderet. Gregorius Nyssenus, in Vita sancti Macrinæ.

Cum psalmis et hymnis deducta olim cadavera et condita, frequentissime in his Vitis Patrum occurrit. De hoc Christianorum ritu vide Grezzerum nostrum, de Funere Christiano, cap. 5. Cur autem, hymni et psalmi in funeribus decantati sint, hanc rationem reddidit Chrysostomus, homilia 4 in Epist. ad Hebræos: *Τὶ δὲ οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν Θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἰστέφανωσε τὸν ἀπέθνητα, ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξεν, ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν ἔχει παρ' ἑαυτῶ; οὐ δὲ διὰ τοῦτο ὕμνοι; οὐ δὲ διὰ τοῦτο ψαλμοῦσαι; ταῦτα πάντα χαϊρόντων ἐστὶν*: « Quid etiam hymni? Nonne ut Deum glorificemus, eique gratias agamus, quod jam coronavit discedentem, quod a laboribus liberavit, quod a timore liberatum apud se habet? Nonne propter hoc hymni? Nonne propter hoc psalmodia? Omnia 1031 ista gaudentium sunt. » Plura hic addi possent; sed eam rem jam exsecutus est Jacobus Grezzerus noster singulari libro De funere Christiano.

GABBARA. Vide de iis dicta ad Vitam sancti Antonii, c. 57, ubi ea Athanasius describit, et Augustinus nomen prodidit. Vocabulum paucis notum. Plinius, lib. vii, cap. 16: « Procerissimum hominem ætas nostra divo Claudio principe, Gabbaram nomine, ex Arabia advectum, novem pedum, et totidem unciarum vidit. » Quæ exscribit Solinus, cap. 5: Cave Gabbaram existimes proprium viri nomen. Omnia mortuorum cadavera condita ita vocabantur. Glossæ Isidori: « Galbares, mortuorum condita corpora. » Lege, *Gabbarea* vel *Gabbara*. Eadem: « Gabarus, insulsus, barbarus, unde Gabares mortuorum. » Papias: « Gabbari, inclusi barbari. Unde Gabbares mortuorum corpora condita. » Ubi lege, *insulsi, barbari*. Sic in Glossario Camberonensi Ms. « Gabator sive gabitor, dicitur homo jocosus. » Teutonibus *gabberom*, ridere, jocari.

GALILÆI. Ita olim Christiani dicti per contemptum. Vita Epicteti et Astionis, cap. 7: « Et a Galilæis furatus es. » Plangit mater Astionis. Lucianus, in Philopat., de sancto Paulo agens: *Ἦνικα δὲ μοι Γαλιλαῖος ἐνίτευχεν, ἀναφαλαγγτίας, ἐπιβήριος, ἐς τρίτον οὐρανὸν ἀεροβατήσας*: « Quando autem me Galilæus ille convenit recalvaster naso aquilo, qui in tertium usque cælum per aerem ingressus est. » De quo loco vide Baronium, tomo I, anno Christi 68. Julianus Misopogone: *Ἐμισσηνοὶ Χριστὸν ἐπόθουν, οἱ πῦρ ἐμβαλόντες τοῖς τάφοις τῶν Γαλιλαίων*; « An vero Emiseni Christianum amabant, qui Galilæorum sepulchra incendunt? » Idem ibidem post: *Νυνὶ δὲ ὑμῶν ἕκαστος ἐπιτρέπει μὲν τῇ γυναικὶ πάντα ἐκφέρειν ἐνδόνει εἰς τοὺς Γαλιλαίους*: « Nunc vero unusquisque vestrum mandat uxori ut omnia Galilæis largiatur. » Idem, epist.

33, ad Aetium episcopum hæresiarcham : λοιποῖς μὲν ἅπασιν τοῖς ὁπωσοῦν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κωνσταντίνου πεφυλαχθέντες ἐνεκὸν τῆς τῶν Γαλιλαίων ἀπονοίας ἀνάγκη τὴν φυγὴν : Cæteris omnibus, qui a Constanto vita defuncto, ejecti patria fuerant propter amentiam Galilæorum, exsilitium condonavi. » Idem, epistola 7, ad Artabium : Ἐγὼ, καὶ τοὺς θεοὺς, οὔτε κτείνεσθαι τοὺς Γαλιλαίους, οὔτε τύπτεσθαι παρὰ τὸ δίκαιον, οὔτε ἄλλο τι πάσχειν κακὸν βούλομαι : « Ego, per deos, neque interficere Galilæos, neque eam præter jus et æquum, neque molestiæ quidquam perpeti volo. » Theodoretus, lib. III Hist. Eccl., cap. 7 : καὶ πρῶτον μὲν ἀπαγόρευσε τῶν Γαλιλαίων τοὺς παιδας (οὕτω γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τοὺς θυσιαστὰς [sic] ἀνόμαζεν) ποιητικῶν καὶ ῥητορικῶν καὶ φιλοσόφων μεταλαγχάνειν λόγων : « Ac primum vetuit, ne Galilæi (sic enim fidei Servatoris nostri consecratos nuncupabatur) poetica, rhetoricam, aut philosophiam discerent. » Chrysostomus, homilia de sancto Hieromartyre Babylo, agens de furore Juliani : Ἐκ μίσης ἀναρπάσασθαι τῆς οἰκουμένης τὸ τῶν Γαλιλαίων ἔθνος ἐπηγγέλλετο : « Ex orbe terrarum exterminaturum se Galilæorum nationem pollicebatur. »

Atque adeo Christianorum nomen Juliano exosum erat, ut edicto sanxerit, ne quis Christianos, sed Galilæos appellaret. Chrysostomus, oratione contra Gentes : Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν αὐτοὺς τε ἐν τοῖς διατάγμασι καλῶν, καὶ τοὺς ἄρχοντας τοῦτο προτρέπων ποιεῖν : « Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellans, tum principes ut idem facerent, exhortans. » Gregorius Nazianzenus, oratione contra Julianum : Γαλιλαίους ἀντὶ Χριστιανῶν ὀνομάσας τε καὶ καλεῖσθαι νομοθετήσας : « Galilæos pro Christianis nominans, atque ut ita vocemur, publica lege decernens. »

GALLICA. Vita Mæchi, cap. 4, de Ismaelitibus : « Pallia et latas calliculas trahentes. » Ubi manus. Audomarensis habet *gallicas*. Nescio an promiscue *gallica* pro *caliga* accipiendum. Tertullianus carnine ad senatorem qui ex Christiano factus est idololatra Ægyptius, ex consule sacerdos Isidis, videtur distinguere :

Nunc etiam dicis, quod te non fecerit ætas,
Sed tua religio calvum, caligæque remota,
Gallica sit pedibus molli redimita papyro.

Ita distinguendus hic locus. Nam Pamelius, qui *Galtica* conjungit cum *caliga*, et vult in *Gallica* hic a ablativum corripit, frustra fuit. Hoc vult, senatorem hunc, relicto Romano habitu (quales *caligæ*, unde *militia caligata* Tertulliano libro De idololatria capite 19), ad Ægyptium habitum sacerdotis Isiaci transiisse, id est, ad *gallicam* ex molli papyro pedibus circumdatam; quare *gallicam* pro socrum esse, quia mollis. Certe Gallis Cybeles Isiacis *luteos calceos* tribuit Apuleius Milesia 8 : *Pedes luteis induti calceis*. Catullus, *luteos soccos* in nuptiis Hymenæo tribuit, quia luteus seu croceus amoris est color :

..... Lætus huc
Huc veni, niveo genens
Luteum pede soccum.

Gallicas dici Gallis *galoches* existimat Bayfius.

Calceorum genus esse colligitur ex Cicerone, Philippica 2 : « Quod quærebatur quomodo redissem; primum luce, non tenebris; deinde cum calceis et toga, nullis nec gallicis nec lacerna. » Et in ox, de Antonio : « Cum gallicis et lacerna cucurristi. » Ita utrobique Mss. pro *caligis*. Gellius, lib. XIII, cap. 20, narrat Titum Gastritium reprehendisse discipulos senatores *lacernis indutos et gallicis calceatos*. Postremum hoc interpretatur innox per *soleas*. Glossarium Camberonense ms. : « Gallicula, calceamenta pastorum. » Idem apud Papiam.

In Suida γάλλεξ pro ch'amylde accipitur. ἄλλικα, χλαμύδα κατὰ Θεσσαλοῦς· οἱ ἰδιώται γάλλικα ταύτην φασί. Certe in Vita Mæchi *pallium* et *gallica* conjunguntur.

GELLO, seu GILLO. Rufinus, lib. III, num. 40 : « Gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, vertebat se. » Mox eodem numero dicitur *gellianculus*. Pro quo in Pelagio, num. 21, est *suriscula*. Cassianus, Institut. lib. IV, cap. 16 : « Si quis gillonem fictilem, quem baucalem nuncupant, casu aliquo frerit. » Cap. 20 : « Si gillonem aqua impleverint. » Glossæ Isidori, *Gellonem, baucalem*. Glossarium Latinogræcum : *Gillo, βαυκάλιον*. Item *ποδόκελον, aquale, gello*. Glossarium Camberonense ms. : « Gillo, vas fictile, id est, baucalis. » Papias : *Gellonis, baucalis, vas*. Hinc Legum Visigoth., lib. II, tit. 4, l. 4, *Gillonariorum præpositi*. Hispani nunc *congilonem*, Itali *boccalem* vocant. Inter Catalecta veterum poetarum, lib. II, est carmen de mensium pictura, ubi :

Augustum penitus torret Phaethontius ardor,
Quem recreat fessum gillo, facella, melo.

GENOFLEXIO. Sæpius hic ritus in oratione occurrit in his Partum Vitis. Tria nunc attingam, ejus antiquitatem, quando genu flectere vitutum, et quam aliqui genuflexionem frequentarint.

Omnino vetustus Ecclesiæ mos, genua flectere in oratione. Omne genu Domino flectendum monent Scripturæ, psal. xxi, Isaiæ xlv, Rom. xiv, Philipp. II, Ephes. III. Christus quoque in terram procidens orasse legitur; Lucæ xxiii; Eusebius, l. b. v; 1032 Hist. Eccl., cap. 5, refert milites ἐν τῇ πρὸς τοὺς πολεμίους παρατόξει γόνυ θίντας ἐπὶ τιν γῆν, κατὰ τὸ οἰκτεῖον ἡμῖν τῶν εὐχῶν ἔδος ἐπὶ τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίας τραπίσθαι : « In ipsa acie contra hostes instructa, genibus humi positis, ut nobis cum oramus in more est, se ad preces Deo adhibendas totos convertisse. » Hieronymus, in Isaiæ cap. xlv : « Moris est enim ecclesiastici Christo genu flectere. Quod Judæi, mentis superbiam demonstrante, omnino non faciunt. »

Flectendo genua magis impetramus. Apud Justinum, q. 115, ad Orthodoxos : Τὸ κλίνειν τὸ γόνυ ἐν ταῖς προσευχαῖς τοῦ ἐστῶτα εὐχεσθαι μᾶλλον Θεῷ τοὺς εὐχομένους παρίστησι καὶ κλειὸν ἐφέλκει τὴν θεῖαν συμπάθειαν : « Genuum inclinatio in precationibus, magis precatores Deo commendat, quam si stantes orent; magisque ea res divinam permovet commiserationem. » Tertullianus, ad Scapulam, cap. 4 : « Quando non gesticulationibus et jejunationibus nostris etiam siccitates sunt depul-

am? Idem, ad ver. Marcionem, lib. III, c. 18: A
 « Jam vero Moyses quid utique tunc tantum cum Je-
 sus adversus Amalech præliabatur, expansis manibus
 orabat residens, quando in rebus tam attonitis, magis
 utique genibus positus, et manibus cadentibus pec-
 ctus, et facie humi volutante, orationem commendare
 debuisset? » Ambrosius lib. VI Hexaem., cap. 9:
 « Flexibile genu, quo præ cæteris Domini mitigatur
 offensa, ira mulcetur, gratia provocatur. Hoc enim
 Patris summi erga Filium donum est, ut in nomine
 Jesu omne genu curveatur. » Augustinus, libro De
 cura pro mortuis agenda, cap. 5: « Nam et orantes
 de membris sui corporis faciunt, quod supplicantibus
 congruit, cum genua figunt, cum extendunt manus,
 vel etiam prosternuntur solo, et si quid aliud visibi-
 liter faciunt; quamvis eorum invisibilis voluntas et
 cordis intentio Deo nota sit, nec ille indigeat his in-
 diciis ut humanus ei pandatur animus; sed his magis
 seipsam excitat homo ad orandum gemendumque
 humillius atque ferventius. Et nescio quo modo,
 cum hi corporis motus fieri nisi motu animi præce-
 dente non possint, iisdem rursus exterius visibiliter
 factis ille interior invisibilis, qui eos fecit, augetur;
 ac per hoc cordis affectus, qui, ut fierent ista præces-
 sit, quia facta sunt, crescit. » Hieronymus, in cap.
 III ad Ephes.: « Hæc autem spiritaliter exponentes,
 non statim juxta litteram orandi consuetudinem tol-
 limus, qua Deum genu posito suppliciter adoramus,
 et fixo in terram poplite, magis quod ab eo poscimus
 impetramus. Legimus enim et Paulum in litore sic
 orasse, et geniculationes in oratione præceptas. » C
 Theophilus episcopus Alexandrinus, epistola Pascha-
 li 2, contra Origenem: « Genua flectere sollicitæ et
 humillimæ mentis indicium est. »

Sed cum genua flectendus simul animus, interiora
 videlicet genua; parum alias prodest genuflexio ex-
 terior. Hieronymus, in cap. III ad Ephesios: « Sed
 sicut illud ædificat simplices, sicut veram genicula-
 tionem esse docemus in animo, quia multi corporale
 flectentes genua, animæ nequaquam poplitem curva-
 verunt; et contra, alii erecto Deum corpore depre-
 cantes, magis se animo curvaverunt. » Quem vide
 ibidem disserentem, quomodo peccatores genua flectant peccato.

Et quidem hic ritus toto anni tempore in oratione
 servabatur, exceptis Dominicis et tempore inter Pa-
 scha et Pentecosten. Vide hic, libro IV, cap. 19, ex
 lib. II Instit. Cassiani, cap. 11. Concilium Nicænum,
 can. 20: « Επειδή τινές εἰσιν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες,
 καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν
 πάσῃ παροικίᾳ ὁμοίως φυλάττεσθαι, ἰστῶτας ἔδοξε
 τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδίδουαι τῷ Θεῷ:
 « Quoniam sunt quidam qui die Dominico genua flectunt,
 et in diebus Pentecostes; ut omnia similiter in
 omni parœcia serventur, visum est sanctæ synodo,
 stantes Deo orationes persolvere. » Quod ipsum re-
 petitur in concilio Carthaginiensi VI, can. 20. Et habe-
 tur can. Quoniam, De consecr., dist. 3. Tertullianus,
 De corona milit., cap. 3: « Die Dominico jejunium

nefastudicimus, vel de geniculis adorare; eadem im-
 munitate a die Paschæ in Pentecosten usque gaude-
 mus. » Hilarius, Prologo in Psalmorum explanatio-
 nem; « Et hæc quidem sabbata sabbatorum ea ab
 apostolis religione celebrata sunt, ut his quinquage-
 simæ diebus nullus neque in terram strato corpore
 adoraret, neque jejunio festivitatem spiritualis hujus
 beatitudinis impediret. Quod id ipsum extrinsecus
 etiam in diebus Dominicis est constitutum, qui ultra
 sabbati numerum per plenitudinem evangelicæ præ-
 dicationis accedunt. » Hieronymus, proœmio ad Pau-
 lam et Eustochium in Epistolam ad Ephesios:
 « Permansit autem Ephesi usque ad Pentecosten;
 tempus lætitiæ atque victoriæ, quo non flectimus ge-
 nua, nec curvamus in terram, sed cum Domino re-
 surgentes ad cælorum alta sustollimur. » Idem, dia-
 logo adversus Luciferianos, cap. 4: « Die Dominico,
 et per omnem Pentecosten, nec de geniculis adora-
 re, et jejunium solvere, multa que alia quæ scriptura
 non sunt, rationabilis sibi observatio vindicavit. »
 Ambrosius, serm. 61, de Pentecoste, qui est etiam
 apud Maximum Taurinensem: « Scire debet sancti-
 tas vestra hanc sanctam Pentecosten diem qua ratio-
 ne curamus, vel cur istorum quinquaginta dierum
 numero sit nobis jugis et continuata festivitas; ita
 ut hoc omni tempore neque ad observandum indica-
 mus jejunia, neque ad exorandum Deum genua suc-
 cidamus; sed sicut Dominica solemus facere, erecti
 et seriatim resurrectionem Domini celebramus. » Au-
 gustinus, epistola 119, capite 15: « Quinquaginta
 dies celebrantur post Domini resurrectionem, jam in
 figura non laboris, sed quietis et lætitiæ; propter
 hoc et jejunia relaxantur, et stantes oramus, quod est
 signum resurrectionis: unde etiam omnibus diebus
 Dominicis id ad altare observatur. » Et c. 17: « Ut
 autem stantes in illis (Pentecosten) diebus, et omni-
 bus Dominicis oremus, utrum ubique servetur igno-
 ro; tamen quod in eo sequatur Ecclesia, dixi, ut
 potui, et arbitrò esse manifestum. »

Causa hujusce conimutationis assignatur apud Ju-
 stinum, quæstione et responsione supra citata: « Ἡ ἐν
 ταῖς ἑξ ἡμέραις ἡμῶν γονυκλισία σύμβολόν ἐστὶ τῆς ἐν
 ταῖς ἁμαρτίαις πτώσεως ἡμῶν. Τὸ δὲ ἐν τῇ Κυριακῇ μὴ
 κλίνειν γόνυ, σύμβολόν ἐστὶ τῆς ἀναστάσεως, δι' ἧς τῷ
 Χριστοῦ χάριτι, τῶν τε ἁμαρτημάτων, καὶ τοῦ ἐπ' αὐτῶν
 τεθανατωμένου θανάτου ἠλευθερώθημεν, etc., ἐν ᾗ (Πεν-
 τηκοστῇ) οὐ κλινόμεν γόνυ, ἐπειδὴ ἰσοδυναμεῖ τῇ ἡμέρᾳ
 τῆς Κυριακῆς, γὰρ τὴν ῥηθίσαν περι αὐτῆς αἰτίας.
 « Genuum per sex dies inclinatio, symbolum et nota
 est lapsus per peccata nostri. Quod vero die Domi-
 nico genua non inflectimus, signum est et designatio
 resurrectionis, per quam gratia Christi, et a peccatis,
 et a mortificata in eis morte liberati sumus. In Pen-
 tecoste genua non inflectimus, quoniam pari est cum
 die Dominico potestate, juxta eam quæ de illa est
 dicta causam. »

Et profundius hic adhuc mysterium investigat Ba-
 silius, 1033 libro De Spiritu sancto, cap. 27:
 Ἀνογκάζον οὖν τὰς ἐν αὐτῇ προσευχὰς ἰστῶτας ἀπο-

πληρουν τούς ίαυτῆς τροσίμους ἡ Ἐκκλησία παιδεύει, ἵνα τῇ συνεχεῖ ὑπομνήσει τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς τῶν πρὸς τὴν μετάστασιν ἱκείνων ἐροδίων μὴ ἀμελῶμεν. Καὶ πάσα δὲ ἡ Πεντηκοστὴ, τῆς ἐν τῷ αἰῶνι προσδοκουμένης ἀναστάσεως ἴσθιν ὑπόμνημα· ἡ γὰρ μία ἱκίνη καὶ πρώτη ἡμέρα ἑπτάκις ἑπταπλασειασθεῖσα, τὰς ἑπτὰ τῆς ἱεράς Πεντηκοστῆς ἑβδομάδας ἀποτελεῖ. Ἐκ πρώτης γὰρ ἀρχομένη εἰς τὴν ἀρχὴν καταλήγει, δι' ὁμοίων τῶν ἐν τῷ μίσῳ ἐξελιττομένη πεντηκοντάκις· διὸ καὶ αἰῶνα μιμεῖται τῇ ὁμοιότητι, ὡσπερ ἐν κυκλικῇ κινήσει, ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀρχομένη σημείων, καὶ εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγουσα. Ἐν ἧ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς προσευχῆς προτιμῶν οἱ θεομοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν, ἐκ τῆς ἐναργούς ὑπομνήσεως, οἰνοὶ μιτοικίζοντες ἡμῶν τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν παρόντων ἐπὶ τὰ μέλλοντα. Καὶ καθ' ἑκάστην δι' ἡγουκλειαν καὶ διαστάσιν ἔργῳ δεῖκνυμεν, ὅτι διὰ τῆς ἁμαρτίας εἰς γῆν κατεβύθημεν, καὶ διὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς, εἰς οὐρανὸν ἀνεκλήθημεν. «Necessarium igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet stantes absolute preces suas, ut assidua commonitione vitæ illius nunquam desitoræ, non negligamus ad eam demigrationem parare viaticum. Quis et totum tempus usque ad Pentecosten, admonitio est resurrectionis, quam in illo sæculo exspectamus; nam unus ille et primus dies septies multiplicatus, septem sacræ Pentecostes hebdomadas absolvit. A primo enim incipiens in principium desinit, per similes qui in medio intercedunt dies quinquages evoluit. Unde et æternitatem similitudine refert, dum velut in motu circulari ab illidem orsus signis in eadem desinit. In quo corporis erecto habitu precari potius nos Ecclesiæ ritus docuerunt, nimirum per evidentem commonitionem quasi transferentes mentem nostram a presentibus ad futura. Insuper et quoties genua flectimus, et rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatum in terram delapsi sumus, et per humanitatem ejus qui creavit nos, in cælum revocati sumus.» Quæ eadem repetita habes apud Anastasium Nicænum, Quæst. in sacram Scripturam, q. 94. Germanus, patriarcha Constantinop., in Theoria rerum Ecclesiasticarum: Τὸ μὴ κλίνειν γόνυ τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, σημαίνει τὴν τῆς καταπτώσεως ἡμῶν ἀνόρθωσιν γενομένην, διὰ τῆς τριήμερῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως· τὸ δὲ μέχρι τῆς Πεντηκοστῆς μὴ κλίνειν γόνυ, ἔστι τὰς ἑπτὰ ἡμέρας μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ἑπταπλουμένης κρατεῖν τῇ διακνησίμῳ τὸ ἑπτάκις ἑπτὰ, τεσσαρακονταετία, καὶ ἡ κυριακὴ πεντήκοντα. «Genu non flectere sancto die Dominico resurrectionis, significat lapsuum nostrorum erectionem factam per triduanam Christi resurrectionem. Non flectere genu ad Pentecosten usque, est septem dies post sanctum Pascha in septem multiplicatos contineri die Pentecostes. Nam septies septem quadraginta novem, et Dominico addito quinquaginta.» Vide et Officii ecclesiastici scriptores, Isidorum, lib. I Offic., cap. 33; Rhabanum, lib. II De institut. cleric., cap. 44 et alios; Item Turcrematam, in locum Decreti supra citatum.

Origo hujus rei seu mutationis ad apostolicam refertur tempora, apud Justinum, q. 115, ad Orthodoxos: Ἐκ

τῶν Ἀποστολικῶν δὲ χρόνων ἡ τοιαύτη συνθήκη ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, καθὼς φησιν ὁ μακάριος Κίριναῖος ὁ μάρτυρ καὶ ἐπίσκοπος Λουγδούνου, ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα λόγῳ: «A temporibus autem apostolorum consuetudo talis accepit initium, prout ait beatus Irenæus, martyr et episcopus Lugdunensis, in libro De Paschate.»

Quod vero Paulus, Act. xx, legitur positus genibus orasse tempore inter Pascha et Pentecosten, Baronius, tomo I, anno Christi 58, existimat nondum tunc invaluisse eam de geniculis non adorandi eo tempore consuetudinem, sed paulo post. Lorinus noster in eum locum nil ob stare existimat dictum eo etiam tempore ritum jam receptum fuisse, verumtamen in publicis solemnibusque precibus, quales non videntur fuisse quæ fuscæ sunt in littore Tyri.

Quam sancti quidam genuflexionem frequentarint, constat vel ex tabulis excavatis, vel ex genibus induratis. De tabula ex geniculatione excavata, habes apud Joannem Moschum, Prati spiritualis capite 185. De sancti Jacobi genibus induratis, Hieronymus, De viris illust., cap. 2: «Flexis genibus pro populo deprecabatur, in tantum, ut camelorum duritiem traxisse ejus genua crederentur.» Idem, epist. 15, ad Marcellam, De laudibus Asellæ: «Cujus oculis durities de genibus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est.»

GRUTARIA. Palladii Lausiaca, ex veteri interprete, cap. 9, de Macario Alexandrino: «Alius vero grutaria vendens.» Heraclides, cap. 6, simpliciter: «negotiator erat.» Ubi tamen Mss. addunt: «qui poma vel legumina, nucesque vendebat.» Palladius ex interpretatione Herveti, «qui vendebat bellaria.» Græce est, τραγάματα. Forte alius textus habuerit, γροῦττα vel γρῦττα, unde vetus interpres Palladii grutaria fecerit. Facit huc quod habent Glossæ Græcobarbaræ: Ἀναγαστίς, μάξα, σημηδία, γροῦττα, πανίδα. Item: ἰδέα σημηδίας, ἢ γροῦτας. Lexicon Latinogræcum: Crusta, γρῦττα. In Lexico Græcolatino habes, Γρῦττα, scruta. Quo facit, quod habet Hesychius in Γρυνναίῳ, qui λεπτὰ σκευάρια αἰτ γρῦττην dicta, apud quem et Γρῦται, σκεῦη. Item, Γρυνεύεται, παρασκευάζεται.

HEBDOMON. Vide SEPTIMUM.

HEBDOMADARI. Vide SEPTIMANARI.

HEMIPHORIUM. Palladius, cap. 119, de Melania juniore, ex interpretatione Herveti: «Omnia sua serica superhumeralia tegumenta dedit altaribus.» In Græco est: Πάντα αὐτῆς τὰ σηρικὰ ἡμφορία καλύμματα τοῖς θυσιαστηρίοις ἐδωρήσατο. «Omnia sua serica hemiphoria amicula altaribus dedit.» Epiphanius, contra Ariomanitas, de Ario: Ἡμφορίον αἰὶ καὶ τολεβίωνα ἐνδιδυσκόμενος, γλυκὺς ἦν τῇ προσηγορίᾳ. «Arius hemiphorium et colobium indutus, in colloquiis blaudus erat.» Hesychio ἡμφορίον, ἤμισυ ἱματίου, hemipharium, dimidium vestis, seu, dimidiata vestis. Videtur Hervetus in Palladio legisse ὠμοφόρια, vertens superhumeralia. Sed cum hemiphorium fuerit tantum dimidiata vestis, forte tantum caput et paululum ultra humeros texit. Et eo sensu etiam ὠμοφόριον dici posset.

HEMITRITÆO. Vita Hilarionis num 14 : « Hemitritæo pariter arrepti omnes a medicis desperati sunt. » Est semitertiana febris. Vox Græca ἡμιτριταῖος usurpata Latinis. Martialis, lib. II, epigr. 40 :

Uri Tongilius male dicitur hemitritæo.

Idem, lib. IV, epigr. 81 :

Declamas æger, declamas hemitritæus.

Idem, lib. XII, epigr. 92 :

Cui gravis et fervens hemitritæus erat.

Celsus, lib. III, cap. 3. Item, cap. 8 : « At ubi id genus tertianæ est, quod hemitritæum medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. » Latini medici vocem hanc Græcam retinuerunt, vel quod Latine non posset commodè efferi, vel quod Græco malebant uti. Q. Serenus Sammonicus, ubi superstitiosum 1034 simul contra eam febrem remedium suggerit :

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæum
Vulgare verbis; hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes,
Inscripti chartæ, quod dicitur Abacadabra.

HIPPOCENTAURUS. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 7 : « Conspicit hominem equum mistum, cui opinio poetarum Hippocentauro vocabulum indidit. » Non congeram hic auctorum de Hippocentauris loca. Remittam ad auctores qui de iis copiose agunt. Vide in primis veteribus Phlegontem in Mirabilibus. E recentioribus Hieronymum Magium, Miscellaneorum lib. I, capite 20, et Franciscum Sabinum, Floridor. libro II, cap. 6; Covarruviam, Var. resolut. lib. IV, cap. 2.

JEROSOLYMITANA PEREGRINATIO. Crebra hujus jam ab antiquis temporibus peregrinationis mentio in Vitis Patrum. Hieronymus, epist. 17, ad Marcellam : « Longum est nunc ab ascensu Domini usque ad præsentem diem per singulas ætates currere, qui episcoporum, qui martyrum, qui eloquentium in doctrina ecclesiastica virorum venerint Jerosolimam, putantes se minus religionis, minus habere scientiæ, nec summam, ut dicitur, manum accepisse virtutum, nisi in illis Christum adorarent locis, de quibus primum Evangelium de patibulo coruscaverat. » Idem, præfat. in lib. IV Commentar. in Jerem. : « Multis et de toto orbe huc confluentium turbis, et sanctorum fratrum, monasteriique curis occupatus, commentarios in Jeremiam per intervalla dictabam, ut quod deesset otio, superesset industriæ. »

IGNOSCE. Συγχώρησον. Eremitarum mos loquendi usitatissimus, qui sæpissime in his Vitis occurrit. Notavit id Sazomenus, lib. VIII, cap. 17 : Ταραχθέντες δὲ μοναχοί, καὶ τοῦτο χρῆναι ποιεῖν νομίσαντες, πολλῶν ἐπισκόπων προκαθημένων, τοῦτο δὴ τὸ σύνθετος αὐτοῖς λέγειν κἀν ἀδικῶνται, Συγχώρησον ἔφασαν. « Monachi perturbati, atque hoc plane fieri oportere rati, multis episcopis præsentibus, illud scilicet, quod ipsis dicere solebat est : Etiamsi injuriam fecerimus, Ignosce, inquit *. » Quod Gallis pardonne moi. Videtur mos hic in aulicis summi abuisse, cum sibi invicem propinarent, vel etiam calicem ex alterius manu acciperent. Pelagius, libello XV, num. 20 : « Quando abbas Theodorus cum fratribus manducabat, acci-

piebant calices cum reverentia et tacturnitate, nec dicebant, sicut mos est, Ignosce.

IMMA. Vita Malchi, num. 3 : « Perveni tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immas et Berceam magis ad Austrum sita est. » Syria est civitas, circa quam eremus Chalcidos. Chronicon Eusebii, anno 2 Aureliani : « Zenobia apud Immas, haud longe ab Antiochia vincitur. » Jornandes, De regnorum successione, in Aureliano : « Contra quam (uxorem Odenathi) expeditionem suscipiens Aurelianus, apud Immas vicum Antiochiæ superavit. »

INCARDUUM. Palmæ medulla. Joannes, libello I, num. 6 : « Est vero in palma unum incarduum et ipsum candidum. » Credo ex Græco ἰγκάρδιον. Dioscorides, lib. I, cap. 150, agens de palma elate :

Β καὶ τὸ ἰγκάρδιον δὲ τοῦ πρέμνου λευκόν, καὶ αὐτὸ πρόσφατον, βιβρωσκόμενον, καὶ ἀγεφόμενον, ποιῆι πρὸς ὅσα καὶ ὁ βάρασσος. « Cæterum alba quoque caudicis (palmæ) medulla tum recens comesta, tum decocta ad eadem facit, ad quæ etiam barassus. » Ubi Dioscorides medullam trunci seu caudicis vocat ἰγκάρδιον, corculum. Vide ibi Janum Antonium Saracenum, et Dalechampium, ad lib. XIII, c. 4, Plinii, ubi de cerebro seu ἰγκεφάλῳ palmæ agit; quod tamen ab ἰγκαρδίῳ distinctum esse docet Janus Saracenus. Sic fertur ἀνακάρδιον arbor Indica nomen sortita, a fructu aviculæ corculo non dissimili. Vide Gorraëum.

INCENTIVUM. Vita sancti Antonii cap. 15 : « Lubricæ carnis incentiva. » Sæpe ea voce utitur divus Hieronymus. Sic epist. 4, ad Rusticum : « Et adolescentiæ, imo pubertatis incentiva calcantem. » Item : « Dum incentiva adolescentiæ calcas. » Ibidem : « Incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram. » Idem, epist. 2, ad Nepotianum, *incentiva vitiorum.* In Isaia XVIII : « Corporis me superavit ardor, adolescentiæ incentiva vicerunt. » In Ezech. XVI : Hac bysso accinguntur renes, quoties pinguis libidinis incentiva tenuandi sunt, nihilque in eis crassi humoris relinquitur. » Ibidem mox : « Quæ vitiorum incentiva suppeditant. » Rursum : « Levem punctum sensuum, et incentiva vitiorum. » Item : « Sæculi hujus incentiva. » Idem, in cap. XXXIII Ezech. : « Non omnia cogitationum incentiva suscipiat. » In Math. IV : « Suppeditare incentiva vitiorum. » Item in ejusdem cap. XV : « Incentivum diaboli. » In

D Commentario ad Galat. VI : « Per singulos commotionis oculos, et incentiva vitiorum. » Eodem sensu eadem vox et aliis usurpata. Ambrosius, lib. VI Hexæmer., cap. 4, *Odorum incentiva.* Eidem, Psal. CXXXVIII, et serm. 15, *Incentiva delictorum.* Cassianus, collat. II, cap. 13, *Incentivorum stimuli.* Idem, collat. VII, c. 1, *Naturalibus incentivis inquietari;* et cap. 2 : « Ecce incentiva carnis tuæ abscisa sunt. » Quæ duo loca posteriora habes supra, lib. IV De vitis Patrum, capite 50. Prudentius, Apotheosi, *Incentivum peccaminis.* Sidonius, libro VI, epist. 1 : « Nec per carnalium vitiorum incentiva flammæ ad altare Domini ignem diutius accendemus alienum. »

Nonnunquam in aliam partem capitur. Arnobius,

* Consule notam paginæ 55 tomæ præcedentis subjec. am. ERR.

lib. vi : « Incentivo extollitis laudis. » Cyprianus, **A** De laude martyrii, *mercedes incentivum*.

INCUBIS. Joannes Subdiaconus, lib. vi Vitarum Patrum, libello 1, num. 12 : « Duo fratres erant ei vicini, unus peregrinus, et unus inchoris, » a Græco *ἐγχωρίς*. Nam *χωρά* est regio, unde *ἐγχωρίς*, qui in regione sua semper manet, et opponitur peregrino. Divus Ambrosius, lib. v Hexæmeron, cap. 14, *enchorium* vocat : « Alia quoque avium genera enchoria, quæ manent in locis semper; alia adventitia, quæ obeunt regiones alias, et peracta hieme revertuntur. » Sic *ἐγχωρίς* vocabulum Græci vocant, quod familiare est alicujus regionis seu loci. Divus Hieronymus, epist. 140 : « Pro eo quod nos transtulimus, *domibus eburneis*, quia in Græco scriptum *ἀπὸ βαρίων ἑσπαρτίων*, quidam Latinorum obverbi ambiguitatem, a *gravibus*, interpretati sunt; cum *βαρίς* verbum sit enchorium Palæstinæ, et usque hodie, domus ex omni parte conclusæ, et in modum ædificatæ turrium ac mœnium publicorum, *βαρίς* appellantur. »

INCUBI. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremitæ, num. 8 : « Quos vario delusa errore gentilitas Faunos Satyrosque et Incubos vocans colit. » De Incubis copiose disserit Martinus noster Delrio, commentario in Senecæ Herc. fur., parte III, et in Magicis suis, lib. II, quæst. 15.

JOANNES CHRYSOSTOMUS. Pratum spirituale Joannis Moschi, cap. 128, quandam revelationem seu visionem de gloria Joannis Chrysostomi supra omnes Ecclesiæ doctores refert, ad quam hæc severe Baronius, tomo v, anno Christi 437, Innocentii **1035** C papæ 6, Arcadii et Honorii imp. 43, ita notat : Sunt autem hæc parum fide tuta, utpote quæ in primis ejusdem Joannis Chrysostomi testimonio mendacii arguantur (*Chrysoat.*, epist. 126), dum ab eo ponitur Treius episcopus Arabissi, et non Adelphius.

Sed et cum tradat auctor in domo Adelphii hospitatum esse Joannem, cum Cucusum in exilium missus esset, plane erroris arguitur; nam licet id ipsum de hospitio Cucusi dicant Leo et Metaphrastes, tamen ipse Chrysostomus (*Epistola* 13) disertis verbis narrat a Dioscoro se susceptum hospitio, et non ab aliis, licet id complures expetierint. Cum autem hæc compingat ea narratione mendacia, quæ fides in reliquis?

Sane quidem et illa invidiosa nimis assertio est, omnes qui unquam fuerunt in Ecclesia doctores, in inferiore ponere gradu, et super omnes Chrysostomum collocare, cum præsertim ex iis complures martyres fuerint coronati, ut inter alios Hippolytus et Methodius; ut taceam de reliquis absque sanguine vita functis sanctis, nempe Basilio, duobus Gregoriis, Thaumaturgo atque Theologo, itemque omnibus sine invidia præferendo Magno Athanasio.

Sed et quæ ille absque ratione distinctio, ut omnes doctores fuerint oculis ea videntis perspicui, solus autem Joannes ob excellentem gloriam invisibilis? perinde ac si solus inter doctores ipse Chrysostomus fuerit perfectam gloriam consecutus. Sed facessant jam isthæc; non enim indigent sancti nostris

A illustrari mendacis, qui propriis virtutibus decorantur. Hactenus Baronius.

Annotator quidam (nescio an Frenthæ noster) in editione Parisiensi Græcolatina Joannis Moschi, ita rem hanc temperari posse censebat. Verum, inquit, monemus quoque ejusmodi revelationes interdum fieri non ad ostendam majorem in omnibus alicujus sancti gloriam, sed ad indicandam excellentem quamdam et peculiarem cujuspiam beati prærogativam, qua aliis præeminuit: cujusmodi fuit zelus justitiæ, qui in pectore Chrysostomi adeo exarsit, ut merito propterea in visione divina dictus sit assistere throno Dei. Hujus generis visio illa fuit sancti Petri Dominico oblata, cum visis diversorum ordinum religiosis in cælo, nullum ex suis alumnis **B** aspexit: quos tamen sacra Deipara eximio et singulari favore sub pallio suo occultans, eisdem postmodum ostendit. Deinde facile in epistolam Chrysostomi nomen Treii, pro Adelphio potuit irreperere, vel fuit binomius Treius Adelphus. Denique verbum *mansit* cur necessario referendum ad hospitium? Et est verisimile Chrysostomum domum episcopi invisisse. Hæc pro assertione libri alioquin præstantis auctoritatis. Ita Annotator ille.

Quod si mihi liceat inter tantos viros Judicium interponere, censerem ego nihil hic de Joannis Chrysostomi gloria indicatam divinitus, sed potius de Joannis Baptistæ prærogativa responsum datum. Cum enim divina providentia vel nunquam vel raro soleat curiosulis vel contentiosis de sanctorum inter se prærogativa præcise respondere; sed potius vel generali responso, nullius dignitatem de quibus controvertitur præferendo; vel alio quovis modo iis satisfacere; videtur hic de Joanne Chrysostomo, de quo instituebatur quæstio, fuisse dissimulatum; et Joannis Baptistæ (is enim proprie penitentiae dux) gradum et gloriam obiter introductam. Nam cum postulatio Adelphii clara fuerit, non clara tamen fuit responsio vel ostensio. Nam ductor primus non satisfacit voto ejus. Petierat sibi ostendi Joannem Chrysostomum, ille ostendit alios doctores; quare tristis recedit non viso suo Joanne, cujus gloriam videre amabat. Ostiarius vero cum eum tristem videret, intellectaque causa animadvertens curiositatem hic intercedere, declinavit a Joanne **D** Chrysostomo ad Joannem Baptistam. *Ἰωάννην τὸν τῆς μετανοίας λέγετε;* « Joannem dicis penitentiae ducem? » Respondetque interrupte in Græco, non interloquente interrogatore: *Ἄνθρωπος ἔκτεινον ἐν σαρκὶ οὐ δύναται αὐτὸν ἰδεῖν· ἔκει γὰρ περίκειται ὄπου ὁ θεὸς δεσποτεῖ.* « Ipsum homo in carne vivens vivere non potest; illic enim assistit, ubi thronus est Domini. » Quod in sanctum Joannem Baptistam quadrat, quo inter tantos mulierum major non surrexit, Veritate ipsa attestante. Christus etiam discipulos de prærogativa in regno cælorum querentes conspescuit, et dubios reliquit. Quare optime Thomas a Kempis, libro III De imitatione Christi, cap. 58, monet : « Noli inquirere nec disputare de meritis sanctorum, quis alio sit

sanctior, aut quis major fuerit in regno caelorum. Talia sanctis displicent. »

IENARCHA, princeps pacis, qui paci provinciarum incumbit, pacator. Palladius, cap. 116 : « Transiens quidam Ienarcha agnovit senem. » Justinianus, in Codice, lib. x, tit. 75 : « Ienarchæ, qui ad provinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria faciunt stare concordiam, a decurionibus iudicio præsidum provinciarum idonei nominentur. » Michael Syngellus, in encomio Dionysii Areopagitæ Christum Ienarcham vocat : 'Ο ὄντως ἀρχιεπίσκοπος καὶ εἰρηναρχὸς Χριστὸς παρὰ πάντων ἁμφοτέρως δοξάζοιτο. « Vere princeps pastorum et ienarcha Christus ab omnibus concorditer habeatur. »

JURARE PER CAPUT IMPERATORIS. Palladius, cap. 3 : « Per caput imperatoris, quem tu times. » Τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως σου, ἐν σὺ φοβῆ. Addidit Potamizena, quom tu times, quia gentilibus solemnio fuit, jurare per imperatoris caput. Vide Lipsium, in Tacitum, lib. 1 Annal. Alias illicitum jurare per genios imp. Tertull., Apologet. c. 32 : « Sed et juramus, sicut non per genios Cæsarum, ita per salutem eorum. » Vide ibi Cerdam nostrum bene commentantem.

LACTORONES. Rusticus, lib. III, num. 200 : « Et unus quidem deferebat noces, alius factorones. » Cum notationes in hunc locum scriberem, nondum mihi ea vox lecta erat, postea occurrit. Plinius, lib. xxiv, cap. 18 : « Herba lanaria, ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nulum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita. »

LAMINE. Hieronymus, in Vita sancti Pauli primi eremita, num. 3 : « Inter eculeos laminasque victorem. » Ille tu iorem tractatum exigunt. Inveera consule Gallonii librum, De tormentis, cap. 6.

LAPIDES QUADRATI. Palladius, c. 19 et 20, de sepulchro Jannis et Manbris : « Construxerunt illud opus ex lapidibus quadratis. » Ἐκ τετραπέδων λίθων ἔκτισαν τὸ ἔργον ταῦτο. Helvetus vertit : ex lapidibus quatuor pedum longitudine; quasi esset τετραπέδων, aut quasi essent quadrupes lapides. Heraclides : « Quadratis lapidibus supradictum opus construxerunt. » Et alter vetus interpres : « De quadris ergo lapidibus construxerunt opus. » Sic isaia 1x, 10 : *Quadrifidus edificabimus*. Et Thren. III, 9 : *Conclusit vias meas lapidibus quadrifidis*. II Paralip. xxxiv, 2 : *Ἔδωκαν ἀγοράσαι λίθους τετραπέδοις. Dederunt ad emendum lapides quadratos*. Non ut Kircherus explicat in indice Græco, lapides quatuor pedum; possunt enim lapides quadrati et quatuor et quatuordecim et quadraginta pedum esse. Hebraice est סלע מרובע lapides excisionis vel excisos. Fronto.

1036 LAPSANUM. Vita Pachomii, cap. 8 : « Lapsanus enim, id est, agrestia olera, et herbas alias

A præter oleum consueverant edere. » Sæpe in his libris olera agrestia, quæ λαψάνου in Græco textu, occurrunt. Plinius, lib. xx, cap. 11 : « Inter silvestres brassicas et lapsana est pedalis altitudinis, hirsutis foliis, napi simillimis, nisi candidior esset flore. » Meminit ejusdem Plinius, lib. xix, cap. 8, ubi milites exprobrant imperatori, se lapsana vizisse apud Dyrrhachium.

LEBITON, LEBETON, LEBITONARIUM, LEVITIO. Quod in Vita Onuphrii est, cap. 16, « Deinde tunicam per dimidium scidi, » Græce est λεβιτονάριον, quod Metaphrastæ interpres in Onuphrio retinuit lebitonarium, ut et sæpe alii interpretes. Vita Pachomii, c. 14 : « Ut nunquam lebitone alio uterentur. » Ubi explicatio additur : « Lebiton autem linea vestis erat instar colobii, qua monachi utuntur hodieque per Thebaidam et Ægyptum. » Et c. 22 : « Induantur noctibus lebitones lineos. » Ubi in Græco apud Palladium, c. 38 est, ἐν ταῖς νύκτι λεβιτώνας λενοὺς ἐξωσμένοι. Joannes, libello III, n. 10 : « Frater autem ille post hæc projecit levitionem. » Paschasius, cap. 12, n. 8 : « Vestitus ergo lebetone suo, » quæ propria monachorum vestis. Glossæ veteres : « Levitonarium, colobarium lineum sine manicis. » Suidas : Λεβιτονάριον, χιτῶν μοναχικὸς ἐκ τριχῶν συντεταμένος. « Vestis monachica ex piliis composita. »

LENTICULA. Vide ZIPPULÆ.

LETHE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 25 : « Et descendens in Persidam, retrusus est in carcerem, qui appellatur Lethe, hoc est obliuio. » Fuit videlicet postremis temporibus apud Persas carcer, cui Lethe nomen impositum, in quem nullus nisi capitali supplicio destinatus conjiciebatur. Procopius, libro I De bello Persico ita scribit : Οὐ δὲ πῆναι ἀνδρῶν βασιλείου αματος οὐδ' ὄλωσ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐν φρουρίῳ καθεῖραι, ὅπερ τῆς Ἀθήνης καλεῖν νενομίκασιν. Ἦν * γὰρ τις ἐταῦθα ἐμβληθεῖς τύχη, οὐκ ἔτι νόμος σφίσι μνήμην αὐτοῦ εἶναι· ἀλλὰ θάνατος τῷ ὀνομαστί, ἢ ζημία ἐστὶ· διὸ δὴ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὸς Περσῶν ἔλαχεν. * Ἀπαξ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἱστορία φασὶ νόμον τοῦ ἄμφι τῷ Ἀθήνης φρουρίῳ παραλυθῆσαι [F. παραλύσαι] τὴν δύναμιν Πέρσαις, τρόπῳ τοιαύτῃ : « Ii autem sanguine regio virum non necandum omnino jud cabant, sed carceri mancipandum, quem Lethen vocari voluerunt. Quidam enim casu fortuito in hunc injectus fuit, nec ejus apud illos memoriam superesse lex sivit; sed prædicto calamitas ipsa fuit mors, unde et denominationem hanc apud Persas accepit. Semel autem Armeniorum historia dicit, per legem carceris Lethes dissolutam esse Persarum potestatem hoc modo. » Paulus Diaconus, Histor. lib. xvii : « In Perside autem est carcer qui dicitur Lethe, et rex Persarum multos a diversis gentibus in hoc conclusit, una cum captivis civitatis Dora. »

LIGATURA AURI. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 7 : « Dat mihi ligaturam auri centum numismatum. » superesse sinit; sed mort in ead munitum minatur nomen ejus proferenti : unde, etc. Quam absurda sit interpretatio a Rosweydo amissa, nemo non videt. Emr.

* Evidenter scribendum erat ἦ, cum accentu gravi, tota que phrasis hoc modo interpretanda : Si quis enim in hac carcerem conclusus fuerit, nullam ejus memoriam lex

Vix dubito in Græco fuisse ἀπόδισμος; certe ita in Metaphraste est. Curopalates, De offic. aulæ CP., quales hæ ligaturæ fuerint, explicat, ubi agit de missilibus seu epicombis in populum mitti solitis: *Ἐστὶ δὲ τοιοῦτον. Τμήματα ἐκ πανίων κόπτοντες, καὶ ἐν ἑκάστῳ τμήματι νομίσματα χρυσᾶ μὲν τρία, ἀργυρᾶ δὲ τοσαῦτα, καὶ τρία εἰς ὄβελον περιδήσαντες ῥίπτουσιν εἰς τὸ πλῆθος. ῥίπτουσι δὲ τοιοῦτους ἀποδίσμους ἀριθμὸν χιλιάδων ὅσον ἐν προστάξει ὁ βασιλεὺς: « Id hujusmodi est: Segmenta ex panno sunt, et in segmento unoquoque numismata aurea quidem tria, argentea vero totidem, et tria obolaria colligantes proficiunt in multitudinem. Projiciuntque fasciculos seu ligaturas hujusmodi pro eo numero chiliadum, quem imperator præceperit.

LIMITEM [Vallars., LINEAM] MITTERE. Vitæ Hilarionis, num. 25: « Non prius abire passi sunt, quam futurae ecclesiæ limitem mitteret. » Ita vetustissimi Manuscripti, atque ea vera videtur lectio. Alia habet *lineam mittere*. Desumpta utraque phrasis a finium regendorum scriptoribus. Hygenus De limitibus constitutendis: « Et quidam ne proximarum coloniarum limitibus ordinatos limites mitterent. » Ovidius, l. III Anorum, eleg. 7:

Nec valido quisquam terram scindebat aratro.
Signabat nullo limite fossor humum.

Lex Tiberii Cæsaris: Juxta perennem rationem unam lineam mittunt.

LOGOTHETA. Vitæ Joannis Eleemosynarii, c. 10: « Apprehendit consilium logothetæ et œconomi. » Ecclesiasticum hic est officium quod describit Codinus, De offie. aulæ Constantinop. et magnæ ecclesiæ: *Ὁ λογοθέτης, εἰς τὸ λογογραφεῖν, καὶ εἰς τὰς δημοσιακὰς καὶ ἀρχοντικὰς ὑποθέσεις λογογραφεῖν: « Logotheta, scribendis rationibus, et quidem rationibus ad populum principemque sacerdotum pertinentibus præscribendis. » Simul œconomi ecclesiastici officium obisse, discimus ex Vita Joannis Eleemosynarii.

LOTIO MANUUM. Antonio In manus aqua fuit affusa. In præfatione Vitæ ejus: « Qui ad præbendam ei aquam, non paululum temporis cum eo fecit. » Sic Eliseo quoque super manus ejus aqua effusa, IV Reg. ni, 11. In Martyrologio Romano, 24 Junii, de Gallicano inter cætera hospitalitatis officia: « Videbant aquam manibus affudentem. » Varia varias ob causas fuit apud veteres manuum lotio. Lavabant ante mensam, lavabant post mensam, lavabant oraturi, lavabant sacrificaturi. Credo Antonium lavisse ante orationem. Id enim Christianis solemne erat. Tertullianus Apologetici c. 39: « Post aquam manuum et lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. » Vide Julium Nigrinum nostrum ad Regulas nostras, hæc de re fuse disserentem.

LYCAONIA INSULA. Vita Eugeniz, c. 28: « Hæc in insula Lycaonia gesta sunt coram omnibus, qui sequebantur agonem Eugeniz. » Insulæ hujus mentio etiam occurrit in Actis sanctorum martyrum Eusebii et sociorum, quorum natalis celebratur 2 Decembr. Habes ea apud Baronium, tomo II Annalium, anno

A Christi 250 ex Ms. eruta: « Et relicta sunt corpora eodem loco, juxta insulam Lycaoniam. » Ubi margini ascribit Baronius: Lycaonia dicta insula inter duos pontes sita; sic appellata, quod ibi Jovis quoque Lycaonia templum esset.

MAGISTRIANUS. Palladius, cap. 149: « Quidam adolescens Magistrianus specie formosus, mente pius. » Utilitur etiam eo vocabulo in Martyrologio suo Ado, 2 Julii: « Natalis sanctorum Processi et Martiniani, qui cum essent Magistriani Melloprincipes. » Ubi ita olim annotavi. Sunt autem Magistriani seu Magisteriani ex officio militiæ palatinæ, qui et Agentes in rebus. Glossæ Latinogræcæ: *Agens in rebus, Μαγιστριανός*. Quos eodem cum Castrensis seu Castrensianis faciunt Glossæ Basilicorum, in quibus *Μαγιστριανός, ὁ καστρινός*. Codex Justin., l. 12, diverso titulo Agentes in rebus a Castrensianis distinguit. Castrensiani tamen etiam Magistro officiorum suberant (vni Magistriani), ut habet titulus 26. Alii sunt *Magisteriani* apud Suidam, qui et *καστρινός* dicti, a *καστρίω, canistro*, qui magistratus est Ecclesiasticus. Vide Meursium, in Glossario Græco-barbaro. 1037 In Glossis Basilicorum *μαγιστριανός* dicitur quoque *μαθάτωρ*. Magistriani occurrunt in Actis sancti Abercii episcopi Hierapolitani, 22 Octobris, apud Metaphrastem, ubi Antonius imp.: « Valerium et Bassianum Magisterianos divinatorum nostrorum officiorum misimus. » Et apud Evagrium, l. III, capite 16: *Ὁὐ κατὰ τοὺς Μαγιστριανούς ἀπιστοῦσαν. Malchus in Byzanticis: Ἀδεμάντους δὲ ταῦτα πνεύματος, προπέμπει τῶν ἑπικίων τῶν βασιλικῶν τριῶν, οὓς Μαγιστριανούς καλοῦσι.*

MAGNIFICUS. Vita Simeonis Stylitæ, cap. 2: « Ibat in monasterium sancti Timothei magnifici viri. » Intelligitur hic per *magnificum* qui magna signa scilicet, θαυματουργός, μεγαλοποιός.

MALCHUS. Vita Malchi, c. 1: « Senex nomine Malchus, quem nos Latine Regem possumus dicere. » Eunapius, in Porphyrio: *Μάλχος δὲ κατὰ τὴν Σύρον πόλιν (an φωνή?) ὁ Πορφύριος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα, τοῦτο δὲ δύναται βασιλεῖα λέγειν*: Porphyrius juxta Syrorum vocem prius Malchus dictus est, quod regem possumus dicere. » Hinc *Naarmalcha*, id est *regius fluvius*. In Ammiano, lib. xxiv: « Alia pars fluminis Naarmalcha nomine, quod Fluvius regum interpretatur, Ctesiphonta prætermeat. » Eodem libro: Ventum est hinc ad fossile flumen Naarmalcha nomine, quod Annis regum interpretatur. » Simili compositione apud eundem, eodem libro, *Braxamalcha* habes: « Ventum est ad locum Braxamalcha. » Item *Maiozamalcha*, eodem libro: « Cumque Maiozamalcham venisset, urbem magnam et validis circumdatam mœnibus. »

MANCIPIUM. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 21: « Et animal portans siligines a mancipio, causa prædii ipsius. » Est hic *Mancipium* ipsum *pistrinum*. Socrates, lib. v Histor. Eccles., cap. 18, de panum præfectis, qui, inquit, *μάνκιπες τῆ Ῥωμαίων γλώσσης καλοῦνται, mancipes Romanorum sermone dicuntur*. Paulus Diaconus, Historiarum lib. xii, im-

perante Theodosio: « Erat ab initio in urbe Roma domus ingenti magnitudine fabricata, in qua panis fiebat. Horum mancipes, tempore procedente, pistrina publica latrocinia esse fecerunt, etc. Hoc agnoscens imperator, et mancipes supplicii occidit, et ipsum pistrinum destruere funditus præcepit. » Eo sensu Mancipes accipiuntur in l. 1, c. De frument. urb. Constantinop. ; lib. xii, ut et l. u et l. ult., eodem tit. in Cod. Theod. ; et in l. unic., c. De pistorib., lib. xi. In qua tamen *mancipii* vulgo. vitiose, pro *mancipibus* legi vult Brissonius, in Lexico Juris. Suidas: Ἀροπωλεῖον, τὸ μανκιπιῶν, ἐν ᾧ οἱ ἄροποι γίνονται: « Pistrinum seu mancipium, in quo panes conficiunt. »

MANSIO. Vita Antonii, cap. 51: « Ad primam mansionem Alexandriae, quæ appellatur Chæreum. » Est Græce *μονή*, *mansio*, certus et status in itinere interquiescendi locus, quæ dictæ etiam *ἀλλαγαι*, *συστάματα*, ad eum modum quo hodie cursorum stabula digeruntur.

De Mansionem ita Fronte noster, in Editione Parisiensis Palladii: *μονή*, *habitationem et domicilium sonat monachorum*; ideo scripserat Hervetus apud Palladium, cap. 28: « pertransit octo monasteria. » Sed ut intelligatur quantum iter emensus fuerit Paulus, verisimilius est Palladium designasse *mansiones*, quæ et ipsæ *μοναί* dicebantur. Unde Heraclides: « Ascendit octo proximas mansiones. » In Vita Antonii: « Ad primam mansionem Alexandriae, quæ appellatur Chæreum. »

Sed distinguuntur a mutationibus mansiones, ut recte admonet doctissimus Pythæus in præfatione in Itinerarium Jerosolymit. Sunt enim mutationes veredorum vel animalium ad iter, quæ vehiculis et animalibus instructæ reperiuntur, sed non cæteris rebus ad usum vitæ humanæ peregrinantibus necessariis, ut mansiones, ideoque distinguuntur in libris Codicis Theodosiani v, xi, tit. 1. c. 9. Itaque ut videre est in Itinerario Antonini et Itinerario Burdigalensi ab eodem Pythæo edito, mansiones a mutationibus distinctæ sunt; nam a Burdigala Arelate usque mutationes sunt xxx, mansiones xi, et a Sardica Constantinopolium mutationes xix, mansiones xv.

Sunt et qui pro itinere unius diei sine diæta una mansionem ponant, ut cum ait Plinius, lib. xii, c. 14, mansionibus octo distare thuriferam regionem a monte excelso, in quo pagus est Sabæorum Atramitæ.

Arbitraria mansio, de qua in Vita Hilarionis, capite 21: « Vix ab invito impetravit, ut suum quoque monasterium in mansionum ordine poneret. » Apud quosdam enim manebat Hilarion, quosdam tantum in transitu visitabat. Ibidem ante: « Et digereret in schedula apud quos manere, quos in transitu visitare deberet. »

MANUUM IMPOSITIO. Vita Abrahæ, cap. 5: « Per impositionem manus presbyter ordinatus. » Jam ab apostolorum temporibus episcoporum et presbyterorum ordinatio manuum impositione seu *χειροθεσία* facta. Divus Paulus, I Timoth. iv et v; Gregorius Nazianzenus, orat. 20, in laudem Basilii, de patre suo redeunte ab electione episcopi Cæsariensis: Ἐπένειπον εὐσθενῆς, ἄνω βλέπων, ἴωσθεῖς ἐκ τῆς χειρὸς, καὶ τῆς χρισίως. « Redit firmus ac valens, sublimes ocu-

los gerens, a manuum impositione et unctione. » Optatus Milevitanus, lib. 1: « In Donatum sunt hæc sententiæ latæ: quod confessus sit se rebaptizasse, et episcopis lapidis manus imposuisse, quod ab Ecclesia alienum est. » Quod intelligendum, non quod episcopos manuum impositione reconciliaverit Ecclesiæ (quæ et ipsa solemnis cæremonia erat), sed episcopos semel per manuum impositionem rite creatos, rursus simili cæremonia eos creaverit.

MAFHORIUM, sive **MAFORTE**, sive **MAVORTE.** Palladius, c. 138: « Ea vestem novam, aut *μαφόριον*, aut calceum noluit accipere. » Quod Heraclidis interpres, c. 48, vertit: « Non tunica, non mavorte, non calceamentis unquam novis uti voluit. » Item Heraclides, cap. 49: « Quidquid vestium sericarum in mavortibus habuit. » Ubi Hervetus in Palladio, cap. 119: « omnia serica sua superhumeralia tegumenta. » Qui videtur in Græco suo textu invenisse *ἠμαφόρια*; in Græco textu Veneto est, *ἠμαφόρια*. Vide supra, in **HEMIPHORIUM.** ἠμαφόριον interpretatus sum *mavortem*, quod ita Heraclidis interpretem vertisse aspiciam. Unde quoque colligimus mavortem fuisse breve et quasi dimidium palliolum, unde *ἠμαφόριον* dicitur.

De eo ita Baronius, tomo VIII, anno Christi 593. Ea voce diversi generis indumentum pro diversarum personarum conditione reperimus significari. Atque in primis Cassianus, lib. I Instit., cap. 7, de habitu monachi declarat fuisse super humeros apponi solitum habitum monachi, ubi ait: « Post hæc angusto pallio tam amictus humilitatem, quam vilitatem præii compendiumque sectantes, colla pariter et humeros tegunt: quod mafortes (sive mavortes) tam nostro quam ipsorum nuncupatur eloquio. »

Cæterum etsi ejusdem nominis, hæc idem erat hoc indumentum, de quo in hac synodali epistola synodi Pictaviensis, apud Gregorium Turonensem, libro x, capite 16: « De palla quod reputarent, protulit monachum 1038 nobilem, quæ ei mafortem holosericum, quem de parentibus detulit, muneris causa concesserit, et inde partem absceidisset, unde quod vellet et faceret; de reliquo vero quantum opportunum fuit, ad ornatum altaris pallam condigne condiderit; et de illa scissura, quæ pallæ superfuit, porpuram nepti suæ in tunica posuerit. » Etenim minime erat vile, quod holosericum esset; neque breve, ex quo et facta est *makaris* palla, et insuper ornata sponsa. Unde magis illius generis putamus fuisse mafortem, de quo sanctus Hieronymus ad Eustochium scribit epist. 22, cum hæc ait de luxu nimio stularum virginum: « Et per humeros hyacinthina lana mavorte volitans. » Quibus intelligas, non breve fuisse palliolum et angustam, sed laxam vestem, quæ præ latitudine expanderetur ad ventum, ut etiam in statuis sculpturam videmus. Commune tamen fuit utrique sexui, quod ad legendum collum et humeros veluti pallium compositum erat, ob idque communi æque nomine mafortes diceretur. Hactenus Baronius. Mafortis meminit etiam Cassianus, lib. iv Instit., cap. 13: « Præter colobium, mafortem, caligam,

melotem ac psiathium. » Isidorus, lib. xix Origin., capite 25 : « Stola, matronale operimentum, quod cooperto capite et scapula a dextro latere in lævum humerum mittitur. Eadem et ricinium Latino nomine appellatur, quod vulgo mavortem dicunt. Quod expressum ex Servio, in 1. Æn. « Ricinius dicitur ab eo quod post tergum rejicitur, quod vulgo mavorte dicitur. » Nonius : « Ricinium, quod nunc mafortium dicitur. » Suidas : κρηδεῖον, κεφαλοδέσμιον, ἢ μαφόριον : « Credemnon, capitis vinculum, sive maphorium. » Phavorius : Μαφόριον κεφαλῆς περιβλημα : « Maphorium, capitis integumentum. » Glossæ Arabicolatinae : « Maforium, fascialis, id est, angustum pallium quo utuntur monachi, collum pariter atque humeros tegens. » Ubi Meursius, in Glossario Græcobarbæ, legit *facialis*, hoc est, inquit, φακίλιον, nec plura explicat. An Glossator ille *maforium* vocat *fasciale*, quod respiciat ad *reticulas*, seu *redimicula* et *rebrachiatoria*, de quibus Cassianus, libro 1 Institut., capite 6, quibus sequenti capite mafortes subjungit? Georgius Alexandrinus, in Vita Chrysostomi, cap. 55 : « Ἔστι δὲ ὧν τὰ μαφόρια ἠρπάγησαν : « Sunt et inter eas, e quarum capitibus rapto detracta sunt flammea. « Passio beati Pauli nomine Lini edita : « Plautilla, comoda mihi pannum, quo caput tegis. » Mox : « Et ligans sibi de Plautillæ maphorte oculos. » Apud Bedam, in Martyrologio, 20 Septemb. : « Qui etiam jusavit Faustam nudam, et sine maforte flagellatam, incarcerationam caput terebrari. » Isidorus, supra, mavortis etymon investigare conatur : « Vocatum autem dicunt mavortem quasi martem. Signum enim maritalis dignitatis et potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est; inde et super caput mulieris est. » Quæ fere Papias in Vocabulario suo exscribit.

MARTYRIUM. Templum Martyrum. Palladius, cap. 67 : « Quem etiam nos in martyrio precati, vidimus cum iis qui cum ipso fuerunt martyrio affecti. » Idem, cap. 103 : « Ingressus est in suum martyrium, quod ipse ædificaverat, in quo sitæ sunt reliquæ Joannis Baptistæ. » Idem, cap. 113 : « Pedestri itinere venit Romam usque, ad orandum in martyrio sanctorum Petri et Pauli. » Idem, cap. 139 : « Veni ergo, et prande nobiscum in martyrio. » Ubique in Græco μαρτύριον, id est, templum martyrum, seu oratorium dedicatum in honorem martyrum. Sic in concilio Chalcedonensi crebra est mentio martyrii sanctæ Euphemis, id est templi in ejus honorem memoriamque consecrati. Habemus in l. ult., De sepulcris violatis, Cod. Theod., *martyrium* appellandum esse locum illum in quo martyr sepultus est. Valatrius Strabo, De rebus Ecclesiasticis, capite 6 : « Martyria vocabantur ecclesis, quæ in honorem aliquorum martyrum fiebant. » Hieronymus, in Chronico : « Constantinopoli Apostolorum martyrium dedicatur. »

Martyrium quoque signate dictum, templum Resurrectionis Jerosolymis. Vide RESURRECTIO.

MATTA. Heraclides, cap. 6 : « Jamque etiam mattem, super quam stare consueveram, incenderet. »

A Est autem matta teges ex juncis contexta. Gregorius Turonensis, lib. De vita patrum, cap. 11 : « Nullum habens stratum feni paleæque molimen, nisi tantum illud quod intextis junci virgulis fieri solet, quas vulgo mattas vocant. » Isidori Glossæ : « Psiathium, matta. » Glossarium vetus : « ψίαθος, teges, matta. » Vetus Juvenalis interpres, in satyr. 6 : « Teges, ut matta, supellex cubilis obscæni. » Regula sancti Benedicti, cap. 55 : « Stramenta autem lectorum sufficiant matta et sagum. » Vide, infra, PLUMACIUM.

Petrus Venerabilis, lib. iii, epist. 20 : « Sed et si palustria prope sunt loca, mattas antiquum opus monachorum compone, super quas aut semper a tæpe dormias. » Idem lib. iv, epist. 50 : « Ipsæ ei in matta monachica, quæ sedi illi contigua erat, assedit. »

B **MEDIMNUS.** Theodoretus, lib. ix, De vitis Patrum, cap. 2 : « Duos autem medimnos colligens. » Dicebatur et *medimnus* et *medimnum*. Estque vox tam Latinis auctoribus quam Græcis usurpata. Hesychius : Μείδιμασιον, μέτρον μεδίου : « Medimnum, mensura modii. » Μέδιμον, μέτρον ὁμοίου, ἢ χωρίου τεσσαράκοντα ὀκτώ : « Medimnum, mensura similis, sive elænicum quadraginta octo. » Idem, apud Pollucem, l. iv, c. 23, et Suidam, qui etiam addit : Μέδιμος, μέτρον ἐστὶ ξηρὸν, αἶος πυρῶν, ἢ κρηθῶν· μέδιμον ὡν μοδίων ε', ὡς εἶναι μέτρον ξηρῶν ὀβ', πτω ληρῶν β'. « Mediunus mensura est aridorum, ut frumenti, hordei. Mediunus igitur est modiorum sex, sextariorum duorum et septuaginta, sive librarum centum et octo. » Cornelius Nepos, in Vita Pomponii Attici : « Auxit hoc officium alia quoque liberalitate; nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur, qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. » Fannius :

Hujus dimidium fit urna, ut et ipsa medimni Amphora, terque capit modium; sextarius istum Sexdecies haurit, quot solvit in digitos pes.

Cicero, lib. iii in Verrem : « Sed tritici septem millia medimnum ex Nymphoniis orationibus edicta pœna. » Ibid. : « In jugere Leontini agri medimnum fere tritici seritur. » Ausonius, in Grypho Ternarii :

Hinc Bromii quadrantal, et hinc Sicana medimna.
Hoc tribus, hoc geminis explicat usus agendi.

MEMBRANÆ PULCRÆ. Pratum spirituale, capite 134 : « Testamentum Novum ostendit mihi, in membranis valde pulchris. » Græce est : καὶ ἰδεῖν μοι ἐν σώματι πολὺ καλῶ. Nempe Græcis membranæ dicuntur σώματα, unde σωμάτιαι membranulæ quibus utimur ad scriptiōnem, et σῶμα integer liber. Cicero ad Atticum : « Hoc totum σῶμα curabo uti habeas. » Glossæ : σωμάτιον, membrana. Longinus, Περὶ ὕψους, de Illi de : Ἰλιῶδος σωμάτιον. Hesychius : Ἰλιάς, τοῦ Ὀμήρου σωμάτιον : « Ilias Homeri membrana. »

1039 MENDACIUM OFFICIOSUM. Varia olim hac de re fuit opinio, plurimis etiam viris doctis existimantibus mendacium officiosum esse licitum. Ita censuit Origenes in commentario Epistolæ ad Galatas, et in sexto Stromateon libro, cujus libri meminuit Hieronymus, epistola 65, ad Panmachium et Oceanum, et Apologia adversus Rufinum, cap. 4,

ubi verba Origenis ex sexto Stromateon, et Platonis ex libro tertio de Repub. citat, quomodo mendacium interdum sit utile (qui Hieronymi locus non occurrit nostro Joanni de Sals tractatu de legibus, disput. 23, sect. 9, cum negat Origenem scripsisse libros Stromateon). Insinuare etiam hanc sententiam videri possit Hieronymus, in cap. II ad Galatas, et epist. 89, agens de concertatione Petri et Pauli quam ex simulatione factam vult. Quam simulationem de mendacio officioso intelligere Hieronymum existimavit Augustinus, epist. 86 et 97 apud Hieronymum. Sed Baronius, tomo I, anno Christi 51, existimat Augustinum non rite percepisse mentem sancti Hieronymi; Chrysostomus, Homilia 52 et 53, in Genes.; Maximus Tyrius, serm. 3; Cassian., collat. xvii, cap. 10, 15 et seq., et lib. v Instit., capit. 37 et 39. Ex recentioribus in ea fuit sententia Martinus de Magistris, doctor Sorbonicus, tractatu De fortitudine, quæst. v, De martyrio, quem refutat Cajotanus, in 2-2, q. 124, artic. 5, ad Dubium 3. Marolus quoque, lib. iv, cap. 4, mendacium officiosum admittit, imo pene omnibus videri ait Augustinus lib. iii, quæst. in Levit., cap. 68.

Omne autem mendacium, etiam officiosum, illicitum esse docet d. vus Thomas, 2-2, q. 10, art. 3, et Augustinus lib. De mendacio, et lib. Contra mendacium, et epist. 86 et 97, apud Hieronymum jam citatis; et in Decreti parte II, causa 22, q. 2, capite 14, *Ne quis arbitretur*, allegatur ex Augustino, in psal. v, quod pro temporali vita alicujus nullus mentiri debeat. Quo respicit Alexander III, in libro v Decretalium Gregorii IX, tit. 19, De usuris, cap. 4, *Super eo*, ubi cum dicit per Scripturam sacram prohiberi, pro alterius vita mentiri, videtur intelligere scriptum istud Augustini. Eodem tamen loco Decreti, cap. 21, ex Hieronymo, ad Galat. II, utilis dicitur simulatio, et in tempore admittenda.

Adverte, mire ab auctoribus confundi et citari Origenem pro hac sententia. Quis enim Hieronymus, epist. 65 ad Pammachium et Oceanum, citat Stromateon librum VI Origenis, ubi agit de mendacio, et idem repetit Apologia contra Rufinum, cap. 4, epist. vero 8), ad Augustinum, citat Stromateon librum X, quæ epistolam Pauli ad Galatas explanat. Puto hæc ita conciliari posse, ut dicamus decimo libro Stromateon haberi verba illa Origenis quæ Hieronymus citat ex lib. VI Stromateon. Sed existimo Hieronymum vocare sextum Stromateon, quia decimum illum Stromateon librum, qui versatur in explanatione Epistolæ ad Galatas, adjungit quinque voluminibus quæ propria scripsit Origenes in Epistolam ad Galatas; atque ita decimus ille adjunctus quinque illis est sextus explanationum in Epistolam ad Galatas. Verba ejus epistolæ 89 sunt: « Scripsit Origenes in Epistolam Pauli ad Galatas quinque propria volumina; et decimum Stromateon suorum librum, commentario super explanationem ejus sermone complevit. »

MEMORÆ. Libro I in Vita sancti Joannis Eleemosynarii, c. 19: « Mille restes siccatorum piscium

qui menomenæ dicuntur. » Cassianus, lib. IV Instit., c. 22: « Pisciculi minuti saliti, quos illi mænominia vocant, summa voluptas est. » Ita plerique veteres libri, licet Ciaccon ibi legat *μαρινία* ex Aristotele, qui Plinio *mænula*, Gazæ *haleculæ*. Existimo *mænas*, *mænomenas*, et *μανομένα* ejusdem generis pisciculos esse. Martialis, libro XI, epigr. 32:

Fuisse gerres, aut inutiles mænas
Odor impudicus urcei fatabatur.

Idem lib. XI, epigr. 32:

Et eadem cybii, brevesque mænas.

Cicero, libro II De finibus: « lis licet dicere, se accipenserem mænæ non antepone. » Plinius, libro IX, capite 26: « Mutant colorem candidæ hieme mænæ, et sunt æstale nigriores. » Meminit earum etiam libro XXXII, capite 8-11, Persius, Satyra 3:

Mænæquæ quod prima non lum defecerit orca.

Arnobius, lib. III: « Neptunus pisticum dominus atque mænarum. » Oppianus, lib. I dicitur *μαρινς*.

Dicitur autem ἀπὸ τῆς *μαρινς*, quod Dianæ (quæ et Hecate, quæ *μαρινς* causa) olim sacer esset. Vide Athenæum, lib. VII, et Eustathium, Iliad. α'. De mænibus etiam Dioscorides, lib. II, cap. 31, et Alexander Trallianus, libro VIII.

MENSIUM TABULA. Quia hic aliquoties mentio fit mensium Ægyptiorum qui variant a Romanis mensibus, dabo hic ex Beda eorum inter se comparationem. Beda igitur, tomo II, libro De temporum ratione, cap. IX: « Ægyptii, qui primi propter ociosam lunæ discursum, ne videlicet error calculandi ejus velocitate gigneretur, ad solis cursum, cujus motus tardior facilius poterat comprehendî, suos menses putare cæperunt, sumpto ab autumnii tempore primordio, tricenis hos præduntur includere diebus. Quorum primus mensis

1. <i>Thoth</i>	IV Kal. Septembrium	(29)
2. <i>Phaofi</i>	IV Kal. Octobr.	(28)
3. <i>Athir</i>	V Kal. Novembr.	(28)
4. <i>Choeac</i>	V Kal. Decembr.	(27)
5. <i>Tybi</i>	VI Kal. Januar.	(27)
6. <i>Mechir</i>	VII Kal. Februar.	(26)
7. <i>Phamenoth</i>	V Kal. Martiarum	(25)
8. <i>Pharmuthi</i>	VI Kal. Aprilium	(27)
9. <i>Pachon</i>	V Kal. Maiarum	(26)
10. <i>Pauni</i>	VII Kal. Juniarum	(26)
11. <i>Epiphi</i>	VII Kal. Juliarum	(25)
12. <i>Mesori</i>	VIII Kal. Augustarum	(25)

die sumit exordium. Quem X Kalendarum Septembrium die terminantes, residuos quinque dies *επιπλεγματικας* vel intercalares sive additos vocant. Quibus etiam quarto anno diem sextum, qui ex quadrantibus confici solet, adnectunt. Unde fit ut eorum anni primi a bissexto III Kalendar. Septembr., cæteri vero IV Kal. earundem die sortiantur initium: ipsi autem bissextilis anni, IV, cæteri V Kalend. memoratarum die terminentur. » Hactenus Beda. Ubi notat Joannes Noviomagus scholiastes, singulos mensium Ægyptiorum constare xxx diebus, postremum vero xxxv, et quarto quoque anno xxxvi. Subjungo tabulam juxta Bedæ mentionem digestam.

MENSIVM TABULA. IN QUA PRIMO STATIM INTUITU EGYPTIORUM FIXORUM MENSIVM CUM ROMANIS CONNEXIO APPARET.

ROMANI.		EGYPTII.	
MENSES	ROMANI.	MENSES	EGYPTII.
Januarius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Medir, sextus mensis Aegypt. (30 Januarii)	1 2 3 4 5 6
Februarius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24	Phamenoth, septimus mensis Aegypt. (25 Februarii)	1 2 3 4
Martius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Pharmuthi, octavus mensis Aegypt. (27 Martii)	1 2 3 4 5
Aprilis	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25	Pachon, nonus mensis Aegypt. (2 Aprilis)	1 2 3 4 5
Maius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Pauni, decimus mensis Aegypt. (30 Maii)	1 2 3 4 5 6
Junius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	Eiphi, undecimus mensis Aegypt. (30 Junii)	1 2 3 4 5 6
Julius	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	M-sori, duodecimus mensis Aegypt. (Julii)	1 2 3 4 5 6 7
Augustus	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	Thoth, primus mensis Aegypt. (29 Augusti)	1 2 3
September	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27	Phaoli, secundus mensis Aegypt. (29 Septembris)	1 2 3
October	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27	Ailth, tertius mensis Aegypt. (30 Octobris)	1 2 3 4
November	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Choeac, quartus mensis Aegypt. (31 Novembris)	1 2 3 4
December	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26	Tyhi, quintus mensis Aegypt. (31 Decembris)	1 2 3 4 5

1041 Comparemus jam loca utrorumque mensium, quæ in Vitis Patrum occurrunt, et videamus an recta Bedæ inter utrosque menses sit comparatio.

Vita Pachomii c. 3 : « Reddidit animam quarto decimo die mensis Pachon secundum Ægyptios, qui est juxta Romanos ad septimum diem Iduum Maiarum. » Incipit Pachon vi Kalend. Maii, id est, 26 Aprilis. Unde numerando, ad 9 Maii, erunt xiv dies juste.

Vita Pachomii, c. 29 : « undecimo mensis Tybi, id est, octavo Id. Januariarum, quædam apud Ægyptum celebratur ex more festivitas. »

Vita Mariæ Ægyptiacæ, c. 25 : « Transeunte mense Parmothi secundum Ægyptios, qui est secundum Romanos Aprilis die nona, id est, v Id. Aprilis. » Erit hic dies 14 Parmothi seu Pharmuthi mensis Ægyptii juxta superiorem tabulam.

Vita Onuphrii, auctore Paphnutio, in Vitis Patrum, cap. 16 : « Sanctus igitur Onuphrius obiit mense Junio, die undecimo, id est, tertio Idus ejusdem mensis. » Quæ non quadrant cum numero apud Metaphrastem : « Erat autem dies sextus quidem decimus mensis Pauen (seu Pauni), nonus autem Junii mensis apud Romanos. » Quod si recte Beda menses Ægyptios cum Romanis comparat, dies decimus sextus mensis Pauen erit decimus Junii.

ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΜΙΤΤΕΡΕ. Quod Græcis est βάλειν seu ποιῆν μετανοίαν, sere vertunt *metanoiam* seu *pœnitentiam mittere vel facere*. Vita Basilii, c. 11 : « Et faciens metanoiam, respondens ei, dixit. » Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 14 : « Mittentibus igitur ambobus metanoiam. » Quod rectius exprimitur ibidem, cap. 35 : « Et mittens genuflexiones. » Vide dicta ad utrumque locum. Sic cape illud apud Joannem, hic, libello iii, n. 2 : « Qui pœnitentiam agentes dixerunt, » id est, genuflectentes et caput inclinantes Macario. Septima synodus generalis, quæ est Nicæna ii, act. 4, ex scripto Maximi confessoris : καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνάστησαν πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ θαυμάσιου, καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ εὐχὰ γέγονε. Vulgata versio : « Post hæc surgentes omnes, cum gaudio et lacrymis surrexerunt, pœnitentiamque egerunt, factaque precatone. » Anastasius Bibliothecarius : « Et in his surrexerunt omnes cum gaudio et lacrymis, et miserunt metanoiam, et oratio facta est. » Ubi scholion in Codice Ms. Joannis Tili Meldensis episcopi tale appingitur : *Metanoia pœnitentia interpretatur. Hoc tamen in loco pro genuflexione ponitur. Unde cum dicit, miserunt pœnitentiam, nihil aliud intelligitur, nisi posuerunt in terra genua. Quia enim pœnitentium est maxime flectere genua, sæpe Græci genuflexionem, metanoiam, id est, pœnitentiam vocant. Ita ex Codice Tili citat Fronto noster Ducæus notis in Concil. Nicænam ii, post tomum III Conciliorum Editionis Biniæ. Liturgia Chrysostomi : Ὁ δὲ ἱερεὺς σὺν τῷ διακόνῳ ποιῶσι μετανοίας τρεῖς εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον. Erasmus interpres : « Sacerdos autem cum diacono faciunt ascensionem tres in sanctum sacra-*

rium. » Non recte. Recte Fronto noster : « Faciunt inclinationes tres ad sanctum altare. » In Græcorum Euchologio diaconus, multis locis, τῷ ἱερεὶ τρεῖς μετανοίας βάλει : « Pœnitentis in modum, tertio ante ipsum se incurvat. » Vide Baronium, t. VIII, an. Christi 656 et Billium, schol. 32 in orationem I Joannis Damasceni De imaginibus.

MILIARIUM. Joannis Moschi Pratum spirituale, cap. 185 : « Habebant tamen quinquaginta miliarista, quod numismatis genus est. Epiphanius, De ponderibus et mensuris : τὸ δὲ ἄργυρον, τοῦτο ἴσταν ὁ οἰρωμαῖοι μιλιάρισιον καλοῦσιν, ὃ ἐρμηνεύεται στρατιωτικὸν δόμα. « Argenteus a Romanis miliarisium dicitur, quod militare donativum interpretari possis. » Suidas : Μιλιάρισιον, νομισματός δέκατον. « Miliariesium, numismatis decima pars. » De hoc numismatis genere vide accurate inquirentem Dionysium nostrum Petavium ad Epiphanii librum jam dictum.

MINO. Joannes, libello ii, num. 10 : « Mittit persequens et minat me hinc. » Heraclides, cap. 5 : Fit subito parvulus puer veluti annorum decem, minans asinum panes in cista ferentem. » Anianus jurisconsultus : « Actus, quo pecora minare consuevimus. » Gregorius, Dialogorum lib. i, cap. 2 : « Tollite ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis. » Paulus Diaconus : « Agere modo significat ante se pellere, id est, minare. » Idem : « Agasones, equos agentes, id est, minantes. » Apuleius, lib. iii Metam. : « Nos duos asinos minantes baculis exigunt. » Inde *comminare* apud eundem, lib. vii Metam., et *prominare* lib. ix.

MINUTUM. Joannes Moschus, lib. x Vitarum Patrum, cap. 42 : « Ut per quatuor dies unam tantum oblationem manducaret minutorum viginti. » Destituit hic nos Græcus textus. Forte in Græco fuit λεπτῶν vel φολῶν. Infra, cap. 134 : « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. Ubi in Græco textu πάντε φόλις. Vide infra, in Pholes, et Petavium nostrum, ad Epiphanium, in Diatriba De λεπτοῖς et minutis.

MONTICELLUS. Vita Onuphrii, cap. 11 : « Juxta summitatem ipsius monticelli. » Vox rarior, usurpata tamen agrariis scriptoribus. Innocentius, inter auctores finium regendorum : « Et super fontem terminum in monticello constitutum. » Idem : « Inter vallem et vallem monticellus descendit, et de latere hujus monticelli alveus. » Idem : « Arca in monticello constituta. » Latinus : « Etiam monticelli sunt in finibus constituti. » Vitalis et Arcadius inter eodem : « Tres monticellos transit, et in tertium monticellum arcam circa lavacrum significat. » Idem Vitalis : « Nam et monticellos de terminis circumdedimus. » Faustus et Valerius : « Monticellos plantavimus de terra, quos botontinos appellavimus. » Sic apud Innocentium est *campicellus, collicellus, sumicellus*.

MURO SEPTI (Pro). Hieronymus in Vita Malchi, cap. 9 : « Pudicitiae tantum conscientia pro muro septi. » Proverbiali specie id dictum, expressumque

ex Sallustii Catilinario: « Audacia pro muro habetur. » Cicero VIII Verrina: « Ad omnes meos impetus quasi murus quidam boni nomen imperatoris opponitur. » Hieronymus, in Isaia cap. XLVIII: « Indignationem ita precibus quasi quodam muro intercludere. » Idem in Ezech. cap. XIII: « Dum conversi ad Deum hoc quasi muro et pariete firmissimo cingerentur. »

MUSCUS. Vita Pelagiæ, cap. 2: « Totum implevit aerem ex odore musci. » Vita Marcellæ, cap. 3: « Fragrare musco mure. » Inde *muscata* apud Rufinum, lib. III, num. 39: « Quoniam propter thymiamata et muscata. » Hieronymus, in Jeremiam c. XXII: Contemnemur hæreticos, quomodo semel desperantes salutem, gulæ se tradant et delictis: vescantur carnibus, frequentes adeant balneas, musco fragrent, unguentis variis delibuti, quærant corporum pulchritudinem. » Idem, lib. II adversus Iovinianum, cap. 7: « Odoris autem suavitas, et diversa thymiamata, et amomum, et cyphi, cenanthe, 1042 muscus, et pe egrini muris pellicula, quod dissolutis et amatoribus conveniat, nemo nisi dissolutus negat. » Quo loco Volaterranus muscum pro parvo mure, coloris flavi, qui odoratissimus est, et in aylvis versatur, accipit.

De musci origine varia opinio. *Moschum* enim, seu *muscam*, quod odoriamenti genus est, sanie e vomica caprea collectam putat Aetius; alii e vomica unicornis volunt; ita Simeon Zethi. Martinus a Baumgarten, in Pergrinatione sua dicit animal quoddam esse, nisi esset grandiusculum, eatto persimile, quod dum virgæ ictu ad iram concitatur, odoriferum quiddam edit, quod auri pondere venditur. Juxta hujus animalis umbilicum nascitur apostema, quod extractum, gratissimi est odoris, et inter primas hominum delicias habetur. Id Itali *Zibetto*, Germani *Bifem* dicunt.

MYOPARO. Vita Hilariæ, num. 41: « Cumque piratæ duobus haud parvis myoparonibus occurrissent. » Paulinus, epistola ad Macarium: « Procurator Christiani viri fratris nostri Posthumiani esse dicitur, qui eam navem in Brutiorum littore, quo possessio senatoris ahuitor, avarior mari, et sine myoparone piraticam in terra agens occupatur, et captam vacuefecit. » Ita legendus is locus, ubi vulgo, et *sene meo parone*, pro *sine myoparone*.

NATES VERBERARE. Vita Marcellæ num. 9: « Fictus ariolus stultorum verberet nates, et obtorto fuste dentes mordentium quatit. » Idem, libro II contra Jovinianum, cap. 19: « In circulis platearum quotidie fictus ariolus nates verberat, et obtorto fuste dentes mordentium quatit. » Idem, Apol. I adv. Rufin., cap. 4: « Quotidie in plateis fictus ariolus stultorum nates verberat, et obtorto scipione dentes mordentium quatit. » Ita omnibus his locis legendum ex Mes. quos aliquot consului. Ita quoque egit Henricus Gravius. Vulgatus textus habet *nates*, quod Erasmus et Reatinus conantur interpretari. Sed pro lectione, quam asserui, clare Lucianus de morte Peregrini: *Εἶτα παῖων καὶ παιόμενος νόσθηα εἰς*

Α πύγας, καὶ ἄλλα πολλὰ νικικώτερα θαυμαστικῶν. « Exin verberabat et verberabatur ferula circa nates, multaque alia juveniliora more mirifico æ præstigiioso designabat. »

NEAPOLIS. Vita Joannis Eleemosynarii, in titulo dicitur, *Leontius Neapoleos Cyprî insulae episcopus*; ita etiam vocantur a Metaphraste, I Junii in Vita Simeonis Sali. Item in synodo Nicæna, quæ est generalis VII, et a Damasceno, oratione I et 3 De imaginibus. Quæ hæc Neapolis? Baronius itemque Possavinus censuere Constantiam seu Salaminam Cyprî esse, ut ad textum dixi. Sed id stare non potest. Diversam urbem esse Neapolim Cyprî a Constantia Cyprî, liquet ex eadem synodo. Nam post recitata verba Leontii pro imaginibus *ex quinto sermone pro Christianorum Apologi contra Judæos, ac de imaginibus sanctorum*, subdit Constantinus Constantiæ Cyprî episcopus: *Ὁστος ὁ ἀγαθωσθεὶς πατὴρ ἐν μᾶ τῶν πόλων τῆς Κύπρου ἱεροπρεπῆς διέπρεψε.* « Hic qui lectus est Pater in una urbium Cyprî decore sacratissimo claruit. » Ortelius, in Thesaurio Geographico scribit Lusignanum existimare hanc a Græcis dici *Lemisela-Nouve*, et a Latinis *Nemosia* vel *Lemonne* appellari.

NILI ASCENSUS. Palladius, cap. 37: « Accedit aliquando in Ægypto, cum Nilus ascenderet, ut vicus vicum invaderet. Pugnans enim pro aquarum divisione, adeo ut sequantur cædes et sanciones. » Quo spectare credo illud, Palladii, cap. 52, quod duo pagi pro agris decertaverint, *ὑπὲρ ἀρουρῶν διαμαχόμενα*. Et mox gentiles cum Christianis *ὑπὲρ ὀρίων αὐτῶν, pro suis finibus*. Id enim forte accidit, quod Nilus inundans solet agros confundere, et limites abolere. Multi tunc ægrotabant. Idem, c. 43: « Navigando in flumine; erat enim tempus ascensus, in quo multi ægrotant, quod mihi quoque accidit. » *Καὶρὸς ἀναβάσεως, tempus ascensus*. Idem, cap. 22: « Cum fluvius eo tempore inundaret, et ad mille passus pateret latitudine. » *κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον πλημμυρόντος τοῦ ποταμοῦ, καὶ κρατοῦντος ἐπὶ ἐν σημεῖον τῶ πλάτει*.

Huc quoque facere opinor quod habet Palladius, cap. 52 de pompa celebrata cum statua lignea pro aqua fluviatili. « Pompam autem ducebant, eam per vicos circumferentes nefarii sacerdotes, qui bacchantur cum multitudine, veluti pro aqua fluviatili celebrantes mysteria. » Nam suspicor hic intelligi ascensum Nili. Quare, in Rufino, lib. II, c. 7, pro *aquis pluvialibus*, corrigendum erit *fluvialibus*. Nam hic in Palladio Græce est: *ὑπὲρ τοῦ ποταμικίου ὕδατος, pro fluviatili aqua*. Et notum carmen illud de Ægypto:

Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.

NIXA SICCÆ. Pelagius, lib. V De Vitis Patrum, libello IV, num. 65: « Et attulit quidam frater nixas siccas, et fecit pultes. » Nixæ hæc Isidoro lib. XVII, capite 7, sunt *coquimella*, quod detortum ex Græco *κοκκίμηλον*. « Coquimella, inquit, quam Latini ob colorem prunum vocant, alii a multitudine enixi fructus nixam appellant. Cujus generis Damascena me-

Ilor, a Damasco oppido, unde prius asportata est, dicta: cujus solum pomum stomacho mederi probatur; nam cætera noxia perhibentur. Hæc sola arbor gummi glutinosum et compacticum distillat, quo et medici et scriptores utuntur. » Vide Plinium, lib. xiii, cap. 11, de *sarcocolla*, qui habet *picturez*, pro *scriptores*. Idem, l. b. xxii, capite 25: « Cum rosaceo vero et fico sicca, myxisque decocti furfures (tritici) tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt. » Vide et Dioscoridem, lib. 1, cap. 175. Glossarium Camberonense Ms.: « Nixa est genus arboris, a similitudine nixi dicta fructus, » quod ex Isidoro adumbratum. Ad quæ notat Grialus scholiastes: In margine Codicis Romani sancti Petri, hæc addita reperisse se, sed eadem manu aiebat Chacon: « Ilanc arborem Romani vocant prunum. Hispani nixum, Wandali, et Gothi, et Suevi, et Gallæci cæruleam. » Retinent hodie vestigia hujus vocis Lusitani et Gallæci, qui pruna omnia *amevas* sive *ameivas* dicunt. Et apud Aurelianum, lib. iv Tard., cap 8: « Pro decoctione noxarum et glycyrrhizæ: » *nixarum* ego legerem. Quod autem *myxa* pro *nixa* legendum quidam contendunt, ex Paulo Ægineta libro vii, *μύξα, δένδρου καρπός ἴσσει μικρότερος μίντων κοκκυμῶλων, δύναται δὲ παραπλάσιος*, confirmat quod de Gallæcis diximus; nam *m* in locum *n*, aut etiam contra, in multis vocibus successisse passim videmus. Hactenus Grialus in Isidorum. *Myxa* hæc etiam *myxaria* dicta. Cassianus, collat. viii, cap. 1: « Post hæc superintulit canistrum habens eicer frictum, quod illi trogalia vocant, ex quibus quina tantum sumpsimus grana, *myxaria* bina, caricas singulas. » In veteri Lexico notatur, *Myxa* et *Myxaria*, apud recentiores Græcos medicos, esse minora prunis Damascenis, nucleo intus triangulari.

NOMICUS. Moschus, Prato spiritali, cap. 193: « Accersivit itaque Nomicum seu dispensatorem sanctissimæ ecclesiæ. » *Ἡγάγε τον Νομικὸν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας*. Varia *Nomici* interpretatio apud Cyropalatam in octava Pentade officiorum; ubi post *primicerium lectorum* ponitur *Ὁ Νομικός*, quem Joannes Citrius videtur vocare *νομοδότον*, quasi *nummidatorem*. Sane hoc loco videtur per *Νομικὸν* dispensator vel qui curam rationum et chartarum habet, intelligi. Vide Gretzerum nostrum, ad caput 1 Codicis Cyropalatæ De offic. Constantinop.

NOMINA. Joannes, libello ii, num. 8: « Ascendimus metere cum eo septem nomina. » Constanter hic Ms. libri plerique in *nomina* consentiunt. Suspiciari quis possit an *septem nomina* prodierint ex Græco *ἑπτανομία*, quæ ceria Ægypti portio, quasi messum ive. int in Heptanomia. Sed cum textus Græcus desit, mera suspicio est. Petrus Lansselius noster varie doctus censebat legendum *septem nonia*, quia existimo, inquit, solitudinem Scythiam divisam fuisse in varias portiones, quas appellabant *νόμια*, a verbo *νέμω*, id est, *divido*. Unde Proclus, in Timæum, docet *νομὸν* dici *ἐπὶ τοῦ νεμηθῆναι τὴν γῆν*, a *avidendo terram*; et Ægyptii *τὸς διαιρέσεις τὰς κατὰ μεγάλαι τῆς*

Ἀθύπτου μέρα, *divisiones magnarum 1043 partium*, appellabant *νομούς*. *Νομοί* vero dividebantur in *τοπαρχίας*, et hæc in alias *τομῆς* seu sectiones, quarum minimæ erant *ἄρoura*. Itaque hoc in loco *septem nomia* accipienda videntur pro septem aruris conjunctis. Quemadmodum Thebais et Delta dividebatur in decem nomos, et intermedia solitudo dividebatur in triginta nomos; ita existimo Scythiam divisam fuisse in diversos nomos; quorum unus, de quo hic sermo, divisus fuerit in *septem nomia*, id est, aruras seu agros; qui vel pascuales, in quibus fenum demetebatur; vel arabiles, de quibus hic agitur. Fortasse non dixit *heptanomia*, sed *septem nomina* (etsi eadem sit utriusque significatio) ut distingueret ab Heptanomosis seu Heptanomia, in qua Oasitæ eremitæ degebant, ex opposito solitudinis Scythiæ; inter utrosque enim interjacet Mæris seu Myris stagnum. Ita ille.

NONA HORA. Ea synaxis expleri solita. Vita Marcarii Romani, capite 3: « Hora nona quadam die synaxi expleta. » Ea etiam jejunium resignari solitum. Vita Antonii, capite 37: « Hora circiter nona cum ante cibum orare cœpisset. » Prudentius, hymno 10 *περὶ Στεφάνου*:

Quosdam de populo videt sacerdos
Libandum sibi poculum ferentes,
Jejunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora.
Nunquam conviolabo jus dicatum,
Nec mors ipsa meum sacrum resolvet.

Ruffinus, lib. iii, n. 4: « Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas, et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. » Idem, lib. iii, num. 55, in Silvano: « Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. » Idem est apud Pelagium, libello x, num. 69: Joannes, libello iii, n. 2: « Et circa horam nonam significavit percuciens, et venit ille minor, et fecit modicam cocturam pulmenti. » Augustinus, Regula 2, de tempore edendi: « Operentur autem mane usque ad sextam, et a sexta usque ad nonam reddant Codices; et postquam refecerint sive in horto, sive ubicumque fuerint, faciant opus usque ad horam lucernarii. »

Quidam jejunia ad vespeream extendebant. Ruffinus, lib. ii, cap. 34: « Cibum quoque in vespeream ei sumere præcepit. » Quod etiam apud Palladium, cap. 23. Item Ruffinus, lib. ii, cap. 4: « Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vespeream. » Quæ etiam habes apud Palladium, cap. 46. Ruffinus, lib. iii, num. 23: « Rursus ingressi cellulam, vespertinas orationes complentes, adorantes eum, dixerunt: Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia jam hora est ut cibum sumamus. » Pelagius, libello xvi, num. 18: « Illi autem fratri assererat tantummodo modicum panem ad seram. »

Sed jejunium in vespeream differre, non omnibus Patribus probatum, magis suadebant hora nona ci-

hunc sumere. Cassianus, collat. II, cap. 6, loquente abbate Moyses: « Recens escae perceptio tam in vespertinis, quam in nocturnis orationibus tenuem levemque sensum non sinit inveniri: ideo commodum satis et utile hora nona refectiois tempus indultum est; in quo reficiens monachus non solum in nocturnis vigiliis levis ac vacuus, verum etiam in ipsis vespertinis solemnitatibus digesto jam cibo invenitur aptissimus. »

NONNA. Vita Hilarionis, in prologo: « Decus ac dignitas virginum nonna Asella. » Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 10: « Obsecro te, nonna. » Et cap. 46: *Nonna Pelagia*. Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 17: « Accipe hæc, nonna. » Pelagius, libel. VII, num. 19: « Nonna ista, veni nobiscum ad balneum. » Frequenter hæc vox pro religiosa matre seu domina occurrit. Hieronymus, epist. 22, ad Eustochium, De virginitate servanda: « Quia maritorum expertæ dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur et nonnæ. » Idem, epist. 99, ad Asellam: « Nonnæ vocarentur et sanctæ. » Ubi pro nonnæ irrepserat *dominæ*. Bonifacius, archiepiscopus Mogonti, epist. 19: « Si reus inventus fuerit, ut cum velata et consecrata Domino nonna concubisset. » Ibidem habes *adulteria et monasteria nonnaram*. Synodi quoque a Donifacio congregatæ, quas habes Capitularium lib. V, tit. 2, 3, nonnarum meminere. In quarum prima: « Similiter et nonnæ velatæ eadem penitentia contineantur. » In altera: « Similiter et monachi et nonnæ. » Visio Flotildæ, pagina 206: « Vidit se esse in quodam amœno loco, velumque nigrum se super caput habere, de quo cum requisisset, audivit quod fieri nonna deberet. » Glossarium Camberonense Ms. *Sanctimonialis, nunna, monacha, monialis*.

Nonnæ videntur et nonnanæ dictæ. Colligitur ex Capitularium lib. 1, tit. 17, ubi inscriptio est: *Clericis et Nonnanis*. Et subditur canon concilii Laodicensi, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi. Traditionum Fuldensium lib. II, n. 38, pag. 509: « Reliquias quas Einbildis abbatissa donavit, et tradidit illis nonnanis. »

Item *nonnanes*. Capitularium lib. V, tit. 78: « Ut condignam professioni eorum custodiam habeant canonici, vel monachi atque nonnanes. » Et lib. VII, tit. 516: « Similiter et nonnanes velatæ eadem penitentia teneantur. » Unde Gallis *nonnains*. Eam vocem frustra ad Germanicam originationem deducit Vitus Amerbachius notis suis ad Capitularia seu Constitutiones Caroli Magni.

Hieronymus, epist. 47 ad matrem et filiam in Gallia commorantes adulationi titulum *nonni* ascribit: « Quæ in adulationem tui sanctum nonnumque coram te vocat. » Arnobius similiter in Psalm. CXL: « Adulantes nobis invicem, in præsentibus positi, sanctos vocamus et nonnos; absentes vero ita mordemus atque percutimus, ut recte canibus comparemur. » Idem in Psalm. CV, ea voce utitur: « Terrenæ mentes interficiuntur hoc ordine: Si ille qui

sanctus vocatur et nonnos sic agit, ego quis aut quotus sum ut non agam? » Additio 1 ad Capitularia Ludovici imp., tit. 54: « Ut qui præponuntur nonni vocentur. » Quæ ipsissima verba sunt synodi Aquigran., anno 817 celebratæ, quæ adumbrata videntur ex regula beati Benedicti, cap. 63: « Priores juniores suos fratres nominent; juniores autem priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia. »

Illud quoque constat, *Nonna* etiam nomen proprium fuisse, Moschopolus, *Περὶ σχιδῶν*, pag. 93: *Νόννα, κύριον*.

NONUM. Pelagius, libello VII, num. 7: « Dicebant de abbate Theodoro, et abbate Lucio de Nono Alexandriæ. » Mira hic erat lectionum varietas, aliis *de Novo*, aliis *de Nonno*, aliis *de loco* legentibus. Obvia cuiuspiam conjectura sit, *de Nomo Alexandria*, quod Ægyptus, teste Plinio, lib. V, cap. 9, divisa sit in nomos seu præfecturas, inter quas nomus Alexandriæ, ut vel uterque, vel Lucius certe de **1044** *Nomo Alexandria* fuerit; seu hoc dictum sit, ad patriam eorum demonstrandam, sive ob conversationis locum, sive ad distinctionem aliorum qui eodem censebantur nomine.

Alicui fors in mentem veniat *No*, Ezech. XXX et Nahum III, quod divus Hieronymus et Chaldæus *Alexandriam Ægypti* interpretantur.

Sed verissimam omnino lectionem existimo, *de Nono Alexandria*, id est, de nono Alexandriæ climate seu regione, siquidem Alexandriam in regiones seu climata divisam (ut et olim Roma) innuunt Ammianus, lib. XXII, ubi *Bruchion*, quæ apud Alexandriam, vocat *regionum maximam partem*; et epiphanius, lib. De ponderibus et mensuris, pag. 536, *βρουχιῶν* vocat *κλίμα τῆς Ἀλεξάνδρου πόλεως*. Quæ lectio verissima omnino est. Nam qui hic Theodorus dicitur *de Nono*, apud eundem Pelagium, libello XI, num. 2, dicitur *Theodorus de Ennato*, quod est idem quod *de Nono*. Sic libello XII, num. 9, dicitur *Lucius in Ennato*, id est, *Nono*, videlicet climate Alexandriæ. Sic in Menæis Græcis, 9 Octobris, in Vita Andronici et Athanasie anachoretarum habes *ὀκτώκαιδέκατον, octavum decimum*, vel *clima*, vel suburbanum, vel cœnobium apud Alexandriam. *Vide ENNATUM et SEPTIMUM*.

OBOLUS. Palladius, cap. 10: « Qui ne duos quidem obolos despexit. » Palladius hic *duos obolos*, δύο ὄβολους, appellat, quæ Marci XII, 42, vocantur *λεπτά δύο, ὁ κοδράντης, duo minuta, quod est quadrans*. Atqui oboli quarta pars est quadrans. Sed hic sumitur *obolus* pro minimo genere monetæ. Apud LXX, Exodi I, 30, ὄβολος appellatur nummus qui vigesimam partem didrachmi valebat, sive sicli, *εἰσὶ ὄβολοι διδραχμῶν*. Vulgata Lat. *Siclus viginti obolos habet*. FRONTO.

ORBIS TERRARUM. Ἡ ὕπ' οὐρανόν. Palladius, cap. 19 et 20: « Dicebatur majori tempore cum Deo versari, qua hujus orbis seu mundi tribus occupari. » Ἐλγυτε μᾶλλον τῷ πλείονι χρόνῳ προσδιακρίθειν θεῶ, ἢ τοῖς ὕπ

οὐρανὸν πράγμασιν, Hervetus verterat : « Dicebatur majori tempore vel cum Deo vel in rebus versari caelestibus. » Fronto in Graeco legit, ἢ τοῖς τῆς ὑπ' οὐρανόν. Vocari enim ait res mundanas et saeculares τὰ πράγματα τῆς ὑπ' οὐρανόν. Unde Heraclidis interpres : « Et caelestibus amplius quam terrenis negotiis interesse. » Τὴν ὑπ' οὐρανόν Scriptura *terrarum orbem* appellat. Theophilus, ad Autolyicum, lib. 1, καὶ ὡς ἀσφαλῆς ἵτιθι πηγὰς τῆς ὑπ' οὐρανόν. « Et cum confirmatos ponebat fontes ejus, quæ sub caelo. » Vulgata : *et cardines orbis terræ*. Sic apud Theophilum, infra : ἐρώσεις τὴν ὑπ' οὐρανόν, « illuminat orbem sub caelo universum. »

Oculus. Oculis carens, quod Graecis ἀπ' ὀμμάτων, quasi *ab seu ex oculis*. Palladius, cap. 4 : « Didymus, qui fuit orbus. » ὁ ἀπὸ ὀμμάτων γινόμενος. Ἀπὸ ὀμμάτων vertere possis *Abocellus*. Utitur ea voce Petrus Blesensis, eruditus scriptor, serm. 18 : « Noli sequi retributiones, ne faciant te senem abocellum. » Et serm. 43 : « Excute manum tuam ab omni munere, ne parcas pauperi, ne munera exoculent te et faciant senem abocellum. » Dictum ea forma Ἀπὸ ὀμμάτων, quasi *Exoculus*, uti dicitur ἀπὸ ὑπάτων, *exconsul*, et similia.

OSCULO EXCIPERE ADVENTANTES. Vita Onuphrii, cap. 8 : « Osculum mihi pacis tribuit. » Vita Pauli primi eremita, capite 8 : « Et post sanctum osculum. » Ammianus, libro xxii, De Juliano imp. : « Osculo susceptum rectorem provinciae nomine Celsum, jam inde a studiis cognitum Atticis, ascitumque in consessum vehiculi Tarsum secum induxit. » Idem, libro xxix : « Susceptusque cum osculo (Maurus a Theodosio duce) quoniam id reipublicae conducebat, bonae spei jam plenus, sufficientia praebuit alimenta. » Idem, libro xxii : « Exosculatum susceptumque (Maximum philosophum) reverenter secum induxit (Julianus imp.). » Sic olim in ecclesia Christiani osculo sancto se excipiebant. Vide Baronium, tomo I Annalium.

OSCULARI MANUS. Vita Hilarionis, num. 14 : « Sancti deosculati sunt manus. » Solemne autem fuit episcoporum maxime manus exosculari. Ambrosius, De dignit. sacerdot., capite 2 : « Quippe cum videas regum colla et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata eorum dextera, se credant communiri. » Ivo, part. v, cap. 378, hoc ex epistola Gregorii VII, ad Herimannum Meten. episc., citat. Gregorius Turon., Histor. lib. ii, cap. 1 : « Nec Deus nos diutius sinit manus tuas indignas osculando polui. » Vita Fulgentii Ruspensis, capite 4 : « Ad haec ille juvenis magis ac magis inflammatus, repellens manum suppliciter osculatus, » etc. Fausti scilicet episcopi. Sidonius, libro vii, epist. 2, ad papam Graecum, vocat ejus sacrosanctos digitos : « Quæ sacrosanctis reserabuntur digitis. » Idem, libro viii, epist. 11, ad Lupum :

Perge ad limina mox episcoporum,
Sancti et Gallicini manu osculata.

Erat hic episcopus Burdegalensis.

A Etiam sacerdotum manus osculabantur. Habes hic de Hilarione. Hieronymus, epist. 99, ad Asellam, cum Romæ versaretur, et jam ante sacerdos Antiochiæ creatus esset : « Osculabantur mihi manus quidam, et ore vipereo detrahebant. »

OSCULARI OCULOS. Vita Pauli primi eremita, num. 12 : « Osculatis [*Vallars.*, exosculatis] ejus oculis manibusque. » Vita Melaniae junioris Ms., cap. 4 de Serena imperatrice et Melania : « Et iterum amplectens constringebat, et osculabatur eam et oculos ejus. » Ennodius, lib. vii, epist. 14, ad Archotamiam : « Ut cum domno meo presbytero, utrique osculantes manus et oculos suos. » Credo ut ita ostenderent quod se oculos contra charos haberent. Sic sanctorum manus, reliquias, oculis applicabant. Vita Simeonis Stylitæ, cap. 17 : « Manus ejus posui super oculos meos, dicens : Benedic, obsecro, mi domine. » Et cap. 8, de verme qui ex corpore ejus ceciderat : « Currens apprehendit eum in fide, et posuit super oculos suos. »

Etiam olim apud gentes oculos osculabantur. Arrianus, Dissertationum lib. ii, cap. 20 : Ἐξίωτοι δημαρχίας; πάντας οἱ ἀπαντώντας συνιδόνται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας : « Tribunatum adeptus est? ecce obvii omnes gratulantur, alius oculos osculatur, alius colum, servi manus. » Homerus, Odyss. xvi :

κύσσει δὲ μιν κεφαλὴν τε καὶ ἄμφω φάτα καλά :
Et capiti pulchrisque oculis junge oseula bina.

C OXYCRATUM. Palladius, Historiae Lausiaca capite 145 : « Omni autem alio tempore contenta erat oxycrato et pane arido. » Quod Heraclidis interpres, capite 42, vertit : « Per reliquum ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vivebat. » Vide infra Posca.

OXYRYNCHUS CHARACTER. Palladius, cap. 86, de Evagrio celebri diacono : « Scribens annuatim pretium solum eorum quæ comedeat; eleganter enim scribebat celerem characterem. » Graece est : Εὐφρώδης γὰρ ἔγραψεν τὸν ὀξυρυνχὸν χαρακτῆρα. Heraclides, capite 25, de eodem agens, servavit Graecum **1045** vocabulum. « Similiter etiam illam scribebat manum, quam Oxrynycham vocant Graeci. » Vetus Palladii interpres *libralem* vertit cap. 15 : « Pulchre enim scribebat libralem manum. » Non existimo per *Oxrynycham manum* intelligi *manum celerem*, ut vertit Hervetus, cui non tanta tribuitur elegantia, sed potius insinuari characterem Romanum seu rotundum, vel Italicum seu cursivum. Certe acuto rostro si vim vocis Oxrynychis spectes, est character Italicus. Quem si celerem quis contendat appellari posse, quod cursim scribatur, unde cursivi nomen obtinet, non magnopere pugnvero.

Duplices olim scriptores, ταχυγράφοι, qui et ἔυγράφοι dicti Philoni, De creat. Princ., qui vel notis vel litteris singulis per compendia εἰς τάχος, c. lxxvii, verba excipiebant et notabant; unde *notarii* dicti. De quibus vide Lipsii 1 centuriam epistolarum ad Beigas, epist. 27, ad Leonardum nostrum Lessium. Alii ε. ant. καλλιγράφοι, qui εἰς κάλλος, ad elegantiam,

ita celeriter excepta redigebant. De quibus vide supra, in ANTIQUARIUS. Utrorumque meminit Philostratus Apollonio, lib. 1: Ἐξέλαυνε τὰς Ἀντιοχείας μετὰ δύοϊν θεράπων, ὁ μὲν ἐς τάχος γράφων, ὁ δὲ ἐς κίλλος. « Ejecit ex Antiochia cum duobus servis, quorum alter notarius, alter antiquarius. » Eusebius, Historiæ Ecclesiasticæ lib. vi, cap. 21, de Origene: Ταχυγράφοι δὲ γὰρ αὐτῷ πλείους ἢ ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν παρῆσαν τῷ ὑπαγορευόντι χρόνους τεταγμένους ἀλλήλους ἀμειβόντες βιβλιογράφοι τοὺς ἕντας καὶ κοραῖς ἐπὶ καλλιγραφεῖν ἠσκημέναις. « Plures quam septem notarii statis temporibus vices suas alternantes dictanti aderant; nec pauciores librarii ac puellæ ad eleganter scribendum exercitati. » Idem habet apud Suidam. Hieronymus, De Scriptoribus Ecclesiasticis, c. 61, in Hippolyto: « Ambrosius cohortatus est Origenem in scripturas commentarios scribere, præbens ei septem et eo amplius notarios eorumque expensas, et librarium parem numerum. »

Cum igitur Evagrius noster pretio scripserit, ut libros divenderet, videtur καλλιγράφος suis-e. Hinc librarii etiam bibliopola dicti. Interpres Horatii, in Arte, ex Suetonio Tranquillo: « Scriptor, librarius, bibliopola. »

Mirum, pueros etiam compendiaras illas notas dilicuisse, unde Athanasius puer notario et Grammatico traditus dicitur apud Moschum Prati spiritualis c. 197, quod etiam clarum ex Prudentii hymno 9 περὶ στεφάνου, in Cassiano.

PANIS. Palladius, cap. 2: « Adeo ut sæpe panis quoque ex ejus ore excideret. » Græce hic est ψωμός, quod frustum significat; ideo verterat Hervetus: ut sæpe frustum ex ejus ore excideret. » Sed posterioris ævi auctores Græci ψωμὸν peculiariter panem appellarunt, et ψωμὸν sive ψωμί ut in Glossario quoque Meursius admonet. Heraclides: « Panisque ex ipsius labiis oris cadebat. » Itemque alter interpres: « Ita ut frequenter panis caderet de ore ejus. » Sic infra, c. 5: « cibum panis capio, » ἐσθίω μου τὸν ψωμὸν. FRONTO.

PAPA. Vita Malchi num. 2: « Ad papæ Evagrii, necessarii mei, possessionem devolutus est. » Ita Hieronymi tempore etiam episcopi olim vocati. De quo vide Franciscum Bernardinum Ferrarium, lib. iii De eccles. epist. genere, cap. 1; Savaronem, ad Sidonii lib. 1, epist. 6. Postea, Gregorii hujus nomine, Septimi tempore, collecta Romæ synodo, constitutum, ut papæ nomen uni Romano pontifici tribueretur. Vide Baronium, notatione ad diem 10 Januarii in Martyrologio.

De hæc eadem re ita notat Jacobus Sirmundus noster, ad lib. iv, epist. 1, Ennodii: Papæ nomen uni Romano pontifici, tanquam proprium et peculiare, primus, ut videtur, assernit Ennodius. Nam cum episcopus omnes papas cæteri sere, qui ejus ævo proximi fuerunt, appellare soleant, ut Sidonius, Faustus, Ruricius, ipse perpetuo discrimine antistites reliquarum ecclesiarum episcopos vocat. Papam solum Romanæ sedis pontificem sive cum illi scribit,

A ut, Symmacho papæ, et domino papæ; sive cum de illo apud alios agit, ut lib. iii, epist. 10; vi, epist. 33, et passim. Pari post Ennodium discrimine in ejus vocis usurpatione usus est Cassiodorus, qui cum Bonifacium, Agapetum, et Joannem Romanæ sedis pontifices papas nominet, Eustorgium et Datium Mediolanensis, et alios aliarum civitatum præsules, non aliter quam episcopos vocat. Neque omnes tamen hoc item exemplum secuti sunt, quin permulti diversarum gentium, præsertim extra Italiam scriptores, papæ nomen reliquis item episcopis tribuerint, usque ad tempora Gregorii VII, qui in synodo Romana primus, ut a Baronio cardinale observatum est, edixit, ut papæ nomen unius sit in orbe Christiano.

PARENS. Heraclides, cap. 56: « Horum pareas, B Panimachus nomine, vir proconsularis, » id est frater vel cognatus. Capitolinus, in Antonino philosopho: « Omnibus parentibus suis tantam reverentiam quantam privatus exhibuit. » Idem, in Maximo juniore: « Cum grammatico daretur, quædam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit. » Lampridius Alexandro sævero: « Amicos et parentes Alexander si malos reperit, aut punivit. » Hieron., Apolog. 2 adv. Ruf. : « Nisi forte parentes militari vulgarique sermone, cognatos et affines nominat. » Passim et notione occurrit apud scriptores posterioris ævi, et aliquoties hic in Vitis Patrum.

PATRICIUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 41: « Intuens Niceta patricius hujus viri virtutibus pleni magnanimitatem. » De dignitate et officio patriciorum, quantum hic requiritur, ita doctissimus Nicolaus Alemannus, libro De Lateranensibus Parietinis: Erant olim in republica Romana patricii, qui cum reliquo senatu æquo jure viverent. Constantini vero Magni lege, si qua Zozimo fides (Zozim., lib. ii Hist.), proximi majestati Cæsaris facili sunt, ac senatoribus præfectisque prætorio, gradu sententiaque in senatu dicenda prælati. Quæ hujus ordinis excellentia ad Justiniani usque dominationem (si Procopio credimus) ac diu post integra perduravit. A Justiniani ferme tempore (nisi fortasse prius, quod quidem modo non succurrit) dignitati addita est præfectura provinciarum. Qui eo tempore carerent munere provinciarum, ac in urbe et senatu præsentes adessent, præsentales patricii, ut est apud Cassiodorum, vocabantur (Cassiod., Val. lib. viii, epist.). Qui præfecturam gerebant, pro suarum quique provinciarum more ac lege nuncupari consueverant, proconsules Africæ, Italiæ exarchi, Siciliæ strategi, prætores Orientis, etc.

PAXIMATES seu PAXIMATIA seu PAXAMIDIA. Ruffinus, lib. 1, num. 4: « Vidit de sportella, ubi panes, id est, paximatia reposita erant, surrexisse fumum magnum. » Pelagius, libello iv, n. 25: « Rapui unum panem paximatem, et manducavi eum occulte. » Quod hic, lib. iv, c. 47, in excerptis ex Cassiani col-lat. ii, cap. 11 est: « Unum paximatem quotidie in sinu meo latenter absconderem. » Pelagius, libello x, n. 65: « Ego biduo jejuno, et duos paximates

manduco. » Palladius, Hist. Lausiaca c. 28 : « Imponit mensæ quatuor paxamidia sex unciarum. » Ruffinus, lib. III, num. 31 : « Tantum unum paximatum 1046 et quinque olivas in cibo capiebat. » Joannes, libello III, num. 2 : « Apposuit vero et mensam, inuente ei illo majore, et posuit super eam tres paximates. » In regula cœnobialem Patrum, c. 10, quem librum pœnitentiarum columbani quidam esse potant : « Si quis frater inobediens fuerit, duos dies uno paximate et aqua. Si quis dicit : Non faciam, tres dies uno paximatio et aqua. Si quis veniam non petit aut dicit excusationem, duos dies uno paximatio et aqua. » Suidas : *δίπυρος ἄρτος, ὁ παρὰ Ῥωμαίους λεγόμενος παξάμας* : « Biscoctus panis, qui apud Romanos dicitur paxamas. » Idem : *Παξάμας ὁ δίπυρος ἄρτος, ἴστι δὲ ἢ λέξις Ῥωμαϊκή*. » Paxamas, panis biscoctus; est autem vox Romana. » Per Romanos hic Lipsius, De militia Romana, lib. V, dial. 11, intelligit Græculos illos Romanos in imperio Byzantino, qui sic dixere.

Nicolau Rigaltius, in Glossario suo Tactico mixo-barbaro, non improbabili ter existimat a *Paxamo* cupediario ita dictum, de quo Suidas : *πάξαμος ἔγραψε Ὀφάρτυνὰ κατὰ στοιχείων βιωτικὰ ἐν βιβλίῳς 6* : « Paxamus scripsit de arte culinaria, ordine alphabetico; et Boticorum libros duos. »

Paximationum et alii varii meminere auctores. Leo imp., in Tacticis, cap. 10, § 13 : « Ἀλλὰ καὶ δαπάνην (ἔχειν) ἢ παξάμαδιον, ἢ ἄλλου τινὸς εἶδους ἄκρον ἢ εἰκοσι ἢ καὶ τριάκοντα λίτρας : « Cumineatus paxamadii aut pisti, aut alterius cujusquam expeditæ rei habebat viginti aut triginta libras. » Idem, cap. 12, § 123 : *Χρὴ οὖν καὶ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ πολέμου ἕκαστον στρατιώτην ἐν ταῖς σέλλαις αὐτῶν ἐπιφέρεισθαι ὕδωρ εἰς τὰ λεγόμενα φλασκία, καὶ παξιμάδιον ἐν τῷ σέλλοπονγγίῳ, καὶ ἀλεύρου μίαν ἢ δύο λίτρας* : « Ipso belli die unusquisque miles gestet ad sellam suam secum aquam in phlasciis, et paxamadium in sellopungio, et farinae unam atque alteram libram. » Idem, cap. 13, § 2 : *Ἐκαστος στρατιώτης ἐν τῷ κινῆν πρὸς παράταξιν σχῆν ἐν τῷ σέλλοπονγγίῳ αὐτοῦ μίαν ἢ καὶ δύο λίτρας ἄρτου, ἢ ἀλεύρου, ἢ πίστου ἕψατοῦ, ἢ παξάμαδας, ἢ κρέας* : « Quisque miles, quando ad dimicationem belli procedit, habeat in sellopungio suo unam aut duas libras panis, aut farinae, aut pisti cocti, aut paxamadii, aut carnis. » Isidori Glossæ : « Paximatio, panis subcineritiuus. » Luitprandus, in Legatione : « Soli mensule assident nudæ, paximationem sibi apponentes. » Columbanus, de Regul. monach., cap. 5 : « Olera, legumina, farinae aquis mistæ cum parvo pane paximate, ne venter oneretur, et mens suffocetur. »

Frustra est Goldastus, qui in lege Alemannorum, tit. 22, § 1, *panem, modia duo*, corrigit, *paximadia duo*. Nimia hæc crisis, etiam legibus vim inferens. Rursus frustra est, dum *paximadia* vult dicta *panes purpureos*, quod ab igne rubeant. Joannes Moschus, Prati spirit. cap. 7, de Macno sene : « Neque vinum bibens, neque panem comedens, nisi purpureum. »

A Tōlis, inquit, *rubidus panis* Plauto. Frustra, inquam, est Goldastus, cum vera lectio sit *surfureum*, uti trahet prima Editio. Nec singulare aliquid in Macno abstinentiæ exemplum notaretur, si *paximadiis* vesceretur : plerorumque monachorum in Ægypto is cibus fuit. Sed *surfureo pane* vesci, hoc in Macno exitium. *Rubidum* quoque panem apud Plautum, Casina, act. 2, scen. 5. Festus interpretatur *parum coctum*, quod non quadrat in paximatio, licet Isidorus, lib. XX Orig., cap. 2 *recoctum* interpretetur. Plautus, in Menæchmis, act. 5, scen. 5, ridicule usurpat *panem puniceum et purpureum*.

Paximates hi panes, dicti etiam *panes sicci*. Ruffinus, lib. II, cap. 7, in Vita Apollonii : « Erant autem eis pauci tantummodò et sicci panes. Palladius, cap. 52, qui eum Apollonem vocat : « Erant autem aliquot sicci panes, et quædam olera reposita. » Ruffinus, lib. III, n. 49 : « Nihil in ea vidit, nisi paucos panes siccos in sporta pendentes. » Pelagius, libell. X, n. 97 : « Et apposuit eis panem siccum, et aquam, et sal, dicens : Ecce propter vestriuitatem habemus hodie, et misit parum aceti in salibus istis. » Joannes, libell. III, n. 2 : « Dedit eis securim, et sportam plenam panibus siccis, et sal. » Ita quidam libri ibi *siccis* addunt. Hesybius : *δίπυρος ἄρτος, ὁ ἐκ δειτέρου ἔπτωμένοι* : *Dipyri panes, secundo cocti*.

Nempe siccitas ex recoctione, unde supra *δίπυρος ἄρτος* dictus; quæ siccitas et recoctio ad diurnitatem faciebant; quo respicitur in Vita sancti Antonii c. 11 : « Panes mensium sex, ut Thebæis mos est, secum rerondens; nam crebro per annum incurrupti durare solent. » Vide supra *BUCCELLATUM*.

Et quia panes hi sicci erant (puto etiam duriores) comesturi eis aqua macerabant et madefaciebant, quod in his Vitis sæpius dicitur *infundere panes*. Palladius, cap. 28 : « Et imponit mensæ quatuor paxamidia sex unciarum; et sibi quidem unum madefecit, erant enim sicci, illi autem tres. » Ruffinus, lib. II, num. 4 : « Et cum advenisset hora sexta, infundebat panem in aqua, dicens : « Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam expectare. » Ibidem : « Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam. » Quod in Pelagio, libello IV, num. 58, dicitur : « Infudit panem, et sedit ut manducaret. » Item Ruffinus, lib. III, num. 19 : « Et misit aquam et sal, et misit buccellas (paximatio videlicet, vel ipsum paximatum), et comederunt pariter. » Quod in Pelagio, libello XV, num. 66, est : « Et infudit ei panes, et misit ei oleum et sal. »

PECCATOR. Vita Pauli primi eremitæ, num. 18 : « Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris meminertis. » Anastasius Bibliothecarius, in præfatione Vitæ sancti Joannis Eleemosynarii : « Suscipe ergo sanctum a peccatore interpretatum. » Ita sæpe viri sancti ex humilitate litteris suis superscribere et subscribere soliti. Lisiardus, episcopus Suesionensis, in Vita sancti Arnulphi, cap. 50, Augusti 15, dicit Arnulphus de se : « Hujus peccatoris Arnulphi corpus terræ reddetur. » Desiderius Cador.

ceam civitatis episcopus epist. ad Grimoaldum palatii rectorem : « Domino illustri Grimoaldo Majori domini Desiderius peccator. » Idem ad Medoaldum Trevericæ urbis episcopum : « Domino semper suo Medoaldo papæ Desiderius peccator. » Et ad Codulphum : « Domino illustri Codulpho Desiderius peccator. » Vide plura exempla apud Franciscum Bernardinum Ferrarium, De ecclesiasticarum epistolarum genere, lib. III, cap. 1.

PEDIBUS ADVOLVI. Palladius, cap. 15 : « Nobis tuos pedes attingentibus. » Aberrarat hic ab auctoris mente interpret Herveus, ita vertens : « Quomodo fieri potest ut ex tuis pedibus hi sunt æquales ? » Non animadvertit, illud τῶν ποδῶν σου ἀπτόμεθα, pedes tuos attingimus, speciem præ se ferre obsecrationis vel obtestationis. Veteres enim cum supplices accedebant, genibus ac pedibus adolvebantur. Homerus, Iliad. : καὶ λάβει γονύων. Xenophon, VII de Cyri institutione : Κύρου πατεριῶν καὶ χεῖρας καὶ πόδας. Dionysius Halicarnas., lib. VI De Legatis Latinorum : καὶ τῶν γονάτων ἀπτόμενοι πάσης τῆς γαστρασίας, καὶ τὰς ἰκταρίας παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ ποστουμίου τρέποντες. « Totique senatui ad genua procidebant, 1047 positus ad Posthumii pedes supplicum insignibus. » Tertullianus, De penitentia cap. 9 : Presbyteris advolvi, charis Dei adgeniculari. » Dionysius, epist. ad Demophilum : Σὺ δὲ τὸν προσκίοντα ἱερεὶ παρῶν ἀπαλάττεισας : « Tu vero eum qui se ad sacerdotis genua abjecisset, calce destruxisti. » **FRONTO.**

PEDULIS. Vita Christiani monachi, prolegomeno 22, § 5 : « Inveni unum pedulem, et in eo magnam massam denariorum. » Gregorius Turonensis, in Vita Patrum, in Nicetio Lugdunensi episcopo : « Namque ubi deciso cucullo, aptatis pedulibus (ita Ms. pro pedulis) pedes operuit, extemplo arreptus a dæmone ruit in pavementum. » Guigo, quintus prior primæ Carthusiæ, in Vita Hugonis Carthusiani Gratianopolitani episcopi, narrat quomodo Hugo (dedituricum Diensem episcopum, habita Carthusiano induens, « id etiam mandare curavit, ut de caligis pedules abscinderet, quatenus præter pedes totus jaceret vestitus. Dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis injuriam, tibis dormire nudatis. » Interpres Juvenalis, sat. 1 : « Pedules novos in braccis. Quos pedornes dicunt. » Glossæ Isidori : « Pedana, pedulis novus, qui caligæ assuitur. » Glossæ Benedicti : Ποδοῦλα, ποδῶν καλύμματα, τῶς δὲ ἀρτάρια ἠρμίνευσαν. » Pedulia, pedum integumenta, quidam artaria interpretantur. »

PELAGIUS. Circitor, lustrator, visitator. Hieracides, cap. 25 : « Evagrius filius presbyteri multarum ecclesiarum curam gerentis, quos Periodentes vocant. » Clare hic Periodente officium exprimitur, quod nomen in Codino non comparet. Apud Gonuadium, in Eneyclo hic ordo statuitur : « Episcopus, chorepiscopus, periodentes, presbyter, diaconus. » Vide Meursium, in Glossario Græcobarbaro. Videntur nunc quos vocamus decanos rurales, simili officio

A fungi. Gretzerus noster ad Codinum suggerit, an sit item qui Typico Sabæ ἔκτυπάζων, Excitator dicitur, cujus erat in vigiliis et ἀργυρκίας circuire et somnolentos excitare. Non videtur. Clare Hieracides interpret rem explicat.

PHOLLES. Moschus, Prato spirituali, cap. 154 : « Accipiebatque quotidianum stipendium novem minuta. » Græce est, Πάμβανον ἡμερούσιον φόλλες πέντε. Epiphanius, de ponderibus et mensuris : φόλλος ὁ καὶ ταλάντιον καλεῖται, διπλοῦν δὲ ἔστω, ὑπὸ δύο ἀργύρων συγκείμενον οἱ γίνονται σὴ δηνάρια. καὶ φάλη δύο λεπτοὶ κατὰ τὸν θαναρισμὸν, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν ἀργυρισμὸν. « Follis sive talentum parvum ex duobus argenteis constat, hoc est denariis 208. Item follis si ad denarios non ad argenteos redigatur, duo minuta continet. » Suidas : φόλλος φόλλος, ὁ ὀβολός· πλεονουσιῶς, τοὺς φόλλας. « Phollis obolus, pluraliter pholles. » Marcellinus Comes, in Chronico : « Nummis, quos Romani teruntianos, Græci follerales vocant, Anastasianus suo nomine figuratis placabilem plebi commutationem distraxit. »

PHRANGELITÆ. Moschus, cap. 49, qui assistebant liciores. Græce est, καὶ τοῖς παρεστῶσι φραγγελίταις. Nempe liciores ita dicti, quod φραγγέλια, id est flagella, gestarent. Notum φραγγέλιον, cap. II Evangelii sancti Joannis : καὶ ποιῶν φραγγέλιον ἐκ σχοινίων : Et faciens flagellum ex funiculis. Inde φραγγελίταις, licitor. Georgius Alexandrinus, in Vita Chrysostomi : Ἀνελθὼν ἐν τῷ ἐπισκοπίῳ κελύει ἀσφαλιοθῆναι τὰς θύρας αὐτοῦ καὶ τερηθῆναι ταύτας ὑπὸ τῶν ὑπερτέων καὶ φραγγελιτῶν τῆς ἐκκλησίας.

PITTACIUM. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 10 : « Proferens de honoranda manu sua ille sanctus pittacium. » Et cap. 51 : « Neque ullo modo inveni aut a quolibet pittacium hoc aliquando. » Quod eodem capite aliquoties repetitur. Alii scribunt *psyciacium*. Zacharias papa Bonifacio epist. 142, inter Bonifacianas : « Continebant enim capitula in psyciacio ab eis porrecto. » Ubi Serarius noster : Recte vero tam πυκτάκιον quam πικτάκιον scribitur, estque proprie panni frustulum, et per similitudinem, indiculum al quod membranaceum, aut chartaceum. Sed illud a complicando ducitur, hoc vero etiamnum apud Hispanos et Aquitanos, exigua cum inflexione usitatum, *pedaco* et *pedas*, apud Gallos *une pièce*.

PITTACIUM DETORTUM. Hadrianus Junius, in Nomenclatura existimat pittacium detortum forte a *pettucio*, quo corvi præsegmina exiliora denotant *Dores*.

MOSCHOPULUS. Περὶ σχεδῶν : Πικτάκια δορεὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματιῶν, ἀφ' οὗ ἡμεῖς πικτάκια λέγομεν : « Pettycia Dorice dicuntur tenuia coriorum præsegmina, unde nos pittacia dicimus. »

CASAUBONUS. ad Alexandrum Severum Lampridii, vel πικτάκιον dictum ἐπὶ τῆς πικτίας. Sunt enim, inquit, pice vel maltha illitæ breves tabellæ, in quibus elogia scribebantur, et id genus alia, quæ paucis verbis possunt comprehendi.

Abiit postea *pittacium* seu *pettycium* in *petia*, quo posterius ævum utitur. Henricus Rehdorfensis in

Annalibus, anno 1361 : « Item clavus cum aliquâ petia ligni sanctæ crucis. Item petia brachii sanctæ Annæ. Item petia chordæ, qua Christus fuit ad columnam ligatus. » Utilitur et Theodoricus de Appoldia præfatione ante Vitam sancti Dominici, 5 Aug.

PLUMATIUM. Pelagius, libello vii, n. 10 : « Et traxit unum corpus sub caput suum tanquam plumatium de scirpo. » Glossæ Græcolatinæ *πλουμάκιον, πλουμίον, plumacium*. Anastasius in Sergio : « In quo interior plumatium ex holoserico superpositum, quod stauracis dicitur, invenit. » Godfridus Viterbiensis Chron. parte ix :

Ultimus Assyrie rex nomine Sardanapala
Fecerat ex pluma plumata clausus in aula.

Papias : « Plumacium, pulvinar a pluma dicitur. » Glossarium Camberonense Ms. « Pulvinar, capitale plumatum. »

Ραεμνιον. Palladius, cap. 77 : « Vixi cum eo anno uno in Bethleem, quando sedit ultra Pœmenium. » *Συνέζωσα γὰρ ἐγὼ τοῦτω ἐπὶ ἔτος ἐν ἐν Βηθλεέμ, ἡραμνίον ἐκαθίζετο ἐκείναι τῶν Ποιμενίου.* Meursius hic notat : intelligit monasterium abbatis Pœmenis, cuius meminit Joannes Moschus Limonarii cap. 167. Ma ille. Ut video, etiam viris alias diligentissimis error latus obrepit. Pœmen Palladii aliquot sæculis distat a Pœmene Moschi. Hic Moschi solitarius fuit, alter ille Palladii, abbas. Et quidem de neutro hic agitur, sed *Pœmenium* hic est locus apud Bethleem a pastoribus ita dictus, ubi apparuerunt eis angeli, qui non procul a Bethleem distabat, ut hic apparet, et testatur Hieronymus epistola 27, ad Eustochium : « laud procul inde Bethleem, descendit ad turrem Ader, id est, gregis ; juxta quam Jacob pavit greges suos (*Gen. xxxvii*), et pastores nocte vigilantes audire meruerunt : Gloria in excelsis Deo » (*Lucæ ii*), etc. Distat hæc turris mille passibus a Bethleem, ubi templum erectum est ab Helena, uti testatur Nicephorus, lib. viii, cap. 30. Epiphanius Monachus, in Itinerario Jerosolymitano : « Ad Orientem Bethleem est conditum monasterium, quod dicitur Ovile, ubi visus est angelus pastoribus, dixitque ipsis : Cessate a gregibus custodiendis. Clamate celebrantes. » Vix dubito, quin in Græco fuerit *Ποιμένιον*, id est, *ovile*.

POLLUTIO NOCTURNA. Palladius, cap. 22, de 1048 Moysæ, qui latro fuerat, turpibus somniis vexato, qui ob eam causam sacramentis abstinerebat, cum eum Isidorus presbyter ab iis liberasset, ait ei : « Bono deinceps et fidenti animo communica sacramentis. » Unde apparet olim ex religioso animo plerosque communionem abstinuisse cum turpia somnia et pollutio nocturna iis de nocte obtigissent. Vide Cassianum accurate in nocturnam illusionem inquirentem, collat. xxii, capite 4, 5, 6. Dubius etiam in hac re hæsit Augustinus Anglorum apostolus, qui Gregorium papam ideo consuluit apud Gratianum, dist. 6, cap. *Testamentum*. Inter Scholasticos consule principem Scholasticorum divum Thomam Aquinatem, ut parte, 20, art. 7.

Posca. Heraclides, capite 25 : « Olera tantum et

A poscam, et lenticulam per solum biennium gustans. » Ubi Hervetus novitius Palladii interpres pro *poscam* posuit *ptisanam*. Etiam vetus Palladii interpres *ptisanas* habet. In Græco est *ἄξυκρατον*. Post, apud Heraclidem, c. 42 : « Per reliquum ævi sui tempus posca et sicco pane contenta vivebat. » Ubi Hervetus in Palladio suo pro *posca* retinuit *oxycrato* ex Græco. Certe vetus Lexicon Græcolatinum habet *ἄξυκρατον, posca*. Plinius quoque, lib. xxvii, cap. 4, vertit : « Radix decoquitur in posca dolori dentium, » quod Dioscoridi lib. ii, capite 129, de ononide, seu anonide est : *Ἀρτεψηλασία δὲ ἡ ῥίζα ἐν ἄξυκρατῶ, καὶ διακλυζομένη, πόνον ὀδόντων πράσσει.* Idem Plinius, lib. xx, cap. 4 *poscæ* meminit ; « Sativi raphani in posca decocti, contra serpentium morsus illinuntur. » Item, lib. xxii, capite 25 : « Ad jocineris dolores eam (farinam hordei) cum posca concoqui opus est, aut cum vino. » Et nomen hoc aliquoties eodem capite repetit. Idem, libro xxx, cap. 7 : « Tormina sanat palumbus ferus, ex posca decoctus. » Sætonius Vitellio, capite xii : « Cum Puteolis poscam vendentem deprehendisset. » Spartianus, in Hadriano : « Cibis etiam castrensibus in propatulo libenter utens, hoc est, larido, caseo, et posca, exemplo Scipionis Æmiliani, et Metelli, et auctoris sui Trajani. » Cornelius Celsus, libro iii : « Dari potest intrita, vel ex aqua calida, vel ex posca. » Alexander Trallianus, libro xi : *Πάρεχε δὲ αὐτῷ πρὸς ἡμέρας εὐπίπτῳ ὄντι, ἢ εἰς ῥεσάτων, ἢ εἰς φούσκα :* « Fridio bene exactum impone rosato vel poscæ. »

C Confundunt plerique grammatici et Lexicographi recentiores *poscam*, cum *lora* vel *zytho*, quos redarguit Brodæus, libro iv, Miscellan., cap. ii. In eadem opinione fuit etiam auctor Glossarii Camberonensis manuscripti, dum ait : « Pusca, vinum secundum. » Vinum autem secundum, seu secundarium, nihil aliud est quam lora. Quid vinum secundum sit explicat idem Glossarium : « Acini dicuntur projectæ uvarum reliquæ, et ideo corripit penultimam. Quoniam non de nomine, sed de verbo derivatur hoc nomen ; hic acinus, hujus acini. Acinum vero neutraliter dicitur, qua lavantur uvæ post expressum vinum ; acinum dictum, quasi aquidum, vocaturque vinum secundum, et est potus servorum.

D Quid posca seu *φούσκα* sit, explicat Phæmon Cynosophil cap. 7 : *φούσκα δὲ ἴσταιν ἄξος, καὶ ὕδωρ θερμὸν, καὶ ὡα δύο :* « Est phusca seu posca, acetum et aqua calida, et ova duo. » Ita quidem ille poscam aptat pro remedio canis, qui incaluit. Alias posca simpliciter est potio ex aquæ acetique mixtura temperata, quæ militibus in usu, quæ sæpe solius aceti nomine exprimitur. Plautus, Rudente : « Sed hic rex cum aceto pransurus est et sale. » Spartianus, in Pescennio : Jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed aceto universos esse contentos. » Vulcatius, in Avidio : « Præter laridum, et buccellatum, et accutum. »

Aliud opinor *φούσκα* Moschopulo : *φούσκα, ἢ πινόμεν φούσκα : Physca, vulgariter phusca.* An intelligit quod

Hesychie, φύσα, κοιλία, καὶ τὸ κατὰ ἔντερον : « physica, ventriculus et crassius intestinum, » vel quod Coronæ pretiosæ, φύσα, vesica, κίστη ?

POSTLIMINIUM. Vita Melchi, num. 4 : « Ego enim longo postliminio hæreditarius possessor. » Vox ea Hieronymo sæpius usurpata. Idem, epist. 12, ad Gaudentium : « Et post nece anicorum, luctumque perpetuum, infanti senex, longo postliminio scriberem. » Idem, præfat. comment. in Jonam : « Igitur tanto post tempore, quasi quodam postliminio a Jona interpretandi initium sumens. » Idem, in prologo Josue : « Et omissum jam diu opus quasi quodam postliminio repetere. » Occurrit frequenter apud Jurisconsultos : Vide Lexicon Brissonii. Cic., pro Cornelio Balbo : Quid si civi Romano licet esse Gaditanum, sive exsilio, sive postliminio, sive rejectione hujus civitatis. Prudentius, in Hamartigenia :

Tunc postliminio redeuntem suscipit alto
Causa fides gremio.

Lactantius, lib. iv, cap. 22 : Si quis ab inferis rediens postliminio vitam receperit.

PÆRECTIANI. Velus Palladii Lausiaca, cap. 15, de Evagrio : « Adfuit ei angelica visitatio in schemate præfectiani. » Palladius Herveti, cap. 25 : « Adsiit ei visio angelica præ se ferens speciem militum præfecti. » Græce est, Ἐπίστο αὐτῷ ἀγγελικῆ ὀπτασία ἐν σχήματι στρατιώτου τοῦ ἑπάρχου. Novella 124, 17 : Ἐν τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἑπάρχων ἀναρρέμενοι. « Apparitores magnificentissimi et gloriosissimi præfecti prætorio. » Concil. Chalced., act. 4.

PÆRECTUS. ἑπάρχος. Diversus hic a præside. Sæpe tamen interpretætes ἑπάρχον non rite præsidem vertunt. Palladius, cap. 5, « Eam traderet præfecto Alexandrino. » in Græco, ἑπάρχη. Hervetus præsidem verterat, et sic ferme semper. Alexandria autem et Ægypto, non præses, sed præfectus præsidebat. Sæpius quoque in his libris occurrit ἑπάρχου, ex-præfectus. Quod hic et alibi non rite versum. Vide Frontonem nostrum, ad Chrysostomum.

PÆPOSITUS SACRI CUBICULI. Palladius, de Lauso, in præfatione Lausiacæ historiæ : « Ad Lausum præpositum. » Cujus rei præpositus fuerit, declarat ipse in epilogo libri, ubi eum vocat πραιποσίτον τοῦ εὐσεβεστάτου κοιτῆρος, præpositum sacri cubiculi. Occurrit officium hoc in novellis 22, 3, 4 : ὁ τῶν βασιλικῶν κοιτῶνων προσιτώς. Et apud Zosimum. Notitia Orientalis : « Sub dispositione viri illustris præpositi sacri cubiculi domus divina per Cappadociam. »

PROASTION. Προάστειον, suburbanum seu prourbium. Vita Basilii, cap. 2 : « Invenit (eum) in proastio cum philosophis. » Ruffinus, lib. iii, n. 19 : « Prope proastium qui vocatur in Septimo. » Quod in eadem re apud Pelagium, libello xv, n. 66, suburbanum dicitur. Paulus Diaconus, de gest. Langob., lib. vi, c. 58 : « Rex Luitprandus in Oloanna nihilo minus suo proastio, miro opere in honorem sancti Anastasii martyris Christo domicilium statuit. » Quo loco hallucinatus est Bonau. Vulcanius, qui quia vrokastio in libro suo invenit, existimavit dignitatis

A nomen esse, ab *hasta* derivatum, quasi qui hastam seu contum regium ferret; sed imposuit illi librarium sequioris ævi mos, qui pleraque aspirabant. Epistola Justiniani imp. ad Placidium : « Cum portubus, aquis, aquarumve decursibus, silvis, proastiiis. » Germanus, in Sancitis : κἄν προάστειον ἢ μονοτάριον.

1049 PROTOCOMITES. Πρωτοκομίτες, primus seu princeps pagi. Palladius, Lausiacæ historiæ cap. 64, in Paphnutio : καὶ πάλιν φησὶ τις γέγονε πρὸς αὐτὸν θεία λέγουσα : Ἐσικας τῷ τῆς πλησίον κόμης πρωτοκομίτη. Quæ ita vertit Hervetus : « Et rursus vox divina ad eum facta est : Es similis vicini pagi protocomiti. » Recte Ruffinus, lib. ii, cap. 16, πρωτοκομίταν vertit *primarium vici*. Alius, *protocomes*, πρωτοκόμης, primus, seu princeps comitum, quæ dignitas erat comitiva in palatio, exercitu, provinciis. Vide Jurisconsultorum Lexica.

PSIATHUS, PSIATHIUS vel PSIATHIUM. Sæpius occurrit in Vita Patrum. Vita Pachomii, capite 43 : Ac ne otiosus essem, psiathos elegi cum fratribus texere. » Cap. 47 : « Venit ad fratres, qui psiathos operabantur. » Cap. 52 : « Semper autem psiathios operabatur. » Vita Abraham eremitæ, capite 3 : « Nec non et unum psiathium, in quo cubitare solebat. » Et cap. 14 : « Psiathium suum, super quod subsistebat, cepit vehemens flamma comburere. » Vita Joannis Eleemosynarii cap. 20 : « Quanti sunt modo qui psiathum habentes subtus dimidium, et supra dimidium, non possunt extendere pedes suos. » Vita Euphrosynæ, cap. 16 : « In eadem cella demoratus est, in eodem psiathio dormiens in quo Euphrosyna. » Vita Mariæ neptis Abraham, cap. 8 : « Quinquaginta annos conversationis tuæ, super psiathium cubitaveras. »

Frequens hæc vox in supellectile antiquorum monachorum. Psiathium Græcis teges sive storea et junco aut papyro confecta. Ea pro lecto et stragulo utebantur monachi Ægyptii. Glossarium : Teges, ψάθιον. Vide Cassian., lib. iv Instit., capite 13, et collat. 1, capite 23. Hesychie : ψάθιον τὰ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἐπὶ τῶν καθεδρῶν ἐπιστορούμενα : « Psiathis, quæ in judiciorum loco cathedris insternuntur. » Idem : ψάθος, ἢ χαμῆνον, καὶ τὸ φυτὸν, ἐξ οὗ πλέσσεται ψάθος : « Psiathus, lectus humi stratus, et frutex, ex quo plectitur psiathus. » Vide eundem in Κέννα, et Κάνθαρα.

PTISANA. Palladius, Lausiaca ex veteri interpretatione, cap. 15 : « Propter infirmitatem stomachi coctum cibum accipere compulsus est. Panem quidem jam non contigit; olera vero et ptisanas, ac legumen usque ad duos annos accipiens, ita defunctus est. » Quo loco Heraclidis interpretes, c. 25 : « Cum necesse esset corpori ejus propter stomachi infirmitatem, ut cocum sumeret cibum, panem quidem attigit nunquam, olera tantum et poscam, et lentilam per solum biennium gustans. » Palladius, ex interpretatione Herveti, cap. 86 : « Cum caro, propter imbecillitatem corporis et stomachi, opus haberet ut

aliquid sumeret quod per ignem transisset, panem quidem tetigit, nequaquam autem sumpsit cocta olera, sed vel ptisanam, vel legumina duos annos. » Qui locus si cum interpretatione priorum conferatur, legendum videtur, « panem quidem tetigit nequaquam, sumpsit autem cocta olera, vel ptisanam, vel legumina duos annos. » Omnino nugatur hic Goldastus scribens ad regulam sancti Columbani, legensque *ptisanas* pro *ptisanas*: « Pisana, inquit, pulmentarium ex ipsis confectum. » Carere poteramus hac crisi contra consensum omnium interpetum, qui in Græco vel *πισσάνην* invenere, et in Latino textu retinere, vel per *poscam* idem volvere exprimere.

PTOCHIIUM. Vita Euphrosinæ, cap. 7: « Ecce ptochia, hierocomia, xenodochia, monasteria. » Pleraque Editiones, pro *ptochia*, habent *tapetia*, nullo sensu. Ptochiorum frequens apud veteres mentio. Canon 10 concilii Chalcedonensis, œcumenici v: « Ἡ τοι τῶν ὑπ' αὐτῆν μαρτυρίων ἢ πτωχίων, ἢ ξηνοδοχίων: » Vel eorum quæ sub ea sunt martyriorum, vel ptochiorum, vel xenodochiorum, et can. 8: Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχίων, καὶ μοναστηρίων καὶ μαρτυρίων: Clerici ptochiorum, monasteriorum et martyriorum. » Vox Græca etiam Latinis usitata. Testamentum sancti Remigii: « Sicut disposuero in ptochiis, cœnobiis, martyriis, diaconiis, xenodochiis, omnibusque matriculis sub tua dititione degentibus. » Capitularia, lib. vii, tit. 2: « Clerici qui præficiuntur in ptochiis, vel qui ordinantur in monasteriis, vel basilicis martyrium, » quæ desumpta sunt ex can. 8 concilii Chalcedonensis jam citato. Plura de ptochiis et ptochotrophis in Juris Lexicis.

RACANA seu **RACHANA.** Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 20: « Cum storeis et rachanis. » Unde *rachanelle*, cap. 20: « Venundabantur enim quatuor rachanelle numismate uno. » Ennodius, lib. ix, epistola 17, ad Apodemiam: « Lænam et racanas, cujus vos volueritis coloris, rubei, aut fuscæ, mihi sub celeritate dirigite. » Jacobus Sirmondus noster ibi notat: Racanæ quod genus vestimenti fuerit, non liquet; ad calcamenta referendæ videntur, ut et *ragæ* et *tzangæ*. L. iii Cod. Theod. De habitu quo uti oporteat intra urbem: « Intra urbem; Romam nemo vel ragis vel tzancis utatur. » Ita ille. Dubito an hæc *ragæ* ad *racanas* spectant. Potius existimem *racana* detortum a Græco *ράκη*, quod vile vestimentum, ut etiam hic, de *racana* intelligitur. Nam jungitur apud Ennodium cum *læna*, quæ abjecta vestis. Corrupto Ennodio usus est Claudius Salmasius, dum ad Vopisci Firmum Tyrannum citat *lanæ racanas*. Hesychius: *Ράκη, ἀποσκοραχίσματα, καὶ ἀποσπάσματα, ἱμάτια*: « Præsegmina, divulsiones, vestes. » Idem: *Ράκος, διαβρωγὸς ἱμάτων*: *lacerum vestimentum*. Idem: *Ράχη, ἀποραχίσματα καὶ ἀποσπάσματα*: *rupturæ et divulsiones*. Hinc igitur nunc *racana* nunc *rachana* scribunt.

Apud Nicetam Choniatem, lib. ii De rebus gestis Alexii Angeli, *ρακεδόντης*, cui Glossa Ms. ascribit *μοναχός*. Sic apud eundem, libro De rebus post ex-

A pugnatam urbem gestis: *ρακίους ἰσκαρπυνοί, παννίς involuti*. Et apud eundem, lib. iii De Isaaci Angeli imperio, *ρακεδόντης* exponitur a Glossatore *ρασαρορῶν, rasam ferens*, de qua vide in SCHEMA.

RAPHANELÆUM. Pelagius, lib. v De Vitæ Patrum, libello iv, n. 59: « Vasculum, in quo erat raphanelæum. » Editiones vulgatæ cum addito legunt: *raphanelæum, id est lini oleum*. Parisiensis Editio, omisso verbo *raphanelæum* substituit, *oleum de semine lini expressum*. Raphanelæum quid sit, describit Plinius lib. xix, cap. 5, agens de raphano: « Ægypto mire celebratur, propter olei fertilitatem, quod e semine ejus faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat; quoniam et quæstus plusquam ex frumento, et minus tributi est, nullumque copiosius oleum. »

B REGIA, absolute positum portam primariam significat. Vita Mariæ Ægyptiacæ, cap. 5: « Regia autem monasterii nunquam aperiebatur. » Sic apud Ennodium, epigrammate 17, inscriptio est: « Super regiam triclinii in domo, » quæ Heliconem montem cum aquis suis præferebat. Gregorius Turonensis, libro iv, cap. 13: « Dum deambulabant per ecclesiam ad regias ædis sacræ, quæ tunc reseratæ fuerant, appropinquant. » Anastasius Bibliothecarius in Honorio: Investivit regias in ingressu ecclesiæ majoris quæ appellantur medianæ, ex argento. » Item in Conone: **1050** Qui missi fuerant de exercitu ad custodiendas regias basilicæ, clausas observabant. »

REGULA. Regulam ab Angelo accepit Pachomius. Vita ejus, cap. 12: « Quam regulam Tabennenses hodieque custodiunt. » Quare labitur Joannes Meursius in Glossario suo Græcobarbaro, dum verbo *Μοναχός* existimat sanctum Benedictum regulam monachis primum præscripsisse. Vel ipse Benedictus regulæ suæ cap. 73 priorem sancti Basilii regulam agnoscit: « Collationes Patrum, et instituta, et vita eorum, sed et regula sancti Patris nostri Basilii, quid aliud sunt, nisi bene viventium et obedientium monachorum instrumenta virtutum. » Et jam ante Pachomius ab angelo regulam acceperat. Quare quod Hildegardis dicit de Benedicto primo regularum auctore, intellige de Italia, quam ipse primus sua Regula maxime illustravit.

RESCELLA. Pelagius, lib. v De Vitæ Patrum, libello x, n. 18: « Dedit ei aurum, et nummos, et rescellas, et omne quod in responso suo habebat. » Et n. 76: « Vestes meæ inæstimabili pretio dignæ erant, et pro his utor has viles rescellas. » Videntur rescellæ hic capi pro villi vestimento. Sic apud eundem Pelagium, libello xiii, n. 1: « Vestivit se rescellas suas, quas prius habuerat. » Glossarium Camberonense Ms. « Recella, diminuitur a recula, recula autem a re. » Charisius Sosipater, lib. i Grammaticæ, a *res* deducit *reculam*, ut a *spes specula*. Ita et Priscianus, super duodecim versus Æn., in illud lib. iii Æneid. « Postquam res Asiæ. » Ibidem, in Glossario Camberon.: Rescellæ, genus indumenti; id est, pesses. » Apuleius, lib. iv Metam.: « Quid paupertinas pannosasque rescellas miserrimæ anus donas vicinis divitibus. » Ergo

a res primum *rescula*, inde *rescella*. Liceat hic conjecturam meam proponere de loco apud Apuleium, lib. in *Metamorph.*, deposito : « Specta denique quam parvis quamque futilibus tanta res procuretur. Hercules anethi modicum cum foliis lauri immissum, rore fontano datur lavacrum, et poculum. » Beroaldus ait olim fuisse *Herculis*, et ipse reformat *Hercules*, ut sit asseveratio per Hereulem, quale est illud *mehercules*, *mediusfidius*. Lipsius, lib. II ep. qq., ep. 22, ait dormivisse magnum interpretem (Beroaldum). Vetus lectio *Herculis*. Legit ipse : « Tanta res procuretur herbulis. Anethi, » etc. Ita ille. Scio equidem multum herbarum usum fuisse in re magica, unde apud eundem, *Apol. I*, *radiculae, herbae, surculi*. Et lib. II *Metam.*, *surculis et lapillis et id genus frivolis inhalatis*. E quibus videri quoque possit legendum *surculis* pro *herculis*. Malim tamen legere *reculis* : 1° Quia soliti olim scribere *herculus ut Hrenus, Ludovicus* in Ms. vetustissimo, unde transpositione fecere *herculis*. 2° *Reculae* sequentia omnia comprehendunt, *anethum, laurum, rorem fontanum*; non ita *herbulae*, quae in nullum istorum quadrant, si *anethum* de semine capias. 3° *Reculae* hic quod libro II apud eundem *frivola*. 4° *Reculae* usurpat idem auctor lib. IV *Metamorph.* jam citato.

Dicebatur, et *Reicula*. *Capitularium*, lib. VII, tit. 492 : « Qui reiculam ecclesiae petunt a regibus et horrendae cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt. » *Chronicon sancti Galli*, De gestis Caroli Magni : « Quod reiculae sancti Galli non ex regalibus donariis, sed ex privatorum traditunculis collectae. »

AN REICULAE hae Ecclesiarum sunt illa ipsa, quae Graecis dicebantur *πτωχικά*? *Balsamon*, ad *Can. Apost.* 59 : « Ο ἐπίσκοπος ἐπέχει μετὰ τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῦ δαπάνην, καὶ τὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν κληρικῶν συνόδου οἰκονομίαν, τὰ περιττεύοντα ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας διαδίδοναι πρὸς πέναντας πτωχικά γὰρ καλοῦνται : « Episcopus post necessarios sibi sumptus, et ecclesiae ac clericorum consuetam dispensationem, superflua ex ecclesiasticis redditibus debet distribuere pauperibus. Nam *πτωχικά*, id est, pauperum bona vocantur. » Et in eundem canonem *Zonaras* : « Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα ἢ γραφὰ πτωχικά ὀνομάζονται, καὶ δεῖ ταῦτα διαδίδεσθαι τοῖς πτωχοῖς : « Scriptura nominat ecclesiarum bona *πτωχικά*, quae *πτωχοῖς*, id est, mendicis et inopibus distribui oportet. »

RESTES PISCIVM. *Vita Joannis Eleemosynarii*, cap. 19 : « Mille restes siccatorum piscium, qui menomene dicuntur. » *Sic Martialis*, lib. XII, ep. 32 :

Calvaeque restes alioque, cepisque.

ubi restibus calvitium tribuit, ut veteres et tritas ostendat, e quibus allia et cepae pendere solita.

RICINUS. *Palladius*, cap. 86 : « Adeo ut corpus ejus non secus ac corpus ferarum animantium ricinis scateret. » *Hervetus* verterat, *scateret muscis*. Graece est : ὡς καὶ τὸ σῶμα κρότωνος ἐκβάσαι. Dixi de hoc satis fuisse ad veterem *Palladii Lausiacam*. Nunc quaedam addo ex *Frontone* nostro : κρότων hic rectius sumitur pro *ricino*, ut sit τὸ ἐν κυσὶ καὶ βουσὶ γινόμενον.

Plinius, lib. XI, cap. 34 : « Est animal inflexo semper sanguini capite vivens, in bubus frequens, in canibus aliquando, in ovibus et capris hoc solum. » *Suidas* vocat *κυνόβουτος ἐκείρας, pediculus canum*. *Aristot.*; lib. V *Historiae Animalium*, cap. 31 : Τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἴγες κρότωνας ἔχουσι, τοῖς δὲ κυσὶν οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοβόται : « Oves et capras redivios habent, canibus proprium ricinus, qui ab eodem animali momentum cynorrhoeae accipit. » *Columella*, lib. VI, c. 2, *rediviorum*; *Plinius*, lib. XXII, c. 18, *ricinorum canum* meminit. Ἐκβάσαι ad verbum esset, *ebullire faceret, effunderet*, ut II *Machab.* I, 12 : Ἀνδρὲς γὰρ ἐξέβρασαν τοὺς παρατυφεμένους ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει. Ipse vero *ebullire fecit eos qui pugnaverunt in sancta civitate*.

ROSARIUM. Usus orationes annuercandi Deo per calculos, habes hic exemplum apud *Palladium*, c. 25, de *Paulo* in monte *Pheane* habitante : « Hic habebat trecentas preces expressas et praestitatas, totidem habens in sinu calculos, et in unaquaque oratione jacens unum calculum, » ὑψίον. Idem de eo narrat *Sozomenus*, lib. VI, cap. 29, et ex eo *Cassiodorus*, lib. VIII, cap. 1. Etiam divam *Claram* sanctissimam feminam precariis calculis usam, ut Deo orationes suas annumeraret, prodant ejus Acta. Nec superstitiosus est hic calculorum usus, non magis quam duodecim lapides, quos *Jesus* jussit milites suos sicco pede transientes secum ex alveo *Jordanis* in castra deferre, nempe ut communitarii essent beneficii a Deo *Opt. Max.* praestiti.

SABULUM. *Vita Pauli primi eremite*, num. 14 : « Sabulum capiti superjaciebat. » *Vita Hilarionis*, num. 40 : « Qui cum tria crucis signa piavisset in sabulo. » *Glossarium Camberouense Ms.* : « Sabulum, genus terrae levisimum. » *Plin.*, lib. XVIII, c. 18 : « Quippe sabulum subest, granamque limo tantum continetur. » *Hieronymus*, in esp. XLVII *Eszech.*, Ad *tumulos sabuli orientalis*.

Sabulum autem capiti superjacere solemnne erat apud plurimas gentes in laetitia, maxime *Isacabri*. De *Aegyptiis*, testis haec *Vita*.

De Romanis *Virgilius*, lib. X *Aeneid.*, de Latino rege ob conjugis et urbis fata :

... it scissa veste Latius
Conjugis attonitus fati, urbisque ruina,
1051 Canittem immundo perfusam pulvere turpans.

Et libro X de Mezentio propter *Lausum* filium ab *Aenea* occisum :

Agnovit longe gemitum praesaga mali mense :
Canittem immundo deformat pulvere...

Idem in Ciri :

... Clade exterrita tristi
Intonsos multo deturpat pulvere crines.

Catullus in *Argonauticis* :

Canittem terra atque infuso pulvere foedans.

Silius Italicus, lib. XII. De *Campanis* :

... nunc foedantes in pulvere crinem
Canentem.

Ovidius, lib. VIII *Metamorph.*, fab. 4 :

... ORneus
Pulvere canittem genitor, vultusque seniles
Foedat humi fusus.

De Græcis testis Ilomerus, Iliad. ε, ubi Achilles A audita morte Patrocli :

Ἄμφοτερῶσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν,
Χερύατο κακὴν κεφαλῆς.

Ambabus autem manibus capiens pulverem calidum
Fudit super caput.

Idem Iliad. Ω, de Priamo, qui pulvere aspersus filii
Hectoris mortem deslet.

De Judæorum more in hac eadem re notum nimis
ex sacris litteris.

SAITES. Palladius, cap. 22 : « Cum saites octode-
cim ebibisset. » Græce : σαΐτων πίων ὡς Ἱταλικῶν δε-
κκοκτώ. Epiphanius, De ponder. et mensur. : Ἐπιπόρ-
ρῖμα δὲ παρὰ μόνους Θεβαίους μετρεῖται. Ἡμῶν γὰρ
τοῦ σαΐτου ἑστίν, ὃ δὲ ἀληθινὸς σαΐτης ἕξτων ἑστίν κβ'.
« Aporrhyma apud solos Thebanos mensuratur. Di-
midium enim saitæ est, verus autem saites, sexta-
riorum viginti duorum est. »

SANCTORUM CORPORA INCORRUPTA. Vita Hilari-
onis, num. 46 : « Et toto corpore, quasi adhuc viveret,
integro. » Joannes Moschus, Prati spiritualis cap.
121, de duobus monachis præ sibi mortuis : « Inveni-
mus vero ambos integros, sumentesque illos, sepeli-
vimos in Raythu. »

Multorum sanctorum corpora Deus hac integritate
honoravit : Sancti Ursini, primi episcopi Bituricensis,
apud Gregorium Turonensem, De gloria Confes-
sorum, c. 80 ; sancti Eligii, apud Surium, 1 Decembris,
auctore Audoeno Rothomagensi episcopo ; sancti Si-
geberti regis Francorum, auctore Sigeberto monacho
Gumbalcensi, apud Sur., 1 Febr., tomo vii ; sancti
Wenceslai ducis Bohemiæ, per Joannem Dubravium,
Olomucensem episcopum, 28 Septembr., apud Su-
rium, tomo vii ; sancti Stanislai, episcopi et marty-
ris, apud Surium 11 Aprilis ; sancti Huberti, episcopi
Leodiensis, apud eundem, 3 Novembris ; sancti Oth-
mari, abbatis Sangallensis, auctore Walafrido abbate
Augiensi, apud Surium, 16 Novembr. ; sancti Ed-
mundi episcopi Cantuariensis, apud Surium, 16 No-
vembris ; sancti Raynaldi, archiepiscopi Ravennatis,
auctore Hieronymo Rubeo, 18 Augusti, apud Su-
rium, tomo vii ; sancti Sosii diaconi, auctore Joanne
diacono, 5 Jan., apud eundem, eodem tomo, 23
Septembris ; sancti Honorati, episcopi Arelatensis,
auctore Hilario episc. Arelatensi, apud eundem, tomo
eodem, 15 Jan. ; sancti Judoci, auctore Florentio ab-
bate, apud eundem, tomo eodem, 13 Decembris ;
sancti Hermanni, seu Josephi, canonici Steinfeldens-
is, apud eundem, tomo eodem, 7 Aprilis ; sancti
Theodori Studitæ, auctore Michaele Studita, 11 No-
vembris ; sanctæ Edilbergæ virginis, apud Bedam,
l. iii Hist. Anglicanæ, cap. 8, Julii 7, in tomo VII
Suri ; sanctæ Ludmillæ martyris, in Vita sancti
Wenceslai, supra.

Pura non congero. Similia exempla sæpissime in
Sanctorum Vitæ occurrunt. Vide quædam apud
Joannem Baptistam Sigaium in ejus Reliquiario, c.
21, et Gretzerum nostrum, in Apologia 2 et 3 pro
Vita sancti Ignatii nostri, lib. iv, cap. 1, contra Mi-

A senum Calvinistam, et apud Kormauum, De miracu-
lis mortuorum, parte iii. Vide et Gretzerum, De fu-
nere Christiano, lib. 4, cap. 4.

SANCTUARIUM. Vita Euphrasiæ, cap. 1 : « Multas-
que oblationes in ecclesiis et sanctuariis offerebat. »
Et cap. 5 : « Quæ etiam illic vacans in sanctuariis. »
Nescio an hic sanctuaria vocet *στυμνῆα*, id est, mona-
steria. Alias sanctuarium certus in templo locus.
Vide SECRETARIUM.

Aggenus, comment. in Frontinum, De limitibus
agrorum : « Profanum autem, quod dum sanctum
fuisse, postea in usum hominum factum, hoc est extra
fanum, extra sanctuarium, profanum dictum est. »

Dicta etiam sanctuaria vela quædam sacra seu
brandæa. De quibus ita Baronius, notationibus ad
B Martyrologium Romanum ad diem 15 januarii,
postquam recitavit verba sancti Germani et col-
legarum legatorum apostolicorum ad Hormisdam
papam : « Unde si beatitudini vestræ videtur, sanctu-
aria beatorum apostolorum Petri et Pauli, secun-
dum morem, ei elargiri præcipite ; et si fieri potest,
ad secundam cataractam ipsa sanctuaria deponere
vestrum est deliberare. » Exstant ad eodem legatos
Hormisdæ papæ, de eadem re scriptæ litteræ, alie
itidem ad Justinianum, significantis se tantum sanctu-
aria mittere. Per sanctuarium autem velum intel-
ligere debemus, quod sanctus Gregorius, in epistola
ad Constantiam reg., lib. iii, epist. 30, *brandæum*
appellat, ex quo sanguis effluxit, cum a sancto Leone
papa (ut ait) forcipibus incidèretur. Alibi autem idem
C appellat *velanem*, quod admoveri solitum erat sanctis
martyrum corporibus, ut lib. iv, epist. 44, ex syno-
do Romana, et libro xii, decret. 4, Brandæum item
appellat velum illud Joannes Diaconus, in Vita sancti
Gregorii libro ii, capite 42, cum ingens ea de re mi-
raculum narrat. Hactenus Baronius.

Erant et regum et principum sanctuaria, secreta
videlicet et arcana tabularia. Plinius, libro xiiii,
cap. 8 : « In sanctuariis Mithridatis maximi regis de-
victi Cæ. Pompeius invenit in peculiari commentario
ipsius manu compositionem antidoti. » Siculus Flac-
cus, in libro De conditionibus agrorum : « Quod si
quis contradicat, sanctuarium Cæsaris respici solet ;
omnium enim agrorum et divisorum et assignatorum
formas, sed et divisionem, et commentarius et prin-
cipatus in sanctuario habet. Qualescunque enim for-
mæ fuerint, et ambigator, de eorum fide ad sanctua-
rium principis revertendum erit. »

SARTAGINES IGNITÆ. Hieronymus, in Vita sancti
Pauli primi eremitæ, num. 3 : « Qui ignitas sartagi-
nes ante superasset. » Hujus supplicii mentio II Ma-
chab. vii, quod ita exprimit Prudentius,
hymno 14 :

Videbat ipse apparatus funerum
Præsens suorum, nec movebatur parens,
Lætata, quoties aut olivo stridula
Sartago frixum torruisset puberem.

Pura de his vide apud Antonium Gallonium, lib. De
sanctorum martyrum cruciatibus, cap. 7.

SARTAI. Hieronymus in Vita sancti Pauli primæ

eremitæ, num. 8: « Quos vario delusa errore gentilitas **1052** Faunos, Satyrosque, et Incubos vocans colit. » De Satyris consule Lilius Gregorium Giraldum Historiæ deorum syntagmate 15, et Martinum Delrium nostrum, parte III commentarii in Senecæ Œdipum; Natalem Comitum, libro V Mytholog., capite 8, et Conimbricenses nostros, in lib. II Physic., cap. 9, quæst. 5, art. 2.

SCALPRÆ. Hieronymus, Vita Pauli primi eremitæ, num. 5: « Erant præterea per exesum montem non pauca habitacula, in quibus scalpræ, etiam incudes et mallei, quibus pecunia olim signata, visebantur. » Ita vetustissimi Ms. pro *scabræ*. Papias Vocabulista: « *Scalpere*, fricare, terebrare; *Scalprus* dictus, quod pituris * et foraminibus sit aptus, quasi scalphorus; cuius diminutivum scalpellus facit. *Scalpra*, ferrum quo corium aptatur, quo fabricantur formæ sutorum. *Scalpellus*, ferrum quo corium aptatur, quo fabricantur formæ sutorum, et quo chartas corrigunt. » Joannes a Janua in Catholico: « *Scalprum* a scalpo, pis, dicitur hoc scalprum, pri, et hic scalprus, id est, ferrum, cum quo corium aptatur vel raditur, vel cultellus, vel capulus scriptorum. Item scalprum vel scalprus dicitur quoddam ferreum instrumentum, quod alio nomine dicitur celtes. Unde hoc scalpellum, li; et hic scalpellus, li, diminutivum secundum Hugutionem. Unde Jeremiæ xxxvi: *Scidit illud scalpello scribæ.* » Vocabularium Gerardi de Scheuren: « *Scalprum, pri*, et *Scalprus, pri*. *Een yser daermen leder mede schauet: oft een scherp mesken der schzyuer: oft een yseren beytel.* »

SCAPULARE. Vitæ Antonii, capite 25: « Lavitendyten suum, id est scapulare. Ita plerique editi; sed scapulare interpretamentum prioris e margine in textum irrepsit. Scapulare proprie *ἰπωμῖς*.

SCHEMA. Vita Euphrosynæ, cap. 7: « Induitque eam tunicam schematicis. » Vita Euphrasiæ, sive Euphraxiæ, cap. 8: « Si nos diligis, esto nobiscum in nostro schemate. » Anastasius Persa Jan. 22, in Menæis: *καὶ γεόμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα τὸ ἱερὸν τῶν μοναχῶν σχῆμα λαμβάνει.* « Existens in monasterio sancti Sabæ sacrum monachorum habitum sumit. » Sæpissime occurrit apud scriptores asceticos.

Sed quia duplex fuit schema monachicum, unum, quod dicebatur τὸ μικρὸν σχῆμα, sive τοῦ μανδύου, *parvum schema*, sive *schema mandyi*; alterum quod dicebatur τὸ μέγα, sive τὸ ἀγγελικόν, *magnum* sive *angelicum schema*; juvat hic ex Euchologio quædam utriusque generis attexere, omissis precibus, ritus tantum attingendo, præmisso ante ordine instituendi novitium.

Ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασοφοροῦντα.

Ordo instituendi novitium *rasam ferentem*.

Quod in Indice capitum ita concipitur paulo plenius: Ἀκολουθία γενομένη εἰς τὸ φορέσαι τινὰ ῥασὸν μέγαν καὶ καμλαύχιον: « Ordo, qui servatur in ferente tantum *rasam* et *camelauchium*. » Non recte apud Meursium in Lexico Græcobarbaro in *ῥάσα* ponitur negatio μὴ

* Sic. An legendum *picturis* vel *scripturis*? EDIT.

ante *καμλαύχιον*. Igitur ita instituitur novitius:

1. Ὁ ἱερεὺς κουρεύει αὐτὸν σταυροειδῶς: « Sacerdos novitium in crucis formam tondet. »

2. Ἐνδύει αὐτὸν χιτῶνα, καὶ καμλαύχιον: « Induit eum tunica et camelauchio. »

Ex quibus patet, *ῥάσα* (*tunicam* fuisse. Rudem et asperam, non mollem, indicat Nicetas in Manuele Comneno, libro VII: Τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἦρσι, καὶ ἐπὶ αὐτὸν ὄθεν εὐρόντες τινὸς μοναχοῦ ῥάσα περιδύουσι μὲν αὐτὸν, καὶ ἀπεκδύουσι τὰ μαλακὰ καὶ ἀρχικὰ ἄμματα: « Monachicum schema expetii, et qui ei astabant, nescio unde inventientis cujusdam monachi *rasam*, ea eum induerunt, et exuerunt eum vestibus mollibus et imperialibus. » Ita quidem citat Joannes Meursius in Glossario Græcobarbaro, pro quo vulgata Editio habet: καὶ τῆς πνευματικωτέρας ἀμφιάστως, ἐχούσης τὸ ἀπαράσκειον τριβωνίου μελανοῦ, οἱ περὶ τὸν βασιλεῖα ἐθενοῦν εὐπορήσαντες: « Et spiritualem vestem nigro panno omnis ornatus expertem ministrum nescio ubi nacti. » Sic quæ eodem libro sunt *ἰσθήματα* scilicet *μοναχικὰ*, Glossæ veteres Mss. apponunt *ῥάσα*. Et ejusdem Manuels lib. IV, ubi *μελαν ἄμμιον*, glossa apponit *ῥάσα*. Et apud eundem Nicetam, lib. II, De imperio Isaaci Angeli, ubi in textu est, *μελαν ἄμμιον*, glossa ms. ascribit *ῥάσα*. Sic apud eundem, lib. III, de ejusdem Isaaci imperio, *ῥασινδύτης*, quod glossa ms. explicat per *ῥασοφορῶν*.

De camelauchio supra satis diximus. *Rasæ* indumentum mystice significabat sanctificationis stolam. Colligitur ex oratione quæ est in Euchologio: Ἐνδύσον αὐτὸν ἀγισμοῦ στολὴν, σωφροσύνη περιζώσον τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, πάσης αὐτὸν ἔγκρατιᾶς ἀνάδειξον ἀγωνιστήν: « Indue ipsum sanctificationis stolam, temperantia circumcinge lumbos ejus, omnis ipsum continentia ostende pugilem. »

De camelauchio supra satis diximus.

Rasæ indumentum mystice significabat sanctificationis stolam. Colligitur ex oratione quæ est in Euchologio: Ἐνδύσον αὐτὸν ἀγισμοῦ στολὴν, σωφροσύνη περιζώσον τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, πάσης αὐτὸν ἔγκρατιᾶς ἀνάδειξον ἀγωνιστήν: « Indue ipsum sanctificationis stolam, temperantia circumcinge lumbos ejus, omnis ipsum continentia ostende pugilem. »

Ἀκολουθία τοῦ μικροῦ σχήματος ἦτοι τοῦ μανδύου.

Ordo instituendi monachum parvi schematis, seu mandyi.

1. Τίθεισιν ὁ ἱερεὺς ἐπάνω αὐτοῦ τὸ σχηματολόγιον: « Sacerdos ponit super eum schematologium. »

2. Deinde accepto in manu psalidio seu forcipe, κουρεύει αὐτὸν ὁ ἱερεὺς σταυροειδῶς: « Tondet eum sacerdos in formam crucis. »

Quæ crinium resectio irrationalium cupiditatum rejectionem significat, quod insinuat in oratione, quæ initio præmittitur: Ἴνα τῇ ἀφαίρεισιν τῶν ἀναίσθητων τριχῶν, συναποβάλληται καὶ τὰς ἀλόγους ἐθυμῆσεις τε καὶ προσάξεις: « Ut ademptione sensu carentium capillorum, etiam abjiciat irracionales cogitationes et opera. »

3. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα ἐνδύεται χιτῶνα ἀγαλλιάσεως: « Frater noster N. induitur tunica exultationis. »

4. Περιζώνονται τὴν ὀσφύν αὐτοῦ δύναμεν ἀληθείας, εἰς νέκρωσιν σώματος, καὶ ἀνακαινίσιν πνεύματος: « Frater noster lumbos cingitur virtute veritatis in mortificationem corporis, et renovationem spiritus. »

5. Καλύπτεται περικεφαλαιαν ἐλπίδα σωτηρίας: « Fra-

ter noster operitur galea ceu spe salvis. »

6. Λαμβάνει τὸ παλιὸν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, εἰς στολὴν ἀφθαρσίας καὶ σεμνότητος : « Frater noster sumit pallium arrhabonem magni et angelici habitus in stolam incorruptionis et sanctimonix. »

7. Ἰποδύεται τὰ σανδάλια εἰς ἱτοιμασίαν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης : « Frater noster subinduitur calceamentis in præparationem Evangelii pacis. »

Deinde concludunt : Ἔλαβε τὸν ἀρραβῶνα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος : « Frater noster sumpsit arrhabonem magni et angelici habitus. »

8. Δίδοται τῷ ἀποκαρῆντι κηρὸς, καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ σταυρὸς, καὶ γίνεται ὁ ἀσπασμὸς : « Datur detonso cereus, et sanctum Evangelium, et crux, et fit amplexatio. »

Ἀκολουθία τοῦ μεγάλου σχήματος.

Ordo magni et angelici habitus.

1. Ὁ ἱερεὺς κενερεῖ αὐτὸν σταυροειδῶς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, 1053 etc., Sacerdos tondet eum in formam crucis, in nomine Patris, » etc.

2. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ δεῖνα ἐνδύεται χιτῶνα δικαιοσύνης καὶ ἀγαλλιᾶσεως τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, etc. : « Frater noster N. induitur tunica justitiæ et exultationis magni et angelici habitus. »

3. Λαμβάνει τὸ παλιὸν τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, εἰς στολὴν ἀφθαρσίας καὶ σεμνότητος, etc. : « Sumit pallium magni et angelici habitus in stolam incorruptionis, et sanctimonix. »

4. Ἐνδύεται τὸ κουκούλιον τῆς ἀκακίας, εἰς περιεφαιλάειαν Ὀπίδος σωτηρίου : « Induitur cucullam simplicitatis in galeam spei salutaris. »

5. Λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναλαμβάνων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ἀκολουθῶν τῷ δεσπότη Χριστῷ : « Accipit scapulare in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, assumens crucem suam in humeros, sequens Dominum Christum. »

6. Περιζώνονται τὴν ὀσφύν αὐτοῦ δύναμι ἀληθείας : « Fratris nostri lumbi cinguntur virtute veritatis. »

7. Ἰποδύεται τὰ σανδάλια εἰς ἱτοιμασίαν τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης : « Subinduitur calceamentis in præparationem Evangelii pacis. »

Concludit : Ἔλαβε τὸ μέγαλον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα : « Sumpsit magnum et angelicum habitum. »

Quæ quasi repetens recapitulatur, et explicans exprimit rursus in oratione :

Ἴνα ἐν ἀγασμῷ πολιτευσάμενος ἄσπιλον διατηρήσῃ, ὅπερ τῇ δυνάμει σου ἐνεδύσατο σχῆμα·

Τῷ μὲν χιτῶνι τὴν δικαιοσύνην ἀμπεχόμενος·

Τῇ δὲ ζώνῃ τὴν νέκρωσιν τοῦ σώματος, καὶ τὴν σωφροσύνην ἐν ἑαυτῷ περιφέρων·

Τῷ δὲ ἀναλάβῳ, τῷ σταυρῷ τῇ καὶ πίστει κατακοσμούμενος·

Τῷ δὲ περιβολίῳ, στολῇ ἀφθαρσίας θωρακίζόμενος.

Τοῖς δὲ σανδαλίῳ, ἵνα ἐπιβῇ τῇ ὁδῷ τῆς εἰρήνης, καὶ τῇ σωτηρίας·

« Ut in sanctificatione vitam instituens, immacula-

tum conservet, quem in virtute tua induit, habitum :

Pro tunica quidem justitiam amictus, Et pro zona mortificationem corporis et temperantiam in seipso circumferens,

Et pro scapulari, cruce et fide adornatus ;

Et pro pallio, stola incorruptionis munitus ;

Calceamentis vero, ut procedat in viam pacis et salutis. »

Sequuntur, post, eadem quæ in ordine parvi schematis de cruce, cerco, amplexatione.

Dictus videtur angelicus habitus, quod eo induti memores esse deberent, vivere se debere angelicam vitam. Euchol., p. 102: Ἐγὼ γὰρ πεποιθῶς συνεργῆσαι τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν ταύτην ἐπισείρχομαι, φιλόνητος :

B « Tuæ enim obediens cooperationi, angelicam vivendi rationem hanc accedo. amator hominum. » Rufinus, lib. II, cap. 11 de Hor : « Illic multorum erat monasteriorum Pater, qui habitu ipso honoris videbatur angelici. » De eodem Palladius, cap. 9 : « Habens monasteria mille fratrum, habitu angelico præditus. » Rufinus, lib. II, cap. 4, de Beno : « Per omnia quasi angelici ordinis vir. »

Apud Dionysium quoque Areopagitam, cap. 6, part. II, Eccl. hierar., ubi agitur de mysterio monasticæ consumptionis, mentio tonsuræ cum signo crucis et Trinitatis invocatione, mutationis vestis, et amplexationis, seu salutationis : Τῷ σταυροειδῇ τύπῳ σφραγισάμενος αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἀποκείρει, τὴν τρισπῆν τῆς θείας μακαριότητος ἐπιδοῦσας ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἀπαμφίσειας, ἐτέρας ἀμφιένουσι, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ἧσοι πέρευσιν, ἀσπασάμενος αὐτὸν κοινῶν ἀποτελεῖ τῶν θεαρχικῶν μυστηρίων :

C « Consignans eum signo crucis sacerdos, tondet, trinas divinæ beatitudinis personas inclamans ; exultumque veste omni, aliam induit, et cum sanctis aliis qui astant viris ipsum salutans, divinorum mysteriorum participem efficit. » Et mysterii explanationem subjungit :

Ἡ δὲ τοῦ σταυροειδοῦς τύπου σφραγίς, ὡς ἦδη παρ' ἡμῶν εἴρηται, δηλοῖ τὴν πασῶν ὁμοῦ τῶν σαρκικῶν ὀρίξων ἀνευρηγίαν : « At vero crucis sanctæ signaculum, ut jam dictum est, mortificationem omnium simul carnalium cupiditatum signat. »

Ἡ δὲ τῶν τριχῶν ἀπόκαρσις, ἐμφαίνει τὴν καθαρὰν D καὶ ἀσχημάτιστον ζωὴν, οὐκ ἐπιπλάστοις σχήμασι τὸ κατὰ νοῦν δυσειδὲς ἐπιθετικῶς καλλωπίζουσαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐκ ἀνθρωποποιεῖς κάλλισιν, ἀλλ' ἐνταῖς καὶ μοναχοῖς εἰς τὸ θεοειδέστατον ἀναγομένην : « Porto tonsura crinium vitam mundissimam indicat, et nulla figura fucata, et quæ nullis fictis coloribus inductis animi deformitatem exornet ; sed ipsa in seipsa non humanis venustatibus, sed singularibus et unicis, ad Dei exactissimam similitudinem properet. »

Ἡ δὲ τῆς προτέρας ἐσθῆτος ἀποβολή, καὶ τῆς ἐτέρας λήψις, τὴν ἀπὸ μέσης ἱερᾶς ζωῆς ἐπὶ τὴν τελωτέραν μετὰ ταῦτα ἐμφαίνει· καθάπερ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς θεογενεσίας ἡ τῆς ἐσθῆτος ἀμειψίς ἐδάλου τὴν ἀποκαθαυρομένης ζωῆς

εις θεωρητικὴν καὶ ζωτικὴν ἔξιν ἀναγωγὴν : « Prioris A autem vestis positio , alteriusque assumptio , migrationem illam a media vita (sacra licet) ad perfectionem significat : sicut in divina regeneratione , promotionem indicabat a purgata vita ad contemplantem illuminantemque habitum , illa vestis candidis immutatio. »

Εἰ δὲ καὶ νῦν ὁ ἱερεύς τε καὶ πάντες ὅσοι κἀρείσιν ἱεροί, τὸν τετελεσμένον ἀσπάζονται , τὴν ἱερὰν τῶν θεοειδῶν ἐννοήσαν κοινωνίαν, ἀγαπητικῶς ἐν εὐφροσύνῃ θεῖα συννηδομίῳν ἀλλήλοις : « Quod si modo quoque tam sacerdos quam circumstantes reliqui viri sancti sic dicatum consulant, sacram intellige Dei præferentium speciem societatem, qua sibi invicem cum lætitia et charitate gratulantur. »

Vestem eam , qua induitur monachus , nigram fuisse notat Pachymeres , et significationem ejus ita explicat : Μοναχικὴ τάξις, ὅτι μοναχῶς καὶ ἰνοειδῶς, καὶ οὐ διχῶς, ἢ τριχῶς, ἢ πολλαχῶς πολιτεύεται. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ δὲ τὸ ἀμεινωμένον μίλαν. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν χρωμάτων εἰς ἑτέρα μεταπισσύνονται ῥηδίως, καὶ πάντα εἰς τὸ μέλαν· τὸ δὲ μέλαν οὐκ ἔστι μεταβληθῆναι εἰς ἕτερον χρῶμα πώποτε : « Monachica ordinatio , ut solitarie et unico , non dupliciter vel tripliciter , vel multipliciter conversetur. Hoc enim significat nigra que induitur vestis. Alii enim colores facile in alios transeunt et mutantur , et omnes quidem in nigrum mutari possunt : niger vero color nullo unquam modo in aliam transmutari potest. »

Hæc nunc de duplici monachorum schemate sufficient.

SCHOLASTICUS. Pratum spirituale Joannis Moschi , cap. 25 : « Ut nobis abbas Gregorius ex Scholaribus retulit. » Græce est, ἐκ Σχολαρίων, quod non recte Hervetus *scholasticus* verterat. Nam scholastici causis dicendis erant , scholares vero palatinæ militiæ ad tutelam principis. Gregorius igitur hic ex scholaribus seu exscholaris , id est olim scholaris , nunc vero abbas. Suidas : Σχολάριοι, τρισχλίοι πεντακῶσι ἐπιφυλακῇ τοῦ Πάλλαντος ἦσαν τεταγμένοι, ἀριστίνδην ἐπιλεχθέντες ἐξ Ἀρμενίων, οἷς συντάξεις ἀνταθεὶν πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἀπάτι τὸ δαμόσιον ἐχορήγει. « Scholarii ter 1054 mille quingenti ad custodiam Pallantis erant constituti , ex optimatibus Armeniorum delecti, quibus antiquitus respublica majora stipendia quam cæteris omnibus suppeditabat. » Idem : Ὑπεράριθμος, οὗτος ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολαρίων καλουμένων τρισχλίων πεντακῶσιον ὄντων, ἑτέρους διαχλίους ἐνθίθεικεν Ἰουστινιανός, οὗς ῥῆτως ἐπέλεσεν. « Supernumerarius, ut cum numerus scholiariorum esset hominum ter mille et quingentorum, Justinianus alios his mille ei adjecit, quos ita vocavit. » Severus Sulpicius, l. 1, c. 4, De Vita sancti Martini : « Ipse armatam militiam in adolescentia secutus, inter scholares alas sub rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit. »

SCHOLASTICUS. Paschasius, hic, lib. vii, cap. 19, num. 3 : « Hic Eulogius scholasticus erat, sæcularibus litteris eruditus. » Palladius, hic, lib. viii, c. 26 :

« Hic Eulogius fuit disciplinarum liberalium scholasticus. » Palladii Lausiaca ex veteri interpretatione, in appendice, cap. 16 : « Hic Eulogius scholasticus erat et eruditus vir. » Hieronymus Catalogo Illustr. Eccl. scriptor., cap. 99, de Serapione Thmucos episcopo : « Serapion ob elegantiam ingenii, cognomen scholastici meruit. » Martyrologium Romanum, 5 Februarii : « In cujus (Dorotheæ) confessione Theophilus quidam scholasticus ad Christi fidem conversus. » Idem apud Bedam et Usuardum.

Est autem *scholasticus* posteriori sæculo *advocatus*, unde in Actis Dorotheæ Theophilus nunc *scholasticus*, nunc *advocatus* dicitur. Vita sancti Sebastiani , l. 11 : « Dum a beato Tiburtio viro scholasticissimo, et nobili et sancto. » Qui ante *advocatus* dicitur : « Et qui futurus eram *advocatus* ad agendas causas mortalium. » Sardie. conc., can. 43 : « Si scholasticus de foro episcopus fuerit postulatus. » Græcus interpretes σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς. Et L. 11 Cod. Th., De Concuss. advocat. « Præter solemnes et canonicas presentationes multa a provincialibus Afris indignissime postulabantur ab officialibus et scholasticis. Nec latet mansuetudinem nostram , sæpiissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione causarum omnium et annonas et sumptus accipere consueisse. »

Sic canone 97, in Codice canonum Africanorum : Ὅστε δοθῆναι ἄδικον τοῦ κατὰ τῶν ἐδικαίων σχολαστικῶν : « Ut dent facultatem defensores constituendi scholasticos. » Ubi intelliguntur *advocati*. Nam subditur : Οἵτινες αὐτὸ τοῦτο τὸ λειτουργημα τοῦ ἐδικαίου τὰ πρῆγματα ἐπιπέδονα ἔχουσι : « Qui in actu sunt vel munere defensionis causarum. » Quare non recte Molanus, ad Usuardi Martyrologium, 6 Febr., existimavit in Actis Dorotheæ Theophilum dictum scholasticum per contemptum. Nam eo tempore scholasticus æque atque *advocatus* in bonam partem in usu erat.

Olim scholasticus dictus declamator, quicumque in causis fictis exercebat. Plinius, lib. 11, epist. 3 : « Annum sexagesimum excessit, et adhuc scholasticus tantum est, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim, qui in foro verisque litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiscimus. » Sic capite Hieronymum, epist. 26, ad Pammachium, de obitu Paulinæ : « Meminisse te puto erroris mutui, quando omne Athenæum scholasticorum vocibus resonabat. » De quo suo studio ipse agit in Epist. ad Galat., cap. 11 : « Aliquoties cum adolescentulus Romæ controversias declamarem , et ad vera certamina fictis in litibus exercerem. »

Dictus etiam scholasticus vir eloquens, eruditus , etsi nec causas fictas ageret, ut declamator, nec veras ut *advocatus* : talis dicitur Prudentius. Walafridus Strabo, De rebus Eccl., c. 25 : « Quales composuerunt Ambrosius, Hilarius, et Beda Anglorum pater, et Prudentius scholasticus Hispaniarum. » Sigebertus, in Chronico, anno Christi 1048 : « Franco

scholasticus Leodiensium et scientia litterarum et A morum probitate claret. » Ita etiam vocatur ab Ægidio Aureæ vallis, religioso libro De gestis Pontif. Leodiens., cap. 1. Sic Dionysius Exiguus, abbas Romanus, interpret Vitæ Pachonii, in Mss. dicitur scholasticus. Sic credo Serapion supra, apud Hieronymum, catalogo illustr. eccl. script., cap. 99, scholasticus dictus; sic forte etiam Eulogius, de quo supra.

SECRETUM, sive SECRETARIUM. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 2 : « Dicit coram omnibus ad eos qui erant in honorabili secreto. » Intelligitur, opinor, locus ecclesiæ qui dicitur secretarium, de quo ita Baronius, tomo VI, anno Christi 451.

Quod in synodo Chalcedonensi habetur eam habitam ante cancellos sacri altaris, Liberatus Diaconus, B in Breviculo, capite 42, eum locum vocat secretarium, ubi ait : « Adveniens Marcianus imperator ad secretarium cum iudicibus et sacro senatu, allocutionis verba fecit in concilio, etc. » Cujus rei causa e loco mutatus ipse nomen, singulas sessiones ibidem habitas secretaria nominavit. Moris namque fuit ut in basilicarum secretariis concilia episcoporum celebrarentur. Habes de his inter alia plura exempla ecclesiæ Africanæ, ubi concilia Carthagenensia in secretariis celebrata esse reperies, nec non Romanæ sub Martino, et aliarum ecclesiarum.

Sed quisnam locus ante cancellos, quem Liberatus nominat secretarium? Non alium quidem patamus quam eum qui ab Evagrio, lib. II, cap. 3, describente ipsum sanctæ Euphemiæ templum ita delineatur : « Ad cuius latus versus Aquilonum est alterum ædificium (quod vocat tertiam templi partem, eamque intimam) quod spectat ad solis ortum, ipsamque ad formam testitudinis, columnis valde artificiosæ fabricatis. » Et paulo post : « Intra testitudinem ad Orientem est sacrarium decore constructum, in quo sanctissimæ martyris reliquiæ in capsâ bene longa repositæ, » etc. Nominat Evagrius sacrarium, quod Liberatus sanctuarium; utriusque namque vocis eandem significationem esse, docet canon 21 concilii Laodicens. primæ editionis verbis istis : « Non oportet subdiaconos licentiam habere in secretarium seu sacrarium, quod Græci diaconium appellant, ingredi et contingere vasa Dominica. » Et alio ejusdem concilii canone 57 primæ editionis : « Quod non oporteat presbyteros ante processionem episcopi introire sacrarium, et sedere. » Græce etiam invenitur nuncupatum *isparitov*, quod est *sacrarium*, sive *βήμα*, quod præ cæteris ecclesiæ locis emineat.

Sed quomodo dici potest ante cancellos fuisse secretarium, sive sacrarium? Meminisse debes (quod et in antiquis basilicis cernitur) inter ecclesiæ gremium et apsidem, ubi sedes episcopi locari solebat, esse sanctuarium collocatum, quod quidem altare erat primarium in medio situm, undique circumcirca cancellis septum. Describitur ejus forma graphice sane ab Eusebio, lib. X, cap. 4, verbis istis : « Sanctuario hoc modo absoluto et perfecto, cellis-

que quibusdam in altissimo loco ad præsidium ecclesiæ honorem collocatis, et subselliis præterea undique ordine dispensatis, decore eximieque exornato, altarique denique tanquam sancta sanctorum in medio sanctuarii 1055 sito : ista rursum, ut a plebe et multitudine eo non posset accedi, cancellis ex ligno fabricatis circumdedit. » Hæc ille.

Ante igitur altaris cancellos apsidem respicientes apparet congregatum fuisse concilium, totumque occupasse locum qui interjacet inter cancellos et apsidem, ubi erat thronus episcopalis, qui quidem in amplioribus basilicis haud mediocriter latitudinis et longitudinis existebat, et quidem capax cujusvis numerosi consessus episcoporum. Intelligis puto et ex his quam procul absit ut veritatis scopum attigerint qui de secretariis aliter sunt opinati : fuisse quidem ea intra apsidem, Paulinus in epistola 12, ad Severum haud obscure significat; in iisdemque disponi sacra vasa ad ministerium, et sacros Codices ad lectionem ostendit. Ad hæc etiam spectat quod sanctus Gregorius papa, lib. II, epist. 54, jure expostulat adversus Joannem Ravennatem episcopum, « quod tempore jejunii gestaret pallium per plateas et vias, quando nec licet eo uti in secretario, loco nimirum consueto, ubi in suo throno in apside collocato sedere soleret episcopus, et cum eo presbyteri, diaconi nequaquam. Nam hæc habet canon decimus quintus concilii Arelatensis II : « In secretario diaconos inter presbyteros sedere non liceat. » Hactenus Baronius.

C Binius quoque, ad tom. I Concil., pag. 291, hæc notat : Locus ecclesiæ apud apsidem posita, quæ hic et a Paulino, epist. 12, secretaria nominantur, eadem a Clem., lib. II Const., cap. 62 pastophoria, id est, ut explicat Hier. in Ezech. XLII, duo thalami seu interiora cubicula appellantur. Ubi dicit in omnibus ecclesiis duo pastophoria extrui consuevisse, eaque hinc inde apud apsidem posita fuisse, asserit prædicto loco Paulinus. Quorum quis esset usus, duo hæc disticha ab eodem desuper inscripta declarant. A dextra apsidis :

Hic locus est veneranda penus, qua conditur, et qua Promittitur alma sacri pompa ministerii.

A sinistra ejusdem :

Si quem sancta tenet meditandi in lege voluntas
Hic poterit residens sacris intudere libris.

D Hactenus Binius.

Erat secretarium intra velum, et dictum etiam reperitur *diaconicum*. Nazianzenus, orat. 20, quæ est in laudem Basili Magni, de Valente Basilium in sacrario conveniente : *ἐν αἴθρῳ τοῦ παραπύσωματος ἑαυτὸν ἐποθέσατο* : « cum intra velum exiitisset. » Ubi Nicetas *παραπύσωμα* interpretatur *διακονικόν*. Diaconicum autem significare sacrarium, patet ex canone 21 concilii Laodicensis; ubi in Græco est *διακονικόν*, interpret vetus habet *secretarium*. Canone 56 concilii Laodicensis, ubi in Græco vetatur ne presbyteri ante ingressum episcopi sedeant ἐν τῷ βήματι, vetus interpret habet *in sacrario*. Codex Canonum African. Græcolat., in Hippon. concilio III.

395: *Ἐν Ἰππῶν Ῥεγίῳ εἰς τὸ σάκρητον τῆς ἐκκλησίας* *πάκῃς* : « Hippone Regio, in secretario basilicæ pacis. » Concilium Carthaginense nomine tertium, ordine temporis inter ea quæ post Nicænum exstant, vere secundum : « in secretario basilicæ restitutæ. » Vide dist. 23, *Non oportet*; et in concil. Agath., cap. 166.

Aliquando accipitur secretarium pro ipsa sessione et conventu. Unde inter epistolæ Bonifacii archiep. Moguntini 135, *venturo secretario*; item *præterito secretario*. Ex ipso videlicet loco, conventus nomen accepit.

Apud Augustinum, conc. 2, psal. xxiv, *secretaria mentis habes*.

SEMINA VIRTUTUM. Vita sancti Antonii cap. 15 : « Hujus operis homini inserta natura est. » Sic plerique Patres virtutum semina homini innata esse et insita scribunt. Quæ quomodo dici possint insita, vide Bellarminum, tom. IV in Controv. gener. De reparatione gratiæ, controv. 1 princ., lib. v, cap. 12, arg. 7.

SEPTIMANARII. Vita Euphrasiæ, seu Euphraxiæ, cap. 22 : « Nisi collegero ligna, et septimanam meam complevero, non ascendam. » Sic in regula sancti Benedicti : « Egredi de septimana, » quod est septimanam complere, et septimanarii manus deponere. Benedictus, reg. 35 : « Egressurus de septimana, sabbato munditias faciat. » Item : « Eredientes autem de septimana, dicant hunc versum : Benedictus es, Domine. » Hildegardis, in explicat. Regul. : « Egressura de septimana, sabbato munditias fecit, scopis sordes et pulverem, ubi necesse fuerit, extergendo. » Regino, Chron. lib. II : « Accidit autem ut, juxta quod mos est, ad coquinæ officium hebdomadarii deputaretur. » Cassianus, lib. IV Institutionum, c. 19 : « Singulis hebdomadibus fratres hæc officia sibi reddenda succedunt. » Item : « Has autem septimanas unusquisque suscipiens, usque ad Cœnam Domini diei ministraturus observat. » De his septimanariis seu hebdomadariis agit idem Cassianus, libro eodem, capite 20-22, et monet hanc per singulas septimanas culinæ inserviendi consuetudinem viguisse in monasteriis Palestinæ et Mesopotamiæ; aliam fuisse consuetudinem in monasteriis Ægypti, ubi certus quispiam toto vitæ suæ tempore culinæ deputabatur, quousque vires suppeterent. Hæc tamen quæ de Euphraxia habemus, suadent etiam alteram consuetudinem in quibusdam Ægypti monasteriis servatam. Sic in Vita Pachomii cap. 47 : « Transiens autem frater, qui constitutus erat ad obsequium ejus qui septimanam læciebat. » Et Hieronymus præfatione in regulam sancti Pachomii : « Habent per singula monasteria Patres, et dispensatores, et hebdomadarios, ac ministros. » Etiam apud sanctum Benedictum, reg. 38, occurrit *septimanarius lector*.

SEPTIMUM. Ruffinus, lib. III, num. 19 : « Habebat autem parva cella foris civitatem, prope proastium, qui vocatur in Septimo. » Paulus diaconus, Historiarum lib. XVII : « Cunctis convenientibus

apud Septimum, » quod aliquoties ibi occurrit. Lege, *Septimum*. Ibidem fuit templum sancti Joannis Baptistæ, unde subjungitur : « Denuntiatio vero tyranni in templo sancti Joannis Baptistæ efficta est. » Quod et mox hic habes. Variæ urbis et suburbiorum regiones erant, maxime Constantinopoli, et Alexandriæ, quæ certo numero distinguebantur. Sic in Menæis Græcorum, 25 Aprilis, martyrium, seu templum sancti Georgii Tropæophori esse dicitur *ἐν τῷ δευτέρῳ*, in secundo. In iisdem 18 Septemb. celebratur festum martyrum Charalampys, Pantaleonis, et sociorum, *ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τῷ δευτέρῳ* : in ecclesia, quæ est in secundo. Codex Can. African. Græcolat., in Conc. Carthag., anno 404 : « *Ἐν καρχαδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς βασιλικῆς σκουίνου* : *Carthagine in basilica regionis secundæ*. Item in Concil. Carthag., anno 407 : « *Ἐν καρχαδόνι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δευτέρου κλίματος* : *Carthagine in basilica regionis secundæ*. Sozom., I, VII, c. 24 : « *Ἀγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ Ἐβδόμῳ μὴλ* (sic) *γενόμενος, προσεῦξασθαι τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἐθαδὲ ἐκκλησίᾳ, ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἰδεῖν* : « Fertur autem quod cum egressus Constantinopoli ad septimum milliare pervenisset, 1056 Deo preces nuncupavit in ecclesia illa quam in honorem Joannis Baptistæ construxerat. » Ita vertit Christophorus, qui pro depravato illo vocabulo legit *μυλίῳ*, uti et Curterius; Scaliger, *μλίῳ*. Ego existimo fuisse *κλίμοσι*, vel *κλ*, abbreviate. Nec enim existimo ecclesiam illam sancti Joannis Baptistæ distare septimo milliari a Constantinopoli, sed esse in septimo climate, seu regione urbis vel suburbiorum. Vide Petrum Gillium, Topographiæ Constantinopolitanz lib. IV, cap. 4. Vel certe septimum milliarium capiendum non de millibus passuum, sed de palatio, quod in septimo erat, et septimum quoque dicebatur. Vide Jacobum Cujacium, lib. XX Observat., cap. 3. Forte plura fuere milliaria seu columnæ insigniores Constantinopoli, et hoc ordine septimum erat.

SEVERIANITÆ. Vita Joannis Eleemosynarii, capite 50 : « Et cum Severianitis, ac cæteris circa regionem existentibus immundis hæreticis. » Intelligit, opinor, Acephalos hæreticos, qui paulo ante tempora Joannis Eleemosynarii orti anno Christi 513, auctore Severo Antiocheno episcopo. De quo Evagrius, Hist. Eccl. lib. III, cap. 33 et 34. Vixit Severus his temporibus Anastasii imp. et Hormisdæ Pont. Niceph., lib. XVI, cap. 31, et lib. XVIII, c. 2, 7, 9, 23. Vix differunt ab Eutychianis. Vide Niceph., lib. VIII, c. 45, et Joannem Maxentium, contra Acephalos. Idem a nonnullis dicuntur *Monophysitæ*, quod unam naturam in Christo defenderent cum Eutychæ, quorum meminit divus Gregorius, libro X, epist. 55; et lib. II, epist. 56, dicit Acephalos a Vigilio papa fuisse damnatos.

Alii sunt Severiani a Severo Encratarum assecla, qui orti circa annum 470, de quibus Eusebius libro IV, cap. 29, et Epiphanius, hæres. 45 et Augustinus, hæresi 21.

SIBINUS. Moschus, in Prato spirituali, capite 123: A
 « Invenique ibi senem vestitum collobio de sibino. »
 Græce, φορούντα ἀπὸ σιδίνου κολλόδιον. Habetur et
 cap. 120, hic ante, sed ibi Græcus textus deest.
 Sibinum quod huc faciat, etiamnum quæro. Noti
 σιδίνοι, genus teli. Justinianus, Novell. 85: καὶ τοὺς
 τὸ κλουμένους σιδίνους, ἤτοι μισθία. Et apud Fe-
 stum: « Sibinam appellant Illyrici telam venabuli si-
 mile. » Ennius: « Illyrici restant sicis, sibirisque
 fodentes. »

SIGNUM PERCUTEREM. Pelagius, libello xvii, numero
 20. Sic apud Joannem, libell. iii, num. 2, *percutiens*.
 De consideratione, dist. 2, cap. 20, ex concilio Ca-
 bilonensi: « Solent plures qui se jejulare putant,
 in quadragesima, mox ut signum audierint ad horam
 nonam, comedere. » Gregorius Thronensis, in Vitis B
 Patrum a se conscriptis; in Gregorio Lingonensi
 episcopo: « Commotoque signo sanctus Dei, sicut
 reliqui, novus ad officium Dominicum consurgebat. »
 Idem, in Nicetio episcopo Lugdunensi: « Quod
 presbyter audiens gavisus, jussit signum ad vigilias
 commoveri. » Idem, lib. ii Hist. Franc., c. 23, *Si-*
gnum ad matutinas. Einhardus, De translatione sancti
 Marcellini et Petri, lib. iii, cap. 15: « Turricula,
 quæ signa basilicæ continebat, ab eis conspici po-
 tuisset. » Capitularia, lib. vi, tit. 168: « Ut sacer-
 dotes signa tangant horis canonicis. » In Ordine
 Dunstani Dorobernensis Archiep. « Benedictio ad
 signum ecclesiæ, id est, tintinnum. » Leo Marsica-
 nus, libro iii, cap. 42: « Signum quo fratrum obitus
 significari solet, insonuit. » Vide Alcuinum, De di-
 vinit Officiis, cap. *Quid significent vestimenta*; Ama-
 larium Fortunatum, lib. i, De ecclesiast. off., ca-
 pite 1; Walafr. Strabonem, De reb. Eccl., cap. 5.
 A signo Gallis veteribus *seins*, et inde *locsin*.

Quæ signa olim lignea erant. Liber miraculorum
 Anastasii martyris, qui recitatur in vii synodo,
 act. 4: « Ligna que sacra pulsantes invicem obviam
 facti sunt. » Vide Baronium, tom. I, anno Christi
 58, de duplici signo, quo olim fideles ad ecclesiam
 convocabantur, agentem. Ligna fere monasterio-
 rum erant.

SINGULARIS FERUS. Vita Pachomii, capite 15, ex
 Psalmo LXXVII: « Exterminavit eam aper de silva,
 et singularis feras depastus est eam. » Singularis hic
 substantivè accipitur ut Græce μονίος. Suidas: Μονίος,
 ἄγριος ὡς νενομωμένος [*forte νενεμημένος vel νερόμενος*];
 « Monius, silvester porcus pascens. » Hesychius: Ὅτι
 ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγαζόμενος: « Porcus syl-
 vester cum aliis non congregatus. » Sic in fabulis
 Æsopi, μονίος ἄγριος. Cyrillus, in expositione Osee
 prophete μονίων dicit significare ὄνον, ut annotat He-
 sychius; forte ille, qui ὄναγρος, id est, *asinus sil-*
vester.

SIPPULÆ. Vide, *infra*, ZIPPULÆ. Nescio an huc
 faciat quod est in Glossis Latinogræcis: *Sappulo*,
 λάμβα. An *Sappula*, vel *Sippula*? Nisi hoc sit a *sapa*,
 id est, vino defruto.

SOLIDUS. Palladius, cap. 23, de Serapione Sin-

donia: « Se vendidit histrionibus viginti solidis. »
 Et hic et passim Palladio Græco est νόμισμα, quod
 Hervetus semper *nummum* vertit; sed Fronto noster
 mavult *solidum*. Solent enim plerumque scriptores
 Græci νόμισματα vocare aureos, quos interpres Vul-
 gate Latinæ *solidos* vertit, ut I Paral. xix, 7: καὶ
 χρυσοὺς μυρίας, et *solidos decem millia*. Heracides,
 cap. 24, de hoc Serapione, « quod viginti solido-
 rum pretio paganis semetipsum distraxerit mi-
 mis. » Nummos autem Latini scriptores *sestertios*
 appellant, vel argenteos, vel æreos: at νόμισμα
nummum aureum significat. Horat., epist. 1, lib. ii:
 Rettulit acceptis regale numisma Philippus.

Aureum vero et solidum idem valere intelligimus ex
 variis legibus Digestorum et Codicis, et ex eo quod
 Socrates, lib. iv, cap. 54, ὀδοήκοντα χρυσίνους di-
 cat; et Epiphanius interpres, Tripartitæ lib. viii,
 c. 13; et lib. xii, cap. 2, *ocloginta solidos* vertat.
 Lib. ii Codicis, l. 1: « Solidos veterum principum
 veneratione formatos. »

SORORA, id est uxor continenter in matrimonio vi-
 vens; ita et frater dicitur de marito continente.
 Pallad., c. 8, de Ammone conjugem alloquente:
 « Adesum, domina et soror. » δεῦρο δὲ κυρία καὶ
 ἀδελφή. Vita Malchi, c. 10: « Diligens eam ut soro-
 rem, non tamen ei me credens ut sorori. » Vita Ba-
 siliæ de Anastasio et Theognia: « Dicit nominativè
 uxori suæ, usu autem sorori. » Paulinus, epist. 26,
 ad Victricium: « Clericos pascit subjugatorum Deo
 conjugum arcana germanitas, quæ orationibus sedu-
 lis, lætum in operibus suis Christum ad visitationem
 jam non maritalis tori, sed fraterni cubilis invitat. »
 Sidonius, lib. v, epist. 16, de Papiantilla sua: « Li-
 cet sis uxor bona, soror quoque optima es. » Gre-
 gorius, lib. iv Dialog., cap. 11: « Presbyter qui-
 dam presbyteram suam ut sororem diligens, sed
 quasi hostem cavens, ad se propius accedere non si-
 nebat. »

SPEULUM. Retinui vocem Græcam, quod rarum esset
 vocabulum, et incertæ significationis. Joannes Mo-
 schus, Prato spirituali, cap. 184: « Ita degens ju-
 giter, nihil cum moreretur suo in monasterio dimisit,
 non portam, non fenestram, non spetulum, non cande-
 lam, non tabulam. » Græce: Οὐ θύραν, οὐ θυρίδα,
 1057 οὐ σπέτλον, οὐ κανδύλαν, οὐ πίνακα. Ambrosius
 D Camaldulensis interpres omiserat σπέτλον. Suspicio
 intelligi σπέκλον, *speculum*, id est vitream fenestram
 ex speculari lapide; nam per θυρίδα intelligi potest
fenestra lignea. Vox hæc et alibi occurrit; ut non
 videatur esse depravata. Dorotheus, doctrina 3:
 Ἄλλ' ὡσπερ λύχνο; διὰ σπέτλον, οὕτως ἄρχεται δεικνύειν
 ἡμῖν ἀμαυρότερον: « Sed quasi lumen per speculum
 translucens, ita nobis incipit quæcumque obscuriora
 et tenebrosiora ostendere. » Ms. libri hic habent
 σπέτλων, ex quo Editores fecere nunc σπέκλον.
 Basilica: Ὡσπερ τὰ ἐμβλήματα τῶν ἀργυρίων σκευῶν,
 καὶ τὰ σπέτλα τοῦ οἴκου. « Sicut emblemata argen-
 teorum vasorum, et specula domus. » D. cissimus
 Leunclavius putat legendum σπέδα. Forsan illo sæ-

culo ita locuti sunt. Non temere a veteri scriptura recedendum est. Psellus, De demonibus : Ὅς ἐπὶ τῶν ἐνέπτερον καὶ τῶν σπέκλων ὄρεν ἔστιν. « Sicut per specula videre est.

STABULUM. Vita neptis Abrahæ, cap. III : « Atque in stabulo se quodam, mutato pristino habitu, collocavit. » Et c. 6, *Diversit in stabulum*. Est hic stabulum diversorium. Ita stabulum frequenter tam a profanis quam sacris auctoribus usurpator. Plinius lib. VI, epist. 19 : « Urbem Italiamque non pro patria, sed pro hospitio aut stabulo. » Spartian., Severo : « Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit. » Item apud jurisconsultos, ut l. 1, in fin., d. Furti advers. naut., et l. IV, d. In quibus caus. pign., et l. CXCVIII, d. De verbor. signific., unde stabulum Theophilus vertit *παροχσίον* in § penultimo Institut., De obligat. ex quasi delict. Cyprianus, epistola 67 : « Ant si in via stabulum aliquod obsideri, et teneri a latronibus cøperit, ut quisquid Ingressus fuerit, insidiantium illic infestatione capiatur; nonne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia, et receptacula commeantibus tuta? » Tertullianus, Apolog., capite 42 : « Itaque non sine foro, non sine macello, non sine balneis, tabernis, officinis, stabulis, nundinis vestris, cæterisque commerciis cohabitamus in hoc sæculo. » Hinc *stabularius*, qui diversorio præest. Vita neptis Abrahæ, capite 6 : « Subridens ait ad stabularium. » Seneca, lib I De benef., capite 13 : « Nemo se stabularii aut cauponis hospitem judicat. » Tertullianus, Apolog. cap. 39 : « Saliis cænaturus creditor erit necessarius. Herculanarum decimarum et pollutorum sumptus stabularii suppeditabunt. » Ubi tamen alia lectio habet, *tabularii suppeditabunt*. Apuleius, Milesia 2 : « Sumo sarcinulam et pretio mansionis stabulario persoluto capessimus viam. »

STICHARION. Quod nunc Græce *στιχάριον*, nunc *στοιχάριον*, nunc *στιχάριον* scribitur, quæ postrema verior videtur lectio. Palladius, Lausiaca, cap. 136 : « Accepto suo stichario et cereo. » Ubi pro *cereo* legendum *birro* monui in notationibus. Græce, apud Metaphrasten in Vita Athanasii est : τὸ *στιχάριον* καὶ τὸ *βιῆρρον*. Et Heraclidis interpres, cap. 51, habet : « Tunica ille tantum sua birroque vestitus. » Liturgia Chrysostomi, καὶ λαμβάνει *στιχάριον*, et accipit *tunicam*. Glossarium, *στιχάριον*, *tunica*, intelligitur *alba* seu *linea tunica*. Nam quod Athanasius, Apologia 2, habet : καὶ πλάττονται πρῶτην κατηγορίαν περὶ *στιχαρίων* λεγῶν ὡς ἐροῦ κανόνα τοῖς Ἀιγυπτίοις ἐπιβάλλοντος. Ubi Petrus Nannius vertit : « Tale crimen de ordinariis linteis ementuntur, quasi ego canonem istiusmodi tributū Ægyptiis inducerem; » non percepit vim vocis *στιχαρίου* hoc loco interpres. Rectissime Fronto noster, notis ad Liturgiam Chrysostomi vertendum monet : « Et crimen ementuntur de tunicis lineis, » etc. Sic enim restituendam eam interpretationem constat ex Sozomeno, qui referens eandem historiam, sic ait lib. II, cap. 21 : Πρῶτην ὑπομένει *χρησὴν* ὡς *χιτωνίων* λεγῶν φέρον ἐπιτεθεὶς Ἀιγυπτίους :

A « Primum in erimen vocatur, quod tributum linearum tunicarum Ægyptiis imposuerat. » In Testamento sancti Gregorii Nazianz. : Δοθῆναι βούλομαι *στιχάριον* ἅ', *πάλλια* ἑ' : « Dari volo tunicam unam, pallia duo. » Momet idem Fronte male a Junio versam in Europalata, De offic. aulæ Constantinop. : τὸ *σύνθεος* ἀντὶ *στιχαρίου*, *consuetam* suam *manipulatum* : vertendum erat, *consuetam suam tunicam*.

STRINIARI. Pelagius, libello XVI, n. 14, *ne striniantur*. Synonyma Ciceronis Ms., in Lexico Cusano : « Saltabent, histriabunt, striniabuntur. » Glossarium Græcolatinum : *στρινῶν*, *gerrio*, *gestio*. Suidas : *στρινῶν*, εἰς τὴν *καλαίαν* τοῦτο *κίτριον*. Τὸ *στρινῶν* σου ἀντίθετον τοῖς ὡσὶ μου, » *τούτιστον*... (καὶ *στρινῶν*, ἀτακτῶ.) « STRANUS. Hoc vocabulum invenitur in Veteri Te-

B stamento : *Tua immodestia ascendit in aures meas*, hoc est.... et *strenis*, *immodeste vivo*. » Locum Suidæ imperfectum ita supplet Porus : *τούτιστον*, ἢ σου ἀτακτία, ἢ ὑπερβολία, ἢ ἀκολασία. *Tua dissolutio, superbia, intemperantia*. Locus Veteris Testamenti, quem citat Suidas, est IV Reg. XIX, 28. Eadem vox occurrit in Novo Testamento, Apocalypsis XVIII, 3 : καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ σπράγους ἀντὶ ἐκλούτῃσαν. Et *mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt*. Ibidem, 7 : καὶ ἰστανῶντες, et in defectu fuit. Ibidem, 9 : Οἱ μὲν ἀντὶς *πορνεύσαντες* καὶ *στρινῶσαντες*, cum illa *fornicantes* et *luxuriantes*. Varius : *στρινῶν*, ἀτακτῶν. Καὶ *στρινῶντες*, κατὰ τὸ *στρινῶν* καὶ ἀποσπῶν τὰς ἕνιαις, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζῶων. « Striniare pro metaphoram dicitur ab

animalibus ratione carentibus, quod freno careant. » SUPER PACEM ESSSE. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. II : « Mittens enim mox dispensatores, et eum qui dicebatur Super pacem. » Nescio an hoc loco intelligendus sit diaconus, qui pronuntiabat *εἰρηνικά*, quæ exstant in Euchologio Græcorum. Sic apud Europalata, De offic. Constantin. : Τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τὰ *εἰρηνικά*, ὡς ἔθος, *εἰπόντος*. « Archidiacono preces pro pace, ut moris est, recitante. » Nam fere archidiaconi erant œconomi seu dispensatores Ecclesiæ, quorum hic mentio. Metaphrastes in Vita hujus sancti tantum habet, « iis accersitis qui res Ecclesiæ dispensabant. » *Μετακαλοσάμενος* τοὺς τὰ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομοῦντας. Non existimo hic intelligi *Irenarcham*, seu *pacatorem*, qui pacem et quietem in provinciis et urbibus curabat, de quo supra diximus in ΙΑΕΝΑΝΘΙΑ. Nisi forte præter sæcularem *Irenarcham* et aliis Ecclesiasticus fuerit.

SURISCUULA. Pelagius, libello IV, n. 67 : « Lavabat surisculam, et implebat eam aqua. » Idem, libello VII, num 4 : « Propter cauma tulerunt surisculam, et dederunt ei ut biberet. » Idem, libello VII, n. 33 : « Una autem die implens sibi surisculam aquæ. » Idem, libello XVI, num. 3 : « Suriscula tua, abba, veneno est plena. » Idem, libello XVIII, n. 7 : « Puerulus stetit ante eum habens panem et surisculam aquæ. » Quid sit et uude suriscula dicatur, non plane expedito. Excerpta ex vet. Gloss. Græcolat., ubi de vasis fictilibus : *Pullarium*, *σπιρίσκος* [An leg. *σπιρίσκος*?] Vulcanius legit *pulla-*

rium, *σπιρίσκος*. Sed quis eosignificatu *σπιρίσκος* usurpavit? Invenio in Hesychio: *Συρίσκος, ἀγγεῖόν τι πλεκτόν, εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλουσι, τινές δι' ὑρίσκον [Leg. ὑρρίσκον.] Syriscus (seu) suriscus vas e vimine vel alia materia plexum, in quo ficus reponi soliti, quod quidam ὑρίσκον vocant.* » Apud eundem Hesychium: *Ἵρισιδα, σπυρίδιον, σπυρίς*. Item *ὑρίσος, φορμός*: « Hyrisida, sportula, sporta. Hyrissus, sporta. » Sed hæc plexa et viminea aquam continere non possunt. Volunt autem *σύριχος* vel *συρίσκος*, dictum quasi *σύκων ἀριχος*. Quare cum Hesychio *ὑρίσκα* sit *ὑρία*, videndum an hinc *suriscula* pro *sudriacula* proveniat ὁ abjecto. Certe ὃ in ea sæpe vertitur, ut *ῥε, sus*, et multa talia: nisi *suriscula* sit a *σύρω*, id est, *traho*, quod ea aquam extrahant e puteis. Sic *Ἰσρία* *xx*: *ὄστρακον*, in quo *ἀποσυρῆ ὕδωρ, ostracum, quo aqua hauritur*. Vide notas in LXX Interpretes, ad cap. iv, *Osee* ex editione Romana.

SYNCELLUS, seu SYNGELLUS. Pratum spirituale, cap. 132: « Videns igitur eum patriarcha dixit Menæ syncello seu assessori suo. » Vim usumque vocis Græcæ *συγγελλου* non satis exprimebat *assessor*; quare Græcum vocabulum in textu Latino posui. Erat vero *syncellus* in Græca Ecclesia proximus a patriarcha. De quo plura Gretzerus noster, ad *Codinum*, lib. iii, cap. 14, *Comment.*, et Meursius, in *Glossario Græcobarbaro*. Ubi tamen hallucinatur, cum in *Notkerii Balbuli Martyrologio* *congellem* capit pro *syngello*. Imo *Congellus* viri sancti Hiberni nomen proprium est, discipuli sanctæ Columbæ, cujus festum occurrit 9 Junii. Ipse vero *Congellus* præceptor 1058 fuit sancti Columbanii. Vitæ ejus cap. 3: « Monasterium cujus vocabulum est *Benchor* petiit, in quo præsal virtutis ubertate elucebat beatus *Congellus*, egregius inter suos monachorum Pater. »

TABENNENSIS. Palladius, cap. 38: « Tabennensis est locus sic appellatus in Thebaide. » Ubi notat *Fonto* noster: In editione *Lugdunobatava* legebatur, *ταβέννησις ἴστι τόπος*, et corrigebat ex conjectura Meursius, *ταβέννη τίς ἴστι τόπος* quod *ταβέννη* diceretur insula; at regius Ms. et Nicephorus Græcus imperatoris *Ferdinandi II* constanter retinent *ταβέννησις* ut sit a *ταβέννη ταβέννησις*, ut *tractus Rhodani* dicitur *Ῥοδανήσις*, et *Λουγδυνήσις*, *Lugdunensis ager*. In *Vita Pachomii*, *Dionysius* interpres: « Accidit ut ad loca *Tabennensium* navigio perveniret. » *Heraclides* etiam hoc loco vertit: « *Tabennensis* nomine in Thebaide provincia dicitur locus. »

TARICHA. Vitæ *Antonii* cap. 35: « Asserendunt cuncti, piscium falsorum et *tarichorum* in navi positorum hunc esse putorem. » Ea vera lectio, non *caricarum*, vel *carizarum*, ut hactenus editum. Erant *τάρτιχα* *salsamenta*, unde *ταρτιχοῦλοι*, *salsamentarii*, et *ταρτιχοποιεῖα* *salsamentarium officinæ*. Vide *scholiam* ad *Aristophanis Equites*.

TAUREA. Id est, scutica, flagellum. *Palladius*, *Lausiacæ* cap. 8: « Adfuit dæmon quadam nocte *tauream* tenens sicut *carnifex*, » ubi *Hervetus*, novitius *Palladii interiores*, cap. 18, vertit: « *Taurina pelle*

» *edens strepitum.* » Melius *Heraclidis* interpres: « *Sonumque flagris* facere videbatur. » *Hesychius*, *μαράγνα τῆ ταυρείᾳ*. Item *μαράγνα, μάστιξ, ῥάβδος, ταυρείᾳ*. *Athanas.*, *epist. Ad solit. vitam agentes, de Ariani Eutychem subdiaconum Alexandriæ infestantibus*, p. 658: *καὶ ποιήσαντες εἰς τὰ νότα ταυρείᾳ ἴσα θανάτω κατακοπῆσαι*: « *Quem primum scuticis usque ad mortem curarunt verberari.* » Quia vero *taureæ* ex corio bubulo fiebant, somniantibus præsertim servis se carnibus bubulis vesci, flagra iis imminere conjectat seu somniat *potius Artemidorus*, libro i, cap. 72: *δούλος δι' βασιάνους (σφαίρις) διὰ τὸν ἱμαντα, καὶ τὸν ταυρεῖαν*: « *Servis vero tormentum (designat) propter lorum et flagrum taurinum.* » *Euseb.*, in *Chron.*, *olymp.* 55: « *Tarquinius Superbus* excogitavit vincula, *taureæ*, fustes, latomias, carceres, exsilia, metalla, compedes, catenas. » Quæ desumpta videntur ab *Hieronymo* ex *Eutropii historia*. *Tertullianus*, ad *martyres*, cap. 5: « *Alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt.* » *Vita Pontii martyris*, 14 *Maii*: « *Statim egressi sunt duo venatores cum taureis et nervicis secundum consuetudinem.* » *Juvenal.*, *sat.* 6:

Aldior hic quare *cinclanus*? *Taurea* punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Glossæ veteres: « *Taureæ*, plagæ, nervi. » *Glossarium Camberonense Ms.*: « *Taureæ*, quoddam genus tormenti. » *Glossarium Claromarescanum Ms.*: « *Taureæ*, plagæ, nervi genitalis tauri. »

Et quia ex *taurino* corio varia fiebant, ideo nunc *scutum*, nunc *galeam*, nunc alia quoque ea vox signat.

TEMPLUM. In aliquot *Patrum* *Vitis* mentio fit quarundam partium templorum ut *sacrarii*, *tribunalis*. Vide dicta supra, in *ΒΕΜΑ*, seu *ΒΗΜΑ*. Ne quid ad ea loca intelligenda desideretur, consule quæ de *Græcorum templis* notavit *Gentianus Hervetus*, ad *Liturgias*, qui templum *Græcorum* in tres partes dividit. Supra, in *ΒΕΜΑ*, in quinque partes divisum habes ex aliorum sententia. Sed res in idem recidit. Vide et *Meursium*, in *Glossario Græcobarbaro*, in *Ἡρόδοσις*, qui templa *Græcorum* etiam in tres partes dividit.

TENATTES. *Vita Hilarionis*, num. 4: « Et pellicem habens *ependytem*, » quo loco *Joannes Andreas* *epistoliarum divi Hieronymi* *vetus editor*, post *ependytem* addit, et *eraciestem*, cujus loco tres *Mss.* apud *Adonem* in *Martyrologio*, 24 *Octobris*, habent, et *tenattem*. Neutrum in textum recepi, veritus ne interpretamenta sint vocis *ependytes*. Sed ipsa interpretamenta voce primaria sunt obscuriora. Supra de *eracieste* inquisivi, nunc videamus quid *tenattes*. In primis videtur non esse distinctum aliquid ab *ependyte*, sed potius ejus interpretationem. An legendum *et nactem*, ut *te* irreperit ex *sine* *ependyten*? *Νάκος* et *νάρτα* *Hesychio*, *pellis* et *pili*. Sunt qui *tenattem* divinent ortum ex *Græco τὴν νάκην*, quasi *tenacem*. Ita *Lansselius* noster. Sed cum *Hieronymus* Latine scriperit, nec ex *Græco* verterit, alia querenda ratio. Suspicio *tenattem* pro *renattem* in *piresque* libro:

irrepsisse. *Renallis* autem depravatum et detortum a renone. Suspicionis mexæ fundus est Ms. Sancti Floriani vetustissimus, in quo hic locus ita conceptus : « Et pelliceum habens ependyten (renatum hoc est pallium). » Explicat videlicet *pelliceum ependytem* per *pallium renatum* seu *renovatum a renonibus*, qui ipsi quoque pellicei.

THEBAIDA. Ita sæpe nominandi casu occurrit in his libris pro *Thebais*. Hieronymus, in Vita Pauli primi eremite num. 2 : « Multas apud Ægyptum et Thebaidam ecclesias tempestas sæva populata est. » Ea forma dicitur *Persida* pro *Persis*, in Vita sancti Sebastiani ; *Ptolemaida* pro *Ptolemais*, Marc'ano Capellæ, l. vi, cap. De tertio sinu. Sic eidem *Chalcida* pro *Chalcis*, qui supra habuimus *absida* pro *absis*.

Porro duplex erat Thebaida : una dicebatur inferior, altera superior. Hieron., in Vita sancti Pauli primi eremite, c. 4 : « Quo talia gerebantur apud inferiorem Thebaidam. » Vita Pachomii c. 27 : « Qui cum solemniter superioris Thebaidæ circumiret ecclesias. »

THOLUS. Vita Joannis Eleemosynarii, cap. 26 : « Illic enim eis fecerat quasi tholos quosdam prolixos. » Palladius, cap. 8 : « Et sibi fecit duos cellarum tholos. » Et capite 43 : « Et in cacumine montis factis sibi tribus tholis, ingressus, seipsum inædificavit. Atque erat quidem unus tholus ad usus carnis, unus autem ubi operabatur, alius vero ubi orabat. » Intelligit hic per tholos integrum ædificium, non partem aliquam. Etymologicum magnum : Θόλος περιφέρεις οικοδομήμα από του περιθεῖν. Θόλος τόπος τις ἐν τοῖς ἀρχαίοις κληθεῖς, διὰ τὴν τρόπον τῆς κατασκευῆς ἣν γὰρ λεβοειδής, καὶ ὀροφὴν εἶχε περιμετρή οικοδομητήν, οὐχὶ ὑψίτην, ὡς τὰ ἄλλα οικοδομήματα. Λίγεται θηλυκῶς ἢ ἰσθόλος : « Tholos domus est rotunda, dicta ἀπὸ τοῦ περιθεῖν, a circumcurrendo. Item locus quidam in tabulariis seu archivis dicebatur, a fabricæ ratione. Lateribus enim constructus videbatur, et fastigium habebat rotundum, erat autem ex structura, non e ligno, ut cætera ædificia. Dicitur feminine hæc tholus. » Vide et Phavorinum, in Lexico.

THYMIAMA. Ritus thymiana incendendi in honorem sanctorum jam olim in usu. Pratum spirituale Joannis Moschi, c. 57 : « Mittite thymiana in thuribulum. » Græce : βάλτε θυμίαμα. Divus Chrysostomus, homil. 41, de sancta Pelagia virg. et mart. Antiochena, qui ex eo ritu suos admonet, ut dum domum quasi processione facta a Pelagiæ tumulo redeunt, sermones inter se de martyris virginisque gestis conserant, atque ita viam velut spiritali thymiamate sufflant : Θυμιαμάτων 1059 ἐμπλήσωμεν τὴν λεωφόρον· οὐδὲ γὰρ οὕτως σεμνὴ φανεῖται ἡ ὁδός, εἰ δὲ πάσης αὐτῆς θυμιατήρια τις τιθεῖ τῆς εὐωδίας ἀναχρώσεις τὸν αἴρα, ὡς σεμνὴ φανεῖται νῦν εἰ πάντῃ ἢ [F. leg. πάντες οἱ] τῆμιρον αὐτὴν ὀδεύοντες τοὺς ἀθλοὺς τῆς μάρτυρος πρὸς ἑαυτοὺς δεηγόμενοι, βαδίζουσι οἰκαδε, θυμιατήριον τὴν ἑαυτοῦ γλωτταν ἕκαστος ποιῶν : « Multo thuris vapore seu thymiamate viam impleamus. Non enim tam honesta via illa apparuerit, si thymiateris seu vaporis atque odoris

instrumentis (aceris scilicet vel thuribus) per illam totam dispositis, aeri ipsum odoris suavitate perfuderis, quantum si omnes, qui hodie per illam ipsam viam incedunt, martyris certamina inter se narrantes domum redeant, linguas ipsas singuli pro thymiamate seu vaporis instrumento exercentes. » Ubi pulchra subdit de ordinata et composita processione. Vita Audoeni episcopi, apud Surium, 24 Augusti : « Cum crucibus et lampadibus, atque thymiamateris, etc., corpus humeris gestantes, » etc.

TUMULUM COMPOSERE. Vitæ Pauli, num. 6 : « Tumulum ex more composuit. » Dixi ibi ex Hieronymo, clericorum id munus fuisse, sed non quorumvis, sed eorum, qui *copiatæ* seu *laboratores* dicti fuere, late capiendi nomen clerici. Certe Patres quidam *copiatæ* inter clericos recensent. Apud Ignatium, epist. ad Antiochenos : Ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀγκυρωτάς, ψάλλτας, πλωρούς, τοὺς κοπιῶντας, ἐπορκειτάς, ὁμολογητάς : « Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laboratores, exorcistas, confessores. » Epiphanius in fine Panarii : Λοιπὸν δὲ καὶ κοπιῶνται, οἱ τὰ σώματα περιστάλλοντες τῶν κοιμημένων, καὶ θυρωροί : « Deinde laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obvolvunt ac operiunt, et ostiarii. » Cod. Theodos. libro xvi, tit. 2, l. 15 : « Clerici vero, vel hi quos *copiatæ* recens usus instituit nuncupari, a ita sordidis muneribus debent immunes atque a collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum versutumque conquirent, » Quomodo *copiatæ* inter clericos numerati, vide Bel'armin., tomo II, controu. 2 gener., lib. 1, de Cler., cap. 11.

Existimo *tumulos* olim *ex more* compositos, id est, exaggeratos, unde Heliodoro, Æthiopic. lib. 1 : καὶ χροὺν ὀλίγον ἐπιφορήσας, et *tumulum* aliquantum accumulasset, ut in oculos incurrerent, et mortales mortalitatis monerent. Unde ut *monumenta* a monendo dicta. Hinc Sidonius, ne quis temere violaret Apollinaris sepulchrum, quod olim exaggeratum nunc temporis longinquitate subsiderat, inonet viatorem, lib. iii, epist. 12, ne « tellurem teretes inaggeratam. » Quam utile sit *monumenta* inspicere, vide Chrysost. homil. De fide et lege.

TYPUS TERTIANUS. Rufinus, libro II, capite 4 : « Tertio typo gravissime vexabatur. » Ubi pro typo frustra *pyreto* substituit Melchior Goldastus, tomo I, parte II, Rerum Alemannicarum, notis in Heppidannum, de Vita sanctæ Wihoradæ, libro I, capite 27, ubi etiam temere supponit *pyretico* pro *frigoretico*. Et *typus* et *frigus* de febris dicitur.

De typo vide dicta ad textum citatum Rufini. Glossarium Camberonense Ms. : « Typhi dicuntur frigidæ febres. Sunt autem accessionum et recessionum revolutiones statutis temporum intervalis. » Sed *typhi* legendum. Nam alia est febris *typhodes* τυφώδης, quæ est symptomatica ex ardente genere, nata e jecinoris erysipelate, aut renum ; sic quæ ab erysipelate pulmones infestante oritur, κεννώδης vocatur.

Idem Goldastus, in Vita Eugeniz, c. 12, ex suo

Manuscripto citat : « Quia quartano typo gravissime, et jam per annum et eo amplius vexabatur. » Ubi rursus reponit *pyreto*. Sed nostri libri eo loco habebant absolute *quartana*, supple *febri*. Vita sancti Winebaudi abbatis, in Promptuario sacrarum Antiquitatum Tricassinæ diocesis : « Quem tertiana typus incommodis gravissimis perurgebat. » Ubi nequidquam Nicolaus Camuzat scholiastes existimavit typus supervacaneum esse, et in textum irrepsisse. Gregorius Turonensis, De gloria Confess., c. 24 : « A quartano typo quatiebatur. » Et cap. 82 : « Quartani typi vexaretur ardoribus. » Idem in Vita Galli, in Vitis Patrum a se conscriptis : « Cum Julianus, a quartano typo correptus, graviter cruciaretur. » Et mox : « Valentinianus a typo quartano corripitur. »

De frigore et frigoretiis testis est idem Gregorius, De gloria Confess., capite 24 : « Nam quanti frigora passi, quanti a pustulis malis veneno incrassante præmortui? » ubi *frigora* sunt frigida febres. Inde *frigoretiis* eidem Gregorio, De gloria Martyrum, lib. 1, cap. 75 : « Nam si qui nunc frigoreti in ejus honore missas devote celebrent, ejusque pro requie Deo offerant oblationem, statim compressis tremoribus, restinctis febribus, sanitati pristinae restaurantur. » Et lib. De gloria Confessorum, cap. 59 : « Nam engument, frigoretiis, cæterisque infirmi plerumque ad ejus tumultum exorantes, accepta incolumitate recedunt. » Et cap. 64 : « Ad cujus tumultum sæpius frigoretiis, cæterisque infirmi sanantur. » Et cap. 101 : « Nam et frigoreticorum febres, et alia incommoda ejus meritis restinguuntur. » Idem in Vita Monegundis, in Vitis Patrum a se conscriptis : « Frigoretiis quoque accedens ad hoc monumentum, ut pallam tegentem attingit, restincta contagionis febre convaluit. » Et in Vita sancti Martii apud eundem : « Frigoreticorum vibrantia membra. » Item in Vita Nicetii, episcopi Lugdunensis, ibidem. Quod in Palladio Græco est c. 12 (nam Latino deest) : Οὗ τὸ μυστήριον λέγεται θεραπεύειν πάντας τοὺς ῥιγυαζομένους. « Fertur hujus monumentum sanare omnes frigoreticos ; » Heraclidis interpres vertit, « diversis febribus laborantes. » τὸ ῥίγος *frigus vehemens* sonat. Apud Medicos ἐπιβολὴ *ρίγους*, « *frigoris accessio* ; et apud Dioscoridem, *ρίγη περιδικά*, *rigores febrium circuitu redeuntes*, et *ῥιγούντες*, qui *algunt*.

VΛΞ. Occurrit aliquoties in Vita Joannis Eleemosynarii. Hesychius : Βαβαὶ θαυμαστικὴ φωνή : « *Baba*, vox admirantis. » Lexicon Græcolatinum Cyrilli : Βαβαί, Babæ.

VERPERTINUM LUMEN. Palladius, cap. 38 : « Et cum ad vespertinum lumen venirent. » Græce : ἐν τῷ λυχνικῷ, in *lucernario*. Heraclides, cap. 19 : « quando ad vespertinum lumen venirent. » In Vita Pachomii, cap. 22, duodecim diurnæ, duodecim vespertinæ, et nocturnæ duodecim. Cassianus, libro III Instit., cap. 3 : « Ad extremum undecima, in qua lucernaris hora signatur. » Theodorus Balsamon, in can. 91 synodi VI : Καὶ καταλήγειν μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ λυχνι-

α καὶ ἦτοι τοῦ ἐσπερινῆς τῆς κυριακῆς. « Et desinere ad complementum divini officii. » Fronto.

VICARIA. Palladius, cap. 123 : « Macarius ex vicaria. » Intellige Macarium gessisse vicariam præfecturam. Græcis ἀπὸ βικαρίας, *exvicarius*, qui vicariam præfecturam gessit. Severus Sulpicius, dial. 3, c. 1 : « Ægre tamen obtinui ut Eucherium ex vicariis et Celsum admitteret consularem. » Idem, cap. 18 : « Lycontius ex vicariis vir fidelis. » Βικαρία occurrit apud Justinianum, Novell. 8. Sic apud Chrysostomum, epist. 14 : Οἱ ἀπὸ βικαρίων, οἱ ἀπὸ ἡγεμόνων, σφισται, οἱ ἀπὸ τριβούνων : « Ex vicariis, ex præsidibus, sophistæ, 1060 extribuni. » Quæ non rite Anglicani scholiastæ perceperere, cum ipsi *vicarius*, *duces*, *tribunos* interpretentur, cum potius *exvicarios*, *ex præsides*, *extribunos* vertisse oportuit. Vide Frontonem nostrum, notis ad eam epistolam. Deceptus fuit Abrahamus Ortelius, qui *Vicariam* apud Pallad. locum quemdam esse existimavit.

VITTA. Palladius, cap. 1 : « Illic sanctus (Isidorus) usque ad horam obitus nihil lineum gestavit extra vitam. » Οὗτος ὁ ἅγιος μέχρι τῆς τελευτῆς οὐκ ἰδόντι ἐφόρησεν ἐκτὸς φακιλίου. Venetus diserte φακιλίον exhibet, quo modo etiam legisse videtur in suo Codice Herveus, dum *vittam* vertit. Nec aliter olim interpres Heraclidis in textu suo reperit, cum, capite 1 Paradisi, vertit : « Non linteum cus est, nisi eo quo velaret caput. » Suidæ φακιλίον est capitis legumentum : φακιλλός, τὸ τῆς κεφαλῆς φόρημα, ὃ καὶ φακιλίον λέγεται. « Phacellus capitis gestamea est,

quod et phaciolium dicitur. » Præter spirituale, cap. 196 : Οἱ δὲ τοῖς φακιλίοις ἐρρίπιζον. « Illi vero fasciis pro stabellis utentes. » Photius, Cod. 3, ex Nonnosi Historia : Τὰ σανδάλια, φησι, νυνὶ λεγόμενα, ἀρβύλας ἔλεγον οἱ ποταιοὶ, καὶ τὸ φακιλίον, φασάλλον. « Vult quæ nunc dicuntur sandalia olim dictas arbylas : et quod nunc dicitur φακιλίον, olim dictum φασάλλον. » Non vero ut in indice Photiano est, « postrema hæc duo vocabula veteres pro sandaliis usurpasse. » Regius et Palatinus Codex Palladii habet, ἐκτὸς φακιλίου. Quare Fronto et Meursius malunt vertere, *excepto faciali*, ut Græca hæc vox posteriori ævo e Latina formata sit, *facialis*, de qua in Glossis Latinogræcis : « Da facialem, » δὸς προσωπίδιον. Ita in Colloquio scholastico, Ἐύστραν προσόπιον, D ποδεκμάγιον, λίχνυθον : « Strigilem, facialem, pedulem, ampullam. » In Regula sancti Cæsarii : « Acupicta nunquam nisi in mappulis et facitergiis, in quibus abbatissa jusserit, sicut. » In Glossario Arabicolatino, « facitergium et manutergium a tergendō faciem vel manus, vocatum. » *Facialem* igitur appellat linteum, quo facies sudore manans tergebatur, qualia erant quæ oraria dicebantur et mappula.

VOLUMINA, id est cameræ vel fornices. Heraclides, cap. 2 de Ammonæ : « Fecitque sibi duarum volumina cellarum. » Palladius, cap. 8 : « Et sibi fecit duos cellarum tholos, » Οἰκοδομεῖ ἑαυτῷ δύο θόλους κελίων. Hinc *transolvere*, id est, fornitem facere. Gregorius Turonensis, lib. VIII : « Erat autem ibi

crypta ab antiquis transvoluto elegantique opere A
exposita. » Idem libro de Vitis Patrum, c. 7, in Grego-
rio Lingonensi : « Ante altare fundamenta jacit,
erectaque absida miro opere construit, et transvol-
vit. » Videtur tractum a serpentibus, qui proprie
promovendo se volumina faciunt. Claudianus,
panegyri in quartum consulatum Honorii :

Cerulæus tali prostratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina silvis.

Sidonius Apollinaris :

Figeret innumeris numerosa volumina telis.

Vide, supra, THOLUS.

XENIUM. Vide EXENIUM.

ZABERNA videtur capi pro armario, reposito-
rio, sacco. Palladii Lausiaca, ex veteri interprete, cap.
14 : « Quos (latrones) ligavit simul, sicut zabernam
de paleis. » Interpres Heraclidis, cap. 7 habet *sac-
cum palearum*. Ita et Hervetus, recens Palladii inter-
pres. Excerpta mea Ms. Veneta hic habent *ζάβερνον*,
alii *σάκκον*. Sed zaberna etiam aliis auctoribus usurpa-
ta. Abdias, lib. iv Hist. Apost., in Jacobo Joannis
fratre : « Collectis libris magicis, zabernas plenas ad
apostolum attulit cervicibus et suis et discipulorum
impositas. » Item : « Appende zabernis lapides et
plumbum, et mitte in mare. » Ita ibi Ms. exhibent,
Vulgo *zabyras* et *zabyris* legitur, unde Joannes
Neursius Lexico Græcobarbaro faciebat *zabarias*,
quod *zabarium*, *σαβαρίτιον*, sit repositorium zaba-
rum seu loricarum,

Sed proba lectio apud Abdiam est *zaberna*. Papias C
Vocabularista : « Zaberna, arca vel armariolum. »
Item : « Zaberna, ubi vestes reponuntur, vel quidli-
bet aliud. » Glossarium Camberonense Ms. « Zaberna
dicitur ubi vestes reponuntur, arca vel armariolum. »
Vita sancti Udalrici : « Interim etiam quæsit zabern-
as et calecamenta. »

ZÆTA. Quod Vitæ Basilii, cap. 5, est *ad insigne*
habitaçulum, Græce est, *ἐν ἰκιστήμῳ διαίτη*, quod al-
ter Vitæ Basilii interpretes in *zætam* deduxit. Et *diæta*
et *zæta* dicebatur. Suetonius, Claudio, cap. 10 : « In
diætani, cui nomen est Hermaeum, recesserat. » Sæpe
et *diæta* et *zæta* occurrunt apud auctores. Vide Lexica
Juris. Glossarium Camberonense Ms. « Zætæ, domus
quæ subtus pedes habent aquas. » Ibidem : « Zætæ
hiemales, domus, quas calefacit subductus ignis ;
zætæ æstivales sunt, quas infrigidat aqua subdu-
cta. » Eadem fere apud Papiam.

ZEMA. Vita Joannis Eleemosuaris, cap. 20 :
« Q anti vellent tingere panem suum in zemate,
quod projiciunt coqui mei. » Hinc *ἐπιζεμα*, ebullitio
in summa olla fervente. Sanctus Hieronymus, lib.
B III, in Oseam : « Pro *spuma* Septuaginta, Theodoto
φρύγανον, id est, *cremium* transtulit, aridas scilicet
herbas, quæ camino et incendio præparantur. Sym-
machus posuit *ἐπιζεμα*, volens ostendere ferventis
ollæ superiores aquas, et in *spumam* ballasque ser-
gentes, quas Græci *πομφολυγας* vocant. »

ZIPPULÆ, seu SIPPULÆ. Pelagius, libello iv, n. 59 :
« Fecit de farinula lenticulam et zippulas. » Rufi-
nus, lib. III, n. 51, in eadem re habet *placentas*.
Rursus apud Pelagium, libello VIII, n. 15 : « Da eis
modicas zippulas, quia de labore sunt. » Ita eo loco
habent Mss. et veteres Editiones. Aliqui suppone-
rant *pultes*, pro *sippulas*. Cum nunc *sippula* nunc
sippula scribatur, videndam an sit a verbo *sipare*,
vel *sipare*, vel *sipere*. Vide Festum et Paulum, apud
quos habes *farinulam* et *pultes*. Quod igitur vulgata
hic lectio habebat *pultes*, erat hæc *sippularum*, quæ
vera et antiqua fuit lectio, interpretamentum. Palla-
dius, cap. 74 : « Pytirion comedebat parvam pultem
ex farina. » Græce, *ζωμόν ἀλεύρον*. Puto *sippulas*
has esse.